BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXXIX
H
31
NAPOLI

Digitized by Google

XXXII H 33 31

Digitized by Google

Digitized by Google

THEOPHILI FOLENGI

VULGO

MERLINI COCAII

OPUS MACARONICUM

NOTIS ILLUSTRATUM

CUI ACCESSIT

VOCABULARIUM VERNACULUM, ETRUSCUM, ET LATINUM

EDITIO OMNIUM LOCUPLETISSIMA.

PARS ALTERA.

NAPOLI

B. N. R. NAPOLI

AMSTELODAMI

MDCCLXXI.

Digitized by Google

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLO.

IN luce jam prodit alter Merlini Cocaji Tomus, jamdudum promiſſus, tamdiu expectatus, et pluribus, diverſisque rerum circumſtantiis in hunc uſque diem protractus. In lucem prodit; ſed qui ejuſdem ſponſor fuerat, non idem quod ſtrenue ſpoponderat, demum potuit efficere. Actum fuiſſet de hujuſce voluminis editione, niſi Monaci Padolironenſes, in prioris Editoris locum fato quodam, ac neceſſitate ſubſtituti, Confratris ſui celeberrimi, et concivis noſtri meritiſſimi memoriae conſulentes, prioris Tomi inutilitatem aegre ferentes, ejus nutu commoti, cujus maxime auctoritatem tenentur venerari, ejuſdem curam non ſuſcepiſſent, et hujuſce Editionis expenſas pro eorum beneficentia, et liberalitate non ſubjiſſent. Humaniter, benigneque excepta prioris Tomi Editio, quamvis innumeris ſcatens mendis; quamvis ſoepe interrupta, et deinde tumultuario Opere perfecta, felicem exitum huic alteri, diligentiori cura impreſſo pollicebatur. Verum plura fuerunt, quae hujuſce pariter voluminis editionem perturbaverunt. Illo, qui eidem praeerat, inopinato pluribus, diverſiſque curis diſtracto; factum eſt, ut plura huc quoque irrepſerint, quae in priori Volumine condemnabantur; et quae animo praefixa fuerat, Opus praeſtantiam non attigerit. Hoc tamen tandem completum, Amice Lector, tibi ſiſtimus, veteribus nos promiſſis exſolvimus, et tum exteris, tum civibus noſtris gratum opus, et expectatum exhibemus; illud nobis metipſis pollicentes, aequi bonique omnes facturos, Opus tot expenſis ſuſceptum, cujus editioni tot praeclariſſimi Viri in *Aſſociationem* quam vocant, admiſſi, aere proprio conſuluerunt, interruptum non jacere, illoſque, et ſpe, et aere fruſtratos, de iis non conqueri, ad quorum manus, prioris voluminis exemplaria, ipſis invitis, pervenerunt.

Plura jam ſunt, de quibus praefari hic opus eſſet, ſed nos Typographi feſtinatio monet, omnia eſſe brevi ſtylo complectenda, nec pluribus hic eſſe immorandum. Parendum eſt: et ea de quibus fuſius erat diſſerendum, breviſſime ſunt lectorum oculis ſubjicienda.

Illa primum occurrunt, quae ab Amicis noſtris in Priori Tomo adnotata, nobis ab ipſis fuerunt, vel emendanda, vel ſupplenda huma-

maniter communicata ; quibus ſi minus referenda gratia ſatisfacere poſſumus , at praedicanda , et habenda , certe ſatisfacere debemus. Ad notas quod attinet , alicujus vernaculae vocis ſignificationem , quam minus feliciter eramus aſſequuti , ab aliquo ex amicis noſtris edocti, ſuis locis in hujuſce Tomi editione , et emendavimus, et adnotavimus. Ne idem contigerit , et pluribus quidem in locis in Vernaculo Vocabulario , quod ad calcem ſubjicimus , vehementer timemus; qua de re Civium noſtrorum ſuffragia expectamus, quae non prorſus inutilia fore adhuc confidimus.

Aliud quoque nobis objectum eſt, non omnes nos Macaronici hujuſce Operis Editiones collegiſſe, ubi de Theophili Folengi Rebus geſtis, et Scriptis Cap. III. §. I. eaſdem referimus. Duo hic opponimus. Primo, neque omnes referre in animo unquam nos habuiſſe , quas innumeras pene fuiſſe diximus. Alterum eſt , Davidis Clementis, aliaſque diligentiſſime collectas Bibliothecas nos conſuluiſse; illudque poſse nos aſserere , ſi non omnes omnino, at illas diligenter collegiſſe , quorum Eruditi meminerunt , et quas cum aliis fortaſſe confundi non eſſet periculum, ut teſtari poſſunt, ii, quos Editiones a nobis relatas, cum diligentioribus Bibliothecis conferre non pigebit.

Tandem nobis objectum eſt , in Macaronica Poeſi , Principatum Folengo a nobis tribui, ſed non ſatis probari , quum Typhim quemdam Odaxium Patavinum Poetam in ea ſe primum omnium exercuiſſe, compertum ſit. De Typhi hoc Odaxio jam notum nobis erat ante Prioris Voluminis editionem; ſed de eo mentionem fieri non oportere judicavimus , quia fragmenta quaedam ejuſdem Odaxii, quae videramus, adeo incompta , et obſcura viſa ſunt , ut neque latinum , neque vernaculum ſapiant , ſed verba quaedam , vel obtruncata , vel detorta, et nullius ferme ſaltem completae ſignificationis; adeo ut Folengum noſtrum qui Odaxii imitatorem aſſerit , neutrum vere legiſſe ſuſpicemur; nec valet eidem in eo curriculo Principatum eripere, cujus curſus adeo obſcurus, et via incerta eſt , ut ejus aliqua vix obſcura reſtent veſtigia . Quod ſi quis neget , illud ſaltem non inficiabitur , ita Folengo Odaxium in Macaronica Poeſi Principatum non poſſe eripere , quamvis tempore prior ſit ; quemadmodum in Epica latina Poeſi , neque Ennius Virgilio , neque Homero , qui ante ipſum in Graecia Poetae extiterunt.

Pluribus diſſerendum hic eſſet, ſi Typographus pateretur , ut ab

Auctore

Digitized by Google

Auctore noſtro Irreligioſi, et a Romana Sede Catholica alieni notam, quam plures illi nimis liberaliter inurunt, amoveremus. Anſam huic opinioni prabere poſſe videntur ea, quae Macaronicee viceſimae quintae initio ipſe ſcripſit. Celeberrimi Schiſmatis, quod Soeculo decimo quarto cadente, Eccleſiam vexavit, hiſtoria hic eſſet texenda, ut interpretationis noſtrae ratio clarius probaretur. Sed quae eo loco ſcripſimus, ſatis interpretationis noſtrae rationem probare confidimus; quae ſi ſatis firma ſit, ut nobis videtur, immerito Theophilus damnatur, et ſatis ab injuſta nota eximitur Religioſus vir, qui ſi ad vitia aliquando ſe detorqueri paſſus eſt, Catholicam tamen fidem non potuerunt ex ejus animo vitia unquam extorquere.

Plura tandem eſſent, quae de Moſcheidos, et de Epigrammatum noſtra editione, Lectorem praemoneri optaremus. Paucis res peragenda. Quare Hollandicam editionem in Moſcheide rejiciendam omnino arbitrati ſimus, ex notis noſtris ad Prologum apparet. Optandum eſſet, ut pluribus poſſemus de hujuſce Pöematis praeſtantia diſſerere. Stephanum Berglerum doctiſſimum Homeri Traductorem, Batrochomyomachiam Homero denegare ſcimus; ſed fatetur tamen talis illud Poemation eſſe Poetae, qui ſub Homeri nomine latere potuit; et mirae eſſe venuſtatis, et leporis omnes fatentur, et plures viri Doctiſſimi, illud ſine ulla hoeſitatione tribuunt Homero. Maximae laudi Folengo eſt, ita hoc graeci leporis exemplar eſſe imitatum in Moſcheide juxta editionem noſtram ab ipſo perfecta, ut Batrachomyomachiam longo intervallo poſt ſe relinquat. Hoc utriuſque Poematis collatis locis facile oſtenderemus, ſi per tempus liceret. Si quis de Poëtae noſtri praeſtantia adhuc dubitat, utrumque percurrat Poëma. Lepido Ingenio certe magis indulget Poëta noſter, ſed eo argumentum complectitur artificio, eo veſtit lepore, ea claudit venuſtate, ut in Macaronica Poëſi nihil aptius excogitari potuiſſe ex eo deprehendatur, quod ſermonis Majeſtas, Batrachomyomachiae argumento parum convenit: in Moſcheide vero Macaronica ratio argumento optime aptatur.

Epigrammata tandem, quae auctor ipſe retexuit, graeci omnino ſaporis, et atticae venuſtatis, ex pluribus editionibus diligenter collegimus; atque hic collecta reperiet Lector, quae in nulla ex vulgatis editionibus collecta reperiuntur. Utinam diligentiam noſtram Eruditi humaniter excipiant, et plura in quibus erraſſe nos ipſi deprehendimus, temporum viciſſitudinibus, et diutinae Operis intermiſſioni ſapienter tribuant.

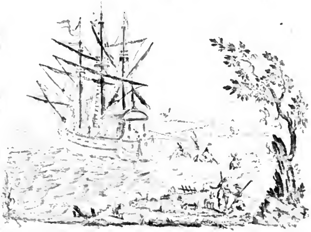
A R..

Digitized by Google

ARGUMENTUM

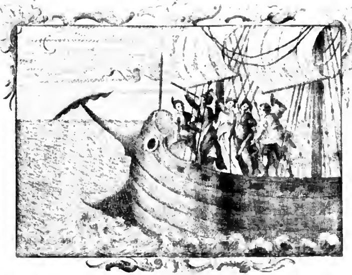
IN TERTIAMDECIMAM MACARONICEN.

INtroeunt iterum Navim, tentantque profundum,
Cingar compagnos aſtrologare docet.
Lunae defectus, ac incrementa rotantis,
Mercurii, Veneris, Solis et arva canit.

MER-

Digitized by Google

MERLINI COCAII
POETAE MANTUANI
MACARONICE TERTIADECIMA.

Nauta reconzarat(1) diverſa foramina Barchae,
Ad vomitumque (2) redit, rurſumque ſtigare diablum(3).
Baldus ab aurificum (4) ſociique receſſerat antro.
Aſcendunt Navim, zephyrus velamina complet,
Mantoaeque (5) magae ſcojum poſt terga relinquunt.
Baldus Apollineos cernens uſcire cavallos
Extra Orizontem, quia nox jam fugerat omnis,

(1) *Reconzarat.* Reſarſerat. Etruſce *aveva racconciato*.

(2) *Ad vomitumque.* Redit ad vomitum h. e. ad conſuetudinem navigandi, quamvis antea in periculo conſtitutus eandem dereſtaretur.

(3) *ſtigare diablum.* Phraſis vernacula, et ſignificat rurſus ſe exponere periculo.

(4) *Ab aurificum etc.* Ab officina, in qua metalla funduntur, quam in antecedenti Macaronice deſcripſerat.

(5) *Mantoaeque magae.* Sagae Mantus, de qua ſoepe in antecedentibus libris.

Talia miratus parlans cum Cingare dixit.
Cingar, me grandis nunc admiratio brancat (1).
Ecce vides Solem plus largum, pluſque ritundum (2),
Quando foras exit, quam cum tenet ardua coeli.
Praeterea tantum rubeas fert ille maſcellas (3),
In Tinam vini quod ſtrabuccaſſe videtur.
Cingar ait (4), magnas o res mihi Balde richiedis,
Quas nimis Aſtrologi dudum ſchiarire fadigant,
Nam ſuper humanos animos ea facta fuere.
Sed tamen inſignis quidam de ſemine graeco,
Cujus (ſi memini) Piatonus nomen habetur,
Aſtrologuſque alter (5) Tolomellus, Jona Propheta,
Solon, Ariſtotel, Naxagor, Tala, Pytagor,
Talia ſcripſerunt magnos caricantia libros.
Quando Leonardus ſic audit nomine groſſo
Dicere philoſophos, Jonamque referre prophetam,
Tanto corripitur grigno, tantoque cachino,
Soepe quod in terris ſtratus crepare videtur.
Baldus at uſanzam qui norat Cingaris, inquit,
Cingar, es aſtrologus? Numeras num ſidera, Cingar?
Oh ſi te noſſem tales ſtudiaſſe facendas,
Forte hac me doctum (6) feciſſes arte magiſtrum,
Ac nil curaſſem argumenta ſophiſtica Scoti,
Cum quibus audacter ſe ponit contra Thomaſum,
Qui fuit et Geſiae murus, fideique pilaſter.
Nil ridens Cingar quadam gravitudine ſtabat,

Qui

(1) *Admiratio brancat*. Me capit admiratio.
(2) *Ritundum*. Rotundum.
(3) *Maſcellas*. Maxillas, genas.
(4) *Cingar ait etc.* Quomodo, qui ſemper latro fuerit et graſſator, nunc Aſtronomiam calleat, et in ea ſe peritum exhibeat, hic ſane me *admiratio brancat*. Hoc inter inventa recenſendum, in quibus Poeta noſter a veriſimilitudine recedit, quod tamen in quolibet Poeta valde reprobandum eſt.
(5) *Aſtrologuſque alter etc* Inſignium virorum nomina a Rudi homunculo ruditer obtruncata, et inter Aſtronomos Jonam Prophetam recenſitum, Poetae artificio tribuito, ut Cingaris exprimat Ruſticitatem.
(6) *Forte hac me doctum etc.* Sub tanto Magiſtro, mirifice ſane profeciſſet.

Qui non Cingar (1) erat, ſed Tullius & Catilina.
Ergo ait, oh quoties te quondam Balde gabavi!
Oh quantas voltas (2) oſelàtus Balde fuiſti!
Me de nocte quidem penſabas ire robatum,
Scardenare fores, aut rampegare feneſtras,
Sed: cancar veniat mihi nunc, ſi dico boſiam,
Pergebam ſtellas ad contemplare fogatas,
Signorumque gradus ſuper unam ſtando pioppam,
Quo melius coelum poſſem (3) guardare propinquum.
    Cernebam Lunam maculoſa fronte biancam,
Diſtenebrare maris ſcopulos, terraeque paeſos.
Cornibus adductis (4) nunc paret ſcorza melonis,
Cornibus impletis nunc eſt pars mezza taeri (5),
Cornibus injunctis nunc (6) fundamenta tinazzi.
Haec in cervello prohibet conſiſtere multos,
Haec facit antiquas madefacta dolere piagas,
Hanc metuunt, pazzi, ſtulti, lunaticus inde
Dicitur ille ſuos, qui caſcans torquet ocellos,
Quem tu jurares animam buttare deforam.
Villani (7), quamvis ſint de lignamine groſſi,
Hanc tamen obſervant quando eſt tajabilis arbor,
Naſci namque ſolent in ligno (8) ſaepe caroles.

(1) *Qui non Cingar etc.* Ut non videretur Cingar, ſed gravis, et prudens Senator in Senatu ſententiam dicens.

(2) *Oh quantas voltas etc.* Oh quoties deceptus Balde fuiſti!

(3) *Quo melius poſſem etc.* Difficultati ſupra a nobis adductae hic occurrere conatur, ſed difficultatem non ſolvit. E procera enim Populo non poterat ſine magiſtro ea diſcere, de quibus in ſequentibus diſſerit.

(4) *Cornibus adductis etc.* De Luna tanquam de Planeta terris propinquiori primum diſſerit. De Luna ſemper mutationibus ſubjecta, ita Ovid. in Ibin.

Lunaque, quae nunquam quo prius Orbe micas.

Et Boet. l. 4.

Ut nunc pleno Lucida cornu,
Fratris totis obvia flammis,
Condat Stellas Luna minores.
Nunc obſcuro pallida cornu
Phoebo propior lumina perdat.

(5) *Pars mezza taeri.* Quadrae dimidium.

(6) *Fundamenta tinazzi.* Etruſce *Tinacelo*, *Tino*, Ingens vas vinarium, in quo preſſae uvae ad fermentandum reponuntur, cui fundus patulus.

(7) *Villani quamvis.* Quamvis ſint craſſae minervae.

(8) *caroli.* Quod Etruſce dicimus *tarli.* latiue *Teredines.*

Hanc (1) ſervant medici, quando medicina malato
Danda ſit, haec faceret quandoque cagare budellas.
Hac (2) lucente ſtriae gaudent, gaudentque ſtriones,
Se faciunt quoniam nudos ad lumina Lunae;
Mox cum diverſis ungunt ſua membra cirottis;
Inde ſuper gramolas, treſpos, & guindala, ſcragnas,
Supra letteras nigra de nocte cavalcant.
Sed bene ſe poſſunt illae ſignare daverum,
Quas (3) Domenichini poterunt comprehendere Fratres
Immitrant illas, populo cernente, fatentes,
Quantos in cunis pueros, pueraſque ſtriaſſent.
Haec multis fecit me deſperare fiatis,
Eſt quia nocturnis nimium contraria ladris.
Zampigerus (4) Gambar piliatur nocte per illam;
Quamvis (5) conveniat cum Luna non bene cancer.

Nuntiat

(1) *Hanc ſervant Medici*. Qui veterum veſtigiis inſiſtunt. Hujuſmodi obſervationes Recentiores habent pro Vetularum commentis.

(2) *Hac lucente etc.* Lunam ſagae, & malefici vere obſervant, ſed fruſtra omnia tentant ad maleficos effectus obtinendos, omnia enim a Dei voluntate pendent, ut in alio majori opere ſuſe oſtendimus.

(3) *Quas Domenichini*. Contra haereticam pravitatem Inquiſitores, de Sagis, & Maleficis rite poenas ſumunt.

(4) *Zampigerus*. Cammari ſive Cancri magnis cruribus inſtructi nocte capiuntur.

(5) *Quamvis etc.* Ad Italicum proverbium alludit: *Che ha che fare la Luna coi Gambari?* Quamvis creſcente Luna ovis plenae Canceres reperiantur. In eorum nempe ſententia adagium inductum fuit, qui in ſublunaribus rebus Lunae influxum inficiantur; quorum opinioni, licet rationi conſonae, propter frequentem oppoſitam experientiam minime acquieſcimus. Nam Lunae influxum in ſublunaria ſequens, ut mihi videtur, probat experimentum.

Si in puncto perfecto conjunctionis Lunae cum Sole flores ſerantur, dupli mirifice, et verſicolores naſcuntur.

Perfectae autem hujus conjunctionis ſignum hoc experimento deprehenditur.

Cinis ex viris ſermentis probe combuſtus in fundo phialae vitreae aqua plenae infundatur. Phialam in quiete relictam, donec rurſus aqua pellucida fiat, ſi attente obſerves, in puncto conjunctionis Lunae cum Sole, cinerem quodamodo ebullire deprehendes cum ex bullulis, quae ex ipſo ad aquae ſuperficiem aſcendunt, tum ex particulis cineris ipſius, quae in phiala elevantur, & per aquam enatare incipiunt.

Experimentum hoc Eruditus quidam amicus meus, & Dominus, tamquam quid nuperrime inventum nuper typis mandavit; quum a me in quodam libro currenti ſaeculo ineunte edito, lectum jamdudum fuerat. Impreſſis quibuſdam relationibus Eruditi minus fidant, a quibus peto, ut horum phoenomenorum cauſa; non admiſſo aliquo Lunae influxu mihi explicetur.

Digitized by Google

(1) Nuntiat haec pluvias vultu nigrefacta futuras,
Nuntiat et nautis pavida cum fronte procellas.
(2) Haec tenet extremum gelidi regnamen olympi,
Atque coruſcatur phoebaeis nocte cavallis.
(3) Hanc tamen interdum Pluto ſtraſcinat ad orcum;.
(4) Nam pro puniceis fuit agabbata granellis,.
De qua parlarunt diffuſius aſtrologantes.
Te (5) Patrone meus pochinas cerno fiatas.
Mercure, qui doctor primarus in arte robandi es;.
Namque times nedum per coeli rura caminas,
Te rapidis jungat furibundus Apollo cavallis,
Et ſburlans faciat tibi forſan rumpere collum.
(6) Tu ſupra lunarem arcem tua regna locaſti,
(7) Per quae tercentum pegorae faciendo (8) bebeum
Paſcuntur, graſſique boves, aſinique ragiantes,
Atque caſalenghi porci, gibbique camelli;
Nam tu per mundum vadis faciendo botinos,
Quos introducis coeli ſub tecta ſecundi.

Alatum

(1) *Nuntiat haec etc.* Virg. Georg. 1.
.... *Quid menſtrua Luna moneret*
Luna revertentes quum primum colligit ignes,
Si nigrum obſcuro comprehenderit aera cornu
Maximus Agricolis, Pelagoque parabitur imber.
At ſi Virgineum ſuffuderit ore ruborem
Ventus erit: Vento ſemper rubet Aurea Phoebe.
Sin ortu in quarto (namque is certiſſimus auctor)
Pura, nec obtutis per coelum cornibus ibit,
Totus et ille dies, et qui naſcentur ab illo
Exactum ad menſem pluvia, ventiſque carebunt.

(2) *Haec tenet etc.* Ultimo loco, h. e. terris propinquior Luna decurrit.

(3) *Hanc tamen etc.* Poetice dictum, quia quandoque Luna caremus; quae propterea eamdem eſſe ac Proſerpinam Vates tradunt.

(4) *Nam pro puniceis etc.* Proſerpina a Plutone rapta, a Cerere repetita ex Jovis decreto in auras ſuperas rediiſſet, niſi mali punici grana aliquot guſtaſſet. Id enim Jupiter illi conceſſerat ea lege, ut nihil cibi apud Inferos ſumpſiſſet.

(5) *Te Patrone meus etc.* Latro jure Mercurium Patronum vocat. Imo nunquam Mercurius videtur propter nimiam Solis propinquitatem, niſi cum in Diſco Solari ejus Umbra decidit, quod Latronibus documento eſt, ne ſe unquam fures prodant. Si enim deteguntur, Mercurii patrocinio privati, in triremem, vel in extremum ſupplicium impingunt.

(6) *Tu ſupra Lunarem etc.* Eſt Mercurius propinquior Planeta, qui ſupra Lunam decurrit. Non decurrit vero circa terram, ſed circa Solem.

(7) *Per quae tercentum*. Furto partae.

(8) *Bebeum*. Pecudum clamantium vox *Be Be*.

Digitized by Google

(1) Alatum portat ſemper tua teſta capellum;
Alatum portat ſemper tua gamba ſtivallum;
(2) Fatidicam portat ſemper tua dextra bachettam;
Ac imbaſſatas patris Jovis undique portas.
(3) Tu mercantiam faciens vadiſque, rediſque.
Tu ventura canis, tibi multum muſica gradat,
Tu pacem, ſi vis, furibunda in gente reponis,
Tu litem, ſi vis, compagna in gente miniſtras;
Tam bene dulciſonis tua cantat phiſtula metris,
Quod male delectans ad ſomnum provocat artus:
(4) Argos centoculus fuit olim mortuus hac re.
Sic, patrone meus, tibi me recomando ladrettum,
Ne triplicem ſupra forcam me lazzus (5) acojet,
(6) Sed jam de Veneris coelo parlatio fiat.
Ipſam cernebam Solis ſeguitare pedatas,
Quando idem Phoebus Neptunia tecta ſubintrat.
(7) Oh quantas voltas Vulcano cornua fecit!
Nam ſgarlatatus conſtat ſuus eſſe maritus.
Attamen ipſa fuit Communi jugiter uxor.
Dum martellaret ferrum Vulcanus in antro,
Vel Jovis azzali ſtrales fabricaret acutas,
Mars occulte ſuo ſemper vangabat in horto.
Sed tamen (8) in trapola Phoebo monſtrante capatus
Mars fuit, unde ſuum moverunt numina riſum.
Nam Venerem tortes facientem denique fuſos
Cum Mavorte ſuo Vulcanus rete prehendit.
Oh quantos etenim Vulcanos credimus eſſe!

O

(1) *Alatum portat &c.* Sic Poetae Mercurium, ut pote Jovis nuntium, effingunt.

(2) *Fatidicam etc.* Caduceum intelligit, virgam videlicet, duobus Serpibus intextam, qua Mercurius portenta edere fingitur.

(3) *Tu Mercaturam etc.* Mercurius latronum Patronus, Mercimonio etiam praeeſt.

(4) *Argos.* Argi Notiſſima fabula.

(5) *Acojet.* Vernacula vox. *Capiat.*

(6) *Sed jam de Veneris.* Supra Mercurium decurrit Venus. h. e. circa Solem, ſed Mercurio a Sole remotior.

(7) *Oh quantas voltas.* Vulcani Uxor, ſed Martis Amaſia.

(8) *In trapola.* Mars cum Venere a Vulcano in adulterio captus fuit, rete ex calybe ſubtiliſſime elaborato. *Trappola Trappolare* voces jam explicatae Zanit. Sonol. 2.

Oh quantas Veneres, quæ Pallados inſtar habentur!
(1) Ipſa Venus terzo caſamentum fixit in orbe,
Per quem nympharum multis ſociata brigatis,
It nitidas relegendo roſas, violaſque recentes,
(2) Mentam, Garofolos, Mazuranam, Baſalicojum,
Texunt freſchadas, ghirlandas, ſerta, coronas,
Diverſaſque canunt canzones, metra, Sonettos,
Diverſoſque ſonant chitarinos, atque leutos;
Hic ſemper ballant, ſaltant, danzantque puellae.
Seque lavant freſchis in fontibus (3) ac ſeriolis.
Venticuli tenues crebris ſub frondibus afflant,
Et ſtraccatarum nympharum pectora mulcent.
(4) Hic Fagi, Pinus, Cedri, Pomrancia, Neſpoi
(5) Spernazzant umbras, ſub quas hae ſaepe repoſſant,
Ad cazzam vadunt, arcus pharetramque ferentes,
Diſcazzant cervos, Lepores, agileſque caprettos,
Extra boſcajam de Cedris, atque Narancis.
(6) Non hic villani terram vangare fadigant.
Non hic villanae ſtupam filare videntur.
Non hic plantantur cepae, non hic ravanelli,
Non hic porra nocent, non allia fortaque naſum.
Non hic urticae, ſpinae ſub tegmine celant
Serpentes, roſpos, biſſos, gelidaſque luſertas.
Hic niſi grata quies, niſi pax, niſi ſumma voluptas,
Hic niſi gentiles animi, gentilia corda.
Dum Venus in tanto laetatur pulchra triumpho,
Expectat donec vult Sol equitare per orbem,

Quem

(1) *Ipſa Venus &c.* Circulus, per quem Venus decurrit circa terram (nam cum Sole circa terram etiam movetur) in ſiſtemate Ptolaemaico, juxta quod loquitur Poeta noſter, Tertium Coelum vocatur.

(2) *Mentam &c* Odorifera, et florentia herbarum genera. *Baſilicojum* Amaraci genus quoddam fragrantius, a nobis dicitur *Baſilicò*.

(3) *Ac Seriolis etc.* Et fontibus, vel aquis decurrentibus in exiguo alveo. Vox Vernacula.

(4) *Hic fagi etc.* Opacarum, et amoenarum arborum ſpecies.

(5) *Spernazzant.* Spargunt.

(6) *Non hic villani.* Veneris Incolae in placido otio quieſcunt. Mundorum Pluralitatis ſiſtema, etiam Poetae noſtro innotuerat.

Quem feſtina ſuo cupiens precaedere curſu,
Et ponens capiti vario de flore coronam,
Scandit in auratam, roſeam, niveamque carettam,
Vadit ad Oceanum vecchium comitata puellis,
Expectat Solem, quem proſpicit eſſe propinquum,
Quo viſo rutilam liquido de gurgite frontem
Explicat, et ſe ſe mortalibus omnibus offert,
Parviculis modicam generat ſplendoribus umbram,
Ac reliquas penitus diſcazzat ab aethere ſtellas;
Sic ſic phoebeos rutilans Venus indicat ortus,
(1) Quattuor hanc menant ſpacioſa per aethera Cigni,
Quos quandoque avium mater, Jovis urget oſella.
    Sat Veneri dictum: Solis veniamus ad orbem,
Qui medios inter coelos ſibi tecta locavit,
In quarto quoniam ſua ſplendet (2) maſon olympo,
Cortem banditam portis ibi ſemper apertis
Sol tenet, eſt cunctis intrandi larga poteſtas,
Hic habitat Senior maturus nomine Tempus,
Qui ſemper varios horatim ſterminat ortus,
Nunquam penſero durat fundatus in uno,
Nunc vult, nunc non vult, bagatella: magiſque legerus,
Quam buſca, aut folium, quod ventus in aera menat.
Eſt puer, eſtque ſenex, quem barba canuta decorat,
Ac uno quandam tenet in cantone botegam,
Pulveris orlojos fabricat, plenoſque rodellis,
Quos pulſare horas cum contrapeſibus urget,
Naturam Jovis admonitu pro conjuge caepit,
Qua ſine non poſſet tempus generare fiolos.
Ergo habuit binos natos, binas quoque natas,
Primavera prior, mox aeſtas, inde creatus
Autumnus fuit, et rigidus pro frigore vernus.
    Primavera fuit Veneris maridata fiolo,

Qui

(1) *Quattuor hanc menant etc.* Cicni Veneris Currui pro Curſoribus a Poetis finguntur.

(2) *Maſon.* Domus. Quartum Coelum Solis Sedes in Ptolemaico ſiſtemate eſſe dicitur.

Qui nuncupatur (ſi recte recordo) Cupido.
Qui poſt terga gerens alas, volat undique quo vult;
Irrequietum animal, nunquam volitare quieſcit;
Praeſumptuoſus, cantones praticat omnes,
(1) Nudulus it ſemper, nullamque ferendo mudandam,
Neſcit vergognam, portat quam ſemper apertam.
Fert arcum, pharetram, ſtrales dulces, et amaros,
Cum quibus innumerae cordae franguntur in anno,
Fert in carcaſſo varias exinde ſagittas,
Dicuntur variae, varios quia ſpargit amores.
Una ſagitta ſuum de plumbo geſtat acumen,
Namque remucatur tenerini puncta metalli,
Nec penetrare poteſt, nolente Cupidine, panzam.
Auratam ſed habet, ſubtilior altera punctam,
Quae ſcaricata oculos intrat, filzatque magonem.
Spezzat duritiam cordis, praevertit honorem,
Et diamantinos poſſet dirumpere montes.
(2) Hac feriente, cadunt ab honeſto corda volero,
Hac feriente, valent nil ſentimenta raſonis,
Hac feriente, cito mentis franguntur habenae,
Hac feriente, jacent veri poſt terga ſodales,
Hac feriente, bonos conſejos quiſque refudat,
(3) Hac feriente, Paris patriae fuit, oyme, ruina,
Hac feriente, Patri tajavit Sylla capillum,
Hac feriente, malos Alcides geſſit amictus,
Hac feriente, uno Daphnis mutatur aloro,
Hac feriente, bovem meſchina Europa cavalcat,
Hac feriente, dedit mugitus Jo vedella,
Hac feriente, quidem, veniunt homicidia, furta,

B Stupra

(1) *Nudulus etc.* Eodem modo in Zanitonella Cupidinem deſcripſerat. Sonolog. 1.

. . . . . *Veneris baſtardulus ille,*
Qui volat inſtar Avis, nudus et abſque braga.

(2) *Hac feriente etc.* Inſani amoris damna, quae contingere quotidie videmus.

(3) *Hac feriente Paris etc.* Ad probandum aſſumptum ad fabulas convertitur ſatis notas.

Stupra, ſacrilegium, rixae, diſcordia, lites.
Plumbea odium parit ſdegnatos inter amantes,
Creſcit amor, penetratque nimis feriente ſecunda.
Iſte ribaldellus quantae ſit cauſa ruinae
Balde viden? certe quondam tu, et Berta, provaſtis.
Primavera iſtum laetatur habere maritum,
Cui placitura ſuos componit pectine crines,
(1) Atque cerudellos criſpat, ponitque belettum,
In cervice gerit violarum nobile ſertum,
Purpureos veſtit mantos, niveaſque Sotanas,
Per quas innumeri flores recamantur, et herbae.
Semper odoriferos unguentos portat adoſſum,
Muſchium, zibettum, nanpham, centumque cigalas,
In quibus ardet amor, creſcitque cupidinis aeſtus,
Haec reliquis quoniam magis eſt formoſa puellis,
Non curat ſtuppam pirlanti ducere fuſo,
Nec jam filatam tundo deducere naſpo,
Sub virides ſemper frondes reſupina quieſcit,
Semper et aſpaſſum per florida rura vagatur;
Quam ſeguitant dulces oſelini mille canentes.
Non Luſcinia deeſt, friſolo quae gutture laudat
Laeta Lovertiſii mores, formamque moroſi:
Et centum foggias gorghezzat voce metrorum.
Non Philomena deeſt friſolo quae gutture cantat,
Quae cantando nihil nocteſque dieſque rafinat,
Quam Lovertiſius nigra de nocte gabavit,
Quapropter noctem totam cantando trapaſſat,
Et centum ſortes gorghezzat in ore motetti.
Gardelinus ibi eſt, qui anidat in arbore buxi,
Dulcis ab auditu, ſed viſu pulchrior extat,
Namque capellinam rubeam, tripliciſque coloris
Fert alas, tremulamque movet ſua lingua camoenam.
Non ibi Franguelli deſunt, facileſque Fanelli,

Atque

(1) *Atque Cerudellos.* Cincinnos.

Atque Papagallus noſtras imitando loquelas,
Cui viduata ſuo jam Tortorella marito
Succumbit, ſicco nec plorat in arbore ſola;
Nec bibit ulterius fangoſi fluminis undam.
Non deſunt Merlae, Lugarini, vel Riatini.
(1) Hic ſemper Gazae, puta, porca, và a cà tò, cantant;
Primavera ipſos vult ſemper habere ſodales,
Solazzumque fame morientem denique nutrit.
Altera naturae vel filia temporis, Aeſtas
Dicitur, haec multo ſemper ſudore bagnatur.
Non portat veſtes, tantum fert nuda camiſam,
Titanis rapido nam (2) bruſtolatur ab igne.
Ipſa laborando granaria frugibus implet,
Qua ſine Mortales cereali pane carerent.
Poltrones multum facit inſudare vilanos,
Attamen ipſa illis eſt grata fadiga gajoſis;
Nam quamvis aſinina dolet ſchenazza ribaldis,
Atque caro veniat (3) crevata batendo ladrazzis,
Omnia ſupportant, memores quod tempore fredi
Tantum nix, glacies apparent, atque pruinae.
Progenies maledicta quidem villana vocatur,
De quibus, ut parlo, ſemper mea Togna caminum
Amittit rectum, quia tranſportatur ab ira.
Pichetur quicunque favet, tutatque vilanos.
Nil niſi crudelis quiſque miſeretur eorum.
(4) Tunc ego crediderim, leporeſque, caneſque coire,
Seque lupi miſcere ovibus cementur, et una
Stabunt Pernices, vel Quajae cum Sparavero,
Si Contadinum potero accattare dabenum.
Vis civem ſuperare? bonas ſibi praebe parolas.

 Vis

(1) *Hic ſemper Gazae etc.* Picae ad humanam loquutionem edoctae has fere edunt voces: *puta, porca, và a cà tò*; Ideſt *va a caſa tua*.

(2) *Bruſtolatur.* Uritur.

(3) *Crevata.* Gravis, dolens. Vox vernacula.

(4) *Tunc ego etc.* Si Ruſticus bonus eſt, inter miracula ſcribe.

Digitized by Google

Vis contadinum? baſtonibus utere tantum.
Magnates placidis verbis, donoque puellas
Vincis, fanciullos ſtroppa, baſtone vilanos.
Paſce aſinos paja, porcellos glande, cavallos,
Atque Boves foeno, villanos paſce tracagno.
Villanus nunquam cognovit dicere verum,
Villanus falſos ſagramentos mille piaret,
Villanus nihil eſt, ſi non aliena rapinat,
Villanuſque hominem ſolo pro pane necaret.
Villanus Geſiae reprobat ſervare ſtatutos,
Villanus Venerem non naturaliter uſat,
Et dicit quod nil mulieri beſtia differt.
Non guardat matrem, natam, propriamque ſororem.
Sed tunc villanos audis maledire (1) cuchinos
Quando crepante Pado biſognat ad argina vadant;
(2) Maxime villanos quos Mantua, Balde, governat
Trant Angonajas, gianduſſas, atque morias,
Blasphemantque Deum, Sanctos, Sanctamque Mariam.
Semper habent oſſum poltronis quando lavorant.
Sed quando ballant, tot caprae nempe videntur.
Ad virides currunt piva clamante pioppas,
Et calcagnadis terram piſtantque, repiſtant,
Quam vagando tepent, dicunt et habere (3) padronem.
Villanus nimia pro ſtizza roditur intus,
Quando baſtiones facit impellente Senatu.
Julius hos menſis poltrones reddit alegros,
Poca fadiga quibus paret ſub Apolline caldo
Curvata cum falce graves taliare biavas,
Et taliando ſuas vadunt cantando moroſas,
Compagnumque ſuum praecedere quiſque reforzat.

Semper

(1) *Cuchinos*. In blaſphemias erumpunt.

(2) *Maxime Villanos etc*. Quia ſequentes voces, imprecationes continent Ruſticis noſtris familiares.

(3) *Padronem*. Morbi genus, quod in Ruſticis hominibus dicitur *il Padrone*, quemadmodum in Ruſticis foeminis dicitur *la Madre*. Qui morbi in Aedibus bene nummatis, et nomen mutant, et remedia.

Semper Apollineo nigrefacta colore fadigat
Aeſtas, attendens crebro vacuare botazzum;
Cui non Bacche tuos laſſas mancare liquores.
Dum coquitur Phoebo, ſegetes dum falce ſtravaccat,
Dum quoque verzellis flavas diſpiat ariſtas,
Non unquam raucae finant ſtridere cigalae,
Debilis eſt Auſter ventus, nil murmurat aura,
Nec tremolare vides fojamen arboris unum.
Omnia pro caldo Phoebi luſore ſtrinantur,
Schiappantur lapides, sbadacchiant rura, nec herbae
Se drizzare queunt, quoniam fugit humor ab illis.
Diximus ecce ſatis de magni tempore caldi,
Naturae terzi promatur uſanza fioli.
Autumnum veteres quondam dixerere (1) Silenum,
Cui teſtam dicunt nudam picigaſſe crabrones.
Iſte praeeſt Bacchi domibus, vinique famejae,
Quem nos Gaſtaldum, vel dicimus eſſe fatorem.
Et quoniam guſtat Sol vinum dulce libenter,
(2) Imbriagum quem nos ſemper damatina videmus,
Gaſtaldum Bacchi, Bacchum quoque diligit ipſum.
Nil igitur mirum ſi ſtant in Apollinis agros.
Iſte Silenus habet Bacchi pro conjuge Nimpham,
Muſtolenta, bibax, Vindemia dicitur illa.
Ambo ſunt adeo pingues, adeoque gravazzi,
Quod velut inflati vento ſchioppare videntur.
Semper habent lateri barilottos, atque fiaſcos,
Et pariter vadunt plures cantando ſonettos,
Sorbottumque bibunt vini ceſſante ſonetto.
Inde canunt etiam, poſt cantum pocula ſugant;
Sic alternantes laxis briagantur habenis,
Hiſque meant circum montes caſamenta, paludes.
Non quod eant circum, ſed quod girare videntur,

Inque

(1) *Silenum.* Silenus enim fingitur Bacchi Nutritius et pedagogus.

(2) *Imbriagum.* Nam Sol mane rubeum apparet.

Inque ſuos oculos paret res unica binam.
Non ceſſant trincare tamen, magis imo retornant,
(1) Sorbentes faciunt, clo, clo, reſonare botazzum.
Denique ſomnus adeſt, quorum niſi membra foveret,
(2) Illi tranſcocti ſe velle volare putantes,
Forſitan in terram de coeli ſede tomarent.
His nudis nudi ſant guardam mille putini,
Dum fornacchiantes porcorum more quieſcunt.
Cantant, eu, oe, ſaltant et circa parentes,
Quiſque ſuam teſtam vignali fronde coronat,
Quiſque manu portat botros, uvaeque racemos,
Quiſque fiaſchettum parvo pendente loretto.
Morbezzant, rident, faciuntque bacchanalia Baccho,
Inde ſub uviferis vignis briagantur et ipſi,
Et pleni muſto pariter dormire comenzant.
    Bacchus habet magnum quodam cantone palazzum,
Quo centum (3) caneſae latitant, et mille (4) rivolti.
(5) Hic incirchiantur buttae, latique tinazzi,
Hicque travaſantur per centum vina cararos.
    Non ſic formicae vadunt redeuntque frequentes,
(6) Quando montonem, vel vos chiamatis acervum,
Circa ſuam caſulam gratae catavere (7) ceſerchiae.
Ut per muſtigeri facitur caſamenta lyei,
Quando frequenter eunt vacui, carighique retornant.
Mille Putinelli geſtantes tergore corbas,
Fiſcellas, calathos, ciſtellas, atque cavagnos
Impletos uvis tribianis, et libiolis,
Vel moſcatellis, greghis, corſiſque, falernis.
Pars ibi diſcarigat ſommas, impletque tinellos,

Pars

(1) *Sorbentes etc.* Vid. in Zanit. Eclogam primam pag. 5. Not. 6.
(2) *Illi tranſcocti.* Pluſquam Ebrii.
(3) *Caneſae*. Cellae Vinariae.
(4) *Rivolti.* Cellae Vinariae ſubterraneae. Etruſce *Cantine*.
(5) *Hic incirchiantur etc.* Ligneis ligamentis muniuntur.
(6) *Montonem*. Magnum acervum.
(7) *Ceſerchiae.* Ciſercula. Leguminis ſpecies.

Pars quoque calcagnis ſtriccat follantibus uvas,
Et pars jam factum vinum, ſatis atque boitum
Excavat, et brentas implet (1) borone cavato.
Mox torculantur travo calcante vinazzae,
Turbulenta fluunt de graſpis vina repreſſis.
Stant ibi tercentum vezae, totidemque vaſelli,
Stantque boteſini, mezarolae, ſive barilli.
Non Autumnus abeſt, camiſottum veſtit olentem
De centum macchiis vini, muſtoque colantem.
Ipſe praeeſt operi, facit hic, jubet illic, et omnes
Contentare Deos Baccho mandante fadigat.
Gens Todeſca ſuos dicunt hos eſſe patronos,
Immo Deos alios non cognoſcuntur habere.
Effectum ſi quidem nunc experientia monſtrat;
Nam ſi quando ſtudent (2) pacchiae, vel dente raſonant,
Per quemcumque volunt bocconem ſuggere (3) zainam;
Aſt ubi ſe totos cernunt vacuaſſe bocalos,
Chioccant becheri calidam fundamine frontem,
Deque ſuo mittunt redolentes pectore ruttos.
Per lettram melius parlare quam ante bocalum,
(4) Dum trincher faciunt, multos tartofen habetur.
Sed quando ſurgunt de pacchia ſolvere Scottum,
Non illos muro ſe diſcoſtare videmus.
Sunt vultu ſimiles Phoebo damatina levanti,
Humiferos torquent oculos, centumque miaros
Cervello faciunt quamvis ſtent in pede ſaldi.
Andagando pedes nulla ratione guidantur,
Se muro taccant manibus, quem linquere nolunt.
Donec ſupra thorum pajae ſua membra ſtravolgunt,
Ac ibi ſomnifero ſmaltiſcant vina repoſſo.

His

(1) *borone*. Obturamentum, *Turacciolo*, Si doliis adhibeatur, a nobis dicitur *Borone*.

(2) *Pacchiae*. Pulmento. Significat apud nos *Ventri ſtudent*.

(3) *Zainam*. Oenophorum.

(4) *Dum trincher*. Dum bibunt, blaſphemant *Tartofen*. Vox huic non abſimilis, Germanicis Diabolum ſignificat.

His igitur Bacchus, nec non Autumnus agradat,
Qui totum variis explerunt vitibus orbem.
Sint ea dicta ſatis de te, pater alme Silene.
Reſtat et Invernus naturae filius (1) ultim,
De quo dum parlo me grandis freddus aſaltat.
Vir macer, exanguis, ſtrio, (2) bigolumque tacatum
Fert ſchenae, ſguanzaſque cavas, ſubtileque collum;
Sfondratum ſtomachum, poſsent numerarier oſſa:
In teſta ficcos oculos, frontemque rapatam,
Pallidus et ſmortus, ſtroppiatus, rancidus, aſper,
Tamque melanchonicus, quod ſemper flere videtur:
Giazzatam barbam, giazzatos fertque capillos,
Horreſcunt magrae nimio pro frigore carnes.
Eſt ſua de nivibus veſtis texuta bianchis,
Cui niſi donaret ſoror Aeſtas munera panis,
Gajoffazzus enim de marzaſame periret.
Semper apud braſas ſibi ſteſſo crura bojentat,
(3) Nec miſer inzegnat retro portare cadregam,
Subſtizzat torres, cogitque bulire pignatam,
Pigritat, atque timet, ſi vadit ad aera foras.
Sunt albis ſemper ſua tecta coperta pruinis,
Et candelotti giazzae de culmine colant.
Quando ipſum Mundi per campos ire biſognat,
Extemplo fugiunt Ravarini, vel Philomenae,
Ac volucres alii, quos Primavera miniſtrat:
Tantum Cornacchiae, Corvi, Tacolaeque videntur,
Qui cra cra ſemper, cra cra per rura frequentant.
Provida non exit picolas Formica maſones,
Clauditur in guſſo Limaca (4), buſumque murajat,

In

(1) *Ultim.* Ultimus. Poetica vere hyemis deſcriptio.

(2) *bigolumque etc.* Ob corporis macredinem venter tergori adhaeret.

(3) *Nec miſer etc.* Adeo deſes, et ſocors, ut ipſum pigeat ſe cum ſede ab igne removere, dum nimio calore ſibi crura torrentur.

(4) *Buſumque murajat etc.* Sibi exitum, quaſi caemento occludit.

In caſulis celantur Apes dum frigora varcant;
Non errare vides gelidas hinc inde Luſertas,
Paſtores calidis reſerant armenta caſottis,
Fornari gaudent, furni tunc ignis agradat;
Brettari moerent, ingucchiant namque ſcopertis
Cum digitis brettas, ſupra quos (1) ſaepe ſbadacchiant.
Attamen ad furnos ſic agucchiando reducti,
(2) De pandemejo faciunt mangiando pelizzas.
Tempore ſed caldi comprant, ſorbentque cagiadas,
(3) Cumque Cagiarolis tres, quatros, quinque gridantes
Ludunt ad moram, (4) Bozzolas lacte bibentes;
Suntque moleſtati furfanti tempore freddi,
Et faciunt nulla (5) tremolantos veſte coperti.
Eſt tamen Invernus ſtudioſis appretiatus,
Otia longa quibus concedit tempore noctis,
Doctoreſque facit Graecos, Arabeſque, Latinos.
Praticat haec igitur Solis famiola caſadas,
Hinc menſes, anni veniunt, horaeque, dieſque,
Hanc etiam bellam Sol gaudet habere famejam,
Quam paſcit, nutrit, cui non gravis ulla fadiga eſt.
Supra caput portae niveo de marmore factae,
(6) Pythonis pendet ſerpentis lurida pellis,
Magnus ad Aegyptum quem ſtravit Cinthius olim.
Supra fazzatam palazzi, ſupraque ſpondas,
Deſventurati Phaëthontis picta ruina eſt,
Qui nihil aſcoltans Phoebi mandata parentis,
Dum male guidat equos de celſo caſcat olympo,
Ac ſibimet rumpit ſpezzatis colla cavezzis.

C Non

(1) *Saepe ſbadacchiant*. Halitu emiſſo curant ſibi digitos calefacere.

(2) *De Pandemejo*. Pane ex milio compacto nutriuntur.

(3) *Cumque Cagiarolis*. Cum lactis venditoribus.

(4) *Bozzolas*. Menſuras lactis.

(5) *Tremolantos*. Tremitus. Significat: prae frigore tremunt.

(6) *Pythonis*. Nota fabula Pythonis. Ejus exuviae ſupra Solis veſtibulum apte locantur. Ejus facti ne memoria unquam aboleretur, ſacra certamina Apollo ipſe inſtituit, quae ab occiſo ſerpente Pythia appellarentur. Ovid. Met. 1.

Non tabulas penellus eas formaſſe videtur,
Sed magis apparet natura fuiſſe magiſtra,
Ac viva de carne merus color eſſe putatur.
Quis fuerit rerum Pictor, vel Sculptor earum
Neſcio, ſed forſan magnus fuit auctor Apelles.
(1) Cujus progenie noſter Mantinea venit,
De quo, ſicut apud Serraffi ſcripta catatur,
Maximus-alter erit Pictor (2) Mantegna vocatus,
Gentibus e Paduae, quem parvum noſtra robabit
Mantua, deſegni mirum, fictique coloris.
(3) Qui ſub Franciſco Turco cognomine vivet,
Atque triumphantis depinget Caeſaris actus,
Ars ubi Pictorum veterum perfecta trovatur:
Poſt quem ſuccedet mirabilis ille (4) Michael
Angelus, et (5) Raphael, quos non ars, imo docebit
Ipſa parens natura leves tirare penellos.
Sed quia ſomniferam tibi cerno, Leonarde, vedutam,
Tu male dormiſti tribus iſtis noctibus, imo
Contra fortunam ſemper vigilavimus ante,
Sufficiat Phoebi ſtanzas recitaſſe decoras.
Baldus ait, vellem, mi Cingar, Apollinis almas
Semper ineſſe domos, nec eundi forma catatur.
Reſpondet Cingar, nimis optas, Balde, quod inquis:
Ad terzum Paulus rapitur ſolummodo Coelum,
Tu ne ſuper Divum penſas conſcendere Paulum?
Non ſic, Balde: cupis troppum; faciemus aſajum,

Si

(1) *Cujus progenie.* Andreas Mantegna celeberrimus Mantuanus Pictor, optime ex Apellis progenie ortus fingitur.

(2) *Mantegna.* Quis ſit alter *Mantegna*, cujus hic meminit, non ſatis liquet. Serraffum hic nominat, quem divinatorem fuiſſe fingit. Mac. 21.

(3) *Qui ſub Franciſco Turco.* Sub Franciſco Gonzaga, cui *Turco* cognomentum erat. Heros in noſtris hiſtoriis valde celebris, cujus virtutes a Baptiſta noſtro Mantuano celebrantur.

(4) *Michael.* Michael Angelus Bonarotta, qui et celebris Poeta fuit, et maximus Sculptor, et celeberrimus Architectus.

(5) *Raphael.* Ab Urbino ipſius Patria dictus, vere immortalis memoriae Pictor.

Si portinarus Paradiſi (1) Petrus, et Enoch
Nos aperire velint, (2) cantoncelloque ſub uno
Condere, quo lucis valeamus habere pochinum.
Ergo repoſemus; video ronfare Lonardum.

(1) *Petrus, et Enoch.* Apoſtolorum Principem Coeli Janitorem vulgo conſtitui, eo quod ipſi traditae ſunt claves Regni Coelorum, nemo neſcit. De Enoch vero nullum habetur neque veroſimile fundamentum. Fuit Enoch inter Patriarchas, qui ante Diluvium oruerunt celeberrimus, ex hominibus vivens adhuc ereptus, et ad terreſtrem Paradiſum translatus. Fuit pariter Propheta, qui ſcriptum aliquod poſt ſe reliquit, cujus teſtimonium adducitur in Epiſtola Catholica S. Judae Apoſtoli.

(2) *Cantoncelloque.* Parvo angulo.

ARGUMENTUM

IN QUARTAMDECIMAM MACARONICEN.

DE Dapibus recreant; Socii, Coquus ipſe Bocalus,
Ne comedat piſcem, quem coquit ipſe, vetant.
Poſtea belligeri ſeguitant palazia Martis,
Poſt quae narratur bella brigata Jovis.
Inde melancholici Saturni peſſima ſphoera
Dicitur, et vaſtae lubrica ſigna rotae.

MER-

Digitized by Google

MERLINI COCAII
POETAE MANTUANI

MACARONICE QUARTODECIMA.

Corpora ſomnifero recrearat quiſque ripoſo,
Quae magis officio ſomni, quam pane carebant.
(1) Dum tamen attendit, Baldo mandante, Coquinam
Condere Boccalus: magnumque ad prandia piſcem
Expedit: inque brodo piſcis (2) Caulata paratur:
Ecce lyram ſpoliat rurſum Giubertus eburnam,

Dul-

(1) *Dum tamen etc.* Sequentia hic addidimus ex noſtro exemplari, quia lepore plena, Poeta noſtro digna, et genuina viſa ſunt, et omnino non omittenda.

(2) *Caulata*: Unde hoc vocabulum Poeta deſumpſerit nobis non liquet. Quid hoc in loco velit ſignificari, ſenſus indicat.

Digitized by Google

Dulceque chordiculis carmen (1) dyapenter acordat.
Vult etenim generoſus homo gradire ſodales,
Ut ſibi mox etiam (2) donetur banca ſcolaro,
In qua conſideat, cathedram ſentire magiſtri
Cingaris: et ſecum percurrens (3) Almanach omne
Deventet praticus paſſatas dicere coſas.
Praeterea non eſt placidi natura Giberti,
Qualis (4) quorundam Cantorum temporis hujus:
Qui bene muſchiati, petenati, benque politi,
Non cantare volunt, niſi ſint a Rege pregati.
Non ſic Giubertus: non ſic novus alter Apollo,
Cui ſi dixiſſet mulier pinzocchera, canta:
Cantaſſet ſubito, minima nec parte negaſſet.
Diſpoſitis ergo terzis, quintiſque, ſimulque
Vocibus octavis, tandem ſic voce comenzat.
(5) Heu quibus hoc mundi, quantiſque in gurgite monſtris
Jactamur miſeri! linguarum flatibus aequor
Noſtrum hoc, et tumidis Cynicorum exaeſtuat undis.
Quid freta nugarum referam? quid fulmina pravi
Nominis & famae? quid ſaxa latentia triſtis
Invidiae? Scyllaeve canes, gutturve Carybdis?
Felices nautae, quibus apta peritia magnum
Hoc mare ſulcandi, Syrteſque, Araſque cavendi.
Vos labor aſſiduus tantum, indefeſſaque virtus,

Mon-

(1) *dyapenter*: Fortaſſis toni muſici ſpecies, qui nunc temporis nomen commutaverit.

(2) *donetur banca*: Ad audiendas lectiones Cingaris.

(3) *Almanach*. Almanacus, liber inſcribitur, in quo putantur regulae tradi ad futuras res divinandas. Quod, quum inter Vulgi inſomnia numerandum ſit, optime dicit Poeta ad irridendum, aptum fieri quidem Giubertum ad res praeteritas dicendas, non ad futuras praedicendas.

(4) *Qualis quorundam etc.* Omni tempore haec conſuetudo viguit.

Omnibus hoc vitium eſt Cantoribus inter amicos,
Ut nunquam incipiant cantare rogati.

Quod jam uſque ab Horatii temporibus, et Merlini aetate vigebat, nunc in deſuetudinem non abiit.

(5) *Heu quibus etc.* Senſus eſt: Heu nos miſeri, quibus, quantiſque monſtris jactamur in gurgite hoc Mundi! Aequor hoc noſtrum exaeſtuat flatibus linguarum, et undis tumidis Cynicorum, h. e. latrantium Canum.

Monſtrorum domitrix tolerantia reddidit aptos
Turgentis pelagi cumulos ſuperare minaces,
Ponere ſeu ſit opus, ſeu malo attollere vela.
    Vix ea finierat Giubertus: menſa Bocalo
Sternitur, et lotis manibus diſinare comenzant.
Quattuor accumbunt tavolae, cui forma quadrata eſt:
Baldus, Lonardus, Cingar, Scalcuſque Bocalus.
Non curat pro tunc ſtomachus mangiare Giuberti.
Baldus amorevolo, velut eſt gentilis uſanzae,
Invitat ſembiante omnes ad fercula menſae.
Quiſque refudavit ſeu pro viltate vilana,
Sive quod in multis ſtomacarat (1) nauſea guſtum.
Ponitur in centro ſcanni trans littora menſae,
Grandis in amplifico baſiotto forma Varoli.
Quamprimum medio ſtetit haec (2) impreſa Senatu;
Cingar habens gladium propter tajare paratum,
Dividit in ſolas tres partes ghelfice piscem:
Tres, inquam, partes uno de corpore fiunt.
Prima caput; buſtumque ſecunda eſt; tertia cauda.
Quattuor accumbunt: ubi tres accumbere debent.
Cingar (3) ochiolinum faciens, accennat amicis,
Ut ſibi, dum trapolam nunc praeparat, ambo ſecundent.
Protinus accorti cognoſcunt id, quod aviſat;
Namque fit aguatus poverum trapolare Bocalum,
Ut nihil (4) in tuttum comedat de piſce tapinus:
Cum cocus extiterit, cum fecerit ipſe broettum;
Cum centum Zacaras, melaranzas, atque ſapores
Sparſerit huic ſupra, circum, ventremque per ipſum.
Cingar primus agit cauſam, primuſque retirat
Teſtam Varoli de piatto ſupra tajerum:
Frattantumque inquit ſociis: Scriptura favellat,

In

(1) *Nauſea*: Navigantibus familiaris.

(2) *Impreſa*: Piſcem videlicet dividendi.

(3) *Cingar ochiolinum*. Inſtar deludere volentis, alterum oculum paulisper claudit.

(4) *In tuttum*: Omnino.

(1) In capite libri de me ſcripſere Prophetae,
Sic caput iſtud erit ſanctae completio legis.
Baldus id advertens, ad libros mente recurrit,
Nec fecit grattare diu ſententia teſtam.
Graffiat ut gattus partem, quae mezza vocatur,
Scilicet ad ſe ſe traxit ventralia piſcis,
Lucanumque legit: Medium tenuere beati.
Cauda manet jam jam toto ſoletta cadino:
Non perdit tempus juvenis Leonardus: at ipſam
Caudam, cui dederat pridem Boccalus ochiadam,
Extrahit e brodo dicens, Naſone probante,
Exitus acta probat, (2) poterit nodare Bocalus,
Cui jacet ante oculos pelagus brotaminis iſtud.
Boccalus guardat nunc hunc, nunc turbidus illum:
Quid facit? advertens pro ſe non eſſe (3) coellum,
Ni velit ut Porcus ſe ſe voltare brodajis;
Protinus azzaffat vaſum, pauloque moratus,
Suſpexit coelum, dixitque noviſſima verba.
Aſperges me me Domine, mundabor Iſoppo.
Sic dicens, illum girat, ſpruzzatque panadam,
Vicinoſque omnes, Baldum, Baldique ſodales
(4) Schittat aquis graſſis, ungitque brotamine barbas.
O quis non riſit? quis non ridendo crepavit?
Barba pluit Baldo: Cingar ſugat ora maniplo:
Pars ſua toccavit Giuberto, parſque Lonardo;
Quiſque fregat vultum, pectuſque, ſinumque colantem.
Surgitur a tavola, prohibet mangiamina riſus.
Non ceſſat Baldus ridendo probare tal attum;
Dicit enim: merito Piſcem ſua broda ſecuta eſt.
Non ſine aqua piſcis: nec aqua ſine piſce manebit.
Ergo, Cingar ait, piſcem mangiabimus, ut qua

Flumen

(1) *In capite etc.* In ludicris rebus Sacrorum verborum uſus vituperet lector, et non imitetur.

(2) *Poterit nodare etc.* h. e. nihil reſtat, niſi ut Boccalus jure innatet.

(3) *Coellum*. Quidquam.

(4) *Schittat*. Spargit.

Flumen abundavit, ſic illic piſcis abundet.
Non Boccalus habet Rombum: culamina grattet.
Sic dicens tornat tavolae, maſinatque molino.
Sic faciunt alii, ſua quemque (1) prevenda moratur.
Baldus at interea comedens, tuttavia ragionat:
Miror enim, Boccale meus, cur quando, relicto
Piſce, crepabamus riſu, non protinus illum
Prenderis, ut nobis reſa ſit pro pane ſugazza.
Non, Boccalus ait, ſine garbo, et gratia, et arte,
Inter Compagnos facienda eſt ſoja galantos.
Optime gabbaſtis ſpartito piſce Bocalum,
Tranſeat, et nullo guaſtetur beſſa tumultu.
Sic et ego in vobis Aſperges optime feci:
Tranſeat hoc etiam, croniciſque notetur ad unguem:
Optima pro tuttis paſſarunt omnia rebus,
Praeter (2) quod ſurdas faciet Pan ſuttus orecchias.
Cingar ait, poteris prigolo te opponere tanto:
Cortellum cum pane licet mangiare famatis.
Sic faciam, reſpondit ei; et dummodo panem
Sic (3) blotum ſgagnat, ut cardos Mula Stopini,
Quidam pauper homo nimia pietate moveſtus,
Neſcio quas Menolas freddas, piſceſque minutos
Attulit involtos charta, donatque Bocalo.
Non ea Boccalus poveretti dona refudat,
Imo ait, exiguum quum dat tibi pauper amicus,
Incipe (4) Dameta, lento tibi mittit Uliſſes:
Sic dicens, diſtrigat eos, guardatque traverſus,
Ut guardare ſolet ſcottantem Gatta meneſtram.
Denique piſciculum per caudam ſuſcipit unum,

D Quem

(1) *Prevenda*. Munus, officium.

(2) *Praeter etc.* Proverbium pueris, et mulierculis noſtratibus familiare.

(3) *Blotum*: merum, ac ſolum panem ſine dape comedit. Vox haec etiam nunc a Plebecula uſurpatur in eadem ſignificatione, ſed paululum immutata: dicunt enim: *bluto* vel *bluſſo*.

(4) *Incipe*: Quaſi velit dicere donandi conſuetudinem incipe, et proſequere: nimis lente veniſti.

Digitized by Google

Quem non in boccam, ſed orecchiam ficcat, et inde
Ad ſocios illum tornans, ita brancat et altrum,
Medeſimumque facit, poſt illum tertius, et poſt
Hunc etiam quartus: poſt quartum quintus, et omnes
Denique per caudas preſi, porguntur ad aures.
Baldus id advertens parlat cum Cingare: magnus
Piſcis cum bocca mangiatur, parvus orecchia,
Si bene Boccali meditor documenta periti;
Ecquid hoc importat? quid habent cum piſcibus aures?
Reſpondet Cingar: Pan ſuttus ſtoppat orecchias,
Fecit (1) orecchinos de piſcibus ille ſotilis,
Unde repurgat eas; aliam non penſo caſonem.
Pur, ſi aliam mentis tenet in ſorciria ſcoſam,
Dicat, et ambiguos ab amicis tojat afannos.
Tojo, Bocalus ait, dubium: jam hebdomada quarta
Eſt hodie, quando mea conjux (2) ivit a nodum,
Aequoreque in medio calzas, ſtringaſque tiravit.
Nunc in mente mea ſtat prorſus grande talentum,
Velle de illius ſtatu ſentire novellam.
Ergo meis alzo peſcettos auribus iſtos,
Ut certum faciant ubi ſtet: ſi mortua prorſus,
Aut ſi ſolazzet illa cum gente da baſſum.
At mihi reſpondent, ſe natos eſſe (3) pradeſſum,
Unde negatur eis poſſe hoc agnoſcere factum.
Sed major natu, ſeniorque Varolus, et ingens,
Cum quo tres tacite Compagni dente ragionant,
Dire mihi poterit melius de uxore negata;
Qua propter liceat ſecum chiacarare pochettum.
Quo dicto, fremuere omnes: habet ille raſonem:
Non inhoneſta quidem talis domanda videtur.
Detur ei merito parlandi copia Piſci:

Piſcis

(1) *Orecchinos.* Nempe homo ille dedit Boccalo, quo aures e ſolo pane eidem praepeditas, poſſit recludere.

(2) *Ivit a nodum.* Ad finem Macaroneae XI.

(3) *Pradeſſum* ideſt *recenter.*

Piſcis teſta ſua eſt, quae fert ſoletta loquelam:
Panza loqui neſcit, muta eſt quoque cauda, ſed ipſa
Teſta ragionabit, cui format lingua parolas.
Sic vulgus ſtrepitat, ſic ſtat ſententia Baldi,
Sic licet: et dictumfactum, teſtazza Varoli
Siſtitur avantum Boccalo, a Cingare tolta.
Cingar adirato ſimilis, qui ridet ab intro,
Smergolat haec: eſto, ſublata eſt bocca Varoli,
Cujus lingua poteſt bramam complere Bocali;
Eſto, dat officium parlandi bocca, ſed ipſi
Cur oculi dantur? cur frons? cur coppa Varoli,
Grande mihi tortum faciunt, appello Gibertum.
Sum contentus, ait Boccalus, chare Giberte,
Te rogo per caput hoc, vojas decidere litem.
Suſcipit impreſam laeta cum fronte Gibertus:
Tum ſedet in banca, cunctiſque oldentibus, inquit.
Dum (1) Rana, et Toppus faciunt inſemma tumultum,
Milvus ego hanc rixam dirimo: ſic fatus agraffat
Protinus in tavola teſtam, laudante brigata,
Eſſe ſatisfactum civilibus optime libris.
Et jam finierant, tavolis, treſpiſque levatis,
Cingar ad inceptas Baldo mandante raſones
Tornat, et ingenio ſtabat Leonardus ateſo.
    Mars ferus aſpectu (2) quinta verſatur in arce,
Qui (3) ſcorrozzatus criſpata fronte minazzat.
Braſatos oculos, dum guardat, buttat adoſſum,
Sanguineaſque bavas ſua labra tumentia ſpargunt.
Criſtatam portat galeam, chiuſamque viſeram,
Jugiter et totus rutilis ficcatur in armis.

D 2 Targonus

(1) *Dum Rana, et Toppus etc.* Allegorica reſponſio, quam poſtea facto clariorem effecit.

(2) *Quinta*. Quintum coelum Marti aſſignatur.

(3) *Scorrozzatus*. Indignabundus. Adverte Poeticam, et ingenioſam Martis deſcriptionem.

Targonus lateri dextro, tum ſpada ſiniſtro
Dependet, mazzamque tenet gallone feratam.
Semper it in frezza magno galopante cavallo,
Et baſtiones ſua circum caſtra locavit.
Non hic armorum genus omne carebitur unquam:
Stendardi volitant, banderae, timpana, trombae,
Non deſunt piſari, gnacarae, cornaeque bitortae:
Denique quicquid habent homines bellando neceſſe.
Talibus in rebus Mars oblectatur anhelus
Sanguine, jucundans carnarum cernere quartos.
Huic caedes ſoror eſt, lis mater, rixaque conjux,
Huic pater eſt livor, rabies, vindictaque natae.
Hic hominum clamor ſtrepitat, nitritus equorum,
Non hic Bombardae mancant, paſſaque volantes,
Non hic Mortari, Colubrinae, vel Baſiliſchi,
Sive Pavajones, ſeu Tendae, ſive Trabacchae.
Polvificant nebulas pedibus repetando cavalli,
Celſa fracaſſatae conturbant ſidera lanzae,
Atque Tacolarum (1) per nubila more nigreſcunt.
Ad finem guerrae cernis concurrere ſquadras,
Ordine cum nullo diris ſe (2) bottibus urtant,
Squarzant banderas, diſpiaſtrant arma, corazzas,
Marſque roverſatos ibi mortos cernere gaudet,
Scannatoſque (3) viros ſub calpiſtrare cavallos.
  Eſt ibi marmoreis labens fontana ſub Antris,
Jugiter ad cujus guardam ſtant octo Puellae.
Prima (4) ferox vultu, legiadraque Forcia dicta eſt;
Sed Mars Dextrezzam juſſit clamare ſecundam.
Tertia Temperies, Prudentia quarta vocatur,
Quintaque cagneſco ſemper cum lumine guardat,
Iraque nomatur, ſed dicta Superbia ſexta eſt,

Septima

(1) *Tacolarum*, nempe *Corvorum*.
(2) *Bottibus*. Ictibus.
(3) *Scannatoſque*. Interfectos. Jugulatos.

(4) *Prima ferox etc.* Scite, et ingenioſe ad cuſtodiam Palatii Mavortis Virtutes bellicas, et vitia Militibus familiaria appingit.

Septima tabifico rubet undique ſanguine cruda
Impietas, octava calet coenoſa Libido.
Hanc Deus armipotens curam dedit octo puellis,
Ut quoſcumque viros ſibi Juppiter eligit armis,
Quoſque ſequi guerras mandat, (1) ſoldique talentum,
Tres mergant voltas liquidi ſub gurgite fontis.
Non tamen id faciant omnes, (2) at ſorte butata
Quattuor ex ipſis pueri membricula bagnent.
Ergo quam primum geſtatur parvulus infans,
Quattuor hunc Nimphae, quibus eſt ſors lapſa, profundant
Inter (3) fontanam, mox Mundi ad ſtenta remittunt.
Hac igitur veniunt ſoldati lege, vel impi,
Vel fortes, agileſve armis, vel corde ſuperbi,
Vel poſt luxuriam plexi, vel praecipitoſi.
Aut e converſo prudentes, ore diſerti,
Maturique Duces, nec ab irae fulmine victi,
Quales (4) Romanae generat ſtirps alta Columnae,
Cujus Fortezzae conſcendunt mille pilaſtri:
Quales Eſtenſis, quales Gonzaga, vel Urſa,
Pallaveſina domus, Malateſta, Triulzica, (5) Pepla,
Martinenga, (6) Rues, Gambarica, Sega, Crevella.
At Rex ſtellarum cunctarum Juppiter alto
In (7) Solio reſidens, ſextum ſibi legit Olympum.
Urbs illic amplo ſpatioſa repoſat in Agro,
Mulciberi fabricata manu, Brontiſque labore,
Non de calcinis, coctiſque locata quadrellis,
Verum diverſo formis caelata metallo,
Ut (8) ſtampare ſolet campanas Breſſa canoras.
Merli de fino ſtant circum circa dyaſpro,

Per

(1) *Soldique etc.* Stipendii deſiderium.
(2) *At ſorte butata*: Projecta ſorte.
(3) *Inter fontanam*: Ex aquis extractum Puerum, ad Mundi labores mittunt.
(4) *Quales Romanae:* Familiae Columnenſis, cui erat acceptus Poeta, et a qua celeberrimi Belli Heroes prodierunt.
(5) *Pepla*, nempe *Pepoli*.
(6) *Rues*: Familia in Galliis praeclara.
(7) *In Solio etc.* Quia Deorum Regi ſextum coelum ab Aſtronomis in laudato ſiſtemate Ptolemaico aſſignatur.
(8) *Ut ſtampare etc.* Brixiae metallorum funditores ubique celebres.

Per merlos quoſcumque nitet carbunculus unus.
Centum porſideae tangunt ibi ſidera turres,
Quarum de bronzo ſtant fundamenta (1) zetato,
Et cryſtallino cordbne ferantur ubique.
Tecta micant auro, vexillaque sgonfia promunt,
Carca ſaphirinis gemmis, groſſiſque ſmaragdis,
Sunt argentaceis quae ſuſtentata pilaſtris.
Hic ſua fundarunt omnes palatia Divi,
In medio quorum Jovis Atria celſa minazzant.
Daedalus (2) aedificans tribus iſta locavit in annis,
Cui muratores ajutum mille dederunt.
Centum (3) Balcones patulant, centumque feneſtrae,
Pars huc, pars illuc, pars hac, pars illac apertae,
Jugiter addocchiant venientia quaeque videndo.
Porticus in gyrum ſexcentis fulta columnis
Bronzineis late circumſerat omne palazzum,
Sub qua mille Dei ſpatiantes ordine tundo.
Sermocinantur, vadunt, redeuntque frequenter.
Porta ſuperba patet, quae nunquam chiuſa tenetur,
Veſtibulumque ſuam largum tenet ante vedutam,
In quadro poſitum, ſuper octo pilaſtra levatum.
Porphideus niveis in poſtibus eminet arcus,
Circulo et in medio tria formidanda ſpaventant
Fulmina, fulminibus nam Juppiter utitur ipſis.
Continuo Divum ſpatiatu tota cavantur
Limina, ſint quamvis alabaſtro condita duro.
Suntque cadenazzi, lorgnae, rutilaeque ferajae
De fino argento fabricatae ſupra dorato.
Haec perpendiculo multum bene cuncta ſquadrantur.
Ingreſſus portam retrovas en atria binos
In quadros producta, nigro tenebroſica fumo,

Nam

(1) *Zetato*: Ex aere fuſo.

(2) *Daedalus*: Si Daedalus, ergo non Mulciber, et Brontes.

(3) *Centum Balcones*: Fortaſſe *moeniana* intelligit, quae Etruſce dicimus *Veroni*: fortaſſe etiam Tabulae, quibus feneſtrae clauduntur.

Nam bene ſpuzzantes ibi ſentis olere coquinas.
Fumentoſa patet muris portazza biſunctis,
Cujus (1) liſſa micant gozzanti limina brodo.
Intus aroſtiti, variique tirantur odores
Ad naſum, per quos aguzzat voja talentum.
Sunt ibi ſexcentum ſguattari ſub jure cogorum.
Pars geſtat lignam, pars truncat, parſque miniſtrat
Sub centum bronzis, caldaribus, atque padellis.
Qui (2) ſcannat vitulum, qui slongat colla polaſtris,
Qui cavat e panza trippas, dum ſcortigat alter,
Qui deſpennat aqua mortos buliente capones,
Qui diſcompàgnat magones de figadellis,
Qui boccalum implet (ſi deſunt vaſa) buſecchis,
Qui coſire parat teſtam cum pelle vedelli,
Qui porcellettos inſpectat, quique cavecchio
Ingiovat lardum, quo plus caro graſſa fiatur.
Gambo lecatoriae cocus illic praeſidet arti,
Cui tantum ſguataros eſt cura docere brodeccos (3),
Ac dare mandatum galantiter omne coſinae.
Atria (4) praeteriens intras peryſtilia, centum
Qualibet ex banda clauſtrorum longa cavezzos,
Ac adamantinis circum munita columnis,
Quaeque columna ſuis diſtinguitur alte miſuris;
Quas molles, aptaſque ſuo jam ſanguine fecit
Vulcanus; nam adamas teneratur ſanguine becchi.
Intra columnares ſtant quadra cavaedia zonas,
In medio quarum variis ornata lapillis,

Continuo

(1) *Liſſa*: Perpolita, Etruſce: *liſcia* haec Culinae iterata deſcriptio, et documenta, quae ad rem culinariam mox addit, et ad calcem a lectore videri poſſunt, fortaſſe in Poeta aliquam edacitatem, certe ejuſdem in Culinaria re peritiam oſtendunt.

(2) *Qui ſcannat vitulum*: Non abſimilem culinae deſcriptionem vide Macar. I. pag. 73.

(3) *Sguataros brodeccos* intellige Coqui alumnos, qui ut plurimum ſunt juſculo inquinati, *brodeccus* enim lingua Brixiana ſignificat, *ſporco*, *malnetto*, latine *ſpurcus*, *foedus*.

(4) *Atria*: longiſſimam, et moleſtam hic inſerit Poeta in arte culinaria inſtructionem, in qua viginti praecepta tradit, et nos ad calcem rejicimus.

Continuo decurrit aqua fontana, bagnando
Cryſtallum, Benas, Agathes, Alabaſtra, Berillos.
Exedras (1) per quadra ſubis peryſtilia nudas;
Biblyotheca prope eſt, ornataque pinacotheca
Heroum geſtis, monumentis atque Deorum.
Baſilicae locus eſt ampliſſimus, undique cinctus
Sedibus ex auro, quo tractant Numina cauſas,
Fata hominum, ſortes, breve tempus, mille travajos.
Ad caput, ipſa Jovis ſtat ſedes altior altris,
Quam (2) Dis divitiae Rex fecit, et omnia ricca
Spendidit: o penſa quam bella cadrega (3) det eſſe.
Diique, deaeque omnes hic prehendere jura frequentant;
Juppiter his fatum ſolvit, ſortemque miſurat,
Nulla datur deitas aliis, ac nulla poteſtas,
Ni Jovis arbitrio certa ratione guadagnent.
Quotidie coetu Divûm viſitatur ab omni,
Suſcipit exultans omnes penetralibus Aulae.
Laeditur interdum, quovis, Deus alter ab altro,
Inter quos aequo diſcrimine judicat ille.
Si quando fuerit ſuperis offenſus ab ipſis,
Fulmina ferre jubet, reboare tonitrua mandat,
Terrificans homines coelum trabucare putantes.
Aſt apparendo Ganimedes fronte galanta,
Blandiduloſque ſuo cum Regi torquet ocellos,
Immo dulcigeri fert aurea pocula muſti,
Protinus ira cadit, fugiunt e pectore ſdegni,
Diſmemorata fluit rabies, canegiataque ſtizza.
Exonerat nebulis coelum, novus emicat aether,
Proſtrati flores pluviâ ſub Apolline ſurgunt.
Sic quandoque Duces faciunt, grandeſque Maeſtri,

Et

(1) *Exedras etc.* Tranſiens per quadrata atria columnis circum ornata, ſubis, ſive intras in atria exagona, ſive in ſex angulos, aut ſex latera diviſa.

(2) *Dis divitiae Rex.* Divitiarum Numen, fortaſſe Pluto.

(3) *Det. Debeat*: per ſyncopem.

Et qui dicuntur Signores eſſe bachettae (1),
Plus quandoque valet pueri frons bella petulci,
Quam non grandiloqui ſententia magna Catonis:
Plus oculus blandus, vel ſermo libidinis ardens,
Quam vigor eloquii Ciceronis, et ora Senatus.
Inſurgunt ſcalae paſſim diamante locatae,
Pars quoque corallo, pars marmore, parſque dyaſpro,
Quaelibet ipſarum tendit nonanta ſcalinos,
Per quas ſemper eunt, redeunt quoque Numina quaeque.
Menant in cameras centum, pluresque ſalottos,
Quorum ſolari non ſunt lignamine facti,
Sed Vulcanus eos de puro fecerat auro.
Huc illuc ornant camareri flore grabatos,
Supra quos tendunt lenzoles, atque copertas;
Quas mira Nymphae recamarunt Palladis arte.
Ipſa quidem Pallas Jovis eſt naſſuta cerebro,
Qui ſine concubitu mulieris ter ſibi ſanctum
Cervellum cuſſit virga, virgoque Minerva
Exiit, et magni dicta eſt ſapientia patris.
Noſcere ſi cupitis, quare ſapientia dicta eſt,
Nil dubitetis, enim ſolvetur quaeſtio talis.
Pallas (2) honeſtatis ſpeculum de vertice maſchii
Naſcitur, ut pateat quod ſunt reliquae mulieres
Dementes, ſano nam carent ſoepe cerebro,
Et ſine conſilio quicquid facietis earum,
Credite Pallas erit, Jovis et ſapientia patris.
Verum ſi qua tuis in rebus foemina praeſtat
Conſejum, caveas: aſino ſimilaberis illi,
Qui vult pro fruſto baſtum geſtare novellum,
Ignorans quoniam tergum nova ſella magagnat,

E Et

(1) *Signores etc.* Primates. Nos Longobardi dicimus *comandare a bacchetta*, *eſſer Signore a bacchetta*, quando volumus ſignificare Viros abſoluti Dominii.

(2) *Pallas honeſtatis etc.* Implicata hic videtur Poetae ſententia. Intendit autem ſignificare, Mulierum laudem in eo ſitam eſſe, ut hominis prudentiae ſubjiciantur; quod ſi negligant, in maximos errores ut plurimum labuntur.

Et qui penſabas totam lucraſſe Minervam,
Nempe faſolorum bronzum mangiaſſe catabis,
Ingenium quoniam, ſenſumque faſolus aguzzat.
Pallas eſt tantum Jovis unica filia teſtae,
Quae damigellarum circum ſtipata catervis,
Imperat, atque docet linum deducere fuſo,
Texere vel telam, vel naſpo ſolvere filum.
  Eſt inter ſalas altas, thalamoſque ſalottus,
Qui eſt longus centum paſſus, cinquantaque largus.
Pallas ibi ſecreta ſuas docet alta puellas:
Altera bombaſum, vel linum detrahit album,
Bagnificatque ſuos fuſo pirlante (1) didinos.
Altera diſcaricat naſpi giramine fuſos,
In glomerumque rotat dum guindalus (2) orbe volutat.
Altera texendas producit in ordine ſtuppas,
Et facit innumeros circum ſtrepitare (3) canones.
Altera dum texit, manibus, pedibuſque lavorat,
Dextera naviculam mandat, ſed laeva remandat.
Altera prona ſedens telam ſuit, inque biancas
Vertit camiſas apud illam ſtante caniſtro.
Altera ſed variis acubus majora recamat,
Namque (4) velutinas Aquilas deſcribit in auro;
Altera de argento cadentia (5) lilia fingit,
Quae in coeleſtino pingit ſemota veluto;
Altera terribiles format recamando leones,
Sub pede cum libro facientes ore (6) Samarcum.

Altera

(1) *Didinos* parvos digitos.

(2) *Dum guindalus etc.* Quod ex graeca voce latine dicitur: *barpedone*. Etruſce: *Arcolajo*.

(3) *Canones*, inſtrumenta lignea, quibus filum evolvitur.

(4) *Namque velutinas etc.* Palladis Nymphae Nobilium Familiarum Stemmata acu pingunt. Aquilae nigrae auro inſculptae praeclariſſimae Gonzagae Familiae Stemma.

(5) *Cadentia etc.* Lilia argento picta in area coerulea Farneſiorum Inſignia, quae ordine inverſo protulit, nam coeruleis liliis, vel Hyacintis Farneſii pro Stemmate utebantur.

(6) *Samarcum*. Celebre eſt immortalis Venetiarum Reipublicae Stemma, quod in Leone ſiſtit, ſub cujus pede Liber adeſt apertus haec verba praeferens: PAX TIBI MARCE EVANGELISTA MEUS.

Altera frondoſam, plenam quoque glandibus aureis
Texit in aëreo ſpatio cum pectine (1) Quercum;
Altera purpureos (2) miſcens albedine ſcaccos
Inſerit argenti rutilos, aurique quadrettos.
Altera (3) marzoccos fulvos, nimiumque bravantes,
Altera (4) terribiles Aquilas errantibus alis
Quattuor (5) inſecta rubea Cruce pingit in albo;
Altera lanigera Cellones (6) conſuit arte,
Ac in ſpalleriis florentia prata recamat;
Altera conatur veteres deſcribere guerras,
Maxime Alexandri, Cyri, Xerſiſque carinam.
    De Jove ſat dixi. Saturni regna ſubintro,
Ejus nolo tamen tibi dicere conditionem,
Namque melancholicus nimis aſcoltando venires.
    Baldus habens faciem rapefactam more ſtupentis,
Quis Diavol, ait, tibi Cingar talia dixit?
Quove imparaſti tales, ingrate, raſones?
Nempe Magum penſo Zoroaſtrum te ſtudiaſſe,
Cumque prophetabus ſemper vixiſſe ſtriabus.
Reſpondet Cingar, miraris forſitan iſtud?
Semper habent pro ſe colpum ſcrimando Magiſtri.
At Leonardus ait: paulum, mi Balde, quieſcas,
Deſine, quod ſeguitet Saturni pingere Coelum.
Tunc Cingar: Saturnus inops extrema petivit,
Ultima namque illi regio lontana tocavit.

(1) *Quercum etc.* Praeclariſſimae Familiae *della Rovere*, cui Poeta erat acceptiſſimus, ut in ejus Vita.

(2) *Altera purpureos etc.* Celebris Familia *del Pepoli* ubique, ſed praecipue Bononiae, et Venetiis nobilitate praefulgens.

(3) *Marzoccos fulvos*. Stolidos. Fortaſſe etiam ſubindicat Anſeres nobiliſſimae Mantuanae *Andreaſiorum* Familiae Stemma.

(4) *Alteea terribiles etc.* Romanas Aquilas Imperatorum Romanorum Inſigne: *Terribiles*, quia Sceptrum, et Enſem unguibus ſuſtentant.

(5) *Quattuor etc.* Quattuor applicat Palladis Nymphas Crucibus pingendis, plures enim ſunt illuſtres Familiae, et Urbes, quae hoc Stemmate utuntur, quas inter Urbs noſtra, quae rubea Cruce in alba area inſculptâ pro Stemmate utebatur.

(6) *Cellones*. Fortaſſe *Aulaea*, italicè *Tapezzaeia*.

Uxorem quamvis habeat, tamen ipſe fiolos
Non generare poteſt. Cauſam num quaeritis? inquam:
Non ſolum quoniam mancant ſua corpora caldo,
Juppiter at patri Saturno membra tajavit.
Hic macer eſt vultu, calva cum fronte rapatus,
Sbavazzat (1) totam naſo colante bocazzam.
Nec retinet ſolum dentem ſua quaeque ganaſſa,
Omnes cum flatu putrido, quum parlat, amorbat:
Hiſpida barba riget numquam pro pectine lenis,
Cum baſtone ſuas vadit numerando pedatas.
De paſſu in paſſu tuſſit, ſpudatque (2) macagnos,
Fert sgarbellatos oculos, nec sbercia (3) mancat.
Pellizzonus (4) eum uſque ad calcanea coprit,
Attamen ille facit tremolantos frigore plenus.
Ejus baſſa domus plena eſt humore nocivo,
Flent muri, guaſtat rumatica muffa ſolarum.
Nunquam ſplendigeros ibi fundit Apollo luſores.
Praticat hic ſemper ſpiſſis nox plena tenebris,
Hic Barbagiani ſtrident, hic pipaque (5) ſtrelli,
Hic quoque noctivagae gnao faciendo civettae;
Triſtitia hic habitat, macies, genus omne malorum.
Maxime ſunt iſti: capitis dolor, Hydropiſia,
Angonaja (6), malum coſtae, quartanaque febris,
Mazzuccus, lancum, carbones, morbida peſtis,
Flegma, tumor ventris, vermes, colicique dolores.
Petra veſigarum, cancar, gianduſſa, bognones,
Franzoſus, ferſae, cagaſanguis, rogna, varolae,

Defectus

(1) *Sbavazzat*, nempe os ſalivâ, et ſtiriâ conſpurcat.

(2) *Macagnos*. Lo ſputo catarroſo de' vecchj, o d'ammalati, latinè *ſputiſma*.

(3) *Sbercia*. Oculis inhaerens pituita. Vocabulom vere vernaculum, quod non niſi Mantuae, quod ſciam, uſurpatur.

(4) *Pellizzonus*. Lunga veſtis ex pellibus contexta.

(5) *Pipaque ſtrelli*. Auctor poetica libertate vernaculum verbum *Pipiſtrelli*, latinè *Veſpertiliones* verſificandi commodo interſecat.

(6) *Angonaja etc.* Morborum nomina alibi a Nobis diverſis in locis explicata fuere.

Defectus cerebri, rabieſque frenetica, (1) chiodus,
Stizza canina, dolor dentorum, ſcrofa, puvîdae,
Fiſtula, galtones, tumor, vel lergna vocata
Teſticuli, broſolae, tegnoſaque codega, lepra,
Schelentia, gulae ſicitas, et pectoris aſma,
Sanctique Antonii morbus (2), morena, podagra,
Tiſica febris, buganzae, tardaeque pedanae.
Infirmitates non totas dicere poſſum.
Iſta fameja ſenem Saturnum ſemper honorat,
Sed male fida quidem, nam burſa vodatur ab ipſâ.
Hanc Medici preciant, ſed in altro corpore ficcant.
Ergo Saturnus ſupremo praeſidet orbi,
De quo caſcatus poſſit ſibi rumpere collum.
En vobis coeli ſeptem deſcripſimus orbes;
Non reliquas refero caſones Aſtronomiae,
Nam vobis facerem longis faſtidia verbis.
Subſeguita, Leonardus ait, mi Cingar, (3) Hyginum
Audio, dum loqueris, narrare galantiter aſtra.
Sum contentus, ait Cingar, ſolabor utrumque.
Eſt via longa (4) nimis, coelum quae circuit omne,
Per quam ſi vades nunc magnum frigus habebis,
Nunc nimius faciet caldus bagnare camiſam,
Nunc refreſcabis manſueta corpus ab aura,
Nunc aliquantillum glaciem tibi temperat aeſtas.
Haec via tam durat, quod pleno Phoebus in anno
Vix addit metam, ſed apuntum terminat illam.
In primo introitu cum flexis cornibus ecce

Apparet

(1) *Chiodus*. Quod morbi genus velit hic intelligi, non ita facile eſt divinare.

(2) *Sanctique Antonii morbus*. Infirmitas, quae a Medicis *Ignis Sacer* appellatur.

(3) *Hyginum*: Hyginus celebris Aſtronomus, qui a Leonardo Cingarem audiente audiri videbatur.

(4) *Eſt via longa etc.* Ad Zodiaci deſcriptionem tranſit, cujus ſigna omnia in duobus hiſce notis verſiculis continentur:

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Piſces.

Apparet Montonus habens in tergore (1) Phrixum.
Ex auro tota eſt radians ſua lana tirato.
Poſt caminamentum menſis renovata per arva
Taurum (2) cornuta retrovas cervice biancum;
Audet is Europam ſpallis geſtare putinam,
Poſteriora tenens in fonte ſepulta liquenti.
At quia mos bovis eſt moſtazzo fundere bavam,
Jugiter hunc ſeptem (3) curant forbire ſorores,
Quas gajoffazzus fugat hic, fugat illic Orion.
Non procul incontras geminos inſemma fradellos.
Primus (4) nomatur Caſtor, Polluxque ſecundus:
Hos, Helenamque ſimul Jove natos Laeda covavit,
Quos tam grandis amor junxit, quod Juppiter ambos
Tranſtulit in coelum, Nautiſque favere dicavit.
Ulterius (5) vadens, caveas quia peſtifer Hydra
Sibilat herculeo quondam mutilata labore,
Cujus (6) colla premit cum zanchis Gambar apertis.
Sed cum ſudorem ſentis bagnare camiſam
Ecce Leonazzus (7) boſcamine ſaltat ab atro,
Ac ſuper Hydrinum ventronem ſaltat (8) Oachenf,

Sed

(1) *Phrixum*: Phrixus Filius fuit Athamantis, et Mephales, qui una cum Sorore Helle conſcenſo aurei velleris Ariete Ponthum ea parte, qua anguſtior eſt, transfretavit. Qui Aries quum Phrixum incolumem detuliſſet, Jovi immolatus fuit, et a Jove in ſidera translatus.

(2) *Taurum etc.* Poſt Arietem ſequitur Taurus; quem eleganter Poeta deſcribit Europam cornibus ferentem. Hanc enim Jupiter in Taurum commutatus rapuit, ut notum eſt *ex Metam. l. 2.*

(3) *Jugiter hunc ſeptem etc.* Septem Stellae inter os Tauri, et caudam Arietis ſitae, quae a Graecis Plejades dicuntur ἀπὸ τοῦ πλεῖν, quia primae navigantibus viam ortu ſuo oſtendunt. Antea Nymphae erant Atlantis Filiae, quarum amore quum captus eſſet Orion, eas ita perſequebatur, ut effugere non poſſent, ideoque Jovis auxilio implorato in Stellas mutatae ſunt.

(4) *Primus nomatur etc.* Fabula Caſtoris, et Pollucis Filiorum Laedae a Jove in ſidera converſorum omnibus nota eſt.

(5) *Ulterius vadens etc.* Inter Geminos, et Cancrum Stellae, quae vocantur Hydra, cujus interitus herculea manu confectus, fabula nota lippis, et tonſoribus.

(6) *Cujus colla etc.* Poſt Hydram Cancer.

(7) *Ecce Leonazzus.* Poſt Cancrum Leo.

(8) *Oachenf.* Cujuſmodi ſic hoc verbum, prorſus ignoramus.

Sed domat (1) ipſius pulcherrima Virgo furorem,
Quae Virgo (2) fletus majori tempore ſpargit,
Namque parum curant illam, qui regna gubernant,
Saepeque juſtitiae Signores terga revoltant.
Scorpius (3) egreditur gelida de valle ſuperbus,
Horrendas aperit brancas, codamque recurvat,
Sternere poltronem diſponit Oriona ſolus,
Suſtentatque duas ſua zampa ſiniſtra bilances.
Inde (4) Sagittarius per frigora rura cavalcat,
Vel cumulat glaciem, vel calcibus alligat undas:
Tempora diſponit ſtudioſis grata Poetis,
Muſarum quoniam nutrix ſua mater habetur.
Evacuare duas (5) non ceſſat Aquarius urnas;
Perque ſuas undas ſquammoſo tergore Piſces
Guizzant: Zodiacus vaſto ſic terminat orbe.
Dicere terribilem vobis non curo (6) Balenam,
Eridanum ſileo, Leporem, ſed Oriona dicam.
 Pindarus (7), albergans olim poverellus in aede
Semiruinata, vix quod mangiaret habebat.

Juppiter

(1) *Sed domat etc.* Poſt Leonem Virgo. Aſtrea Aſtrei juſtiſſimi Regis Filia, inter ſidera a Diis translata. Unde Aratus:

Et coeli ſortita locum, qua proximus illi
Tardus in occaſum ſequitur ſua plauſtra Bootes.

(2) *Quae Virgo.* Ad occaſum vergente Virginis Signo autumnales pluviae ut plurimum incipiunt, et hinc allegoricè dicitur, quod Virgo majori tempore luget. Aliam verò, quam ſubſequentibus verſibus luctus Virginis, nempe Juſtitiae, cauſam, addit Poeta, abſolute repudiamus.

(3) *Scorpius egreditur.* Hic vere ſequitur Libra, ſed ordine inverſo Scorpionem collocat, et Libram deinde, tamquam ab altero Scorpionis crure ſuſtentatam. A Scorpione occiſus Orion.

(4) *Inde Sagittarius.* Hunc alii Centaurum Chironem arbitrantur, alii Crocum Filium Euphemis Muſarum Nutricis, venationibus aſſuetum, qui quum Idibus Februarii veſpere occidat, tanquam hybernum ſignum a Poeta deſcribitur. Ita Carolus Stephanus celebris Mythologus.

(5) *Evacuare duas etc.* Inter loca a Corruptoribus mutilata hunc locum recenſemus, nam credibile non eſt, quod Poeta ſigna Zodiaci enumerans inter Sagittarium, et Aquarium Capri non meminerit. Haec vero Zodiaci deſcriptio in noſtro exemplari deſideratur.

(6) *Balenam.* Cete, Eridanus, et Lepus ſunt coeleſtia ſigna.

(7) *Pindarus etc.* Non video, quare Hyreum in Pindarum commutaverit. Haec enim Fabula de Hyreo quodam pauperculo paucis mutatis narratur.

Juppiter en ſtraccus, ſudanſque labore viazzi,
Mercuriuſque ſuo veniunt habitare caſotto,
Atque fame nimia pulſi petière merendam.
Pauper homo Divûm Regi vult tradere paſtum.
Quid fecit? (ſolam vaccam ſua ſtalla tenebat).
Accipit in frezza (1) mazzam, ſtallamque ſubintrat,
Diſcopavit (2) eam, mox tolta pelle dadoſſum,
Illam ficcatam ſpeto (3) cito miſit a roſtum,
Ac totam coctam Superis areccat inantum.
Dicuntur Divi ſecum riſiſſe parumper,
Attamen hanc totam mangiarunt ventre pieno,
Miſterumque (4) fuit zonâ lentare fiancos.
Qui nimium mangiat, ne creppet, cingula mollat.
Mox cupidi factis, non dictis, ſolvere grates,
Nunc ſcortigatam pellem petière bovinam.
Pauper homazzolus ſcorzam bovis attulit illis,
Et ſecum, dum fert, iſtas movet ore querelas:
Hi slovagnones (5) totam glutière vedellam,
Num portare volunt etiam ſuper aethera pellem?
Quos utinam poſſit talis vivanda necare.
Juppiter, et Natus pellem ſimul ergo tulerunt,
Ac ſcetterrarunt proprio piſſamine foetam.
Poſt menſes plures pauper deſſoterat (6) illam,
Ecce infans natus coepit vagire ſub illa,
Pindarus attollens oculos ad ſidera, dixit:
Juppiter omnipotens veſtrum ringratio numen,
Et bon pro faciat (7) vobis mea vacca duobus.
Sic et ab orina puerum chiamavit Orion,
Quem Canis (8) aerium ſeguitat latrando per axem.

Sed

(1) *In frezza etc.* Feſtinanter.
(2) *Diſcopavit etc.* Occidit eam.
(3) *Illam ficcatam*. Veru infixam.
(4) *Miſterumque fuit etc. Fu di meſtieri*: neceſſe fuit.
(5) *Slovagnones. Mangioni*. Latinè Helluones.
(6) *Deſſoterat*. E tellure, in qua illam condiderunt, extrahit.
(7) *Et bon pro faciat*. Vobis proſit.
(8) *Quem Canis etc.* Stellas intellige, quae *Canis* vocantur, qui Canis contra Orionem latrat, et contra ipſum Orion gladium ſtringit.

Sed quid ego video? preſtum mirate, ſodales.
    Haec vix finierat Cingar, ſcoperta galea
En verſus Baldi navem furibunda venibat.
Aſtrologus Cingar ſubito ceſſavit, oportet
Aſtrologare aliter, quam ſtellas cernere noctu.

ARGUMENTUM

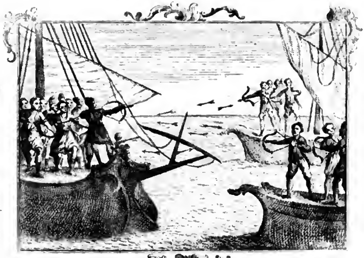
IN QUINTAMDECIMAM MACARONICEN.

SCribitur horriſono bellum navale tumultu,
Eſt quoniam fuſtis barca ſalita tribus.
Eſtque galearum Liro capitanus earum,
Piratiſque fretum transnatat omne ſuis.
Baldus cum ſociis fuſtam ſe buttat in unam,
Ac ibi corſaros trajicit enſe feros.
Ipſe ſed interea conquiſtat Liro navillum,
Quem menat, zephyro vela replente, viam;
Baldus at in fuſta cum Cingare, cumque Lonardo
Reſtat, nec remos qui vehat ullus adeſt.
Moſchinum retrovant, noſcunt, vincliſque recuprant,
Qui fuſtam, ventum dum piat orza, guidat.
Falchettum videre procul, nat Cingar, et ipſi
Tandem ſalſigeris egrediuntur aquis.

MER-

Digitized by Google

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE QUINTA DECIMA.

REſtitit in medio Cingar ſermone, galeam
Ut procul aſpexit, monuitque videre ſodales.
Non ſic praecipitat coelo falconus ab alto,
Nec ſic vertorius (1) fertur ſcoccante baleſtra,
Qualiter illa ruit vento sburlata (2) triremis.
Intus piratae, gens tam perverſa, ribaldi,
Qui renegaverunt Chriſtum, Chriſtique bateſmum,
Vela cito baſſate, gridant, vos reddite nobis.

 Altera

(1) *Vertorius*. Rota, qua per vim arcus tenditur.

(2) *Sburlata*. Vox nobis familiaris, quae Etruſce dicitur *urtata*. Significat autem: per vim impulſa.

Altera poſt ipſam baſtarda galea ruebat,
Altera quia etiam ſeguitabat grandior iſtis,
In qua vaſtus homo, gentis capitanius urget
Remigeros (1) homines nervum menando bovinum.
Hic ſe per nomen facit appellare (2) Lironum.
Vir fuit in toto numquam crudelior orbe,
Ferreus aſpectu, ſua barbaque ſanguine colat;
Namque feris ſimilis miſerum mandebat homonem.
Tres veniunt Fuſtae propter demergere Navem,
Mille pari motu ſubio (3) impelluntur in uno,
Et freta vorticibus retro ſpumantibus implent.
Baldus ad arma volat, sfodratum preſtiter enſem
Arripit, imbrazzatque rotam (4), baſſatque viſeram.
Cingar habet multum pro Baldo quippe ſpaventum,
Non quod ab adverſa metuat ſit parte necatus,
Sed quia tam durum eſt ſcampare per aequora mortem.
Ipſe Leonardus ſe Baldo firmat apreſſum,
Stanſque parecchiatus ſtoccum tenet, atque brocherum.
Viderat interea diſpoſtos Nauta barones,
Non timet, immo ratem revolutat contra Galeam,
Stantque ſuper proram Baldus, Cingarque, Lonardus.
Schiavones (5) etiam preſti ſua tela parecchiant,
Implent ſulphurea ſtrepitoſos pulvere ſchioppos,
Martinuloſque (6) rotant, curvas flectendo baleſtras.
Pars ratis aſcendit gabiam, pars reſtat abaſſum:
Quadruplicant forzas Baldi meditando vigorem.
Jam venit ecce prior remis impulſa Galea,
Circum circa fremens girat, ſed Nauta timonem

Praticus

(1) *Remigeros homines*. Qui ad triremes damnantur nervo ad laborem coguntur.

(2) *Lironum*. Praedonum caput, qui deinde Baldi, et Cingaris fit dignus ſocius.

(3) *Subio*. Italicè *Fiſchio*. Vox, vel ſonitus, quo nautae ſibi mutuo quid agendum ſit indicant, et in ictu oculi exequuntur.

(4) *Rotam*. Clypeum.

(5) *Schiavones*: qui nempe ſupererant a caede, quam deſcribit Mac. XI., dum contra illos Baldus ſoeviebat.

(6) *Martinuloſque*. Idèm ac *Vertorios*, de quibus ſupra.

Praticus advolgit, veluti ſi volgat habenam.
Vidi Franciſcum (1) de Rua quandoque Mariam,
Cujus in exiguo ſtat corpore maxima virtus,
Villanum (2) Spagnae leviter manegiare poledrum.
Docta manus ſeu froena tiret, ſeu lenta remittat,
Ille ſtatim redenae paret, dominique (3) volero:
Pirlat (4), et a teſta diſcernit nemo culattas.
Non minus immenſam Barcam cito Nauta manezat,
Semper habens zuffum prorae dincontra galeas.
En cito ſchioppetti ſcaricantur ab igne trecenti,
Milleque laxantur vertones (5) extra noſellas.
Incipiunt pavidas ad nubes ſurgere voces,
Innumeri quoniam primo feriuntur aſaltu:
Saxa volant, groſſique trabes, pix flammea, torres;
Artificioſus focus arma, viroſque laceſſit.

Tunc

(1) *Franciſcum*. Friderici Gonzagae ſervitio conductus, qui Domitor erat equorum valde inſignis.

(2) *Villanum Spagnae*. Pullus equinus, qui ab Hiſpaniis nomen ſumit, et genus, mirae pulchritudinis eſſe ſolet, et ſingularis praeſtantiae.

(3) *Volero*: nempe voluntari.

(4) *Pirlat*. Se vertit. Miram celeritatem exprimit, qua ſtrenuus equus, cui peritus equiſo inſideat, ſe vertit.

(5) *Vertones*. Apparet ex hiſce verbis, quod arcus Pyrius (Nos dicimus *Schioppo*, *Archibugio*), quo Veteres utebantur, rota aliquando exonerabatur. Quod ex hoc ipſo loco probari poſſet, niſi hujuſmodi arcus rota inſtructi in aliquibus veterum armorum apothecis, ſeu armamentariis adſpicerentur. Senſus enim eſt: *Et mille arcus pilas inſtar nucum jaculantur*. Non enim magnam in macaronico hoc auctore difficultatem parit paſſivum pro activo uſurpatum. Caeterum majores quaedam Balliſtae, et arcus erant rota inſtructi; minores vero manibus tendebantur, et laxabantur; Arcui vero pyrio manu favilla admovebatur. Sic Areoſtus Cant. 9. St. 28., ita habet:

Un ferro bugio lungo da due braccia,
Dentro a cui polve, ed una palla caccia.

St. 29.

Col foco dietro, ove la canna è chiuſa
Tocca un ſpiraglio, che ſi vede appena;
A guiſa che toccare il Medic'uſa,
Dov'è il biſogno d' allacciar la vena.
Onde vien con tal ſuon la palla eſcluſa,
Che ſi può dir, che tuona, e che balena;
Ne men che ſuole il fulmine, ove paſſa,
Ciò, che tocc' arde, abbatte, apre, e fracaſſa.

Et Fracaſtorius in Syphilide lib. 3.

Nec mora ſignantes certam ſibi quiſque volucrem,
Incluſam, ſalicum cineres, ſulphurque, nitrumque,
Materiam accendunt ſervata in reſte favilla.
Fomite correpto diffuſa repente furit vis
Ignea circumſepta, ſimulque cita obice rupto
Intruſam impellit glandem: volat illa per auras
Stridula.

Tunc animoſus aper (1) Baldus deſpiccat ab alta
Prorâ terribilem ſaltum, ſupraque galeam
Hoſtibus in mediis balzat, ferrumque cruentat.
Cingar eum ſequitur magno targone copertus,
Atque ſamitarram (2) toto conamine vibrat.
Inde Leonardus de ſchena ſaltat in altum,
Ac ſuper unius pyratae tergora sbalzat,
Quem feriendo, alium ſtocco trabuccat in undas.
Baldus in introitu primo velut impiger heros
Patrono fuſtae ſe nil pavefactus acoſtat,
Pungentemque rotans ſtoccatam more trivellae,
Ex una banda trippam sbudellat in altram.
Pyratae magnis tunc urlis aſtra tocantes,
In circum Baldo largum fecere travajum.
At ſolitas Baldus furias in pectore ficcat,
Se totum linquens, quo major calca feribat;
Incipit armorum diſquiſtillare (3) piaſtras.
Hi ſubito largam pavidi fecere piazzam,
Cui ſpezzat ſcutum, cui faldam, cuique celatam,
Cui brazzale terit, ſpallazzos rumpit, et urtat,
Fendit cervellos, nilque elmi, nilque corazzae
Durant ad Baldum, qui fulgurat enſe cruento.
Teſtas, et buſtos maris ad fundamina mittit,
Et veluti ſiccas conſumit flamma (4) canellas,
Sic predatores Baldus tajat enſe marinos.
Nemo ſuis valet hic bottis aquirere ſcampum:
Non coeli Sanctis potuiſſet habere riguardum,
Namque ſuum rabies mordebat multa furorem.
Non ſeguitare illum Cingar clamando (5) rafinat,
Jamque ſamittarram tepido cum ſanguine roſſam

Ambabus

(1) *Tunc animoſus aper*. Baldus ferus inſtar apri.

(2) *Samitarram*. *Scimitarra*. Enſis falcatus.

(3) *Diſquiſtillare*. Rumpere. Verbum ab auctore inventum, et a Nobis jam explicatum.

(4) *Canellas*. Cannulae, quarum ingens copia in Lacubus noſtris.

(5) *Rafinat*. Deſinit.

Ambabus manibus ſtrictam feriendo tenebat.
Non procul exturbans nimia pro caede Lonardus
Aethera (1), ſanguificat plenum formidine Pontum.
His tres compagni, quid ſit ſcrimmare daſennum,
Inſegnant, faciuntque habiles ad tela magiſtros.
At Lironus adeſt Baſtardus ſupra galeam,
Portat alabardam, et teſtas ſuperminet omnes.
Ad navis tergum facit ingirare galeam,
Et menans vaſtis alabardam forcibus, uno
Truncavit medium netto fendente (2) timonem.
Heu quia nocchierus jam ſe tenet eſſe peremptum!
Lanzonem jaculat propter paſſare Lironum;
Sed jam ſe manibus navi Lironus ataccat,
Et quamvis jaciant ſchiavones ligna, quadrellos,
Sulphureas flammas, pegolas, raſamque fogatam,
Ille tamen ſuper hanc turba ſeguitante ſalivit.
Hic ſe ficcavit fugientes intra ſchiavones,
Quos tornare facit ſine brazzis, ac ſine gambis.
Nocchieri teſtam magnum vibrando roverſum
Unam sbalzavit longe, mihi credite, leucam:
Non curat quidquam ſchioppettos, atque baleſtras.
Fac lector contum, ſi quis intrando botegam
Plenam pignatis, boccalis, atque ſcudellis,
Incipit a circum groſſum vibrare (3) tracagnum.
Sic Lironus agit ſcapolantes intra ſchiavones,
Qui mage garlettos (4) vertunt, quam cernere zuffum
Lironi, fugiuntque maris nodando per undas.
Non erat accortus de caſu Baldus iniquo,
Maxime quod caperet navim pirata Lironus;
Cingar et arditus provas facit enſe galantas,

Atque

(1) *Aethera*. Maximae caedis ſignificatio, ingentiſque rumoris, cujus plura ſunt apud Poetas exempla.

(2) *Fendente*. Enſis falcatus. Quandoque etiam in lingua noſtra ſumitur pro ictu enſis.

(3) *Tracagnum*: nodoſum baculum, verbum alibi explicatum.

(4) *Qui mage garlettos etc.* Nempe Fugiunt. Modus dicendi nobis familiaris alibi a nobis explicatus.

Atque ſcatenatus tamquam leo rugit, et omnes
Vel penitus mortos, vel truncos, membra roverſat.
Ipſius a facie furibundi quiſque tapinat,
Ac in abandonum potius ſe in gurgite laxat,
Ut faciunt piſces, qui ſaltant extra padellam.
  Aſt alia in banda Leonardus fluminis inſtar,
Quod praeceps veniens alta de rupe, marinas
Scindit aquas, aperitque maris cum gurgite fluctum,
Inter evangelii (1) ſe cazzat fervidus hoſtes.
Hic illic tajat, hac illac puntezzat, et urtat,
Totus mortorum (2) sbrojatus ſanguine boffat.
Poſſanzam ſed non baſto cantare Lironi.
In qua parte (3) ſuas dat fruges, ſtigmata parent;
Sanguinolenta ruens carnes alabarda ſtajezat;
Confugiunt omnes, ac poſt ſua terga budellas,
Pulmones, milzas, fumantia viſcera linquunt.
Nil niſi ſentitur ſtridor, fremituſque morentum,
Horrendae voces coelum pietate moventes.
Alter clamabat Chriſtum, ſanctumque Nicolam:
Alter (4) Apollinum (5), Trivigantem, vel Macomettum.
Non fuit auditus, poſtquam ſtant ſidera coelo,
Tam grandis ſtrepitus, rumor, ſonituſque boaxans.
Non habet ulterius gentes quas Baldus amazzet,
Tota galea fuit piratis voda ladronis,
Pluſquam (6) bacillus Barbèri netta remanſit.
  Lironus navem jam jam aquiſtaverat omnem;
O quantum gaudet talem feciſſe guadagnum!
Nec poſuit mentem, quod victa galea fuiſſet.
Omnes in navim Pyratas ſcandere mandat,

Et

(1) *Inter Evangelii etc.* Turcarum Navim illam fuiſſe ſupponit.
(2) *Sbrojatus*. Foedus.
(3) *Suas dat fruges*: Ictus exonerat.
(4) *Appollinum*: Nempe Appollinem.
(5) *Trivigantem*: Vox in eadem ſignificatione ab Areoſto uſurpatam, et videtur, magnus aliquis Turcarum Doctor hac voce ſignificari.
(6) *Bacillus Barbèri*. Modus ſe vernacule exprimendi, alibi notatus. Significat autem, vacua omnino.

Et groſſum ponens alium de retro timonem,
Sgombrat iter pelagi, velum gravidante maeſtro.
Succedunt aliae ſemper cantando Galeae,
Ut cantare ſolent, quando, *victoria*, gridant.
Cingar id advertit primus; quid, clamitat, heu! quid
Contemplor miſerum nobis? incaute gabamur:
Saepe guadagnandi nos ingordiſia (1) fallit.
Balde vides? en noſtra navis quo preſa menatur.
Baldus ut inſpexit (2), ſignat ſe terque, quaterque:
Stat mutus, neſcitque loqui, ſeguitare facultas
Nulla patet, quoniam remique, virique negantur.
Semet at incipiens Lonardus battere pugnis,
Ah fortuna, inquit, nimis es contraria nobis!
Surripiuntur equi tam fortes, tamque galanti,
Quantum non unquam tellus turcheſca creavit,
Quos niſi per mundum, coelum, baratrumque catabo,
Juro Deos omnes, mihimet volo tradere mortem.
Hanc quoque panceram nunquam ſpojabo dadoſſum,
Donec ego retrovem quis equos, navimque rapivit:
Aut ammazzabo illum, aut ammazzabor ab illo.
Incagnatus (3) erat Baldus: ſub pectore ſchioppat,
Namque ſeguire illos ſe tunc non poſſe videbat;
Non eſt, qui ducat vacuatam quippe galeam;
Sed cito diſponit ſibi veſtimenta cavare,
Ac omnino ſuam barcam ſeguitare natando.
Tam grandem juveni Leonardo geſtat amorem,

G Quod

(1) *Ingordiſia*: Aviditas. *Ingordigia*.

(2) *Baldus ut inſpexit etc. Farſi i ſegni delle Croci*, proprie ſignum admirationis eſt. Bojardus in ſuo Orlando l. 2. cant. 29. St. 56. juxta Berni mutationes, ita habet:

Quando le vide ſi diverſe, e tante,
La Croce feſſi il Figlio di Pipino
Per maraviglia.

Aliquando etiam timoris eſt indicium.

Ma ſia qual vuole, io n' ho poca paura,
Che ſolo a' triſti, e diſperati nuoce,
Ed un rimedio anch' ho, che m' aſſicura,
Che mi ſo fare il ſegno della Croce.

Idem l. 2. Cant. 23. St. 2., et l. 1. C. 6. St. 20 dixerat:

Feceſi il ſegno della Croce il Frate,
Di qualche mala coſa dubitando.

(3) *Incagnatus*. Iratus more canis.

Quod nihil extimuit dubio ſe tradere Ponto.
Cingar eum tenuit, dicendo: quid furis? iſtam
Cede mihi curam, quia ſpero catare cavallos.
Dixit at haec Cingar pro confortare Lonardum,
Attamen interius dubitat, ſenſuque revoltat,
Quem reperire (1) modum poſſint exire galeam.
Non illic panem cernunt, mancumque (2) dabever,
Littora nulla vident, non circum circa terenum:
Omnia ſunt oculis pelagus, ſunt omnia coelum.
Cingaris officio Baldus premit, atque Lonardus
Cordojum, ſolito ſperantes illius aſtu
Poſſe cavallorum ladrum recatare ſuorum.
Cingar per totam vadit rugando galeam,
Si caſu reperire queat mangiabile quidquam.
Ecce virum bellum de ſub fundamine fuſtae
Comperit, a teſta calcagnos uſque ligatum,
Qui lachrimans orat longo de carcere (3) trari.
Confeſtim properat Cingar, miſeratus in illum
Reſpicit, et quondam talem vidiſſe recordat.
Dic, ait, unde venis, vel quo ſis natus in orbe?
Ille tapinus ait: fuimus tres quippe ſodales,
Falchettus, Moſchinus (4) ego, magnuſque Fracaſsus,
Qui ſeptem carichis turca de gente Maranis
Italiam verſus, zephyro guidante, nodabant;
Tanta ſed (heu! ploro memorans) tempeſta tronavit,
Quod per diverſas contradas fracta carina
Pellitur, et ſic tres diſcompagnamur amici.
Aſt ubi regreſsa eſt, Phoebo ridente, bonazza,
Haec pyratarum nobis fuit obvia claſſis,

Quae

(1) *Quem reperire modum etc.* Senſus eſt: Mente volutat, ſi quem reperiat modum, quo ab illa exeat triremi.
(2) *Dabever*: hoc eſt vinum. Minus reperiunt quid bibant.
(3) *Trari*. Extrahi, educi.

(4) *Moſchinus*: Moſchinus, qui cum Falchetto, et Fracaſso ad Turcas perrexerant, auxilium contra Patriam petituri, ut Baldum e carcere educerent, ut Mac. IV. dictum fuit.

Quae noſtram merſit navem, gentemque negavit,
Meque caporalem turbae fecêre preſonem.
Quo tendant alii compagni, neſcio: verum
Quam doleo, quod non Baldi vindicta fietur!
Cingar id aſcoltans reticet, tamen illico promit
Extra carnerum martellos, atque tenajas,
Inde ſcatenatis groppis cito liberat illum.
Advocat hinc Baldum. Baldus venit, atque Lonardus.
Quid velit, ignorant. Moſchinum Cingar ad ipſos
Praeſentat, clamans: o laus, o gloria mundi!
O generoſus homo, qui noſtro ſplendidit aevo!
Ecce tuum nomen quales, o Balde, ſodales
Traxit, ut aeterno merearis tempore dici
Alter Pompejus, Caeſar, vel Troicus Hector!
O piam amicitiam, magnumque o foedus amoris!
Per mare, per terras, per tot diſcrimina rerum,
Tantaque fluctiſoni varcare pericula golfi,
Nilque lecardiam (1) formidavêre charibdis,
Quo te corteſum, quo te ſine fraude vigentem,
Quo te veridicum poſsent reperire ſodalem:
Non in regali tumefactum ſede minantem,
Inter Cardineos (2) non dantem jura Galeros,
Non in divitiis Croeſi, non (3) Sardanapali
Deliciis, (apud haec multi retrovantur amici)
Sed magis, ut duro vivant in carcere tecum,
Sed magis, ut pro te ſtentent, vitamque refudant.
Ipſe Leonardus mundum luſtravit ubique,
Quo te magnanimum ſaltem cognoſcere poſſet.
Compagnique tui, Moſchinus maxime noſter,

 Abſque

(1) *Lecardiam*: Aviditatem.
(2) *Inter Cardineos*. Inter eos, qui Cardinalis dignitate praefulgent.
(3) *Sardanapali*. Rex ditiſſimus deliciis omnino deditus, cujus valde obſcura eſt hiſtoria, cui propterea innumerae immiſcentur Fabulae. Longum eſſet omnia referre. Auctores melioris notae tradunt, eumdem hunc fuiſſe, atque illum, cujus ſub Nabucodonoſoris nomine meminit Liber Judith.

Abſque tuo vultu non vivere poſſe, fatentur.
Per montes, valles, freta per longinqua vagantur;
Nunquid aquiſtandi cauſa, te dante, monetam?
Nunquid, ut obtineant Papae, Regumque favorem?
Sed tantum, nigra ut te de preſone cavarent.
Tempore desgratiae veri noſcuntur amici:
Sors inimica (1) probat, quos fecit amica, ſodales.
Robore quid fidei, quid carius, oro, ſodale?
Quid melius mundo eſt? quid plus agradat olympo?
Divitiis, robbisque incago propter amicum;
Nam ſocium carum mundus comprare nequiret.
Eſt poltronus homo, cui non placet ullus amicus,
Pluſque buſeccarum preciat mangiare cadinum,
Quam reperire virum, ſua cui penſiria dicat.
Immo duas ſi forte videt concurrere mentes,
Carpitur invidia, ſemetque zelotypus angit,
Turpiter infamat, curatque invertere tantum
Foedus amicorum, naturae munus honeſtum.
Ecce tuus Moſchinus adeſt, o Balde, quid illum
Ambiguus guardas? heu tempore tempus adumbrat
Effigiem, memoremque minus diſtantia reddit.
Haec dicens Cingar lachrimarum fonte madeſcit.
Baldus in amplexus Moſchini ſe ſinit ire.
Tu ne meus Moſchinus, ait, dulciſſime fili?
Nec parlare valens ulterius, attrahit illum,
Baſat, et ejuſdem lachrimis luctum ipſe movebat.
Poſt haec Cingar eum ſtringit, Leonardus abrazzat,
Nam cunctis Baldi ſociis vult eſſe famejus.
Tandem ceſsatis lachrymis Moſchinus eiſdem
Omnia de amiſſis (2) ſociis narravit ad unguem.
Baldus ait, retrovare meos diſpono ſodales,

Sed

(1) *Sors inimica etc* Vera ſententia, ſi Amici reperiantur, qui probationi reſiſtant.

(2) *De amiſſis ſociis*. Falchetto, et Fracaſſo.

Sed quis nos iſtam deduxerit extra galeam ?
Non ſunt, qui remos ducant, qui garbaſa tendant.
Doctus in hanc artem Moſchinus protinus inquit:
Ne dubites, dum proſper adeſt levanticus Eurus,
Ad totam per trenta ligas nos ibimus orzam.
Ergo ſpiegamus velum: tu, Cingare, cordam
Hanc tira: Leonarde juva diſtendere velum.
Cingar (1), eh, tira, tira, dai, dai, tira, Cingare, tira:
Jam ſatis eſt: orzam ſcurta: preme Balde timonem:
Huc Leonarde veni: teneas hanc fortiter: horſu,
Ad nomen Chriſti, cordam cito Cingar amolla.
En ſocii qualis nobis fortuna ſecundat,
Quam bene velamen gajardus gonfiat Eurus.
Sancte (2), precor, nobis eſto Nicolae benignus,
Qui nos ſemper habes curam defendere nautas,
Aſſaſſina licet ſit barcarola propago,
Et niſi de raptu vivat, blaſphema, boſarda;
Nil tamen attendis haec mancamenta, ſed omnem
Tollis anegandi ſoſpectum, noſque gubernas.
Cingar ait: quid tam ſanctum clamare Nicolam
Ut tibi det ventum? potius prega, det tibi panem.
Namque fameſcenti sgretolant (3) in ventre budelli,
Magraque (4) jam Baldi facies lanterna videtur.
Nec tua, reſpondet Baldus, graſſedine colat.
Si tamen es Cingar ſanctus, dignuſque bruſari
(Dico candelis), bruſat ut gens groſſa Beatos,
Dic, lapides iſti panes fiantur adeſſum.
Non homo, Cingar ait, ſolo de pane cibatur,
Sed bovis, et pingui vervecis (5) carne. Probatur

Iſtud

(1) *Cingar etc.* Voces loquentis, et Cingarem excitantis Moſchini.

(2) *Sancte, precor etc.* Divus Nicolaus praecipuus Nautarum Patronus.

(3) *Sgretolant etc.* Vox ab Auctore inventa, et ſignificat: a fame inteſtina corrodi ſe ſentiunt.

(4) *Magraque etc.* Longobardica formula: *è aſciutto, e magro, che pare una lanterna*, et ſignificat gracilem, et macrum hominem.

(5) *Vervecis.* Quod nos dicimus: *Caſtrato.*

Iſtud Evangelio, quod nos vult paſcere verbo.
Divide (1) *ver* a *bo*, poteris cognoſcere ſenſum.
Cui Baldus ridens: interpres optimus eſſes,
Cingar, Scripturae: magis haec tua gloſa placeret,
Quam Nicolatiſtae, Scotiſtae, totque Thomiſtae,
Quam tot Alexandri, quam tot ſine fine magiſtri
Theologi, variis laqueant qui ſenſibus almas.
Deſine ſed tandem buffonice talia quaeſo,
Scrizzemuſque (2) pares paribus, Sanctoſque ſinamus,
Nec tamen his verbis, quod manducetur, habemus.
Tunc biſcotellos (3) Cingar cantone trovavit
Semimuſolentos (4), quos attulit ante ſodales.
Fert Leonardus aquae Mezarolam dulcis alegrans,
Nilque loquendo ſimul fecerunt Collecionem.
Qui famet, et comedit, ſi parlat, tempora perdit.
Numquam tam lautos hi guſtavere bocones.
Cingar poſt epulas gabiam ſe reptat in altam,
Sparpagnatque oculos, ſi terram cernere poſſet,
Luminis ac radio ſtricto, freta larga traverſat,
Si piat ex aliqua banda, ſcopritque terenum.
Sed diſcernit aquas tantum ſe jungere coelo,
Junoque dintornum Neptuno baſia donat.
Sors bona tunc erat, implebat quia garbaſa proſper
Ventus, et attendit Moſchinus flectere barcam.
Si quandoque jubet lentare, tirareve ſogas,
Baldus id officium dexter facit, atque Lonardus.
Cingar cantabat lingua friſolante (5) vilottas,
Quas toties noſtros ſenſi cantare bretaros,

Gam-

(1) *Divide etc.* Dividendo hanc vocem *verbo* habes *ver*, et *bo*, quibus vervex, et bos indicantur.

(2) *Scrizzemuſque*. Alibi dictum: Ludamus pares cum paribus, nec de rebus ſacris jocum inſtituamus.

(3) *Biſcotellos*. Apud nos haec vox ſignificat Caſtaneas arefactas.

(4) *Semimuſolentos*. Semimucidos.

(5) *Vilottas*. Ruſticanas Cantilenas.

Gambettam (1), Broccam, paſſandoque (2) per narigiolam.
Ecce virum longe medium videre nodantem,
Brachia nec ducit, velut eſt uſanza nodandi;
Dextra namque duos dardos, targamque ſiniſtra
Bajulat, et ſcindit velut ales aquatilis undam.
Immo gavinellus (3), vel anedra, vel immo ſolenga,
Quae ſemper verſantur aquis, non tam bene natant.
Hic erga fuſtam properans furibunde minatur,
Nam Corſarorum penſaverat eſſe Galeam.
Obſtupuit Baldus, quod vir preſſatus ab armis
Tam facilis nodet, et medius maneat ſuper undas.
Sed dum Moſchinus placidos giraret ocellos,
Clamat alegrus: hic eſt noſter Falchettus, heus, o,
O Falchette veni: Baldus, Cingar quoque ſunt hic.
Proh puta! quando ſuos compagnos ſentit adeſse,
Et quando Cingar Falchettum vidit in undis,
Quem ſupra reliquos ſocios tam ſemper amavit.
Extemplo ſpolians faldam, ſpolianſque camiſam,
Summa de gabia navis (mirabile dictu!)
Cum caput avantum ſe ficcat in aequora totum.
Sex brazzos deſcendit aquae, mox deſuper ecce
Comparet, ſcorlatque caput, boffatque per undas,
Et ſtendendo manus, feriendoque calcibus aequor,
Scindit aquas, rumpitque levi cum pectore fluctus.
Nil ſtupet hoc Baldus, ſatis antea norat amicos;
Saepe in abandonum vitam ponebat uterque,
Maxime Falchettus pro Cingare, Cingar et ipſe
Propter Falchettum renegaſset mille bapteſmos.
Ambo natant, tamen ipſa quidem nodatio difert,
Falchettus (4) quoniam (velut inquimus ante) replebat

Ore

(1) *Gambettam etc.* Voces unde cantilenae incipiunt.

(2) *Paſſando etc.* Formula plebis noſtrae, quam Noſtrates politiores vix intelligent. Significat autem: *per callem tranſiens*. Nos dicimus: *paſſando per narigiola*.

(3) *Gavinellus etc.* Vernaculae voces, quibus nonnullae avium paluſtrium ſpecies indicantur.

(4) *Falchettus etc.* Senſus eſt: quoniam, ſicut dictum eſt, Falchettus in Canem deſinebat.

Ore viri panzam, vacuabat more catelli.
Denique ſe jungunt. Falchettum Cingar abrazzat,
Nil parlare valet, quia pro dulcedine creppat;
Inde favellantes adeunt inſemma Galeam,
Ac ibi Falchettus ſolitam monſtrando prodezzam,
Nil firmando pedes, guizzavit more (1) padani
Bulbaris, et proram ſaltavit deſuper altam,
Quem vix ſaltatum brazzis feſtinus apertis
Baldus agraffavit, ſtrictumque tenebat in ulnas.
Quales hic faciant feſtas, qualeſque carezzas,
Tu penſare potes, Lector, ſi tale provaſti.
Baldus ei parlat, dum pagnos (2) Cingar adobbat,
Qui cum dilecto mox in cantone tiratus
Paſsatos caſus, paſsata pericula narrat.
Nunc quali guiſa Baldum preſone cavarit,
Nunc quanto ſtentu ſcapolarint (3) ambo tavernam,
Et quanto affectu ſuccurrerit ipſe Lonardus.
Falchettus tales non intra fuiſse (4) baruffas
Sat dolet, et proprias illic monſtraſſe potenzas.
Mox tamen ipſe ſuos attento Cingare (5) guajos
Narrat, quos turcas tulerant errando per oras.
Sic chiaberlantes (6) nunc rident, nuncve piangunt,
Et compagnorum ſe truffant more duorum.
Aſt duo, qui deſunt, meminit dum Baldus amicos,
Giubertum juvenem, charumque inſemma (7) bufonum,
Giubertus juvenis, charuſque inſemma bufonus
Ecce procul veniunt, remis currente batello,
Et gridant tuttavia: o, o, aſpettate fradelli.

Vela

(1) *Padani Bulbaris*. Piſcis, qui ab aqua ſaltitans quandoque proſilit, et in Pado paſſim capiontur.
(2) *Pagnos*: Veſtes.
(3) *Scapolarint ambo etc.* Quanto labore, Leonardo adjuti, e caupona fugierint, quemadmodum Mac. X. deſcriptum fuit.
(4) *Baruffas*. Pugnas.
(5) *Guajos*: Infortunia.
(6) *Sic chiaberlantes*. Sic colloquentes.
(7) *Bufonum*. Nempe Bocalum.

Vela calant ſubito: juvat aſpettare ſodales,
Atque iſtos picola cum barca inſemma levatos
Baldi forza tirat ſurſum, dentrumque reponit.
Giubertus narrat, qua fugerit arte Bocali;
Boccalus nam forte latens cantone ſecreto,
Tempore battajae, dum teſtae, et membra volarent,
Valdeque formidans, ſtrictum de retro teneret;
Quando vidit, grandem navem montare Gigantem,
Longeque teſtarum coelo mandare borellas;
Extemplo moruit: Quid agat dum cogitat amens,
Schiffettum aſpexit, conſuetum ſtare paratum
Ire, redire cito, nautis portare biſognum.
Providus hunc pelago buttavit, unaque Gibertum
Traxit, fugeruntque viam portante batello,
Nuncque arrivarunt multo ſudore galeram.
Inventis ſociis, faciunt ſibi mille carezzas:
Quiſque ſuos caſus, ſua quiſque pericula narrat,
Perque ſuſum guajos toleratos, perque dabaſſum.
Talia dum parlant, chiacherant, unàque moteggiant,
Inſperata procul diſcoprunt culmina terrae,
Horrentes nemorum ſylvas, monteſque levatos;
Haec erat, (aut dicam (1) correctius) eſſe parebat
Inſula, quae pinis, fagis verdeggiat, et ornis.
Hac viſa incipiunt laeti ſaltare Barones.
Terram, Cingar ait, terram: vos cernitis? ecce.
Huc celer, huc Baldus timonem torcere mandat,
Ad portumque facit verſam inculare galeam.
Anchoreus buttatur aquis rampinus; et omnes
Saltant armati de fuſta ſupra terenum.
Tangere quiſque ſolum gaudet: damnantque marinam.
Introeunt boſchos, ſi quae mangianda catarent.
Ecce duas capras, binis ſeguitantibus albis

H Capreolis

(1) *Correctius*. Nam Sagae Muſelinae incantationibus conficta omnia, et inania, deceptis oculis, objecta deprehenduntur Macaronice ſequenti.

Capreolis, cernunt prolixis currere gambis,
Saltibus et magnis culum monſtrare biancum.
Se citat ad curſum Falchettus, moreque veltri
Pulverulentus abit, pedibuſque volutat arenam;
Unde brevi curſu caprettos ſtrangulat ambos,
Quos buttat in terram mortos, capraſque ſecutus,
Unam acquiſtavit tantum, fugiente ſorella.
Cingar tunc laetus matrem, natoſque gemellos
Accipit: et factis ſolito de more cavecchis,
Scorticat et capram, et caprettos ſcorticat ambos.
Non ibi Boccalus fuit ultimus: omnia verſat:
Omnia ſollicitat: facit hoc, jubet illud, et omni
Cazzat (1) in impreſa naſum, faciendo bufonem.
Baldus cum ſpada tajavit ab arbore truncum,
Quem bene sbroccavit foliis, ac fecit aguzzum.
Moſchinus truncum caprettos ficcat in illum.
Ipſe Leonardus jam traxerat extra galeam
Ignivomam petram, leſcam, durumque focile.
Multiplicat colpos, dum ſaxum chioccat (2) azalo,
Scintillaſque cavans, tandem flammarier eſcam
Inſpicit, unde ignem pochetino ſulphure brancat.
Jamque altus focus eſt. Moſchinus ligna trabuccat.
Plurima tunc Cingar fert inſtrumenta coquinae:
Smenuzzat trippas, bis, terque, quaterque lavatas
In pignatonem, quem tunc aqua calda netarat,
Cum ſale, cumque oleo ponit, faciendo meneſtram.
Boccalus volgit ſpetum: jam fumat aroſtus,
Supra quem Baldus colantia larda butabat.
Quaſdam frondoſas Giubertus preparat umbras,
Sub quibus eſt agium coctos mangiare caprettos,
Namque cicala canit, Giugno bruſante terenum.

Denique

(1) *Cazzat.* Vernaculus dicendi modus: *ſe omnibus immiſcet.*
(2) *Chioccat.* Calybe percutit. Virg. Aeneid. 3.
. . . . *Quaerit pars ſemina flammae*
Abſtruſa in venis ſilicis.

Denique jam omnes coćto refreſcantur aroſto.
Cingaris incoepit ſubito maſenare (1) molinus;
Boccalus mediam jam capram dente vorarat.
Baldus nil parlat, rapido ſed dente fracaſſat,
Dat nunc Giuberto meliores, nuncve Lonardo
Boccones, quos ſaepe ſibi Boccalus agraffat.
Moſchinus frangit nettum laſſando taerum,
Quem ſibi de fundo ſcatolazzae fecerat ipſe,
Qui niſi biſcottos tres menſes ederat ante.
Quiſque ſuas implet caprina carne budellas;
Conſiderant nec adhuc, Falchettum prorſus abeſſe,
Qui capram ſylvas percurrens perſequit altram.
 Ah demens Cingar, tu attendis paſcere ventrem,
Et tibi nulla tui Falchetti cura tenetur?
O bellam punćtam, o ſignum, o foedus amoris!
Vade in malhoram, tales reprobantur amici;
Tantaque me coepit nunc indignatio pro te,
Quod fregi calamum, nec ego plus ultra camino.

(1) *Maſenare. Molere.* Etiam nunc temporis hac utimur metaphora de eo, qui avide manducat: *Il ſuo mulino macina bene.*

ARGUMENTUM

IN SEXTAMDECIMAM MACARONICEN.

HIc *Maga pro ſdegno perimit Muſelina Lonardum,*
Falchettumque dolis carcere vacca ſerat,
Cingar id auſcultat, ſancto referente Romito,
Hunc petit, in gremio quam trovat eſſe ſenis.
Ergo per urticas, ſpinos ſtraſcinat eandem,
Poſt quam Gilbecchus fletque, rogatque ſenex.
Liberat hanc monſtrum Marlocchus Cingare ſtrato,
Quem fert ad ſalſas ſemicavallus aquas.
Centaurum dico Virmazzum nomine, cum quo
Baldus combattit, Cingar ibique jacet.
Namque Leonardi Centaurus creditur eſſe
Occiſor, ſed res denique vera patet.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE SEXTADECIMA.

Tanta famis quandoque citat poſſanza budellas,
Quod quantumque ſuper caros refutamus amicos.
Omnia (1) vincit amor, tamen ipſa ſuperchiat amorem.
Non tamen id noſter Baldus ſervaverat unquam;
Sed, qui dilectos ſemper curabat amicos,
Dixit: heus ſocii, non hic Falchettus habetur.
Quonam diſceſſit? noſtra eſt confuſio certe,

Ille

(1) *Omnia vincit amor*: Virgiliana ſententia, quae ſic habet. Ecl. X.
Omnia vincit amor, et nos cedamus amori.
Sed verior eſt Poetae noſtri ſententia, fames enim amorem ſuperat, et expellit.

Ille capram manibus rapuit, caproſque tenellos,
Cui pars debetur major, meliorque boconus,
Et nos mangiamus, non illo adſtante, codardi?
Surge cito Cingar, Moſchini ſuſcipe piccam,
Vade per hanc ſilvam, Falchettum quere, camina.
Surrexit Cingar terrae gietando tajerum,
Corripuit piccam, ſylvaſque ſubintrat opacas.
O, o, gridabat, o, o, Falchette, ſed Echo
Tantum reſpondet, o, o, Falchette. Lonardus
Se levat, et capiens ſpadam, largumque brocherum,
Terribilem boſcum poſt greſſum Cingaris intrat.
Ne vadat, ſupplex illum, comiteſque relinquat,
Exorat Baldus, ſed vult adire Lonardus.
Texit de myrto ſertum, quo tempora cingit,
Ac ſolus boſcos ibat cantando per illos.
Tellurem magno bruſabat Apollo calore,
Cervellumque gravi frangebant voce cigalae,
Quae ſtridendo ſuper palos culamina (1) menant.
Cingar erat longo ſpatio lontanus ab altris,
Neſcit enim poſt ſe miſerum ſeguitare Lonardum.
Heu! bene clamandus miſer iſte juvenculus, immo
Sunt tragicis ululanda quidem ſua fata querelis.
Poſtquam Falchettum fruſtra cercaverat ante,
Nec valuere ſui crebro chiamando (2) gridores,
Perdideratque viae dudum veſtigia rectae,
Supra depictam diverſo flore piazzam,
Improviſus adeſt, ubi dulcis ventulus afflat,
In cujus medio vivi fontanula ſaxi
Perſtrepit undiculas teneram fundendo per herbam,
Ac circa fontem lauri, mirtique virebant,
Limones, cedri, fortes, dulceſque Naranci,

Cantabant

(1) *Culamina*. Cicadae dum perſtrepunt, totius motu corporis id efficiunt.

(2) *Gridores*: Clamores.

Cantabant parvi volucres hinc inde per ornos,
Et ſomnum dulci ſuadebant carpere (1) morſu.
Semper hic arrident flores, dumeta roſarum,
Candida candificant nigritantes lilia moras,
Nunquam ſiccantur, licet altus ſurgat Apollo,
Tranſeat et calidi domicilia aduſta leonis,
Circuit hoc pratum nam denſis frondibus alta
Zona cupreſſorum, pinetaque ſpiſſa nigreſcunt.
Hic ſedet ergo puer deductus (2) morte Lonardus,
Ac apud undantem fontanam deſuper herbas
Membra dedit ſomno, rutiloſque ſeravit ocellos.
Ecce ſuperveniens illuc ſpecioſa puella
Comparet, bellumque videt recubare Lonardum.
Se duplici beverare ſiti cupit illa repente,
Venerat ut ſolis bruſorem (3) fonte domaret,
Scilicet ut biberet, ſed eam ſitis altera viſo
Dongello (4) rapuit, quam jam ſmorzare parecchiat.
Qualis alegrezza eſt hominis, qui quando caminat,
Rem caſu retrovat, de qua magis indiget ille,
Aut quam diverſas deſiderat ante richezzas,
Talis Muslinae (5), quae forte jacere puellum
Improviſa notat ſub opaco tegmine lauri.
Haec erat et meretrix, et ſenſu plena ribaldo,
Doctaque carminibus magicis jurare diablos.
Nec bene legiadram fuerat mirata figuram,
Nec bene ſembiantos ſpectarat frontis honeſtos,
Nec bene marmoreas genulas, et eburnea colla,
Nec bene puniceos imitantia labra corallos,
Preſta dedit facili torquendum pectus amori:

Quid

(1) *Morſu*: Potius dicendum *cantu*. Corruptum textum ſuſpicamur, ſed a veteri noſtro originali hunc corrigere non eſt integrum, nam haec deſcriptio in noſtro exemplari deeſt.

(2) *Deductus*. A morte ipſa ductus.

(3) *Bruſorem*: Aeſtum.

(4) *Dongello*: Puello.

(5) *Muslina*: Muſelina eſt nomen proprium hujus Sagae, quam adeo celebrat, et ſoepe Muslinam vocat per ſyncopen.

Quid faciat neſcit, pietas, et amor ſimul obſtant.
Ne rumpat ſomnum, pietas monet, unde tepeſcit,
Ne perdat giojas, amor incitat, unde caleſcit,
Tempus non remeat, tacitis cum praeterit horis.
Paulatim trepido ſe proximat ore, nec audet
Tangere, ſed tantum guardat, veſtes et odorat:
Deficit in ſolo viſu, dare baſia vellet,
Dumque propinqua movet propter baſare labellos,
Se retrahit ſubito metuens diſtollere ſomnum.
Attrectare manu frontem magis auſa comenzat,
Ille nihil ſentit, per ſomni ſomnia tranſit.
Interdum violas carpit ſcanfarda propinquas,
Inque ſinu ficcat nil contraſtante camiſa.
His jam blanditiis facta eſt animoſa, nec ultra
Vult remorare, locat ſemet, leviterque recumbit
Ad latus egregii Narciſſi, vultque Lonardum,
Palladis (1) exemplum caſtae., floremque Dianae,
Tradere nequitiis Veneris, quae abſorta furore
Oſcula dum voluit ſenſu libare petulco,
Preſtiter ſomno reſolutus corripit enſem,
Invaſum quoniam ſe credidit eſſe latrone.
Non aliter furſum de floribus illico ſaltat,
Sicut preſſa levat cervicem biſſa (2) repente,
Quae ſub phaebeis ſtabat revoluta faſeliis.
Rejectans illam flammas temnebat amoris,
Nec minus antiquo fuerat laudandus Joſeph;
Indiavolata magis Muſelina ribalda furebat:
Ah demens juvenis, dicebat, me fugis ergo?
Reſpice, quas habeo carnes, his utere liber,
Dum prohibet nemo, dum ſors dat pulchra favorem.
Non Leonardus ei paret, procul immo recedit,
Cui minus una placet mulier, quam mille diabli,

Et

(1) *Palladis exemplum*. Qui eſt exemplar Palladis, et flos Dianae.

(2) *Biſſa*. Serpes.

Et genus humanum miſerum tantummodo penſat,
Non quia ſit tantis ſubiectum peſtibus, aut quod
Debeat in vermes tandem, cinereſque reſolvi,
Sed quod de vili mulierum ventre creetur.
Dumque fugit, ſecum loquitur: brevis illa voluptas
Abrogat aeternum coeli decus: o Pater, o Rex,
Quem trepidant victi Manes, cui coelica paret
Militia, unum oro: da invictum pectus, et arma,
Daque triumphatis me me hoſtibus altius ire.
Candida virginitas quam pulchro in corpore preſtat!
Nigraque luxuries quam pulchro in corpore foetet!
At Muſelina vocat retro: me aſpetta puellam,
O puer, o formoſe puer, me aſpetta puellam.
Non ego Colchorum (1) maga ſum regina, vel illa
Cyrces (2), quae in porcos homines voltare ſolebat:
Non ego ſum tigris, non ſum leoniſſa, nec urſa,
Non draco, mi pulcher Narciſſe: quid? ah fugis? ecce
Te ſeguito, atque pedes rupi ſeguitando tenellos,
Et diſdegnoſus fers pulchrae damna puellae?
O ſpietate nimis, ſaltem me cernere velles,
Et me, quam fugis, aſpicito, ſi ſim fugienda,
Sive ſit apta tibi mea frons inferre pauram.
Deh moderare fugam, deh tantum reſpice, quae frons,
Quae mihi ſit facies, aetas juvenilis, et ardor!
Cor Leonardus habet diamante probatius omni.
Quo magis illa vocat, ſurdas magis ipſe dat aures.
Hinc tumuit laſciva Venus, bardaſſa Cupido,
Deque truci removent Muſelinae pectore flammam.
Mox odium crudele cient, agitantque Megaeram,
Unde diabolicum traxit Muſelina quadernum,

 Quem

(1) *Non ego Colchorum*. Medea Filia Aeaetae Regis Colchorum. Colchis eſt Regio Aſiae prope Pontum venenorum feraciſſima, quod fabulae locum dedit, quam de Medea comminiſcuntur Poetae. Hor. 2. Carm.
Ille et venena Colchica,
Et quidquid unquam concipitur nefas etc.

(2) *Cyrces*. Celebris Saga apud Homerum, et Virgilium Aeneid. 3.

Quem relegens urſos conſtringit adire feroces,
Atque comandat eis, juvenem lacerare Lonardum.
Mars ibi deſcendit proprium tutare baronem,
(Mars tutare ſolet gajardos namque barones)
Aſt Veneris (1) precibus, votoque Cupidinis arctus
Dimiſit pugnam, nec eum reparare ſpopondit.
Plus valuit cum Marte Venus, quam caſta Minerva;
Unde nihil mirum, quando qui caſtra ſequuntur
Inſudant (2) primo Veneri, Martique ſecundo.
Itaque Lonardus fuit aſſalitus ab urſis.
Non fugit ille ultra, ſed firmat littore plantas:
Imbrazzat ſcudum, nudo ſe praeparat enſe,
Atque facit teſtam (3), diſpoſto corpore, beſtiis.
Urſa prior rabioſa magis levat aethere ſaltum,
Rugit, et hirſuto pilamine dorſa rabuffat.
Eſſe comenzatam cernens Muſelina baruffam,
Sdegnabunda illos poſtergat, et inde recedit.
    Heu quantis (4) noſter Muſelinis orbis abundat!
Terra covertatur paſſim meretricibus iſtis,
Quae ſemper luxu, petulaque libidine jactae
Sinceras juvenum nequeuntes flectere mentes,
Ut ſua continuo ſatietur aperta vorago,
Quaſdam conſultant putrefactas tempore vecchias,
Quas tabachinantes (5) rufianas eſſe vocamus,
Quasve zubianas (6) clamat regina ſtryarum.
Has quoque (7) per Geſias candelas vendere cerno,
Et Paternoſtros Crucifixos ante biaſſant,
Saepeque tellurem baſant, lecantve quadrellos:

Singultant,

(1) *Aſt Veneris etc.* Martis Concubinae.

(2) *Inſudant etc.* Senſus eſt: Plus Veneri ſtudent, quam Marti.

(3) *Facit teſtam.* Se opponit.

(4) *Heu quantis etc.* Senſus allegoricus eſt, et per Synecdochen, ſed nimis verus.

(5) *Tabachinantes.* Quae Laenae officio funguntur.

(6) *Zubianas.* Jovis diem ſervantes. Vox eſt in plebecula noſtra pervulgata, Sagas die Jovis veneficiis indulgere.

(7) *Quas quoque etc.* Sagae horridum miniſterium hypocriſi contegunt.

Singultant, quatiuntque manu ſibi pectus, habentes
Lachrimulas ſemper ſguanzis apoſta tacatis.
Expandunt inſtar Crucifixi brachia coelo,
Non per cantones, loca nec ſecreta precantes,
Sed coram populo vetulam (1) admirante Beatam,
Ut ſua candelabro ficcata lucerna coruſcet.
Aſt aliquam ſi forte volunt maculare puellam,
Aut niveam pueri de corde tirare columbam,
Quid faciunt iſtae Tigres, Cagnaeque rapaces?
Dum Miſsae celebrantur, amant cantonibus eſſe,
Poſtque tenebroſos muſſant, chiachiarantque pilaſtros.
Ah miſerelle puer, dicunt, male nate, quod ullam
Non habes (ut juvenes biſognat habere) moroſam!
Haec tua quid prodeſt facies formoſa, galanta?
Quid frons (2) avolii? quid ocelli corda tirantes?
Quid dentes referunt indas albedine perlas?
Quidve corallicios fruſtra natura labellos
Conceſſit, niveaſque genas, pariterque rubentes,
Quando quidem non vis, vel neſcis amare puellas?
Pulcher es, ut placeas, ut ames, ut ameris, ut uras,
Urariſque ſimul, mundi quoque gaudia ſumas.
Vis ne juventutis ſine fructu perdere florem?
Vis ne ſenectutis longinquae incurrere fezzam?
Spernis amare puer? vecchius, ſis certus, amabis.
Spernis amare puella? fies mulazza diabli.
Nunquid vis fieri Frater, Monachusve, (remotis
Delitiis Veneris, Bacchi, Martisque, Jovisque),
Quos vel ſimplicitas, vel deſperatio traxit?
Nunquid laſſabis te, menchioncella, ſerare
Groſſibus in muris, et ad aethera ſumma levatis,
Ut velut in paja (3) neſpol marceſcere poſſis?
Nemo ſuper terram ſanctus: ſtant aethere ſancti.

 Nos

(1) *Vetulam etc.* Quo ſibi probitatis nomen, et admirationem concilient.

(2) *Avolii*. Frons eburnea.

(3) *In paja neſpol*. Velut meſpilum marceſcit in palea.

Nos carnem (1) natura facit, quo carne fruamur,
Quove voluptates mundi mundana propago
Quaerere ſollicitet, mox pleno ventre capeſcat.
Nil Deus indarnum, ſimul et Natura crearunt.
Inſtituuntur aves, pecudes, piſceſque, feraeque,
Ut venatores, piſcatoreſque fiantur,
Utque gulam variis ſaturemus carne guazettis.
Plantantur boſchi, ſurgunt de marmore rupes,
Quo naves, barcas, quo tecta locemus, et aedes.
Lana datur pegoris, gallinis pluma, vel ochis,
Quo molles adſint lecti, calidaeque pelizzae.
Sic etiam teneras mundo fecere puellas,
Quas vos, o teneri, debetis amare, puelli.
Talia ſic iſtae Gajoſſae (2) propter aquiſtum
Verba ſecreta movent, juvenum quoque pectora tentant;
Quorum ſi nequeunt durantes flectere ſenſus,
Ad magicas properant artes, poſcuntque Diablos.
Mille modos retrovant fragilem ſcelerare juventam:
Crappas (3) piccati, naſcentis ſputa putini,
Cervellas gatti, cor talpae, ſtercora vulpis,
Terram, quae ſepelit mortos, duo membra (4) rubetae,
Matricis lectum parientis, quo latet infans,
Sed plures alios brevitatis cauſa relinquo.
Hoc unum reſtat, quod tanta eſt voja nocendi,
Ut lac (5) gallinae inveniant, fungique ſemenzam,
Campanaeque ſonum capiant, ragiamen aſelli,
Calcagnum tenchae, zenzalae in pectore coſtas,

Urinam

(1) *Nos carnem etc.* Laenarum impia documenta. Ubi advertendum, hujusmodi documenta talem, tantamque vim apud incautas adoleſcentum mentes obtinere, eorumque ingenium ita pervertere, ut, quod lenocinii hujuſmodi vi perficitur, maleficiorum effectui tribuatur; unde factum eſt, ut Laenae vulgo Sagae credantur.

(2) *Gajoſſae*. Iniquae.

(3) *Crappas*. Crania.

(4) *Rubetae*. Quod Italice dicimus *roſpo*, et alibi a Poeta dicitur *zato*.

(5) *Ut lac gallinae etc.* Plura hic enumerat, quae fieri nullo modo poſſunt, ut lenocinantium verborum mirificam vim, et portento ſimilem oſtendat.

Urinam galli, gruis aurem, melque tavani.
Pluraque praetereo, quae (ni cantare Lonardum
Cogerer) exprimerem, iſtas execrando ribaldas.
Urſa furens celerat ſtantem aſſaltare Lonardum,
Qui ſubito ad ventrem ſtoccatam dirigit unam;
Aſt illam reparat diſtenſis beſtia griffis.
Inde pedes retro ſuper ambos recta levatur:
Expatulat fauces propter ſorbere Lonardum.
Ipſe ſed in medium moſtazzi ſubbiat (1) enſe,
Dentatamque ſimul deſpiccat ab ore ganaſſam;
Quapropter ſpaſmando ferit mugitibus aſtra.
Urſus adiratur comitem cernendo feritam,
Cumque manu dextra zampatam (2) menat aguzzam;
Et quantam gremit faldam, diſpergit in agrum,
Ac nudas rapido carnes ungione penetrat.
Vulnere non tamen hoc voluit pallere Baronus,
Adverſus teſtam fendentem laxat ad urſam,
Sed levior gatto ſaltum facit illa dacantum,
Ficcat et in ſiccam brandum Leonardus arenam;
Quapropter ſubiens urſus rapit unguibus elmum,
Quem dum forte trahit propter ſpiccare Lonardus,
Pungit eum brando pellem, ventremque trapaſſat;
Attamen abſque elmo nuda cervice remanſit.
Urſa videns mortum ſocium furit, irritat iram,
Nunquam alentatur circum girare Lonardum.
Nunc branca dextra fracaſſat, nuncve ſiniſtra:
Tanta preſtezza balzat, quod apena videtur.
Quattuor in bandas fuerat jam Baro feritus,
Sed totus non Mundus habet cor tale gajardum.
Se videt extinctum, non eſt tamen ille ſmaritus,
In furiam creſcit proprium fundendo cruorem.
Ad nudam teſtam ſolum tenet Urſa viſaggium,
Sed Leonardus eam tendit defendere ſcuto.

Deliberat

(1) *Subbiat*. Sibilat. (2) *Zampatam*. Unguis ictum.

Digitized by Google

Delibérat tandem talem finire batajam:
Projicit ad littus targam, manibuſque duabus
Tollit, et inde menat ſpadam, quam granſiger Urſa
Preſtiter agremiat, tantumque tirare fatigat,
Quod ſcarpavit eam, manſitque Lonardus inermis.
Ergo ſtatim pariter currunt amplectere ſe ſe.
Urſa tenet ſtrictum Leonardum, ſtringit et ille,
Donec afogantur, vitam ſimul atque relinquunt.
O crudele nefas, quod ab iſtis nempe (1) bagaſſis
Saepe venit propter ſatiare libidine carnem!
Vel te ardenter amat, vel te capitaliter odit
Femina, tu prudens ſua dum conſortia temnis.
Ipſe quidem (2) moriens Leonardus cum pede ſcripſit
In tellure: datur non mors, at vita Lonardo.
    Cingar Falchettum cercaverat undique dudum,
Saepe reclamat eum, ciſilos (3) ad ſidera mandat.
Non ſe catantes rectum amiſere caminum,
Nec ſpiſſas nimium ſylvas exire valebant.
Baldus item videns, quod eorum nemo rediret,
Ingreditur nemus ingenti targone copertus,
Moschinumque jubet ladris guardare galeam,
Cum quo Giubertus remanet, buffonque Bocalus:
Qui tres a ſomno victi ronfare comenzant.
Septem igitur ſocii, quo tempore ſtare (4) dunatos
Miſterum fuerat, nec ab uno abſcedere groppo,
Ecce ſquadernantur, ſic forte menante tapinos.
    Tres mala per ſilvam comites ventura trahebat.
Phoebus contradas ſenſim callabat ad altras,
Antipodiſque ſuo giornum luſore ferebat:
Luna paleſabat jam nobis candida lucem.
Falchettus ſentit vacuas in ventre buſecchas,

Nempe

(1) *Bagaſſis*. Meretricibus.
(2) *Ipſa quidem etc.* Vel metaphorice dictum, de memoria videlicet, quam Leonardus poſt ſe reliquit, vel contra veroſimile.
(3) *Ciſilos*. Sibilos.
(4) *Dunatos*. Unitos.

Nempe voraviſset totum cum pelle vedellum.
Se modo compagni caprina carne cibarant,
Non habet ipſe tamen vojam cantare fameſcens.
Poenituit cantare lupus ſtans corpore vodus.
Ergo trahens gambas maſtini more cagnazzi,
A longe vidit quandam procul ecce lucernam.
Huc ſubito flexit, ſtans drittus apena, caminum.
Subque capanella ſplendorem repperit illum.
Intrat, et intrando ſpadam tenet, atque rodellam,
Invenitque hominem, cujus ſic forma patebat:
Corpore longus erat, facie macilentus, et aſper,
Naſus aquilinus magro dependit ab ore.
Dens nullus putridis maſſellis extat apiccus.
Stabat apud eum Muſelina ribalda gajoſſum,
Quae cum mellitis capiebat pectora verbis.
Quando ſuos contra Falchettum torſit ocellos,
Protinus (1) amplexu patefacto ſuſcipit illum,
Ut ſolet optatum conjux carezzare maritum.
Pro corteſia tanta ſtupet illè, nec artem
Pauper homo novit, quam exercet lorda putana.
Da, Falchettus ait, ſi qua pietate moveris,
O damigella, cibum, quo poſſim implere magonem;
Sunt duo nempe dies, quod trippas porto vodatas.
Ille ſenex riſit, dicens: age, quae mora? lautas
Arreca Muſelina dapes, dulceſque liquores.
Illa cito menſam cum drappo preparat albo,
Quam mox vivandis caricat, mox munere Bacchi.
Vix ea ponuntur, panem Falchettus agraſſat,
Quem veluti pilulam nil dente toccante voravit.
Poſt alios binos in aperto gutture mandat,
Nec biberat, donèc disvolverat octo panettos.
Sed miſer accipiens opiati (2) pocula vini

Trincavit

(1) *Protinus etc.* Meretricis more.

(2) *Opiati*. Ad ſomnum conciliandum vini medicati pocula proferuntur; Opius enim ſoporiferum medicamen eſt omnibus notum.

Trincavit coelo fundum monſtrando (1) Mioli.
Protinus ad terram ſomno demergitur alto,
Cujus cervellum rapiunt oblivia lethi.
Qui modo parlabat, tacet ac ſi mortuus eſſet.
Peſſimus ille ſenex, Gilbeccus nomine, ridet,
Atque facit feſtam, Falchettum fraude piaſſe.
Ipſe quidem plus mattus erat, quam trenta cavalli,
Filius invidiae, galloque zeloſior omni,
Incarognatus tantum eſt in amore puellae,
Quod ſolo viſu totam mangiare volebat.
Si quandoque (2) volat ſuper albas muſca mamellas,
Currit, adulterium metuens, cito pellere muſcam;
Dumque repellebat, caveas, Muſelina, gridabat:
Maſcula num muſca eſt, aut foemina? moxque videre
Foemineum ſexum, membrumque virile volebat.
Ergo Falchettum ſurgens ligat inſtar agnelli,
Non conſentit enim, faciat Muſelina (3) talopram,
Formidans, quod ſic dormens corrumperet illam.
Dat pedibus ferri bogas (4), ridente puella.
Gilbeccus ridet cernens ridere moroſam;
Nam qui troppus amat, ſi ridet amaſia, ridet.
Dimovet hinc ſaxum, latet atra caverna ſub illo.
Cum ſoga (5) grottae Falchettum calat in imum,
Mox referans illam ſolitas remeavit ad artes;
Namque viandantes Muſelinae fraude malignae,
Blandiduliſque dolis vinctos ſogabat in antrum.
Jam pridem Cingar ſylvas luſtraverat atras,
Carum Falchettum geminata voce petendo.
Denique ſpeluncam ſancti catat ecce Romiti,
Portellumque buſſat, ſic dicens: o quis alogiat?
Ad quem vox intro ſic rettulit: Ave Maria.

Cingar

(1) *Mioli*. Oenophori. Vox nobis non cognita.
(2) *Si quandoque etc.* Amantis zelotypi emphatica ſignificatio.
(3) *Talopram*. Tale opus.
(4) *Bogas*. Compedes.
(5) *Cum ſoga*. Cum fune.

Cingar ait: nobis ſemper laudata ſit illa.
Quo dicto, pulcher ſenior, barbaque decorus
Porticulas reſerat, mox, quid velit, ore dimandat:
Cingar ait: venerande pater, deh dicite quaeſo,
(Si mea verba tamen non dant faſtidia vobis)
Vidiſti ne hominem medium, mediumque caninum?
Quaero per hunc boſcum, vidiſtin forſitan illum?
Subridens ſenior dixit: mi ſplendide Cingar,
Quamvis non videam te nunc, quia lumine privor,
Te tamen interius cerno, teneoque paleſum.
Quaerere Falchettum fruſtra, tibi dico, laboras.
Me miſerum quid, Cingar ait, quidnam, pater, inquis?
Mortuus eſt forſan? morerer, ſi morte periſſet.
Non, (reſpondet ei ſenior) non mortuus ille eſt,
Sed Gilbeccus eum tenet atro in carcere vinctum,
Cui meretrix Muſelina dedit fera pocula ſomni,
Statque cathenatus miſer intra viſcera terrae.
Hunc numquam educes, niſi te guardabis ab illa,
Quae tantam ſpargit blando ſermone carognam,
Ut miſeros homines inſtar Meretricis amorbet.
Cingar ait: deh quaeſo pater, monſtrate caminum,
Qui me ſcarteram (1) ſubito deducat ad iſtam:
Se teneat (2), ſi me ſcapolat, ſcapolaſſe diablum.
Attamen, alme pater, veſtrum mihi dicite nomen:
Reſpondet ſenior: noſtrum ſi diſcere nomen
Optas, diſectum cura mihi ducere Baldum.
Inde tibi, Baldoque meo volo dicere nomen:
Obſtupuit Cingar, vecchium cognoſcere fratres,
Apelletque illos per nomen, maxime Baldum,
Eſſeque Eremitam penſat, magnumque prophetam:
Ergo diſcedens promiſit ducere Baldum,
Atque ad ſpeluncam Muſelinae denique venit.

K Candentes

(1) *Scarteram*. Mulierem repudiatam.

(2) *Se teneat*. Pro certo habeat.

Candentes lunae paulatim aurora colores
Fuſcabat, clarumque diem portabat Apollo;
Cingaris adventum quando Muſelina propinquum
Noverat, extemplo ſaltaverat extra capannam,
Incontraque illum brazzis currebat apertis.
Cingar amoroſos, blandoſque ſtupebat ocellos,
Defuit et pochum, quin truffaretur (1) ab illa.
Sed quum Falchetti grandem memoravit amorem,
Protinus in dretum ſcura ſe fronte tiravit,
Et moſtazzonem (2) talem menavit ad illam,
Quod duo denticuli caſcarunt extra ganaſſas.
In terram cadens flavos lacerando capillos,
Nequitioſa gridat, mandatque ad ſydera voces.
Ecce ſenex feſtinus adeſt Gilbeccus. At illam
Quando videt ſtratam, foedumque cruore muſinum,
Cingare proſpecto, tantam ſtigatur ad iram,
Quod clauſis pugnis illi borrivit (3) adoſſum.
Cingar at in medium ſtomachi dedit illico (4) ſpintam,
Quod pover antiquus rupit caſcando (5) morenas.
Interea ſimilis cagnae Muſelina reſurgit,
Cingaris et faciem griffis graſiare comenzat;
Ipſe tamen trezzas confeſtim corripit illi,
Quam currendo viam per ſaxa, lutumque trahebat.
Proſequitur Gilbeccus eum: manigolde, gridabat,
Ah ſcelerate! meam tentas lacerare putinam?
Mille tuo naſcant cagaſangui ventre, gajoffe.
Ah mea mi Muſelina decus, tibi dura cruentant
Saxa caput, nec te, nec te deffendere poſſum?
He, heu quanta meum deleguat (6) rabbia pectus!
Candidulas guanſas tibi nam ſpineta laceſcunt,
Blandiduloſque terit campus lapidoſus ocellos.

Sta

(1) *Truffaretur*. Deciperetur.
(2) *Moſtazzonem*. Ingentem alapam.
(3) *Borrivit*. Violenter aggreſſus eſt.
(4) *Spintam*. Impulſum dedit: impulit.
(5) *Morenas*. Nates.
(6) *Deleguat*. Rodit.

Sta beccone, latro, ſta furcifer: oyme tapinus!
Sum ſtraccus: magis ille ruens me fortis acorat.
Crudeles ſpinae, o crudelia ſaxa, rubetis,
Sanguine Muslinae, nec vos compaſſio tardat?
Talia dum clamat paſſu currebat inerti,
Nam parit aegrotas aetas longaeva pedanas.
Interea ſilvaggius homo ſcopertus arivat,
Qui nunc oymiſonos (1) Muſelinam mittere ſtridos
Audierat, cui nomen erat Marloccus, aſello
Aequandus, quoniam ſcoverta pudenda ferebat,
Nec maſcalzonus, quid ſit vergogna, ſciebat.
Nudus erat paſſim, cagnazzi more piloſus,
Moreque ſerpentis vomitabat ab ore venenum,
Flammataſque ſimul trabat de retro (2) corezzas.
Cingar eum guardans cito judicat eſſe diablum,
Qui francare ſuam veniat fortaſſe magiſtram.
Illico Gilbeccus, day, day, ſuccurre, gridabat:
Fer, Marlocche, meae Muſelinae, fer, fer, ajutum,
Ecce caveſter eam poverinam quomodo piſtat.
Ille venenatum laxat cito gutture flatum,
Poſt quem flammigeram ſchizzat de retro corezzam.
Cingar, amorbatus (3) nimio foetore, puellam
Deſerit, et brandum nudat, ſubit atque gigantem;
Sed male proviſtus puncta dum concite torquet,
Tanta venenati ſpudatur (4) copia ſpirti,
Quod cadit attonitus Cingar, perdendo cerebrum.
Extemplo brazzis properat Marloccus apertis,
Impoſitoque humeris ſtramorto Cingare vadit,
Donec per boſcos veniens ad littora ponti,
Fluctibus hunc merſum nullo prohibente negaret.
Gilbeccus celerans Muſelinam ſtrictus abrazzat,

K 2 Hancque

(1) *Oſmiſonos*. Gemebundos clamores.
(2) *Corezzas*. Peditus.
(3) *Amorbatus*. Foetore correptus.
(4) *Spudatur*. Ab ore ejicitur.

Hancque quaſi mortam deflet, deflenſque carezzat.
Baſat ei boccam, frontem, baſatque biancum
Pectus, et annorum centum puer omnia tentat,
Quae tentare ſenex annorum trenta puderet.
Cingar at interea Marlocco fertur ad aequor,
Nil ſentit, quoniam tenet hunc poſſanza veneni.
Porro deſdottum (1) meſchinus alhora butavit,
Nam maris in medio calzas (2) fortaſſe tiraſſet,
Si non Centauri praeſentia pronta fuiſſet.
Eſt Centaurus homo medius, mediuſque cavallus.
Ipſe ferens geminos dardos, ſcutumque metalli,
Ferratam ſemper mazzam galone tenebat,
Unde vocabatur Virmazzus nomine ficto.
Quando Marloccum vidit, quem noverat ante,
Ac illum contra ſcaramuzzas ſepe provarat,
Pone, gridat; Marlocche, agnum: audis? pone polaſtrum:
Non, renegate, tui cibus eſt ventronis, et eſca.
Sic dicens, brazzo dardum vibrante retorſit,
Cujus in hirſutum paſſavit puncta fiancum.
Marloccus vaſtum ſmagonavit (3) ad aethera gridum,
Cingare dejecto terrae, ſtizzoſus avampat,
Virmazzumque ſuis bellandi aſſaltat uſanzis.
Ignitam faculam culamine laxat aperto,
Non puzzolentum curat sfogare venenum,
Namque repellebat Centaurus praticus illud.
Ungebat nares, et tempora quaeque (4) cerotto,
Quem dederat quidam medicae doctiſſimus artis,
Nomine Seraffus, Vates, Magus, Aſtronomuſque.
Centaurum hic tanquam germanum ſemper amarat.
Ergo repugnabat Marlocchi praticus igni,

Et

(1) *Porro deſdottum*. Si occubuiſſet, viginti digitos projeciſſet. Duodeviginti projecit, nempe fuit morti proximus. Metaphora deſumpta a ludo apud nos noto ſub vocabulo: *giuocar alla mora.*

(2) *Calzas etc.* Et apertis manibus, extenſiſque pedibus, viginti projeciſſet.

(3) *Smagonavit*. Ab intimis praecordiis extraxit.

(4) *Cerotto.* Unguento cera compacto.

Et jaculans dardum multa virtute ſecundum,
Qui veluti fulgur coelo caſcare videtur,
Per medium bigoli (1) poſt renes prompſit acumen.
Mortuus ille ruens tam grandem conſpuit ignem,
Uſque ad radices quod manſit aduſta cupreſſus,
Virmazzique pilos barbae ſcintilla (2) ſtrinavit.
Nondum (3) Cingar erat de ſomno redditus ad ſe.
Hunc bonus impoſuit ſpallis Centaurus equinis,
Et rurſum capiens dardos maris ibat ad undas;
Nam ſperat, quod Cingar aqua madefactus aquiſtet
Vitam: ſubintrat ſilvas, ſupraque virentem
Planiciem, qua mortuus erat Leonardus, et Urſi,
Pervenit, et tollens cilium, ſtringenſque ſtupentis
More genas, ſiſtit greſſum, guardando Baronem,
Qui quoque brazzatus cum dira manſerat Urſa.
Cingare depoſito ſpallis in littora fontis,
Formam garzonis pulchri miratur, et annos.
Cumque diu ſtupuit, lachrimas quoque fudit amaras;
Hunc levat amplexu bramans donare ſepulchro;
Namque recordatur tumulum vidiſſe vetuſtum.
Hunc it per ſilvas quaerens, portatque Lonardum.
Interea Cingar paulatim corde reſentit,
Ut ſolet, a ſomno cum quis non illico ſurgit.
In pede ſaltatus Marloccum credit adeſſe,
Mox ſamitarram dum rurſus habere putabat,
Tam valido pugno fontem de marmore (4) colſit,
Quod Veneris cecidit bronzina figura deorſum,
In celſo fontis quae nuda cacumine ſtabat,
Cui dare ſacrificans votum Muſelina ſolebat.
Non ibi comparet Marloccus, nec Muſelina.

Proſpicit

(1) *Bigoli*. Umbilici.
(2) *Strinavit*. Semiuſſit.
(3) *Nondum etc.* Cingar nondum mentis compos factus fuerat.
(4) *Colſit*. Pugno tam valide percuſſit fontem marmoreum, ut aeneum Veneris ſimulacrum dejecerit. In fonte marmoreo marmoreum quoque ſimulacrum fortaſſe melius locaſſet Poeta.

Proſpicit in girum, Leonardi praevidet enſem,
Atque duos mortos apud enſem reſpicit Urſos.
Expavit Cingar: putat illum, non putat illum
Eſſe Leonardi ſtoccum. Dumque omnia cercat,
Ecce videt carmen ſic fagi cortice preſſum:
Quanta pudicitiae ſit laus, hic morte probatur.
Maluit occidi, quam ſe violare Lonardus.
Carminis authorem nymphae dixere Seraſſum.
Jam jam nil dubitat, jam jam cognoſcit aperte
Lonardi mortem Cingar, neſcitque motivum.
Proh Deus! exclamat, periit Leonardus? iniqua
Tam fortuna furis? morietur Baldus amore
Hujus dongelli. Quid agam? quo pergere poſſum
Ulterius? vincor, nequeoque reſiſtere tandem.
O sfortunati ſocii tot caſibus acti!
Exanimis jacet hic Leonardus? forte ferarum
Ventribus eſca fuit? non ſaltem cernere mortum
Poſſumus? obſcuro Falchettus carcere ſtentat,
Baldum nec video, ſtravit mors atra Lonardum.
Sic tantas donant Muſelinae ſidera vires?
Sic incerta favent tam lordae fata putanae?
Non tibi parco unquam. Sic fatus preſtiter enſem
Corripit, et ſylvas furibundo corde ſubintrat.
De paſſu in paſſu vadit clamando Lonardum,
Donec terribilem rumorem per nemus atrum
Senſit, et ingentem bellantum more fracaſſum.
Intrepidus, cupiduſque mori, quo murmur habetur,
Tendit iter, quoniam Muſelinam ſperat adeſſe.
Progreditur: videt ecce duos certare guereros.
Unus erat Baldus, qui mortum forte Lonardum
Viderat in manibus Centauri, quem putat illum
Eſſe necatorem dulcis, charique ſodalis.
Ut mattus (1) vaſto menabat robore ſpadam,

Diſpoſitus,

(1) *Ut mattus.* Stulti inſtar, ac more furioſi hominis ingenti robore enſe feriebat.

Diſpoſitus, quando Centaurum forte necarit,
Se ſcannare ſuper juvenem mucrone Lonardum.
Virmazzus multo Baldum trepidabat afanno,
Quem ſibi robuſtum pagnos (1) calcare provabat.
Torſerat indarnum ſtrales, mazzamque tenebat;
Aſt elephantinum Baldus ſpezzaverat enſe
Scutum Centauri, tamen enſi clava reſiſtit.
Non procul exanguis gelida tellure Lonardus
Stabat, et hunc quoties admoto lumine Baldus
Inſpicit, in furiam pejorem ſaltat adoſſum
Virmazzo, forteſque tirat ſine lege feritas.
Cingar adeſt lachrimans, quo viſo Baldus ab imo
Pectore ſingultans cecidit ſtramortuus illuc.
Cingar in aethereas plorantia lumina partes
Fixit, et, oh Superi, clamat, pietate carentes,
Sufficiat vobis noſtrum rapuiſſe Lonardum:
Vultis quin etiam dilectum ſternere Baldum?
Me quoque, Falchettumque ſimul divellite mundo.
Quae mora? ſic rabies ſatietur denique veſtra.
Sic dicens contra Centaurum turbidus inquit:
Quae Centaure tibi fama eſt? quae gloria? quae laus?
Occidiſſe agnum, quo non manſuetior alter?
Virmazzus reſpondet: ego? te fallis amice,
Non mea, ſed talis Muſelinae eſt culpa ribaldae,
Sicut apud fontem poteris cognoſcere verum.
Ad quam fontanam dum te, Barone, ferebam,
Ut bagnatus aqua poſſes ſcazzare venenum,
Hunc reperi juvenem mortuum, nomenque notatum.
Quem dum ſub vivo ſaxo tumulare volebam,
Affuit hic alter Caeſar, vel Troicus Hector,
Immo nec humanas tales volo dicere vires.
Cingar ſuſpenſus tali ſermone, quis, inquit,

Quis,

(1) *Pagnos calcare etc.* Vernaculus dicendi modus, quo dum volumus ſignificare aliquem verberare, dicimus, alicujus, vel alicui veſtes comprimere.

Quis, Centaure, tuis manibus me tradidit unquam?
Tunc Virmazzus ei narravit cuncta ſtupenti.
Cingar (1) in amplexus fraterno more cucurrit:
Per te vita mihi datur, inquit, ſit licet iſta
Nunc odioſa nimis, poſtquam puer iſte necatur:
Ille valentus homo, qui te oppugnabat adeſſum,
Baldus habet nomen, quo nomine ſydera tangit,
Non ſimilem totum poſses retrovare per orbem,
Quem tibi placatum reddam, faciamque benignum.
Servitium interea fac nunc mihi, deprecor, unum.
Virmazzus dixit: faciam quodcunque comandas.
Cingar ait: preſtum Muſelinae quaere capannam,
Ne ſcelerata manus noſtras evadere poſſit.
Hanc teneas (2), donec veniam, veniamque debottum.
Sic faciam, Centaurus ait. Tunc illico ſylvas
Per denſas currendo ſtrepit, ſteccoſque fracaſsat.
Cingar it ad Baldum, tacita qui voce gemebat,
Inde levans vocem dicebat flebile carmen:
O Leonarde puer, ſine te quid vivere oportet?
O Leonarde puer, ſine me quid morte potiris?
O Leonarde, tuae ſum mortis cauſa nefandae!
O Leonarde, meae tua mors eſt cauſe procellae!
O Leonarde, tibi nimis improba fata fuerunt!
O Leonarde, mihi cupido non vita levatur!
Sed, quae te nuper crudelis dextra peremit,
Me quoque nunc perimat. Sic dicens in pede ſaltat:
Perſtringit brandum: Centaurum (3) credit adeſse:
Mandritum vibrat. Tres pinus ecce vetuſtas
Spada tajat medios, quae alto cecidere boatu.

Cingar

(1) *Cingar etc.* Amplexus eſt, quem ſibi modo ſocium facturus erat, cujus nomen non *Vinmazzus*, ut habent corruptae editiones, ſed *Virmazzus* a nobis ſcribitur, nam in noſtra editione ita habetur, et haec redditur ratio.

Eſt Centaurus homo medius, mediuſque cavallus,
Ferrea dependet gallono mazza ſiniſtro,
Unde vocabatur Virmazzus *nomine ficto*.

(2) *Hanc teneas etc.* Nempe Muſelinam.

(3) *Centaurum*. Ab ipſo creditum Leonardi interfectorem.

Cingar eum, tamquam delapſum cardine mentis,
Confortat parlans: erat, o mi Balde, Lonardus
Vaſſallus mortis, ſic nos, ſic iſte, vel ille.
Si lacrymae poſsent hunc primae reddere vitae,
Fundamus longo lacrymarum flumina planctu;
Non tamen ignoras, quod, quidquid naſcitur orbi,
Debetur morti: Nulli eſt vitabile fatum:
Fletur id indarnum, quod nos vitare nequimus.
Debemus morti Nos, noſtraque; pulſat (1) et aequo
Mors pede nobilium turres, inopumque tabernas.
Quid defles, qui te numquam deflente reſurget?
Praeterea noſti, quantum fuit ille pudici
Corporis, et recti cuſtos, metuenſque Tonantem.
Hic nobis exempla dedit bene ducere vitam,
Ut quoque nos illum coeli ſequeremur ad oras.
Non hac perpetuis in terra ducimur annis,
Patria, quae noſtra eſt, in coelo conſtitit alto.
Illic accepit Lonardus cuncta ſuarum
Praemia virtutum, quae mens nihil invida carpit.
Quid niſi(2) te prodis, lugere quod ille triumphat
Laetus olympiacis, ubi ſemper vivet, in hortis?
Non haec, quas mittunt lacrymae tua lumina, poſſunt
Eſſe Leonardo gratae, non iſta profundo
Pectore ducta placent animo ſuſpiria laeto.
Foemineum eſt plorare, virum decet eſſet robuſtum
Rebus in adverſis, nec poenam ſolvere planctu.
Mors ea vita fuit numquam moritura Lonardo,
Qui ne virginei tenebraret lumina ſolis,
Coeleſtem accepit vitam, mortemque peremit;
Namque bonis ſumma eſt victoria linquere carnem.
Non Centaurus eum (ut reris), mi Balde, necavit,

L   Immo

(1) *Pulſat etc.* Ex Horatio eleganter mutuatum.

(2) *Quid niſi etc.* Senſus eſt: Quid agis? prodis te lugere, quia ille triumphat.

Immo ſuam plorans ſortem, decreverat iſtud
Nobile (1) Sarcophago, nec inulte locare, Cadaver.
Hunc ulciſcendi cauſa diſceſſit ab ipſo
Littore, nec poterit Muſelina evadere mortem,
Quae laſciva, furens, Leonardi percita vultu,
Dum petit amplexu ſatiare libidinis actum,
Ipſe pudicitiae cuſtos cito reſpuit illam.
Unde duos maga de mediis Cocytidos umbris
Indignata Urſos hauſit, quibus ipſe vorandus
Dilaniaretur. Succeſſu dira voluntas
Non caruit: ſimul extinguuntur virque, feraeque.
Conditione parem nos inter martyres illum
Credere debemus ſtatui ſuper aſtra beatum.
Nec minus expoſuit pro virginitate cruorem,
Quam contra Regum furias Catharina, vel Agnes.
  Baldus humo fixos ſine luce tenebat ocellos,
Cingaris et pridem dictis extenderat aurem.
Mitior apparet, tamen altum fronte dolorem
Quis ſimulare poteſt? defunctum cernere corpus
Mens liquefacta (2) nequit, dolor aſper namque procellas,
Excidiumque animi (puerum ſi ſpectat) acerbat.
Huc illuc Cingar tardis cum paſſibus illum
Divertit, monitiſque ſtudet lenire dolorem.
Nil penitus loquitur, ſermonem Cingaris audit,
Sed caſu adveniunt ubi tincta cruore Lonardi
Fontis aqua emanat, jacet ac in littore paſſim
Fractio telorum, ſcutum, enſis fractus, et Urſi.
Quum videt haec eadem fletus renovantur acerbi.
Plange (3), inquit, plange, o infoelix Balde, Lonardum,
Plange,

(1) *Nobile Scarcophago etc.* Cadaver nobile (non ſine ultione de ejus morte) ſepulchro tradere decreverat.

(2) *Mens liquefacta etc.* Mens dolore perculſa.

(3) *Plange, inquit etc.* Tum ea, quae ſubſequuntur, tum ea quae praecedunt, Theophylum noſtrum vere a natura dono Poeſeos fuiſſe inſtructum, indicant. Nam eadem facilitate graviſſima carmina, eaque elegantiſſima promit, quae Macaronica effutit.

Plange, nec a lacrymis unquam tua lumina ceſſent.
Quid Maris ulterius, terraeque meare per oras,
Poſtquam tam caro, ſocii, privamur amico?
Spes mihi jam dempta eſt, abiit mea gloria, plange,
Plange, nec a lacrymis unquam tua lumina ceſſent.
O infortunati comites, num vivere vultis,
Solamen vitae ſi mors tulit impia noſtrae?
O decus, o ſplendor, o lux mea, corque, Lonarde!
Nil mihi reſpondes? ſum Baldus, ſum tuus ille,
Sum tuus ille miſer, miſerabilis, arca dolorum,
Poenarum Phlegethon, lacrymarum flumen, et aequor.
Proh Superi! qualem voluiſtis tam cito dira
Morte trucidari, dolor heu, dolor heu, dolor, heu dol-
Or! Baldus (1) tacuit, ſed jam nudaverat enſem
In ſe converſus: ferro jam pectus adhaeret.
Corripit hunc humeris Cingar, ferrumque repente
Divellit manibus, pavido cadit ille tremore,
Conſtitit et gelidus circum praecordia ſanguis,
Fronſque repentinam mentitur pallida mortem:
Sentimenta dolor vitae, pulſoſque fugarat.
Quid facturus erat Cingar, vel quilibet? omnes
Perderet extemplo per inhoſpita rura ſodales?
Haud ibi ſuffragium poterat ſperarier ullum.
Non tamen ammiſſa Cingar ſe mente relinquit.
Baldi fonte lavat pulſos, qua redditur aura
Vitalis, ſomnoque ſtatim correpta quieſcit
Cingaris in gremio, mirandaque ſomnia verſat.
    Noſque Leonardi crudelia fata gemamus.

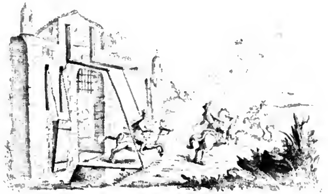
(1) *Or! Baldus*. Protulerat *Dol*, et ſyllabam *Or*, nempe *Dolor*, compreſsit, Areollum imitatus, qui Cant. 42. St. 14. in re non abſimili, ſic eleganter cecinit:

.... Orlando, fa che ti ricordi
Di me nell' orazion tua grata a Dio;
Ne men ti raccomando la mia Fior di ..;
Ma dir non potè ligi, *e qui finìo.*

ARGUMENTUM

IN DECIMAMSEPTIMAM MACARONICEN.

Centauro rapitur Muſelina, ligata flagellis
Coeditur, et magicae perdidit artis opus.
Falchettus trahitur de carcere, ſexque ſodales,
Inter quos, Baldi vita, Rubinus erat.
Liberat Hircanus Moſchinum, denique Baldi
Antea obitum, Baldi Guido Pater patuit.

MER-

Digitized by Google

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE DECIMASEPTIMA.

ALta ſoporifero mens Baldi tradita ſomno,
Haeſit, et a triſti ceſſarat denique planctu.
Cingaris in gremio teſtam dormendo tenebat,
Atque ſub umbroſa reticebat uterque Cupreſſu,
Interea Centaurus habens pro Cingare vojam
Ad centum mortis riſigos exponere vitam,
Scanfardae (1) furtim Muſelinae tecta ſubintrat,
Somniferoſque illam reperit captare ſopores,

Inque

(1) *Scanfardae*, *Pandraga*, *Gajoſſa* *ſcartera* nomina contemptus a Poeta inventa ad ſignificandam turpem, vilem Meretricem.

Digitized by Google

Inque ſinu recubat Gilbecchi ſtrata geloſi.
Semper ferre ſolet magicum trans ubera librum,
Quod ſic Virmazzus cognoverat eſſe davantum.
Improviſus eam per crines ergo repente
Zaffat, deque ſinu Gilbecchi ſcarpat inepti.
Ut portat Quajam griffis Sparaverus aguzzis,
Gallinamque velut fert Vulpes extra polarum,
Sic quoque Centaurus Muſelinam per nemus atrum
Bajulat in brazzis, ac ora gridantia palmis
Compeſcit, ne forte vocet giurando Diablos.
Ut ſit ſecurus, magicum de pectore librum
Excavat, illa cito ſe judicat eſse peremptam.
Gilbecchus ſequitur, deſperat (1), sbrajat, arancat,
Sgrafignat faciem, barbaeque pilamina ſtreppat.
Cingar fracaſsum nemoris per tegmina ſentit,
Quem Centaurus agit Muſelinam tergore dum fert.
Paulatim Baldi teſtam declinat in herbam,
Se levat in pedibus trat brandum, lumina girat,
Intendit quaenam ſit tanti cauſa tumultus.
En Centaurus adeſt, Muſelinam tergore geſtat,
Cingar eum norat, cui cignat adire pianum.
Talis namque tonus removeret ſomnia Baldi;
Sed Muſelina gridans mittebat in aethera voces,
Unde ſuam faciens buccam vi Cingar apertam,
Sbadacchium (2) ponit, quo non gridat amplius illa.
Quam mox (ut nata eſt) diſpojant veſtibus albis,
Viminibuſque ligant ad truncum Roboris unum.
Cingar ait: Virmazze meus (niſi forte moleſtus
Sum nimis) ad corpus redeas exangue Lonardi,
Quod velis ad notam Muſelinae ferre capannam,
Inde leva lapidem ſub quo ſcis carcere plures

Eſſe

(1) *Sbrajat*, *arancat*. Clamat, et manus tendit, ut conetur eripere.

(2) *Sbadacchium*. Lignum ori inter labra transverſum ad loquelam impediendam, nos vocamus *Sbadacchio*.

Eſse cathenatos, illos huc ducito tecum,
Atque Leonardum praedicto in carcere linque,
Ne retrovent, guaſtentque Ferae ſua corpora morſu.
Exequitur juſsum Virmazzus, terga revoltat,
Qua Leonardus erat, properat, brazziſque levatum
Ad praeſignatam fert ſuſpirando capannam.
Sed Cingar poſtquam Centaurus abiverat, acrum
De ſpinis facit, ac duro cornale flagellum.
Hinc ambos (1) faciens digitis ſine veſte lacertos,
Incoepit nudum Muſelinae battere corpus.
Qualis villanus (2), cui nuper forza botazzi
Creverat, humectat dextram, laevamque ſpudazzo,
Verzellam (3) ſtringit, fragileſque retridat ariſtas,
Talis dilectum Cingar memorando Lonardum.
Albida cum ſtroppis Muſelinae terga (4) ſigillat:
Illa doloroſas calcat ſub pectore voces,
Namque sbadacchiatur (5), ſine grido ſpiritus exit
Et quoties menat, toties vocat arte Lonardum
Cingar, et omnino pietati clauſerat occhios.
En venit interea Gilbeccus, Cingar ut illum
Novit, Muslinam dimittit protinus, atque
Poſt male cappatum vecchium cito currere coepit.
Cernebas Dainum tardam ſeguitare Limacam,
Quem tribus in ſaltis brancat retinendo (6) cavezzam.
Ille rogat veniam, mutas dat Cingar orecchias
Quem quoque ſpojatum cernit Muſelina ligari,
Inde flagellari, penſa ſi pectore ſchioppat!
Moverat immenſum Centaurus ab ore cavernae
Saxi copertum ſub quo Falchettus, et altri.

Diverſi

(1) *Hinc ambos etc.* Manibus ſibi nudans lacertos.

(2) *Qualis villanus etc.* Ruſtici, ut lignum, vel ligonem validius arripiant, in proprias manus expuunt.

(3) *Verzellam*. Hoc nomine appellamus duos baculos corio connexos, qui bus Ariſtae teruntur.

(4) *Sigillat*. Conſcribilat.

(5) *Sbadacchiatur*. Pſaculo ori transverſo impeditur.

(6) *Cavezzam*. Vel veſtis fimbriam, vel veſtem circa collum.

Diverſi latitant in ferri fune ligati,
Alma dies illis patefactum callat in antrum,
Extollunt frontes, gaudentque videre luſorem,
Credebantque alium vinctum deſcendere giuſum.
Centaurus clamat quanta cum voce valebat,
O compagnones, ſecuri ſtate, cavabo
Vos ego de tali puteo, nolite timere,
Ac veluti quondam de limbo Chriſtus Adamum
Cum reliquis patribus coelum conduxit ad altum,
Sic vos ad lumen ducam, laſſate timorem.
Quo dicto, quodam funem taccavit anello,
Suſcipienſque (1) foci flammam quo cernere poſſet,
Se met poſt cordam ſogat, licet ipſa cavalli
Pars gravet, ad fundum tandem ſe repperit eſſe.
Ingemuit plures homines cernendo galantos
Eſſe cadenatos gambas, brazzoſque, manuſque.
Ergo rogat (2) quis nam eſſet Falchettus in illis,
Reſpondet: Falchettus ego, me ſolve Barone.
Tunc Centaurus ei, cordis jam laſſa pauram,
Pro te ſoletto veni huc a Cingare miſſus.
Nuper amicitiam groppavimus ambo novellam,
Quem jam decrevi totum ſeguitare per orbem.
Aſt imbaſſatam cogor tibi dicere maeſtam,
Cingar et hanc animo valido te ferre recurrit,
Nam quoque Baldus habet cor paci (3) triſte dicatum.
Haec ambaſſata eſt, Leonardus in aethere godit.
  Omnia matura Falchettus fronte putarat,
Mox ſuſpirando ſic, guardans ſidera, dixit:
Summe Deus, mentem Baldi corpuſque reſerva.
Inde caput ponens tacito ſub pectore volvit.

Centaurus

(1) *Suſcipienſque etc.* Accipiens accenſum lumen propter antri obſcuritatem.

(2) *Ergo rogat etc.* Tanquam de homine ſibi non cognito, rogat de pluribus hominibus quinam ſit Falchettus.

(3) *Cor paci etc.* Infortunium cum pace tolerat.

Centaurus confortat eum dum vincula (1) sligat;
Poſt quem ſex alios juvenes ibi fraude reductos
Disgroppat (2) laqueis, et qui ſint voce petebat.
Ex quibus angelicus Garzo, formaque politus
Reſpondet (3): Franceſcus ego, natuſque Pariſo,
Quaero meum patrem Sinibaldum, pulſus ab ipſa
Qui patria fuerat propter Guidonis amorem,
Regis et in cortem primus fuit ille baronus.
Sed quia Rex illum ſuſpectum prorſus habebat
Quod Baldovinam rapuiſſet Guido favore
Ipſius, a cunctis Francorum partibus (4) egit.
Tunc me lactabat mater vix unius anni.
Aſt ubi dimiſſo puerili tempore crevi,
Cunctas diſpoſui Terrarum quaerere bandas,
Donec ego dulcem poſſim (5) recatare parentem,
Et quis me vitam generavit ſcire per iſtam.
At pro ſorte maris dudum jactatus ab unda,
Huc cecidi, praeſensque (6) meus fuit inſula portus,
Cumque meis ſociis, quos cernis adeſse, puella
Me Maga decepit, mox ſaxum truſit in iſtud,
Quo ſtetimus certe per menſes octo ſerati.
Illa meum petulans ſtuduit foedare pudorem,
Me quia franceſam cognoverat eſſe (7) ſomenzam;
Sed magis in planum valuiſſet ducere montes,
Quam, nec quantillum, Veneris me flectere luſu.
His dictis Falchettus eum corteſus abrazzat,
Hinc alios: tandem ſe cordam (8) brancat ad ipſam;
Continuoque levi ſe rampat corpore ſurſum,

M Unum

(1) *Sligat*. Diſſolvit:
(2) *Disgroppat*. A nodis ſolvit.
(3) *Reſpondet etc.* Rubinus qui dein. de Leonardo extincto ab Amicis eidem ſubſtituitur, ſe maniſeſtat.
(4) *Egit*. Adegit.
(5) *Recatare*. Recuperare, reperire.
(6) *Praeſensque*. In inſula putabant ſe eſſe, ſed, ut videbimus poſt pauca, ſupra Ceti ingentis dorſum morabantur.
(7) *Somenzam*. Quoniam cognoverat, adoleſcentem eſſe de Gallorum ſemine, adeoque in ſenſum proclivem.
(8) *Brancat*. Se funi commendat.

Unum poſt alium qui ſucceſſive tiravit.
Hic exangue trovat Leonardi corpus, et altos
Emittens gemitus vocat impia ſidera coeli.
Centaurus tulit hoc reverenti more cadaver,
Cingaris et monitu ſub ſaxi mole gubernat.
Poſtea praecedens comites ſeguitare comandat.
    Paulatim Phoebus caſcabat ab aetheris arce,
Ac vix tres horae ſuperabant noctis ab ortu.
Falchettus juvenem chiedit quod nomen habebat.
Ille, Rubinus ego vocor in baptesmate, dixit:
Et ſic andantes pariter diverſa loquuntur,
Donec venerunt ubi magno Cingar affanno
Correboare facit ſilvas battendo puellam.
Quando compagnos de longe accedere vidit,
Obvius accelerat, Falchettum ſtrictus abrazzat,
Mox conſolatur plorantem fata Lonardi.
Centaurus brancat ſibi Cingàre dante flagellum,
Atque (1) ſuum reſtum Gilbecco tradere coepit.
Nata (2) Sathanaſso mortem Muſelina vocabat,
Sed non dignatur Mors illam ſumere ſecum.
Falchettus multis (3) guanzatis percutit illam.
Ah! refremendo iniquit, cornuto nata diablo,
Mors te contemnit, Pluto te ſpernit ab orco.
Cingar amorevola confortat voce Rubinum,
Cujus progeniem Falchettus dixerat illi.
Sed quales ſunt hi quos traxerat extra cavernam
Centaurus, memora Lectori Muſa bramanti.
    Primus erat magnus Philotheus, corpore pulcher,
Pulchrior aſt animo, liber, fundatus in armis,
Ipſemet inferius quo ſit de ſemine dicet.
    Alter erat quidam Malfattus nomine, preſtus
Conſilio,

(1) *Atque ſuum reſtum: Dar il ſuo reſto* nos dicimus quum valupat, qui prius fuerat verberatus.

(2) *Nata Sathanaſſo etc.* Quomodo mortem vocabat, ſi tranſverſo baculo vox ejus impediebatur?

(3) *Guanzatis*. Alapis. *Guanciate*.

Conſilio, linguaque potens, ſermone diſertus,
Achitoffellos (1) viciſſet mille loquendo.
Alter erat claro natus de ſanguine Spagnae,
Corpore et ingenio validus, Malaſpinaque dictus,
Cujus progenies (2) Feragutto venit ab illo,
Qui tulit (3), excepto, ſua membra ſadata, belico.
Hic caput aguzzum veluti Zenoveſus habebat,
Nam quum naſcuntur Zenoveſi quippe putini,
Dum (4) Catharinette puerum, pueramve gridantes
Disvulvant (5), rogitant commadres arte magiſtras,
Ut faciant teſtam quando puer exit aguzzam.
Ergo nil mirum quod acuti ſunt Zenoveſi.
Tandem (6) Giubertus Vates, atque ille facetus
Qui cogeret duras riſu molleſcere cautes,
Cui nomen Boccalus erat de ſtirpe Botazzi,
Hi cum Moſchino ſocios ſub tegmine plantae,
Dum taciti expectant, nec adhuc tornare viderent,
Per ſylvam incipiunt diverſo calle vagari.
Hi duo Muslinae decepti fraudibus, antro
Immiſſi ſtabant. Manibus pedibuſque ligati.
Aſt Moſchinum alio per ſilvam tramite euntem
Sors diverſa manet, nec nigrum venit ad antrum.
Hos omnes ſolita Cingar ſuſcepit uſanza,
Improviſa ſibi quos fradellanza ligarat.
Arctius abrazzat veteres tamen ipſe ſodales.
Baldus adhuc ſenſus per ſomnia longa trahebat,
Quem ſic poſſantem conſtipavere Barones.
En ſubito comparet homo ſilvaticus extra

(1) *Achitoffellos*. Architopheles celebris in ſacris literis Conſiliarius, qui cum Abſalonis partibus faveret, et propter datum a ſe conſilium ab Abſalone contemptum, eum vidiſſet, Cuſai conſilio adherentem, laqueo ſibi mortem adſcivit.

(2) *Feragutto*. Ferau Bellator apud Areoſtum celebris, et apud Bojardum.

(3) *Qui tulit etc.* Toto corpore, umbilico excepto, erat impenetrabilis.

(4) *Dum Catharinette etc.* Vox Januenſium Inſantum ejulantium.

(5) *Disvulvant*. Ab ulva evellunt.

(6) *Giubertus*. Quem prope navim in ſilva reliquerat cum Boccalo, et Moſchino.

Boſcajam foltam, barbatus, membra piloſus,
Qui currendo procul Moſchinum tergore geſtat.
Sed quidam formoſus eum Damigellus agebat
Huc illuc, clamans, praedam depone, Maruffae.
Sic dicens torſit non parvis forcibus haſtam,
Quam per ventronem paſſata pelle ficavit.
Barones juvenis bottam ſtupuere gajardam.
Moſchinus relevat ſe, caros novit amicos,
Et Dongelettum clamans, o Hircane, vocabat.
Quod nomen quando Malfattus ſentit, in uno
Battimento (1) oculi, jucunda fronte cucurrit,
Hircanumque ſibi germanum (2) ſtriccat, et ille
Malfattum pariter brazzis accepit apertis.
Cingar cum reliquis raptim venit obuius illis,
Solus at angelicus defixa mente Rubinus
Ad Baldi guardam reſtat, plexuſque remirat,
Nec ſatiare poteſt animo comprendere Baldum.
　　Cingar ait, Moſchine meus, tibi nuntio caſum
Horrendum, quem tu (ſicut nos fecimus) aequa
Mente feras, nam ſancta Dei fuit iſta voluntas.
Aethera laudato Leonardus fine petivit.
Moſchinus tremuit, graciles madefecit ocellos,
Et ſolus boſchum vadit meditando per illum.
Non tantum cruciat ſe ſteſſum morte Lonardi,
Sed Baldum magnos penſabat habere dolores.
　　Hircano interea plures fecere (3) carezzas,
Praecipue Cingar multum illi monſtrat amorem.
　　Ecce ſtatim Baldus magno terrore coactus
Excutitur ſomno, pavidus fugit inde Rubinus,
Accurrit Cingar, reliqui ſectantur amici.
Tum Baldus revocans animum, qua fronte ſolebat

Cernere

(1) *Battimento oculi etc.* In ictu oculi. *In un batter d' occhio.*
(2) *Striccat.* Amplectitur.
(3) *Carezzas.* Amoris ſigna: Blanditiae.

Cernere dilectum Leonardum, dixit, amici:
Aeternum patrem laudemus cuncti potentem,
Qui ſuper humanos agnoſcens eſſe dolores,
Quos modo germani Leonardi caede ferebam,
Hunc mihi per ſomnum demiſit ab aethere nunc nunc.
Quantum forma alium, geſtu, fatuque Lonardum!
Quid fles Balde? inquit, numquid me ſumma tenere
Te piget? ah lacrymas cohibe dulciſſime tantas.
Nil deflere licet, per quod gaudere tenemur;
Aufugiſſe orci poenas, coelique decoros
Acquiſiſſe polos ubi Patria noſtra locatur.
Quid fles? ah lacrymas cohibe dulciſſime tantas.
Quum tamen hunc nequeas magnum ſuperare dolorem,
Ecce tibi puerum formoſum, animoque pudicum
Trado mei ſimilem maturis actibus, (1) aevo.
Ipſe Rubinus habet nomen, ſic fatus Olympum,
Angelicas inter laudes remeando petivit,
Ac ego confeſtim diſcuſſi membra ſopore.
Nunquid in hac turba ſtat forſitan ille Rubinus?
Obſtupuere (2) omnes, intentique ora tenebant,
Denique Cingar ait, non te mi Balde fefellit
Somnus, crede quidem, tua ſomnia vera fuerunt.
Ecce Rubinus adeſt, ſic dicens porrigit illum.
Dudum Baldus eum inſpexit, dulciſſime fili,
Dixit, eris mea ſpes, cor, mens, omniſque levamen
Ploratus, animique decus, ſolamen, amorque.
Nos eadem ſemper mens dirigat, una voluntas
In cunctis adſit rebus, decet iſta ſodales.
Sic ait, atque illum tenero perſtringit amore.
Ex auro fino digitis mox traxit anellum,
Pignus amicitiae, quem laeto praebuit illi.

Accipit,

(1) *Aevo*. Aetate. Haec Rubini ſubſtitutio in ſomnis facta ab ipſo Leonardo, neſcio quid habet quod veroſimilitudini opponi videtur, et gravitati. In noſtro exemplari deeſt.

(2) *Obſtupuere etc.* Virgilius Aen 2. *Conticuere omnes intentique ora tenebant.*

Accipit, et grates reddit, propriumque recondit
In digitum, Baldumque ſequi per tota ſponpondit
Littora, nec patrem Sinibaldum quaerere curat,
Decrevit quoniam cum Baldo vivere ſemper.
Poſt haec Hircanum generoſum Baldus abrazzat,
Quem ſibi compagnum fecit Moſchinus adeſſum.
Centauro veniam facto pro errore dimandat,
Namque putarat eum vita ſpoliaſſe Lonardum.
Poſt hunc Malfattum, Malaſpinam, Philoque teum,
Giubertum, tandem Boccalum colligit ulnis.
Inde rotans viſum Muſelinam ſanguine foedam
Deſpicit, ac alia Gilbeccum parte ligatum.
Quo venit (1), haec novitas? inquit, quae culpa puellae?
Cingar ait: meretrix haec eſt Muſelina, Lonardi
Cauſa necis, quam iſte ſenex Gilbeccus amabat,
Atque viandantes impregionabat in atram
Speluncam, propter ſatiare libidine vojam.
Baldus in aſpectu (2) verbum cangiatur ob illud,
Avertens oculos poltronam cernere ſprevit;
Immo gemens, odio tactus, ſdegnoque recedit.
Cingar eum ſequitur, ſequitur quoque coetera phalanx,
Atque ad ſpeluncam ſancti venere Romiti,
Quo modo (3) promiſit Baldum conducere Cingar.
Omnes introeunt, ſurrexit protinus alma
Vecchionis facies, qualis fuit inclyta Pauli,
Inque ſuas ulnas Baldum lacrymando recepit.
Nilque loqui poterat, nam vocem gaudia tollunt.
Inde jubet, ſedeant omnes, quae juſſa tacentes
Cuncti ſuſcipiunt, illo ſic ore loquente.

O

(1) *Quo venit haec novitas?* Leonardi caſum intellexerat, ſed non Sagae deteſtandam libidinem, et punitionem; unde novum ipſi accidit, Meretricem in Sociorum manus incidiſſe, et ſic male ab ipſis vexari.

(2) *Baldus in aſpectu etc.* Ob criminis a Meretrice commiſſi horrorem.

(3) *Quo modo etc.* Macaronice XVI.

O curvae (1) in terris animae, et coeleſtium inanes!
Per nos (2) ah quantum foedatur imago Tonantis!
Ducimur implicito mundi per inania ſenſu.
Felices hujus ſpretis qui luxibus altam
Ad patriam, qua regnat amor Divinus, anhelant.
Noſco ego quid radiat coelum: quid terra vireſcat:
Quid mare fluctivaget: quid denique tartarus umbret.
Maxima Francigenum quondam ſuper atria Regis
Primus eram Guido: fateatur Gallica proles
Laus mihi quanta fuit, quantove fruebar honore,
Quod ducis ingenium, quod vaſtum robur in armis,
Quas tandem palmas habui Mavorte ſub atro.
Omnia quid referam? tantum mihi gratia crevit
(Gratia ſi tamen eſt) ut Baldovina, propago
Poſtera Gallorum Regis, quae ſola ſuperſtes
Extabat regni, noſtro decepta decore
Ferbuit infelix, ignemque Cupidinis hauſit.
Tunc effroenis amor conſuetas attulit artes,
Mens mea tota ruit, proprios oblita triumphos,
Quam veris facies nihil occultabat amicis.
Magnanimus tanto Sinibaldus ferre medelam
Inſtuduit morbo (3), Paridis referebat amores,
Tum mihi quanta brevi ſpatio jactura veniret.
Heu! fruſtra monitas Sinibaldi verba per aures
Non audita volant, ratio ſuccumbit amori.
Foeminei velut eſt ſexus, magis illa furebat,
Inque meo amplexu patrium corrupit honorem.
Heu quae poſt crimen ſubeunt praecordia curae!
Quae anxietas animi! quae mens incerta ſalutis!

Jamque

(1) *O Curvae etc.* Ad terram inclinatae, et coeleſtium rerum parum cupidae. Perſei Carmen.

(2) *Per nos etc.* Criminum turpitudine Dei imaginem, juxta quam factus homo eſt, foedat, ac deturpat.

(3) *Inſtuduit morbo etc.* Sinibaldus ille Rubini Pater, tanquam verus Amicus Guidonis amori medelam afferre ſtuduit, ſed fruſtra, ut habes Macaronice I. pag. 70.

Jamque tenere fugam meditor, meditatur et illa,
Sollicitudo modum praeſtat, Sinibaldus utrumque
Extra arcem lacrymans valvis eduxit apertis.
Non ſunt tanta modo referenda pericula vobis,
Quae ſuper aëreas ambo tranſivimus Alpes.
Denique poſt fluctum pelagi, poſt montis acumen,
Ignari curſus Mantoam venimus urbem,
Ruſticus, et monitu divum, nos forte recepit
Pauperis (1) in Tuguri congeſtum ceſpite culmen.
Hic gravis (heu fateor!) conjux enixa decorem
Protulit in Mundum, quo partu extincta remanſit.
Hac mihi ſublata, Mundi contagia novi.
Poſt fletum uxoris, placuit deflere peractum
Tempus, et obliquis abſumptum greſſibus aevum.
Ergo per ambiguos Montes, per concava ſaxa,
Per loca ſilvarum, per tanta pericula Ponti,
Uſque modo fugiens hominum conſortia vixi.
Haec ego, quas fudi lacrymas ſpelunca loquatur.
Angelico tandem viſu, indulſiſſe Tonantem,
Saepe mihi novi, facinuſque luiſſe peractum.
Jamque prophetandi mihi parta eſt gratia, totum
Ante meos oculos Deus orbem ſemper apertum
Conceſſit, menteſque hominum, venturaque rerum.
Hoc inſignitus dono, cariſſime fili
Balde tuam ſemper felici numine vitam
Inſpeculor, quoniam tu ſolus noſtra propago es,
Tuque peremiſti Matrem naſcendo, nec ipſum
Me patrem unquam vidiſti: Te ruſticus ille
Pro nato excepit, cujus lac praebuit uxor.
Mantua non modicos tenuit te carcere menſes;
Imbribus armorum ſed mox circundatus, illum
Leonardi auxilio fugiſti, et Cingaris aſtu.
Paſſus es aequoreas coelo minitante procellas,

Poſt

(1) *Pauperis etc.* Virgilianum carmen.

Poſt quas Pyratae bellum crudele tulerunt.
Id ſuperans tandem veniſti ad littora Patris.
Unde Leonardus demiſſo pondere carnis,
Ivit ad optatos Aulae coeleſtis honores.
Nec vos exturbet magicas dum cernitis artes.
Heu quantas vinces! nec te timor arceat unquam.
Omnia perfringes magni virtute Seraffi,
Quem vobis Numen rebus concedet in arctis.
Hactenus arbitrio praeſens ſtetit inſula noſtro,
Inſula quae ſummo fundatur tergore cete.
Haud naturali, magico ſed carmine, cauſam
Hanc etenim perverſa, Deo, Muſelina, ferente
Compoſuit, ſed nunc poenas pro crimine ſolvet.
Nate, age, ne timeas caput objectare periclis:
Perque ignem, perque arma rue virtutis amore.
Dixi ego: deſtituor jam viribus iſtius aegri
Corporis, et moriens coelum peto: Nate valeto.
Sic dicens, junctis manibus ſtetit altus, et haeſit
Par ſtatuae, ſanctamque animam ſpiravit in auras.

ARGUMENTUM

IN DECIMAMOCTAVAM MACARONICEN.

BArones corpus divi Guidonis adorant,
Merlinique parant cond:re Sarcophago.
Centaurus magicum Rubicano doemone pulſus
Reſtituit librum, remque videre ſedent.
Remque videre ſedent comites, Rubicanus aperto
Libro Monſtra vocat Cornea more Magi.
Enſe diabolicas vult Baldus ſternere formas,
Sed r·petit nigros brutta canaja lares.
Poſt haec conduntur tumulo duo corpora in uno,
Muslinaeque foco membra, Seniſque dicant.
Inſula praecipitat tergo fundata balenae,
Verum Fracaſſi robore firma ſtetit.

MER-

Digitized by Google

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE DECIMAMOCTAVA.

Nox erat, et tanta eſt lux circumfuſa cadaver
Eximium, quod plura dies ibi ſola nitebat.
Contremuere omnes, largoque liqueſcere planctu.
Mirantur dubium patris ſub imagine Baldum.
Qui poſtquam ſtupuit dudum ſic ora ſolutus
Incipit, et dictis lacrymas jungebat amaras.
Me miſerum, ſaltem pater o ſanctiſſime poſſem
Has tibi ſupremas viventi reddere voces.
Quod regale meum genus extat, gratulor, ipſa

Digitized by Google

Quamvis tarda fuit noſtrae cognitio (1) prolis.
Fallimur (2) at quoniam mortales ſaepe, voluntas
Hactenus id nobis forſan Jovis ardua preſſit,
Conſpicua ductum ne ſtirpe ſuperbia ferret
Me modo praecipitem, ruit in ſe magna frequenter
Progenies, et quo petit altius, iſta ruinam
Deterius capit, ac proprio fert damna flagello.
Nunc ubi ter decies in eo maturior annos,
Ille juventutis furor excidit, unde malorum
Enervata ſolet patulos invadere mores,
Mitior affectus, quanta eſt mihi gratia coelo
Fuſa recognoſco, quoniam Pater alme priuſquam
Te nunc ſidereo donavit lumine Virtus,
Coepimus exemplum tua per veſtigia calles
Affectare, quibus vehimur coeleſtis ad hortum
Delitii (3), fruimurque Deo, Divumque nitore.
Ergo beate Pater nati non immemor eſto,
Si qua manent Regem famulorum vota ſuorum
Siſte Dei noſtris meritam pro ſordibus iram,
Quas fletuſque mei, pietaſque oblitteret alma.
Inde mihi ſuperis conceſſam hanc ſorte catervam
Suſtine, ne ambitio, ne lis, ne livor ad enſes
Inſtimulet molles animos, et pectus acerbet.
    Sic ait, et curvans humili ſe pectore, fixit
Baſia per totum corpus, quod fletibus omne
Lavit, et innato ter Patrem ſtrinxit amore.
Succedunt alii, Cingar prior, inde Rubinus,
Poſt quem Falchettus laccam (4) flectendo caninam.
Hircanus tenero fronti dedit ore baſinum,

Moſchinus

(1) *Prolis*. Generis noſtri.

(2) *Fallimur etc.* Senſus eſt: At quoniam nos Mortales ſaepe fallimur, forſan Dei voluntas imperſcrutabilis nos id celavit; ne ſuperbia efferret me, ſi natum me e conſpicua ſtirpe noviſſem.

(3) *Delitii*: *Delicium delitii*, vocem latinam eſſe nemo ignorat, quod idem ſignificat ac *delictae*.

(4) *Laccam*: Nos dicimus *la lacca* poſteriorem genu partem, qua crus flectitur, et genu curvatur.

Moſchinus ſequitur facili qui plorat ocello.
Centaurus ſe ſe curvavit more Cavalli.
Succedit Malfattus ei, Malaſpina, Bocalus.
Giubertus (1) citharae modulantia tangere fila
Incipit, et tremulo ſic promit gutture carmen.
Quale ſub Autumno Borea redeunte paveſcit
Omne nemus, cernitque ſuas in littore frondes.
Mox ſub Vere novo zephyris afflantibus ornat
Porrectos coelo ramos humore virenti.
Tale genus noſtrum mortis ſub lege novatur.
Naſcimur, et nati morimur, ſua quemque vorabit
Jam praeſcripta dies, miſer eſt at quiſquis et oſſa
Et vitam pariter gelido ſub marmore claudit.
Vivida (2) falcigeram virtus domat unica Divam,
Dicite (3) quemque mori, nunquam qui vivere coepit.
Nec vivit quicumque ſuas male computat horas.
Sic virtus vitiumque docet cognoſcere mortem.
Dudum mirarat Philotheus, denique clamat,
O quoties ſtrictis me brazzis ferre ſolebat
Infantem, Guidoque mihi dare baſia centum.
Eſt mihi namque pater, quem Francum nomine dicunt.
Is fuit ex hujus quondam Guidonis amicis.
Neſcio quo vadat, quoniam Rex Gallicus illum
Expulit a patria propter Guidonis amorem.
Qua propter te Balde volo ſeguitare per omnes
Mundi contradas, Coeli, Maris, atque Diabli.
Baldus ait, nos alta ſimul prudentia jungit,

Rebus

(1) *Giubertus etc.* Citharam capit quam non habet, nec habere poteſt, e Muſelinae antro paulo ante egreſſus. Coeterum elegantia canit carmina, quorum haec eſt ſignificatio: Quemadmodum arbor ſub Autumno ſqualleſcit, deinde ſpoliatur; Vere autem vireſcit, et renovatur; ſic homo, morte perimitur, ſed virtute ad immortalitatem renovatur.

(2) *Vivida etc.* Sola virtus, quae ſemper vivit, domat Divam falcigeram, nempe Mortem.

(3) *Dicite etc.* Nunquam dicatis mori, qui coepit vivere; neque dicatis eum vivere, qui male vitae ſuae horas collocat. Virtus, et vitium vitam a morte diſtinguunt. Qui virtuti deditus eſt, ſemper vivit: Qui vitio indulget ſemper eſt mortuus.

Rebus ut in cunctis veraces ſimus amici.
Nulla ſit in nobis ſcrepantia, nulla boſia,
Aut animi ſdegnus, ſed cura medeſima cunctis.
Eja igitur poſitis omnino fletibus, iſta
Candida marmoreo tradamus membra ſepulchro.
Tu Cingar corpus frattantum perge Lonardi
Prendere, tu ſecum vadas, Hircane, camina.
Tunc Falchettus ait, ſi vis cum Cingare vadam:
Vade, rèfert Baldus, ſine Cingare vivere neſcis.
Tuque ſciens ubi ſtat pulchrum, Virmazze ſepulchrum,
Hoc mihi ferre ſtude, Malfattus donet ajutum,
Et Malaſpina ſimul, Philotheus, quattuor ite.
Tu, Moſchine meus, tecum veniente Bocalo,
Perge per hanc ſilvam Muſelinae ponere guardam.
Cingar abit, Centaurus abit, Moſchinus abitque,
Quiſque comandantis Baldi mandata faceſcit,
Qui ſepelire cupit reverenter buſta Parentis.
Giubertum ſecum retinet, puerumque Rubinum.
Virmazzus reperit (quamvis nox tota nigreſcat)
Sfoggiatum (1) Tumulum, ſimilemque albedine lacti.
Ponere quem ſupra dum groppas optat equinas,
Et Malfattus eum, Malaſpinaque fortis aitat,
Non (Philotheus ait) non ſic faciatis Amici,
Sed prius hoc ſaxo pendentia metra legamus.
    Merlinus (2) jacet hic, natus ſine patre propheta:
Vixit, et in magica nulli fuit arte ſecundus.
    Protinus admotis manibus ſpalliſque (3) Copertum
Sburlantes (4) urnae, faciunt tomare ſtravoltum.

Illo

(1) *Sfoggiatum*. Ornatum, magnificum.

(2) *Merlinus*. De Merlino dictum a nobis fuit in notis ad proemium pag. 58., ſed quae hic habemus, ne parum fortaſſe cohaerere alicui videantur cum iis quae ex Macaronice XX. tunc retulimus, advertendum eſt. Hic haberi quidem Merlini ſepulchrum, et deinde viventem Merlinum reperiri; ſed hic exiſtere ſepulchrum paratum quidem, ſed vacuum; quemadmodum ſcimus Merlinum ſibi multo antea ſepulchrum paraſſe.

(3) *Copertum*. Lapidem intellige, quo ſepulchrum obturabatur.

(4) *Sburlantes*. Impellentes.

Illo vix lapſo niger ecce diabolus exit,
Atque ſuper ſcapulas Centauri ſaltat equinas.
Percutiebat eum vaſtas donando (1) pugnadas.
Tunc Philotheus eum ſubiens per cornua brancat,
Sed ſcorlando caput (2) muzzat velut umbra per auras.
Inde volans etiam Centauri ſupra culattas
Hunc piſtando, jubet magicum deponere librum.
Centaurus nolens combattere contra diablum,
Librum nunc toltum Muſelinae projicit agro,
Quem cito Daemonium nullo prohibente rapinat,
Atque facit ſecum feſtam, velut eſſet alegrus
Hunc habuiſſe librum, baſat quem mille fiatas.
Mirantur Comites, et magno corde ſedentes,
Unanimes ſtatuunt omnino cernere finem.
Aſt ibi Giubertus Baldo dimiſſus arivat,
Ut daret altorium Centauro ferre ſepulchrum.
Hoc viſo, Malfattus ait ſermone piano,
Heus Giuberte, veni, cernis? niger ecce diavol,
Vade ſtatim quaeſo, reliquos huc mena ſodales.
Non bis Giubertus coſam ſibi dicere fecit.
Currit et ad Baldum coſam frezzoſe recontat.
Cui Baldus, veniam phlegethontis cernere monſtrum,
Ut noſcam (3) ſi tam niger eſt, ut pingitur ille.
Sed tu quaeſo mane modicum dum Cingar arivat,
Et pariter cuncti (Moſchinum ante vocate)
Accelerate precor, venias mi belle Rubine.
Sic ait, et cupidus diabolica membra videre
Noctis in obſcurum properat ſeguitante Rubino.
Nec mora, Cingar adeſt, Giubertus narrat, et ille
Corpore depoſito Leonardi conferat antrum

Mox

(1) *Pugnadas*. Pugnis daemoniacis eum valide percutiebat.

(2) *Muzzat*. Elabitur. Virg. Aen. 2. . . . *Fruſtra comprehenſa, manus effugit imago*

(3) *Ut noſcam*. Alludit ad noſtrum vernaculum: *Il Diavolo non e ſi brutto come ſi dipinge*.

Mox prius andantes Moſchinum tollere, Baldo
Venerunt omnes, quos Baldi dextera (1) cignat
Stare chetos, monſtratque illis cicigando (2) diablum.
    Ille ſuper lapidem ventoſis fertur ab alis,
Quae ſunt de guiſa veluti (3) Gregnapola geſtat.
Quattuor in teſtam fert ſtante vertice cornas,
Inſtar Montonis tortas, dependet aguzzus
Naſus, qui ſemper vomit atro ſulphure flammas.
Plus Aſini longas hinc inde volutat orecchias.
Deque cavernoſis oculis duo (4) braſida volgit
Lumina, nec minor eſt muſo ſua bocca Lupino,
Extra quam dentes ut porcus (5) grignat aguzzos.
Barba velut Becchi marzo de ſanguine pectus
Imbrattat, quo teſta canis ſtat ficca Teſini,
Quae ſemper bau bau faciens ſua labra biaſſat.
Vergognoſa caput ſerpentis pars ſua vibrat
Sibila, ſed retro dependet cauda Leonis.
Gambae ſubtiles pedibus geſtantur ochinis,
Undique ſulphureum de corpore mittit odorem.
    Ergo facit guardando librum rea beſtia danzam,
Ac varios fingit ſcambiettos more Moreſchae.
Qua propter ſocii non ſe ridendo tenebant,
Unde fatigatur mandare ſilentia Baldus.
Poſt longas feſtas alter venit ecce Diavol,
Quid, ſtridendo clamat, quid facis o Rubicane?
Cui cito reſpondet, venias Libicocche ſodalis,
Nos hodie unam certe guadagnabimus Almam.
Ecce liber magicus, qui nos cruciabat ognhora.
An coſam neſcis? quidam venere Barones,
Qui valuere dolos Muſelinae rumpere noſtrae.
Illa tapina modo fuſtum religatur ad unum,

Quam

(1) *Cignat*. Innuit.
(2) *Cicigando*. Labiis ſibilando.
(3) *Gregnapola*. Noctua.
(4) *Braſida*. Accenſa.
(5) *Grignat*. Rictum aperiens dentes porrigit, et oſtendit.

Quam ſtambuſſadis Cingar, ſcis? ille ladrettus
Totam ſferzavit, de qua pluvit undique ſanguis.
Incantatricis de pectore traxerat iſtum
Centaurus librum, ſed ego ſub marmore vatis
Merlini latitans exivi protinus, atque
Centaurum pugnis, calcis, morſuque domavi,
Donec per forzam librum mihi praebuit iſtum.
Ecce, viden? liber eſt Muſelinae, tunc Libycoccus
Clamabat, deh ſquarza illum Rubicane quadernum;
Nam timeo, ne forte trovet Magus alter eundem,
Et mala ſint nobis pejora prioribus olim.
Non, Rubicanus ait, liber eſt ſquarzandus adeſſum,
Unam rem primo faciamus quaeſo galantam.
Omnes inferni volo ſconzurare Diablos.
    En Salomonis (1) habet liber hic pentacula plumbi,
Aſpice cum quantis ſunt compaſſata figuris.
Pingitur en primo Zoroaſtes (2) Perſa regiſtro,
Qui fertur primus nobis poſuiſſe Cavezzam.
En quoque Theſalicae folio documenta ſecundo
Medeae, fratriſque ſui, propriaeque ſororis.
Ecce magus (3) Thebit, qui tempeſtate, venenis,
Grandinibus, quadam deſtruxit imagine Regnum.
Ecce Picatricis (4) nigromantis ſculpta tabella,
Oh quam per numeros ad Amorem quiſque tiratur!
Non tamen hac potuit Muſelina tirare Lonardum,
Serraffi quoniam Agnicaſtus (5) repulit ignem.

O Ecce

(1) *En Salomonis etc.* Magica ſigna, quibus Malefici vim magnam tribuunt.

(2) *Zoroaſtes*. Primus Maleficiorum effingendorum Auctor perhibetur teſte Plinio l. 3. c. 1. Fabulam ſuſpicamur; nam vixiſſe ante bellum Trojanum annos quadringentos traditur, cujus temporis eventus fabuloſi omnes, vel fabulis certe immixti.

(3) *Thebit*. Vel fictum nomen, vel aliquis ex gente Thebia, quorum halitus adeo peſtifer dicitur, ut homines interimendi, herbas et plantas urendi, vim haberet. Sic Leonic. l. 3. c. 70.

(4) *Picatricis*. Fictum aliquod ab Auctore, cujus neque in hiſtoriis, neque in Poetarum fabulis veſtigium extat.

(5) *Agnicaſtus*. Fruticis, et arboris ſpecies, cujus aliquis in medicina eſt uſus, cui vero innumeras proprietates vulgus tribuit, quas in eo experientia minime comprobat.

Ecce Michaelis (1) de Incantu Regula Scoti,
Qua poſt ſex formas cerae fabricatur imago
Daemonii Sathan, Saturni facta piombo.
Cui ſuffimigio per ſirica rubra cremato,
Hac, licet obſiſtant, coguntur amare puellae.
Ecce idem Scotus, qui ſtando ſub arboris umbra,
Ante caracteribus deſignat millibus orbem,
Quattuor inde vocat magna cum voce diablos,
Unus ab occaſu properat, venit alter ab ortu,
Meridies terzum mandat, ſeptemtrio quartum.
Conſecrare facit froenum conforme per ipſos,
Cum quo vincit equum nigrum, nulloque vedutum,
Quem, quo vult, tanquam turcheſca ſagitta (2) cavalcat,
Sacrificatque comas ejuſdem ſaepe Cavalli.
En quoque depingit Magus idem in littore navem,
Quae vogat totum octo remis ducta per orbem,
Humanae ſpinae ſuffimigat inde medullam.
En docet ut magicis cappam ſacrare ſuſurris,
Quam ſacrando fremunt, plorantque per aera turbae
Spirituum, quoniam verbis (3) nolendo tiramur.
Hanc quicunque gerit gradiens ubicunque locorum
Aſpicitur (4) nuſquam, caveat tamen ire per album
Solis ſplendorem, quia tunc ſua cernitur umbra.
En Abani Petrus (5) redeuntem ſaepe monetam
Ad Burſam ſpendit, mox cujuſcumque ribaldi
Ecce caput, quem ſive focus ſeu forca necavit,

Hoc

(1) *Michaelis*. Regula tradita a Michaele Scoto de Incantationibus peragendia.

(2) *Sagitae*. Daemoni tanquam equo inſider, a quo ferrur tanquam ab Equo Turcico, qui Sagirtae inſtar fertur.

(3) *Nolendo*. Nolentes trahimur.

(4) *Aſpicitur*. Supradicta Incantatio Michaelis Scoti, docer quoque quomodo ſacretur, imo magicis arribus venenetur pallium, quo qui utirur inviſibilis redditur. Caveat tamen, ne ibi ambuler, ubi ſol fulget, nam occulto incedente homine ejus umbra deprehendirur.

(5) *En Aban' Petrus*. Abanua locus thermia notiſſimus, propter ingentem copiam aquarum ſulphurearum e terra erumpentium. Sed fortaſſe notior propter Petrum de Abano Maleficiis celeberrimum.

Hoc bene ſacrato nullo cernente meatur.
Artaus (1) en gladius qui ſiſtit flumina, ſiccat
Gramina, tempeſtat fruges, tollitque (2) biavam.
En tandem Calamita (3) finit ſibi pleƈtere ferrum,
Si baptizatur, ſed cor de peƈtore (4) ſcarpat,
Ac hominum carnes in amoris vincula ſtringit.
Cernis (5) Apollonium Theaneum? mox ſaracenum
Incantatorem Granatae? cerne Magundat,
Quomodo Imaginibus tirat in ſua vota diablos.
Ergo quid ipſe moror? jam ſconzurare parechio.
Sic dicens, orbem deſignat more Magorum,
In medio cujus Libicoccum ſtare comandat.
Mox aperit librum, legit hunc, relegitque per horam,
In terramque facit cum virga mille figuras.
Magnum Semiphoram (6) vocat audax, aglaque ja ja,
Et quaſcunque Magi faciunt, facit ipſe pregheras.
Ecce fracaſſatas per ſilvas impetus ingens,
Barbarizza (7) venit ſecum latrante Cagnazzo.
Quid, Muſelina, gridant, quidnam, Muſelina, comandas?
Verum sbeffatos Rubicano ſe eſſe videntes,
O qualem faciunt ſchioppanti corde riſatam.
Procedit Rubicanus eum relegendo Quadernum,
Tres quoque terriſono veniunt ſtridore Diabli,
Galcabrina prior, ſed Gambatorta ſecundus,
Tertius eſt Malataſca focum culamine ſpargens.
Quid, Muſelina, gridant, quidnam, Muſelina, comandas?
Uriel, et Futhiel magno conamine rumpunt,

(1) *Artaus*. Aliquid fiƈtum, cujus ullibi veſtigium difficulter invenies.

(2) *Biavam*. Fruges conterit, et evellit.

(3) *Sinit*. Ceſſat ferrum attrahere.

(4) *Scarpat*. Evellit.

(5) *Apollonium*. Apollonius Tyeneus Pythagoricus Philoſophus, ideo fortaſſe Maleficis hic adnumeratur, quia animalium ſermonis peritiam habuiſſe creditur. Quae ſequuntur Poetae Phantaſiae ſomnianti tribuito.

(6) *Magnum Semiphoram*. Voces nullius ſignificationis, quibus Malefici utuntur.

(7) *Barbarizza*. Daemonum nomina propria, quorum plura ſequuntur.

Quid, Muſelina, gridant, quidnam, Muſelina, **comandas?**
Farfarellus adeſt, quem Dragganizza ſequebat,
Hi quoque ridentes ſe norunt eſſe gabatos.
Vix quibus adjunctis Malacoda ruebat, et ipſum
Inſequitur Marmotta furens, Sathanaſque tricornis.
Quid, Muſelina, jubes, clamabant, ſed Rubicanum
Quando cernebant magicum evaſiſſe magiſtrum,
Admirabantur, fundebant inde cachinnos.
Aſtaroth in furiam veniebat, Belzebub unam
Geſtat furcinam, ſeguitat Malabolza, nec ipſe
Graſſicanis habens raſcum ſuccedere tardat.
Quid, Muſelina, gridant, quidnam, Muſelina, comandas?
Aſmodeus adeſt, Alchinus, Belial, atque
Taratar, et Siriel omnes inſemma gridantes,
Quid, Muſelina, jubes? quid nam, Muſelina, comandas?
Stizzaferrus item, Meloniel, Acharon adſunt,
Quos Malabranca ſequens Ciriattum guidat apreſſum.
Magnum quiſque facit tenebroſa per aera murmur,
Quid, Muſelina, gridant, quidnam, Muſelina, dimandas?
Denique Scarmilius, Paimon, Berith, inde Minoſſus,
Mox Sulfaneus, quem Mamona dente ritorto
Inſequitur, veniunt omnes inſemma sbrajantes,
Quid, Muſelina, jubes? quid nam, Muſelina, comandas?
Mox, Rubicae, gridant, ſic nos, Rubicane (1) bachioccas?
Denique conſilio facto ſimul iſta (2) Lovagna,
Luciferum ad Regem ſubito deliberat ire.
Atque (3) ſtriae toltum illi preſentare volumen,
Quae jam Tartareis eſt ſtraſſinanda paeſis.
Baldus habet vojam contra zuffare Diablos,
Aſt appena fodro rutilum ſguainaverat Enſem,
Ille de fumo ſilvas liquere pienas,

Et

(1) *Bachioccas*. Irrides, decipis.
(2) *Lovagne*. Leporum turba, nempe Caco-daemonum.
(3) *Striae*. Sagae. Nempe librum a Saga Muſelina ereptum.

Et pariter magno Baratrhum petiere tumultu.
    Baldus cum ſociis repetivit tecta parentis,
Sed non ſupportans buſtum guardare Lonardi,
Errat per ſylvas ſecum menando Rubinum.
Cingar at almifici corpus Guidonis in album
Marmor, et appreſſum Leonardi membra repoſſat.
Ipſe tamen Vates Baldo mandante Giubertus,
Poſtquam cuncta ſuper tumulum ſuſpenſa fuerunt
Arma Leonardi, et factum de more trophaeum,
Sic cecinit, ſic plura dedit nova carmina ſaxo.
    Haec ea, veſtibulo, quae primo adfixa, viator,
Suſpicis arma, piis quaeſo venerare ſuſurris.
Ipſa Leonardo decori, Leonardus et armis
Ipſe fuit: viguere ſimul, ſimul ecce quieſcunt.
Martia Roma ſuis ſemper gratuletur Alumnis,
Hinc ornata Urſis, illinc ſuffulta Columnis.
    Clara dies totum jam circum lucigat orbem,
Poſtquam mangiarunt, ac implevere (1) magonem,
Parvum de cannis ſtipulis fecere (2) Caſellum,
In quo debebat Muſelina ribalda bruſari.
Hanc igitur grandi ſtraſſinat ſquadra furore,
Praecipue Falchettus eam cum calcibus urtat;
Nam male de noſtris animis offenſio caſcat.
Cingar Gilbeccum Muſelinae traxit apreſſum,
Inque Caſotellum flammis crepitantibus ambos
Incendunt, ſed magna venit viſibilis ecce
Turba diabolicae prolis, focus undique tratur,
Portaruntque viam junctos cum corpore binos.
Quo facto ſe vaſta cito movet inſula curſu,
Terrenturque viri, noſcunt tamen eſſe Balenam,
Quam modo Guido Pater Baldi praedixerat illis.
Quod poſtquam ſtygias Muſelina calarit ad umbras,

Ipſa

(1) *Magonem*. Ventrem impleve re.

(2) *Caſellum*. Ergaſtulum, tugu- riolum.

Ipſa te neretur non amplius inſula Monſtro.
Quae liquidas currit tam preſta per aequoris undas,
Quod non bombardam velocius ire videmus,
Vel ballottellam (1), buſo quae ſcoccat ab arcu.
Jamque in motu oculi fecit quaſi trenta mearos.
Cingar deſperat dicendo, quis iſte Diavol?
Centauruſque ſtupet, quia ſic non fecerat ante.
Falchettus reliquos animat laſſare pauram,
Cernere namque novas magis eſt laudabile coſas,
Quam numquam (2) propriae terrae laſſare pagnoccam.
Egreſſus boſcos in littore quiſque ſedebat,
Baldus et hanc tacitus novitatem maſticat omnem.
Boccalus buffonus ait: gaudete ſodales;
Non poterit nobis unquam mançare terenus.
Terrorem ſileo fugientum hinc inde ferarum,
Quas novitas rei ponto ſe tradere cogit.
Hinc non parva quidem ſociis exorta voluptas,
Qui sbalzare vident e boſchis, atque cavernis.
Urſos, ac Cervos, Leopardos, mille caprettos.
Inde reguardantes poſt ſe videre novam rem,
Quam Philotheus eis digitum ſtendendo paleſat.
Guidonis tumulum guardant reſtaſſe (3) dedretum,
Qui ſupra ſcojum (4) mediis fundatur in undis.
Anchoreo morſu (5) tum ſicca Galea remanſit.
Talibus in rebus mentem poſuere Barones.
    Altera plus grandis maraveja ſed ecce venibat,
Namque ſuper Navem groſſam perſona Gigantis
Apparens longe ſe fecerat arboris inſtar.
Namque maris vento verus caſcaverat arbor.

Velum

(1) *Vel ballotellam*. Glandem, quam Arcus pertuſus ejaculatur.

(2) *Quam numquam*. Vernaculus loquendi modus: Quam nunquam e propria diſcedere terra, a patriis finibus egredi.

(3) *Dedretum*. Inſula ambulante, ſepulchrum conſtitit, et in undis fixum remanſit.

(4) *Supra ſcojum*. Supra ſcopulum.

(5) *Anchoreo morſu*. Vel Guidonis portento, vel Anchora projecta, Inſula, quae Baldi ſociis pro navi erat, conſtitit ipſa quoque.

Velum in utraque manu brazzis tendebat apertis.
Dico quod Antennam ſcuſant duo brachia longam,
Eſtque arbor buſtum torrazzo firmior omni.
Doh diavol, ait Cingar, quae coſa novella eſt?
Proſpicitis comites grandonem nonne Gigantem,
Qui dum vela tenet ſtat firmus more pilaſtri?
Boccalus dixit, bene triſtis illa Taverna eſt,
In qua (1) cotalis deſtructio panis aloggiat.
Aſt etiam ipſe Gigas veniens incontra, ſtupebat
Cur ſic illa, velut Navilius, Inſula currit.
Hi mirantur eum, qui praeſtat ut arboris inſtar.
Ille ſtupet quondam firmam, nunc currere terram.
Denique jungentes medio ſe gurgite, ſicut
Fit, quando Paduae (2) per flumen nomine Brentam,
Nunc andando Rates, nunc ſe redeundo ſalutant,
Vultibus incipiunt fixis guardare viciſſim
Falchettus ſubito laeta cum voce favellat.
O deus, inſogno? eſt ne hoc phantaſma? Fracaſſus
Ecce Fracaſſus adeſt: ille eſt qui carbaſa tendit.
Moſchinus dictum confirmat: certe, daverum,
Illa Gigantaei tota eſt perſona Fracaſſi.
O deus! en quali (3) foza retrovamur amici.
Ire ſub infernum tuti poterimus adeſſum:
Poſtquam nobiſcum venit haec montagna Gigantis.
Cingar alhora vocat laetus, ciſolatque deinde.
Sed quum Fracaſſus ſe ſe chiamare Fracaſſum
Audiit, abjectis velis extempore ſaltat,

Supraque

(1) *In qua etc.* Boccallus helluo alludit ad ingentem, quam videbat corporis magnitudinem.

(2) *Paduae*. In aliquibus legitur *Piavae*, et ſignificat Naves ex foro Julii, ubi flumen dictum *la Piave*, quando per Tarviſinae Marchiae fines, ubi aliud flumen *la Brenta*, excurrunt, ſibi invicem occurrentes, ſe ſe invicem ſalutant. Quum vero hic legatur *Paduae* intelliguntur naves Patavio Venetias, et Venetiis Patavium ultro citroque excurrentes; Patavium enim interfluit flumen hoc poſterius a latinis dictum Medoacus; qui diverſis canalibus manu excavatis, navibus continuo uſui eſt Venetias euntibus, et Patavium redeuntibus.

(3) *Foza*. Modo.

Supraque currentem ſumma de nave terenum
Saltat, et ipſius magno ſub pondere ſalti,
Inſula Balenae pene eſt anegata ſub undis,
Currere quae caepit majori percita curſu;
Nam ſibi ſpezzantur coſtae ſaltante Giganto.
Quin etiam navis Zenovae groſſiſſima, de qua
Suſtulerat ſaltum, retro ivit quinque mearos;
Naturalis enim nos eſt reſpingere Barcam,
Quando quis in terram ſe buttat navis ab orlo.
Illum quam citius Baldus cum Cingare brancat,
Falchettus, Malaſpina ſimul, Moſchinus, et altri
Stringebant illum facientes mille carezzas.
Gaudebant alii talem meruiſſe Gigantem.
Eſſe bonum ſocium vultu monſtrabat alegro.
Boccalus ſaltu tremefactus fugerat inde,
Sed rediens portat ſcalam, quam haerere Fracaſſi
Vult ſpallis, donec ſibi dicat in aure parolam.
Riſit amichevolam Boccali quiſque novellam,
Ac nihil ulterius: comportat cuncta Fracaſſus,
Qui poſtquam riſit, criſpata fronte ſtupebat,
Quodve ſuis oculis guardat, credebat apenam.
Miraculum tamen hunc diſponit cernere tandem.
Tunc ſe diſpolians nudus fit corpore totus,
Quod facit ut poſſit ſcampare nodando periclum.
Stant alii plexi (1), quid vellet inire Fracaſſus,
Se quoque nudarunt trepidantes fata negandi.
Ergo Fracaſſus habens vaſtas in corpore forzas,
Extirpat manibus veterem de littore Querzam,
Traxerat et fodro longum duo brachia cultrum,
Cum quo sbroccavit Querzam de more (2) ſtropelli,
Et faciens partem, quae groſſior extat, aguzzam,
Hanc ſupra littus drentum calcando ficavit,

Ac

(1) *Plexi*. Dubii. | (2) *Stropelli*. Virgulae.

Ac ſi extirpaſſet porrum non abſque cavecchio.
Baldus cum ſociis ridet, multumque Giubertus
Miratur, tantis de forzis eſſe Fracaſſum.
Illa magis feſtina ruit, properatque balena;
Namque ſuis coſtis audit, quod querza ficatur.
Arboribus multis eſt conſita, maxime pinis,
De quibus immenſam Fracaſſus fortiter unam,
Majoremque aliis, ravanelli more cavavit,
Quam veluti remum sfrondatis undique ramis
Cum gladio format, (1) prolixam brachia centum.
Remum cauſatur pinus, mox quercia furcam.
Tunc bene fundatis pedibus diſtendere ſchenam
Incipit, et contra curſum vogare balenae.
Remigat hinc tanto ſtudio, tantoque labore,
Quod per nervoſum (2) corpazzum membra ſtrepebant.
Nunquam tam grandem, dixit, feciſſe fadigam.
Baldus id aſpiciens, aliis comitantibus, illum
Altoriare parat, ſed clamat valde Fracaſſus:
Deſine, Balde precor: totum ſic ducere mundum,
Dat mihi (3) nunc animus, rogo te, mi Balde, recedas.
Illico ceſſavit Baldus ſermone Fracaſſi,
Sed porgunt mentes pro rei cernere finem.
Ille reforzabat ſchenam, gambaſque, manuſque,
Sudat, et horribili (4) repiaſcit pectore forzam.
Nil per tres horas poterat revocare balenam;
Concita namque nimis properat, neſcitque trigari.
Tandem per forzam curſum deſiſtere facit,
Immo repugnantem retro nodare coercet.

P Obſtupuere

(1) *Prolixam*. Remum longitudine pedum centum.

(2) *Quod per nervoſum*. Tanta vi in remum incumbit, ut ſtreperent in ingenti corpore nervi.

(3) *Dat mihi nunc animus*. Plebi noſtrae uſitatus loquendi modus: Mihi vires ſunt, et animus, quo vellem, et poſſem hoc modo, *totum ducere Mundum*.

(4) *Repiaſcit*. Longo ſpatio, et ductu halitum ducens, magnas pectori dat vires.

Obſtupuere omnes pariter, tantumque vigorem
Mirantur, tamen ille nihil vogare rafinat.
Vult per deſpectum naturae vincere guerram.
Navigat, ingenteſque facit, dum navigat, undas.
Quando balena ſuum ſenſit prohibere caminum,
Ecce ſuper fluctus longam, groſſamque covazzam
Protulit, ac tales coepit vibrare (1) covadas,
Quod, niſi ſuccurreret grandis poſſanza Fracaſſi,
Certe non poterunt noſtri ſcampare Barones.
Cauda erat, ut dicunt, cubitos prolixa doſentos,
Quam menat intornum tanto rumore, quod ipſe
Ad circum ſonitus ſentitur trenta (2) mearos.
Percutiebat aquas nolens furioſa redire.
Tum quoque teſtonem vaſtum patefecit apertis
Faucibus, ac longos dentes, ſquamoſaque colla;
Nil Fracaſſus enim ſchenam diſtendere ceſſat,
Sed magis impellit multo conamine remum.
Hunc animat Cingar dicens: ſta ſalde, Fracaſſe,
Nunc (3) Morgantino prae te fers ſemine natum.
Talia dum Cingar parlat, ſdegnoſa balena
Tanta cum ſtizza caudam de retro tiravit,
Quod veluti pajam sfracaſsat trenta cupreſsos,
Quarum truncones volitant ad ſidera (4) virdi.
Mox ſupra ſchenam percuſſit nempe Fracaſſi,
Quod cantare (5) animam ſibi vaſto in corpore fecit.
Sed cito depoſito remo Fracaſsus aferrat
Illam covazzam manibus ſtriccando duabus.
Cui tales (6) donat ſtreppos, talesve tiradas,

Quod

(1) *Covadas*. Caudae ictus.
(2) *Mearos*. Millia pedum triginta.
(3) *Nunc Morgantino*. Fracaſſum e Morgante natum vidimus Macaronea II. pag. 99.
(4) *Virdi*. Virentes.
(5) *Quod cantare animam*. Ictus magnitudine roboare ingens pectus auditum fuit.
(6) *Cui tales donat ſtreppos*. Tali niſu, tantaque vi conatur caudam evellere, ut etc.

Quod mugire facit, multaſque molare corezas.
Stricte tene, clamat Baldus, Fracaſse valente.
Quo dicto, ſpadam per tajum fortiter urget,
Ut mozzare viam poſset de netto covazzam.
Sed nihil offendens in dretum ſpada rebalzat.
Extabat duris de ſquammis tota coperta.
Preſta caput voltat nimio perculſa dolore,
Obſcuraſque aperit multum ſoffiando ganaſsas.
Et ſimul incutiens dentes, mordere Fracaſsum
Praeparat. Ille gravem vibravit cum pede calzum,
Quod smaſsellavit (1) tres dentes extra ganaſsas,
Illa rebombando coelum mugitibus implet,
Atque cruentoſas ſpumas ex ore (2) ſpudazzans,
Teſtonem volgit propter (3) boccare Fracaſsum,
Namque ſuae caudae torturas ſentit acerbas.
At Centaurus erat dardum ſtringendo paratus,
Quem (4) sfronzolantem dextrum transfixit in occhium,
Uſque ad cervellum penetravit puncta ſagittae.
Cingar, Malfattus, reliqui ſimul arma frequentant
Extorquere procul ſtantes, trant ſaxa, trabeſque,
Inque locis multis teſtam fregêre cruentam.
Aſſaltare lupum vidi quandoque vilanos,
Quando fame ductus quaerit, quem mangiet, agnellum.
Circuit armentum virdos latitando per ornos,
Donec, non agnum, ſed quemquam dente putinum
Peſtifero capiat, laniet, ſiccetve cruorem.
Turba vilanorum, velut eſt ſua ſemper uſanza,
Sparpagnata (5) ruit, coelumque sbrajoribus implet,
Atque nigris fumo (6) ſpontonibus occupat illum.

(1) *Quod ſmaſcellavit*. Tres dentes ex maxillis avulſit.
(2) *Spudazzans*. Cruentas ſpumas ab ore expuens.
(3) *Boccare*. Mordere: *addentare*.
(4) *Sfronzolantem*. Stridentem ob ingentem vim, et impetum, quo impactus fuerat ictus.
(5) *Sparpagnata*. Inordinatim ſparſa: Sine ordine ruens.
(6) *Spontonibus*: *Spuntoni*. Sunt apud nos baculi ferrea cuſpide inſtructi.

Qualem rumorem dictis, factiſque faceſcunt,
Talem Barones faciebant contra marinum
Monſtrum illud, magniſque auras clamoribus implent.
 Baldus habet vojam omninò tajare covazzam,
Non ceſſat punctas, mandrittos, atque roverſos,
Sed quo plus (1) chioccat, plus mancum vulnerat enſis.
Ergo viam (2) gettat ſpadam, plenuſque furore
Se parat expectans, quod maxima teſta reſurgat.
Interea dum anceps haeret, qua parte balena
Sconvolgat fluctus, magnum faciatque fracaſſum,
En iterum ſtizzoſa menat cum dentibus unum
Terribilem morſum, ſperans ſorbere Gigantem.
Sed Baldus, qui nudus erat tunc corpore, ſaltat;
Poſt haec orecchionem (3) manibus ſe brancat ad unum.
Fortiter hunc retinet, preſtus Malaſpina ſubintrat,
Atque aliam, ſudando prius, (4) zaffavit orecchiam.
Cui tamen altorium donat Malfattus, at illa
Granditer exululat, ſtridiſque affordat olympum,
Fatque (5) ſibi forzam pro ſe retirare ſotaquam,
Sed non poſſe datur, caudam retinente Fracaſſo.
Interea Cingar, Falchettus, Philotheuſque,
Hircanus, Moſchinus, Boccaluſque, Giubertus
Terribiles colpos cum ſpadis undique menant,
Et duram tentant pellem ſbuſare (6) balenae.
 Sed quia velivolas procul ecce, Comina, galeas
Diſcopro, ne ſit dubito Pyrata (7) Lironus,

Unde

(1) *Chioccat etc.* Percutit, urget, ferit.

(2) *Viam gettat.* Nempe, abs ſe abjicit.

(3) *Poſt haec orecchionem.* Ingentem aurem Ceti arripit.

(4) *Zaffavit.* Celerrime arrepit cum vi.

(5) *Fatque ſibi forzam etc.* Conatur, ſed incaſſum, Cete ſe abſcondere ſub aquis.

(6) *Sbuſare.* Perforare.

(7) *Lironus.* De quo Macaronice XV. fuit ſermo.

Unde biſognus erit magnam deſcribere zuffam,
Credimus eſſe bonum., in ſaccum (1) ponere pivam.

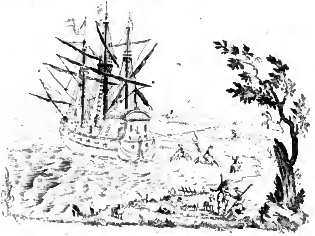
(1) *In ſaccum etc.* Apud nos commune eſt adagium: *far porre la piva in ſacco*, dum quis ad ſilentium cogitur. Unde etiam uſurpatur ad ſignificandum, ſonitus, vel cantus finem, ut in noſtro Poeta.

ARGUMENTUM

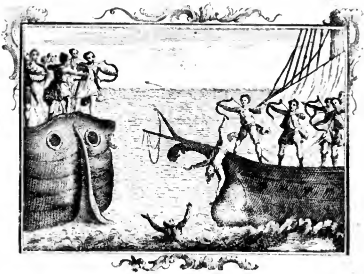
IN DECIMAMNONAM MACARONICEN.

DUm ſtudiant comites curſum probibere Balenae,
Octo cum Fuſtis ecce Lironus adeſt.
Hippol adeſt etiam: belli fit maxima ſtrages,
Centaurus naves prendit, eaſque vodat.
Dico vodat ladris Corſaribus, aequora ſorbent
Pyratas, mortem vadere nemo poteſt.
Contraſtant validum Balduſque, Rubinque, Lironem;
Dum ſic bellantur, morta Balena ruit.
Quiſque ſibi quaerit ſcampum, quia mergitur undis
Inſula, ſed Baldi ſalva caterva fuit.

MER-

Digitized by Google

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE DECIMANONA.

DUm Baldus, comiteſque ſtudent occidere Cetum ,
Ex improviſo venit en Pyrata Lyronus ,
Qui poſtquam unam noverat ammiſiſſe galeam ,
Decrevit penitus cercare per aequora tantum,
Donec adinveniat Baldum , Baldique ſodales,
De quibus ad roſtum ſpergiurat mittere (1) cor.
Et jam per plures leucas paſſarat aquarum,

Blasphe.

(1) *Mittere cor*. Si latinorum more carmen hoc metiamur , deeſſe ſyllaba videtur ; Si vero Italorum more , quum obtruncata ſillaba *accentu* , *affectu* duabus ſyllabis aequivaleat , per vocem illam *cor* completum carmen reddere intendit Poeta.

Blaſphemando Deum, quoniam non invenit illos.
Armitas ſecum numero vehit octo galeas,
Namque volens pelagi varias ſulcare per oras,
Aſsaltaretur forſan corſaribus altris:
Maxime quod multi Reges, multique Signores
Inſidias paſſim celabant per mare, perque
Flumina cum carichis multa de gente galeis,
Ut captare illum poſsent omnino ribaldum.
Namque diavol (1) erat non laſsans vivere quemquam.
Huc igitur propians ſcelerantibus (2) octo galeis,
Praecipit ad rivam Navarolos (3) flectere proras.
Sed videt ecce illam caudam, teſtamque balenae,
Quam campiones validi mozzare (4) ſtudebant.
Miratur Baldi vires, qui fortiter unum
Stringit orecchionem, retinet Malaſpina ſed altrum,
Grandezzamque ſtupet, buſtum, forzamque Fracaſſi.
Clarius id factum, meliuſque videre talentans,
Egreditur primus, reliquos exire ſequaces
Mandat, et in ſellam balzavit (5) Spezza-cadenae;
Scis lector? quondam Leonardi nempe cavalli,
Quem ſine ſperonis, tantum manegiando bachettam
Octo facit cubitos lanzum balzare per omnem.
Cingar ait Baldo: non cernis Spezza-cadenam?
Ille quidem ladro eſt, qui nos agreſsus in undis
Noſtram robavit navim, noſtroſque cavallos.
Impatiens Baldus, nullum ſtimando periclum,
Protinus occurrit, teſtam linquendo balenae.
Perque briam vir brancat equum: ſta ſalde, gridavit,
Iſte tuus non eſt, meus eſt, desmonta, cavallus.

Quando

(1) *Namque Diavol etc.* Fetus homo omnibus moleſtiam inferens Dicerdi formula plebi uſitata ad ſignificandum hominem omnibus moleſtum.

(2) *Scelerantibus.* Navibus plenis ſceleſtis hominibus.

(3) *Navarclos.* Navium Rectores. *Barcaruoli.*

(4) *Mozzare.* Obtruncare.

(5) *Spezza cadenae.* Equus, quem Lironus cum navi rapuerat.

Quando Lironus equi bridam videt eſse piatam,
Obſtupet (1) ad primam faciem penſando vigorem,
Ac animum Baldi tam fortem, tamque ſuperbum.
Quomodo vir nudus ſic poſſit uſare bravuram.
Attamen in coleram ſaltat, ſpronatque cavallum,
Quattuor ut pedibus Baldo ſlanzaret (2) adoſsum.
Sed Baldus ſubito ſe ſe da banda tiravit,
Atque unam ſubter coſtas laxando (3) ſtocatam,
Fecit Lirono multum mancare fiatum,
Defuit et pocum, quin ex arzone (4) tomaret.
Ter mille armati veniunt inſemma (5) sbrajantes,
Quos praecedebat magnus capitanius (6) Hippol,
O quantum fortis, quantum proclivis ad arma!
Terribilis facie, quando furor arripit illum,
Totus ſed placidus, ſua quum natura manebat.
Ipſe Lironis erat frater, Corſarus, et artem
Militiae denos exercitaverat annos.
Ultra miſuram fuit Hippol iſte gajardus,
Scaltritus, guerriſque avidus, famaeque (7) ſititor.
Non equidem mancus Lirono fratre gajardus,
Quorum jam totum cantabat fama per orbem.
At quum Virmazzus bellum videt eſſe comenzum,
It celer ad fuſtas (8), ſequitur Malaſpina, nec ipſe
Tardat Malfattus, pariter qui occulte caminant,
Et jurant quantos Pyratas eſſe catabunt,
Ad ſcavezza-collum (9) omnes buttare deorſum.
Fracaſſus non vult caudam laxare (10) balenae,

Q Nam

(1) *Obſtupet*. Jure ſtupet hominem nudum contra virum armatum pugnam inſtituere.

(2) *Slanzaret*. Saltu ſe ſupra Baldum injiceret.

(3) *Laxando ſtocatam*. Enſe in directum feriendo.

(4) *Arzone tomaret*. Ex equo caderet.

(5) *Inſemma sbrajantes*. Simul clamantes.

(6) *Hippol*. Hyppolitus Lironi Frater, qui et ipſe additur Baldo comes, nam ipſe quoque erat praedo.

(7) *Sititor*: Avidus.

(8) *Ad fuſtas*. Ad Naves.

(9) *Ad ſcavezza collum*. Praecipites dare.

(10) *Lexare*. Derelinquere.

Nam bene cognoſcit, quod tuffaretur in undis.
Jamque Rubinus erat Baldo conjunctus apreſſum,
Ambo certabant animoſum contra Lironem,
Quem retrovant nimis intrepidum, belloque provatum.
Attamen huic Baldus facit inſudare camiſam,
Namque ante, et retro numquam buſſare rafinat,
Saltat et incircum tanquam Leoniſſa per auras,
Et magnum tandem ſuperaſſet forte Lironem,
Aſt habet o! quantum reſpectum Spezza-cadenae.
Saepe Liro parlat tacito ſub pectore ſecum:
Quis diavol hic eſt, qui tantum fortiter obſtat?
Non eſt in mundo Cavalerus durior iſto.
Interea armati veniunt ſuccurrere multi,
Ut ſmenuzzarent (2) Baldum, juvenemque Rubinum,
Quos tamen in dretum fecit remeare Lironus;
Nam vergogna (3) ſibi paret, ſi ſtabat equeſter,
Non poſset binos ſolus ſuperare pedeſtros.
Cingar nempe timet, quia quiſque ſodalis inermis
Tunc erat, et nudo certabat corpore Baldus.
Conſulit expertum Falchettum, quid ne biſognet,
Nam videt innumeros jam contra venire ladrones.
Falchettus ridet, dicitque morire batais,
Eſſe decus magnum, ſpallas voltare nec unquam.
Se cito quiſque ſuis telis munire cucurrit,
Hircanus dudum ſfodratum traxerat enſem,
Et cum Moſchino ſe meſcolat intra ladrones.
Incipit aequoreos de ſanguine tingere fluctus,
Nunquam Moſchinus, dum certat, deſerit illum.
Jam multus gridor morientum ſidera toccat,
Nam Virmazzus erat, nec non Philotheus in illas
Ingreſſi fuſtas ſquarzant, lacerantque budellas.

Falchettus

(1) *Ut ſmenuzzarent*. Ut in fruſta diſcerperent, et in minimas partes reducerent.

(2) *Nam vergogna etc.* Nam pudebat equeſtrem, et armatum virum contra duos inermes non praevalere.

Falchettus geminos dardos cito corripit, ecce
Jam Pyratarum grandis ſquadronus in ipſum
Impetuoſe ruit, gridans: mora (1), taja, retaja.
Inter eos igitur Falchettus, ſicut aquoſus
Turbo per aſſiduas bladas, ſe concite sgombrat:
Gens maledetta, gridat, non gens, at lorda canaja,
Non ego ſolettus vos lupos curo rapaces.
Et jaculans dardum tres uno vulnere paſſat,
Mox alium torquet, per quem duo corpora caſcant.
Inde pians mazzam, cum qua bellare ſolebat,
Incepit ſpezzare elmos, ſpezzare corazzas,
Incepit ſchiazzare oſsos, ſmacareque polpas.
Quo plus folte videt gentem ſibi flectere lanzas,
Se jacit, baſtarum faciens in pulvere fuſtos.
Nemo ſuam ſpectat mazzam, vult nemo provare
Falchetti bottas (2) Orlandum quippe decentes.
Illi Cingar opem donat, qui ſanguinis amnem
Fecerat, et rubeo madeſit ſua ſtorta (3) cruore.
Aſt alia in banda Hircanus gajarditer enſem
Sanguificat: Moſchinus item ſtat proximus illi.
Centaurus tendit Pyratas mergere ponto,
Jamque omnes fuſtas ex illis nempe vodarat.
Portat inhaſtatam (4) ſemper Malaſpina gianettam,
Sbudellat miſeros nulla pietate moveſtus.
Boccalus quodam ſe tunc abſconderat antro,
Nam qui non mortem ſcapolat, putat eſse bachioccum.
Dudum mirarat zuffam fortiſſimus Hippol.
Obſtupet armigeros bene tam certare guereros;
Neſcit enim brandum ſfodro divellere nudum,
Namque voluptatem ſibi talis ſtractio (5) preſtat.
Morte ſuae gentis nil tactus ſemper adocchiat

(1) *Mora, taja etc.* Voces clamantis multitudinis contra Falchettum.
(2) *Bottas*. Ictus Orlando dignos.
(3) *Storta*. Enſis obtortus.
(4) *Inhaſtatam*: Baculum, cui cuſpis ferrea infixa.
(5) *Stractio*. Gentis deſtructio: nomen verbale a ſupino *Stratum*.

Terribiles bottas Falchetti, Cingaris atque,
Qui magnas provas faciebant corde gajardo,
Truncabant gambas, teſtas, brazzoſque, manuſque,
Inque poco ſpacio fudêre cadavera tanta,
Quod tunc bellando jam travajantur ab illis.
O! quis vidiſset barbutas (1), atque (2) ſcheneras,
Feldones, nec non rutilos ſpezzarier elmos,
Dixiſſet certe: nolo amplius iſta videre,
Nam quos credebam pietate excellere cunctos,
Impietate rigent, fuſoque cruore triumphant.
  Sed tardare nimis magnus ſe viderat Hippol,
Secum parlabat dicens: non talia vidi
Praelia in hoc mundo, poſtquam diſponor ad arma.
Sic dicens, tamquam ventus, qui quicquid acattat,
Sternit humo, ſylvaſque agitat, nemus omne fracaſsat,
Impetuoſus equum Rocafortam (3) ſtringit, et enſem,
Targonemque ferens, Falchetti, et Cingaris almas
Ad Plutoninas jurat mandare maſones.
Cingar hoc inſpecto, caveas, Falchette, gridabat,
Ecce ruina venit, ſta ſaldus, non tibi manco.
Dixerat, et contra rapidum ſe preparat Hippol.
Non tamen Hippol ei brandum porgendo riguardat;
Cingaris at cerebrum tanta ferit ille ruina,
Quod non diſcernit, ſi nox, vel giornus alhora eſt.
Quum videt oltragium (4) factum Falchettus amico,
Mens ſibi de rabia ſuccenditur ultra miſuram.
Ambabus manibus ſic verberat Hyppolis elmum,
Quod, quamvis doleat nullum feciſse danagium,
Diſpietata fuit multum tamen illa (5) noſella,

Nam

(1) *Barbutas*. Galeae anterior pars.
(2) *Scheneras*. Loricae pars poſterior.
(3) *Rocafortam*. Alter hic erat Leonardi equus, quem Lironus adſportaverat.
(4) *Oltragium*. Tam ingentem ictum.
(5) *Noſella*. Per jocum ſic vocat immanem ictum.

Nam ſtordimento nimio ſua teſta tronavit.
Nec tamen interea mazzatam induſiat altram,
Majori furia, quam primo, colpus arivat,
Atque fracaſsavit ſumma cervice penazzum.
Mox ait: attenta (1), ſi noſtra panada ſalatur,
Et menat aſſaium majorem denique bottam,
Quod fuit Hippol equi collum abrazzare coactus.
Non Mongibellus plus magno incenditur igne,
Quantum flammigero fit corde colericus Hippol.
Sembrabant oculi cotantas nempe favillas,
Dumque furens buffat, ventus, tempeſtaque paret.
Exululando manus brandum perſtringit ad ambas,
Fendentemque gravem tanto gajarditer offert,
Quod niſi Falchettus balzaſſet alhora dacantum,
Ipſeque falliſſet colpum fortiſſimus Hippol,
In binos illum ſquartaſſet forte (2) mezenos.
Nec tamen interea ceſsat dopiare feritas,
Nam vix fendentem compleverat, illico et unum
Ex intraverſo laxat ſdegnoſe roverſum.
Non valuit Falchettus eum vitare garofol,
Totum quo teritur guanzale, nec in pede ſaldus
Perſtitit, at geminos flexit tellure zenocchios,
Terque reclamavit ſanctam devote Mariam.
Cingar eum vaſto vult vendicare furore,
Et ſupra dextrum brazzum, quo deſerat enſem,
Percutit. Hippol eum nihil extimat, immo revoltus
Dum colpire parat, banda Falchettus ab altra
Mazzatam donat, ſed licto Cingare rurſus
Vult dare Falchetto, Cingar ſuccurrit amico,
Atque fiancalem deſpiccat ab Hippolis armis.
Vidiſti forſan lector, quandoque Leonem,
Intra duos Urſos rabido combattere morſu?

Qui

(1) *Attenta*. Attende, an gravi ictu feriam. Vernaculus dicendi modus.

(3) *Mezenos*. Partes.

Qui vix tempus habet lenae repiare quietem,
Dum ſfalſare (1) unum quaerit, mordetur ab altro?
Sic erat intra duos fratres (2) fortiſſimus Hippol.
Tanta corripitur rabia, tantoque furore,
Quod focus, ob nimiam ſtizzam, (3) vampabat in elmo,
Ergo, dum Cingar nimium ſe ficcat inanzum,
Dat piatonadam toto conamine talem,
Non ſupra ſchenam, ſed ſupra Cingaris aurem,
Quod campanellos (4) audivit mille ſonantes,
Et vidit ſtellas, quas non cognoverat ante.
Sbalorditus humo cecidit, calzaſque (5) tirare
Apparet, quoniam ranae diſtenditur inſtar,
Et cruor e naſo, bucca, mox auribus exit.
Ah ladrone, gridat Falchettus, brutte, ribalde,
Baſtardone, virum tam clarum nempe necaſti?
Sic ait, et ſtricto manibus baſtone duabus
Se levat in guiſam celeris ſaltando (6) Leonzae,
Moxque ferit tantâ poſſanzâ deſuper elmum,
Quod quamvis Hippol ſe ſub targone covertet,
Targonem tamen hunc ſpezzatum littore mandat;
Unde ferae tantum mazzae (7) tartufola peſat,
Quod Roccafortae percuſſit vertice groppam.
Ergo portatur cum brazzis Hippol apertis;
At Pyratarum fra tantum ſtolus arivat,
Cingar aſaltatur quibus undique ſeptus ab illis.
  Non aliter rugit leo cazzatore feritus,
Qui, poſtquam proprium vidit fugiſſe furorem,
Inter maſtinos ſe ruptis laxat habenis;
Sicut alhora facit Cingar tellure levatus,

Poſtquam

(1) *Sfalſare*. Debilitare.

(2) *Fratres*. Amicos pluſquam fratres amore junctos.

(3) *Vampabat*. Accenſus ignis maxime ardebat: *avvampava*.

(4) *Quod Campanellos*. Dicendi modus ad ſignificandum ictum valide in caput per cutientem.

(5) *Calzaſque tirare*. Emori.

(6) *Leonzae*. Leaenae.

(7) *Tartufola*. Immanis ictus. Vox a nobis explicata in Zanitonella. Ecl. 7. p. 55.

Poſtquam preſentem non ultra viderat hoſtem,
Inter corſaros multa ſe meſcolat ira.
Non procul eſt francus Falchettus, totus abraſat,
Mazzataſque (1) orbi menat hic, menat illic, et uno
Vulnere ſoletto polpas diſchiantat, et oſſa.
Hi duo reſtretti ſimul agmina groſsa ſubintrant,
Extremas provas faciunt, dant terga ladrones
Pyratae, ſed retro manent ſua brachia trunca.
Quando reſentitus videt Hippol terga ſodales
Vertere, dicebat: qui nam ſunt hi Paladini,
Quos non eſſe viros puto, ſed magis eſſe diablos?
    Baldus pugnabat nudatus contra Lironem,
Quem nimis impavidum non conquiſtare valebat,
Immo reſiſtentem ſvenaſſet forte Rubinum,
Ni multos Baldus colpos reparaſſet ad illum.
Optimus Hircanus, Moſchinus et ille decorus,
Parte alia murum de mortis fecerat altum.
Continuat Centaurus aquis demergere vulgum,
Dat Philotheus opem, Malaſpina cruore (2) profundum
Deturpat, Malfattus ovans trabuccat in undas.
Per nubes ingens haſtarum fractio bombat,
Perque ſinum Ponti vocum fragor altus (3) eecchat.
Phaebus per tantum caruit fulgore macellum,
Fiunt ſquarzones carnis, fiuntque cruoris
Flumina, de mortis hinc inde fiuntur acervi.
More bechariae pulmones, viſcera, (4) trippae,
Atque coradellae, ventralia, milza, figati,
Arboribus ſponte (5) attaccantur ſanguine foedis.
O crudas bottas, o vulnera digna Rinaldo!

Millibus

(1) *Mazzataſque orbi*. Clavae ictus coeci inſtar ducit.
(2) *Profundum*. Nempe Mare.
(3) *Eecchat*. Reſonat. Italice *eccheggia*.
(4) *Trippae*. Ideſt Inteſtina, alibi *buſecche*.
(5) *Sponte*. Inaudita prorſus hyperboles: Pulmones jecur, inteſtina *etc.* e corporibus avulſa, et per aerem volitantia, arboribus appenduntur.

Millibus et libris o nunquam geſta canenda!
Squarzatam majam (1), lammas, fractaſque piaſtras
Cernebas avibus ſimiles volitare per auras.
Hic ferit, hic truncat, tajat iſte, ſed ille fracaſſat.
Cingar, et Hircanus, Falchettus ſtant ſimul uno
Agmine, Moſchinus nihil hos ſeguitare ſtopinat:
Ad baſsum volucres tanto pro murmure crodant,
Atque ſtrabuccantes faſso meſchiantur in uno.
Extra ſpeluncas tigris, leo, cervus, et urſa
Balzabant viſu pavidi, mortemque timentes.
Ex azzalinis (2) elmis rutilare favillas
Hic illic faciunt, quantas nec flammiger Aetna,
Nec Mongibellus mixto cum ſulphure mittit.
Attoniti piſces coguntur ad aequoris ima
Scendere, namque cruor liquidas ibi turbidat undas.
   Victi Pyratae jam jam calcanea monſtrant,
Non tamen interea laxatur cauda Fracaſſo,
Qui clamans ſocios, mandat ſibi linquere guerram,
Et jam Virmazzo preſas intrare galeas.
Tunc omnes rati non poſſe tenere Gigantem
Ulterius caudam Cethi, quia lubrica muzzat,
Ut facit in manibus nequiens anguilla teneri,
Concurrunt omnes veluti concurrere ſueſcunt,
Quando viri Paduam verſus, trans littora Brentae,
Andaturi, aliquam cernunt diſcedere barcam,
In cujus poppa ter nauta gridat: a Pava.
   Non exaudivit Baldus mandata Fracaſſi,
Spernit ab impreſa guerrae ſe tollere fortis
Campio, nec mortem appreciat mercator honoris.
Si fortezza valet cum dextritudine quidquam,
Decrerat contra Lironem vincere pugnam.
Fracaſſus torquet tanto conamine caudam,
Quod balena caput voluit dum vertere groſſum,
Hanc

(1) *Majam*. Ferream ſquammam. | (2) *Ex azzalinis*. Calybe elaboratis.

Hanc per colla Gigas, caudam linquendo, gremivit.
Mox mittendo (1) pedes, tanquam ſi ſtrangulat ocam,
Quattuor in crollis teſtam de tergore ſpiccat.
Fundantur medio pigritatim (2) littora Ponto:
Inſula diſparet, quam portat ſpina balenae,
Quiſquam ſub pedibus ſentit mancare terenum,
Dumque biſognat aquis mergi deſiderat alas,
In moja (3) quoniam ſe trovat habere culamen.
Congrua Pyratis Noe tunc Arca fuiſſet,
Quando careſtiam terrae Deus attulit Orbi.
Morta balena maris baſſam jam calcat arenam,
Corpazzumque ſuper fundum ſtravaccat ineptum.
Tergore fert ſecum boſcorum mille biolcas,
Per quos guizzantes piſces novitate ſtupeſcunt.
Saepe cachinnantes (4) rident, pars incubat ulmis,
Parſque capellutas ſpiccat de robore glandes.
Mirantur tigres, apros, cervoſque negatos,
Nec minus humanas facies, buſtoſque tajatos,
Et carnes, modo quas Baldi fecere ſodales.
At ſuper innumerae teſtae ſofiare videntur,
Arma, viri (5), tabulaeque, et plurima gaza per undas.
Illico ſaltarunt Barrones ſupra Galeas,
Ad quarum ſpondas cum ſe taccare volebant
Corſari, comites ſpinzebant urtibus illos.
Fracaſſus (6) menat piſcoſa per aequora brazzos,
Scindit aquam manibus, gambaſque recoltus inarcat,
Inde via facta calcagnis aequora pulſat,
Et puntando pedes, ſofiando rana videtur.
Dumque natat caſu, vel ſorte guidante, Bocalum,

R Qui

(1) *Mox mittendo*. Pedibus nitens.
(2) *Pigritatim*. Paulatim.
(3) *In moja*. In aqua immerſum. Formula vernacula.
(4) *Saepe cachinnantes*. Alia hyperboles, quae Poetae noſtri phantaſiam aliquando delitantem prodit.
(5) *Arma, viri etc.* Carmen a Virgilio muruatum. Aen. 1.
(6) *Fracaſſus*. Qui natare neſcit, motus hoſce ediſcat, nam motus omnes, qui inter natandum fiunt, adamuſſim recenſet.

Qui nil mangiarat, retrovat moriendo bibentem,
Cui quaſi complerat menſuram corporis unda.
Protinus hunc ſcapolat (1) ſuper alto tergore miſſum,
Non etenim vaſtum leve buſtum corpus onuſtat,
Nec mancum ſecurus erat, quam turba Galeae.
  Hippol equo fertur gajarditer extra profundum,
Suſtinet aequor equum, ſed equus mage ſuſtinet Hippol.
At capiens Baldus per brazzos ſtricte Rubinum,
Dum per frena rotat Lironus Spezza-cadenam,
Se getat in groppam ſecum portando Rubinum,
Ac per traverſum Lironis corpora cingit:
Tempore in adverſo veri noſcuntur Amici.
Spezza-cadena nodat, cujus tantumodo rictus
Apparet, teſtaeque hominum quandoque videntur.
Baldus protendit dextram, fert ſaepe Rubinum
Fluctibus intactum, plures licet ipſe tiraret
Gorgadas (2), tamen alto animo ſperabat ajutum.
  Aequora ſorbuerant rubefacta cruore negatos
Forſitan ex numero Pyratas mille treſentos.
Cingar cum reliquis ſtantes in puppe galeae,
Non cernunt Baldum, Giubertum, ſive Rubinum.
Triſtantur cuncti, penſantes eſſe negatos.
Me miſerum, clamat Cingar, num Baldus in undis
Piſcibus eſca fuit? proh Dii, qui celſa tenetis,
Juſtitia haec veſtra eſt? tali ratione reguntur
Fata hominum? non, non: ſtellis incago (3) ribaldis.
Ardeat hinc coelum, tellus, mare, genſque, Diique,
Poſtquam virtutum ſplendor, mi Balde, negaris,
Poſtquam de mundo, te turpiter aſtra tulerunt.
  Fracaſſus guardans coelum bravegiando (4) minazzat:

Juro

(1) *Scapolat*. Verbum hoc modo active, ut nunc, modo neutrorum more uſurpat.

(2) *Gorgadas*. Hauſtus.

(3) *Incago etc*. Longam hic, eamque ineptam Cingaris in falſa numina objurgationem ex noſtra editione omittimus, et ad calcem rejicimus.

(4) *Bravegiando*. Minitans. Ecce inſulſam aliam objurgationem.

Juro per hunc ſacrum, quod porto in fronte bateſmum,
Perque illum ventrem, qui me ſborravit ad orbem,
Tantum cercabo per montes, ſaxa, cavernas,
Per ſylvas, boſcos, per valles, flumina, terras,
Mox Diavolorum per tecta, per antra, per amnes,
Et ſi conveniet, per celſa palatia coeli,
Donec vel vivum, vel mortum tempore longo
Inveniam Baldum, cum quo ſeu vivere ſemper
In coelum ſtatuo; vel ſub ſtygialibus umbris.
Sed prius arripiam Plutonis regna maligni,
Cujus de teſta pavidam ſtreppabo coronam,
Subque meo ſtabit ſceptro diabolica proles.
Mox ait: o comites, animum deponite moeſtum,
Ut vindicemus Baldum, tantumodo reſtat:
Me ſeguitate, precor, miranda videbitis Orci.
Dixerat, et comites ſuper unam ſcandere fuſtam
Juſſit, et arbitrio reliquas maris ultro relinquunt.
Non procul eſt margo terrae, jam littora tangunt,
Egreſſique undas finaliter, aequora longis
Travarcant (1) oculis, ſi poſſent cernere quemquam.
Nemo comparet, quia Baldus longius errat.
Fracaſſus rapto carpit baſtone viazum,
Praeviat, et ſpummas effundit ab ore caninas.
Hircanus ſequitur, licet alto pectore dojam
Sentiat, et Baldi crudelia fata biaſmet.
Malfattus, comiteſque alii poſt terga Fracaſſi
Non ſine ploratu celeres veſtigia flectunt.
Cingar quantillum vult retro manere, quod aequor
Corpora litteribus fortaſſis morta butabit.
Centauruſque ſtetit comitatu Cingaris, atque
Falchettus: reliqui (ſic Cingar ſupplicat illis)
Agmine diſcedunt facto, ſociantque Gigantem.

R 2 Quiſque

(1) *Travarcant*. Oculis percurrunt, luſtrantque undequaque vaſtam maris planitiem, an aliquis natando compareat.

Digitized by Google

Quiſque ſuam vitam non binas ſtimat (1) oſellas.
In qua parte via eſt magis aſpera, tenditur illuc.
Nil curant ſpinas, nil curant ſaxa, ladrones,
Nil tempeſtates, pluvias, nil frigora, caldum,
Nil tigres, apros, nil ſerpas, et baſiliſcos,
Omnibus his, quae ſaepe catant, gajardjter obſtant.
Si retrovant, mangiant, ſi non (2), patientia, dicunt.
Non locus in mundo plus eſt ſylvaticus iſto,
Ad grandis tandem radices montis arivant,
Quem vix tam rattum poſſent varcare camozzae.
Non ſaliunt illum: tenebroſa ſed ora cavernae
Intrant impavidi, montagnaeque antra buſatae.
Cum pede cercat iter vadens Philotheus inantum,
Inſtruit ac ſocios, qua debent figere paſſum.
Eſt opus, ut gobbo Fracaſſus tergore vadat,
Namque Gigas plures donat per ſaxa zucadas.
Sed nil muſicolum (3) recitamus nempe Giubertum,
Quomodo ſcamparit pelagum caſcante balena;
Nam cum Serraſſus manchari ſub pede ſenſit
Tellurem, noſcens incantamenta ribaldae
Diruta Muslinae, piſcem quae ſola tenebat,
Protinus (4) in ſicca Navem ſignavit arena,
In qua ſuſcipiens Giubertum, nubila ſcandit,
Octoque cum remis ſpatioſa aequora vogat.
Poſt longos coeli tractus, poſt mille mearos,
Octo (5) diabolicos mandat deſcendere nautas,
Nec mora: ficta Ratis vallem (6) ſe callat in atram,
Perquam nulla hominum penitus perſona videtur.

Boſcus

(1) *Stimat oſellas*. Parvi, vel nihili pendit.

(2) *Si non etc.* Dicendi modus nobis uſitatus: *ſe ne trovano mangiano, ſe nò, dicon: pazienza*.

(3) *Muſicolum*. Muſicum, ſcilicet cantu egregium.

(4) *Protinus*. Ubi quaeſo ſicca arena in medio mari? Unde huc Seraffus advenit? Vera *phantaſtica phantaſia*, ut in primo Macaronicon carmine praedixerat.

(5) *Octo diabolicos*. Daemones octo nautarum faciem indutos.

(6) *Se callat*. Deſcendit.

Digitized by Google

Boſcus ibi longis horrebat quercubus atrum,
Atque capillatas mittebat ad aethera pinus,
Fraxinus hic colubris contraria multa vireſcit.
Intus glandiferis ſub frondibus ecce (1) cavernam
Proſpicit horrentem Giubertus. Protinus adſtat;
Namque ſubintrantem Seraffum tegmina grottae
Sic improviſus timuit ſeguitare parumper.
Serraffus placido vultu ſe girat ad illum,
Cignat et, ut ſeguitet nulla formidine motus.
Giubertus paret tacitus, nil cernitur intus.
Providus ignivomam Serraffus ſemper habebat
In taſcas ſilicem, leſcas, azzale, ſtopinos.
Ergo repercutiens lapidem ſub verbere ferri,
Scintillare facit, brancatque favilla ſtopinum.
Cerea pizzatur (2) dans late torcia lumen,
Cujus ob ardorem, quo tendant, cernere poſſunt.
De quibus ulterius nil parlo, namque cerebrum
Perdere me faceret fantaſticatio tanta.

(1) *Cavernam*. In hoc fabuloſo ſpecu reperiunt Socii Giubertum cum Seraffo Macar. XXI.

(2) *Pizzatur*. Accenditur.

A R.

ARGUMENTUM

IN VIGESIMAM MACARONICEN.

EXit aquam Baldus, Lirono factus amicus,
Hippol amicitiam gaudet habere ſuam.
Tranſcendunt Libiam ſimul, et nigra per antra caminant,
Ac ibi compagnos repperiere ſuos.
Occidunt fabrum Maſelinum, poſtea certant
Contra Nocentinam, cunctigenaſque feras.
Se confeſſantur Merlino, finibus armis
Induti pars it Tartara, parſque manet.

MER.

Digitized by Google

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE VIGESIMA.

IBat arenoſam Cingar preſſando ſpiaggiam,
Quid faciat mundo ſine Baldo cogitat intus.
Dulcis Falchetti vetat hunc praeſentia tantum,
Nam ſibi medemo (1) cazzaſſet in inguina ſtoccum.
At pater omnipotens, animo (2) cui ſemper inhaeſit
Caedere longaevam, ſapiant quo denique vitam
Gentibus infandis, hominem reſpexit iniquum

Fronte

(1) *Cazzaſſet*. Gladium ſibi in viſcera impuliſſet: ſe mucrone confondiſſet.

(2) *Animo etc.* Senſus non parum implexus. Significat vero: at Pater Omnipotens, cui ſemper cordi fuit longaevam vitam concedere ſceleſtis hominibus, ut tandem reſipiſcant, hominem iniquum a mortis periculo avertit.

Digitized by Google

Fronte ſerenato, qua temperat omnia ſenſu.
Tradere ſtat menti viciis oblivia tandem
Cingaris, et finem tantis imponere furtis,
Ut paradiſiaca ſit dignus ab arce teneri.
Is igitur (1) Baldum (potuit nec cernere Baldum)
Vidit abrazzantem Lironem, quique Rubinum
Fluctibus intactum ſervat durante lacerto.
Spezza-cadena quidem triplici ſperone ſtigatur
Baldi calcagnis, et acuto calce Lironis,
Et quod plus animum vexat, formidine mortis.
Cingar id aſpiciens, novit, clamatque ſodales,
Centaurus ſubito ſe gettat in aequoris undas,
Falchettus ſequitur, Baldumque juvare natabant.
Baldus amicitiae pignus, Liroque ferirant,
Hoſtes namque facit fratres commune periclum.
Baldus ut addjunxit Centaurus, prehende, gridavit,
Prende adoleſcentem, moriat ne forte, Rubinum.
Illico Centaurus prendit, voltatque groperas,
Quas ſuper attraxit Baldum, dedit inde Rubinum
Falchetto ſanum, quem pars maſtina ferebat.
Proſpicit haec Cingar, ſentitque per oſſa medullas
Deſcollare ſuas, veluti nix ſolis ad ignem:
Tantam dolzuram (2) guſtabat mens ſua, quod non
In brentam mellis (3) voluiſſet habere culamen.
    Denique venerunt omnes ad littus arenae,
Fit novus hic guſtus baſorum, fit nova danza,
Quiſque carezzatur, facitur bona chiera Lirono,
Qui ſtatuit Baldum partes ſeguitare per omnes:
Spezza-cadena nimis ſtraccatus littore poſſat,
Languiduloque jacens terrae movet ilia flatu.
Non procul Hippol adeſt, qui ſoſpes ab aequore lapſus
Deſmon-

(1) *Is igitur etc.* In ea diſtantia Baldum vidit, ut non potuerit diſcernere, an Baldus eſſet.

(2) *Tantam dolzuram*. Tanta erat perfuſus dulcedine.

(3) *In brentam mellis*. In mellis Vaſe.

Deſmontarat equum, recubanſque premebat arenam;
Norat enim Liro fratrem, praecedit, et illum
Admonet, ut (1) fortis velit incagare flagello,
Seque valenthomini compagnum tradere Baldo.
Sum contentus, ait, faciam quaecunque comandas,
Dixit, et ad Baldum brazzis currebat apertis.
Baldus amorevolo vultu citò ſuſcipit illum,
Germanoſque duos laetatur habere ſodales,
Pro quorum forzis, omnem nihil extimat orbem.
Attamen heu taedet non cernere poſſe Giubertum,
Omnes judicium faciunt hunc eſſe negatum.
In Roccafortae Baldus ſe arzone piantat,
Lironuſque ſuum non laſſat Spezza-cadenam,
Nobilis exultat Pardum manegiare Rubinus,
Hippol Centauri partem montavit equinam,
Cingar nil curans ſtafferi (2) more pedeſtrat,
Donec Agaſonem, binos qui menat Aſellos
Vidit, et olà, gridans, fecit reſtare bonhomum.
Ut prope Cingar adeſt: quo vadis ruſtice? parla:
Cui reſpondet homo: bala (3) gla chiz foc lea gozca.
Quid Diavol ais? fert Cingar, ſiſte caminum:
Quo ſine me vadis? ſta dico, ſmonta vilane;
Nam velut in legem noſtram pracepta comandant,
Quiſquis habet tunicas binas dare convenit unam,
Sic quis habet binos aſinos dare convenit unum.
Ruſticus exululat, ſtentat ſmontare giumentam,
Non inteſus ait: bla (4) bla cocozina laocriz.
Sic dicens collum brazzis ſtringebat aſelli.
Compagnia capit tali ſolacia factu.

(1) *Ut fortis etc.* Ut velit fortis infortunia contemnere.
(2) *Stafferi.* Servi a pedibus.
(3) *Bala etc.* Hae voces in editione Hollandica ita interpretatur: *vade, nec meum praepedias iter.*

(4) *Bla bla.* Aliae barbarae loquutionis voces, in barbaram ſiquidem regionem appulerant. Significant autem ex ſupradicta editione: *ſta, ſta, praedator viatorum.*

Cingar ſupra alium ſubitus ſbalzavit aſellum,
Et Monoſinatum (1) retro liquêre vilanum.
Non tunc Romanam voluiſſet habere Chinaeam
Cingar, et auritas quas mittit Zena (2) mulettas.
Is portantino (3) paſſu trampinat aſellus,
Parens fojadas pedibus tajare minutim.
Tich (4) tich, et tich toch reſonat per mille lapillos:
Ponitur in fallum pes nunquam parvulus, et non
Pontigero ſuffert coſtas ſperone tocari;
Nam ſubito calcem laxat, pariterque corezam.
Miraculum, ſi aſinus calcem traret abſque coreza.
Ergo inter comites orta eſt non poca voluptas.
Dum ſpronat Cingar, mollat celer ille fiancum,
Et caput in gambas ficcans de retro levatur,
Unde biſognabat Cingar tommare deorſum,
Atque ſuper littus majores prendere bottas,
Quam ſi de ſella caſcaſſet Spezza-cadenae.
    Talibus in feſtis Compagni tempora paſſant,
Donec arivarunt, ubi maxima ſurgitur (5) alpa,
Alpa columna poli, quae ſaxi culmen aguzzi
Ficcat in aetheras ſedes, ac ſuſtinet aſtra.
Haec lunae montagna quidem chiamatur, et illic
Ad fundum ſocii magnam reperêre cavernam:
Totaque per circum grottis montagna (6) buſatur.
Centaurus notat veſtigia preſſa Fracaſſi,
Terribiles quoniam moſtrabat arena pedatas.
Cuncti gaudentes ſtatuunt ſeguitare Gigantem.
Baldus ſmontat equum, ſmontat Lyronus, et Hippol,
Cingar aſinaſter reliquis (7) derdanior inquit:

Qui

(1) *Et Monoſinatum*: Relictum cum unico aſelo: Vox compoſita a *μονος*, et *aſinus*.

(2) *Zena*. Janua Urbs jam ſatis nota. Alludit Poeta vero ad mulos, quibus tota Liguria abundat, et quorum tantummodo ope terreſtre commercium ibi ſuſtinetur.

(3) *Is portantino*. Celeri paſſu.

(4) *Tich tich*: Voces ſonitum currentis aſelli imitantes.

(5) *Alpas*. Alpes. Mons.

(6) *Buſatur*. Excavatur.

(7) *Derdanior*. Poſterior.

Qui ſtat *(1)* retro, feret portam, proverbia dicunt.
    Ibant, ut faciunt orbi, tentando caminum.
Nil mirum, ſi dant ſaxis quandoque zucadas,
Ac per imaequales petras cum ſchinchibus (2) urtant,
Nam pes, quo guidat corpus, ſine lumine neſcit;
Qua propter ridenr, animo portantur alegro.
Quattuor (3) in voces poſthaec cantare comenzant.
Arripit ut gracili ſopranum voce Rubinus,
Falchetti firmum ſuſcepit bocca tenorem,
Gorga tridans notulas prorumpit Cingaris altum,
Trat contrabaſſum extra calcanea Baldus.
Quattuor hi varios pergunt cantando ſonettos.
Gorgula Franceſi friſolat magis alta Rubini,
Deque ſi, ſol, fa, ut, modulando ſurgit ad Ela,
Semicromas, minimaſque canit, pauſatque pochettum;
Falchettus notulas juſtato pectore ſquadrat:
Suſtinet armonicam relevata voce camoenam,
Interea pauſas expectat quattuor, et ſex,
Dumque tacet, reſonat ternis friſolatio gorgis.
Non minus aure canit Cingar, quam voce galantus,
Nunc uſque ad coelum ſgorgada ſurgit in una,
Nunc contrabaſſi voces deſcendit ad imas,
Et ſecum terzam falſo bordone ſonorat.
Educit Baldus tremulo de gutture voces,
Et fundans ſimulat cannam velut organa groſſam,
Policis exterius nodos trapaſſat in Ut, Re.
Plus auſcultantum (4) ſopranus captat orecchias.

S 2 Sed

(1) *Qui ſtat retro.* Hujus carminis nullus viderur eſſe ſenſus. Cingaris tamen poſtremo loco ingredientis facetiam exprimit; eſt enim proverbium apud nos: *Chi è l' ultimo, chiuda la porta*. In noſtra Editione opportunior videtur; hic enim Macaronices praecedentis finem ſtatuit Poeta.

(2) *Schinchibus.* Crurium tybias, nos dicimus: *le Schinche*.

(3) *Quatuor etc.* Ubi, vel quando cantus didicerint, non ſatis explicat. Melius fortaſſe pro Rubino in aliis editionibus Giubertus ponitur. Verum hic a Seraffo ſublatus cum ſociis non adeſat.

(4) *Plus auſcultantum*: In muſica etiam Poetam fuiſſe verſatum, haec ſatis oſtendunt.

Sed tenor eſt vocum rector, vel guida tonorum.
Altus Apollineum carmen depingit, et ornat,
Baſſus alit voces, ingraſſat, firmat, et auget.
Cantus Flamengos, Talianos, atque Todeſcos
Hi cantant: quia ſic paſſatur inutile tempus.
Sunt tamen inſani quidam, pazzique balordi,
Sunt quidam ſtronzi, dico, bis, terque cagati,
Qui tam dolciſonis plenam concentibus artem
Eſſe legerezzam dicunt, tempusque gitatum.
Pluſque volunt aut eſſe aſinos, aut eſſe cavallos;
Et tamen atracta reputari fronte Catones,
Pluſque ſuam boriam preciant, et ventre pieno,
Lardatisque gulæ paſſis, vultuque botazzi,
Prælati inſignes dici, quam ſcire coelum,
Seu ſit parlandi, ſeu ſit doctrina canendi.
Imo macer quidam (1) Bos chiari, tortus, et omnes
Scomunicatus habens materno a lacte Diablos
In gobba, hypocritus, ſtultus, vecchiuſque creatus,
Eſt, qui sbajaffat, gracchiat de hac arte canendi.
Muſica continuo verſatur in ore deorum:
Muſica concordi fert circum cardine coelum:
Muſica naſcendo humanos compaginat artus.
Cur Hymnos, pſalmos, cur cantica tanta vetuſti
Diſpoſuere Patres Geſiis cantanda per orbem?
Cur dico antiqui Doctores, atque magiſtri,
Ornavere libros reſponſis, verſibus, hymnis,
Kyrie leyſonis, Introitibus, ac Aleluis?
Ite genus pecudum, pacchiones, ite gazani:
Vos quicunque fero laceratis dente Camoenas.
    Ceſſarant Comites Muſam, nam Cingaris (2) aſnus
In medio cantu caepit ragiare canendo,

Nam

(1) *Bos chiari*. Legendum putamus *bos collo tortus*, vel quid ſimile, niſi velimus putare, expreſſa voce, vel Patriam, vel agnomen explicaſſe hominis cujuſdam ſibi cogniti, a Muſica alieni.
(2) *Aſnus*. Aſinus.

Nam voluit monſtrare, Deum quod ſpiritus omnis
Laudat. Quiſque (1) ſuam vocem tenet eſſe miorem.
Ne tamen haec frangat ſociis ragiatio teſtam,
Colligat ad caudam giaronem (2) Cingar aſelli,
Donec eam tulerit petram, non audit aſellus.
Interea dirum ſtrepitum ſentire comenzant.
Auditis? Falchettus ait; tunc quiſque tacendo
Reſtitit, ac longis ſonitum capit auribus illum.
Cingar ait: ſeguita quo te Falchette caminus
Drizzat, et invenies quaenam ſit cauſa ſtreporis.
Falchettus paret, taſtando pericula ſemper,
Et quem Cingar ait curat ſeguitare viazzum,
Nam quandoque vias reperit velut ypſilon eſſe.
Quo magis apropiant, ſonitus magis ille rebombat;
Et jam vix alter parlans auditur ab altro,
Namque rebombatus ſurdas offuſcat orecchias:
Horreſcunt omnes, quamvis ſint corde gajardo,
Seque putant veniſse nigri Plutonis ad umbras.

Non procul antemeant alii duo tracta baleſtrae,
Scilicet ut reliquis ſociis inſemma Fracaſſus,
Qui teſtam ruptam banda portabat ab omni.
Eſt mala (3) grandilitas, praeter ſe paſcere ficis.
En ſentit poſt ſe jam calpiſtrare cavallos,
Quid ſit hoc ignorat, gridat, o reſtate ſodales:
Audio cum ferris contundere ſaxa cavallos.
Vociferabatur toto conamine Cingar,
O, o, Fracaſſe, o, o, Hircane, o, o Malaſpina.
Malfattus loetus dixit: vox Cingaris illa eſt,
Expectemus eum, tunc omnes firmiter extant.
En cito venerunt, nec ſe diſcernere poſſunt,

Fracaſſus

(1) *Quiſque etc.* Veriſſima ſententia, et humano cordi de propria excellentia inſita opinio, ut plurimum inanis.

(2) *Giaronem*: Saxum.

(3) *Eſt mala grandilitas*. Senſus eſt: Perniciosum eſt proceram a natura ſtaturam ſortitum fuiſſe, quae nulli rei utilis eſt, niſi in ficubus colligendis.

Fracaſſus voluit cum brazzis ſtringere Baldum,
Sed tulit in ſaxo magnum cum fronte garofol.
Tum quoque Boccalus Baldum toccare volebat,
Sed quaſi cum digito palpante cavavit ocellum.
Cingar ait: properate ultra, videamus abiſſum,
Rurſum Falchettus praecedit guida caminum.
Denique per quandam fiſſuram (1) ſplendulus ignis
Apparet, modicoque viam dat lumine claram.
Huc Baldus celerans alios reſtare comandat,
Elevat hinc oculos, quantum lux parvula monſtrat,
Ecce videt portam, quae tota eſt facta metallo,
Inque caput portae ſtetit hoc Epigramma notatum:
Haec eſt, Vulcano quondam fabricata, (2) foſina,
Quam mihi donavit Maſelino Culfora fabro.
Hoc lecto ſocios cum dextra cignat adire,
Ad quos tale brevum (3) digito monſtrante paleſat.
Quiſque legit: placet ire intus: Fracaſſus in illam
Ter pede chioccavit portam, ſed tanta ruina
Eſt martellantum, quod nil ſentitur ab intro.
Impatiens Fracaſſus eam bis tergore crollat,
Quam cadenazzis ſpezzatis fecit apertam.
Conticuere omnes martelli ferra domantes,
Nec ſonat ulterius tich toch incudo ſub illis.
Sunt ibi ferrari centum, ſed mille (4) gajoſſi
Tergore carbones geſtant, aut mantice ſtigant.
In pede ſurrexit quidam graſſazzus, inerſque,
Ac inflatus homo, nec homo, ſed butta (5) vocandus.
Is Maſelinus erat, dominus, primuſque boteghae.
Introit en Baldus coetu ſeguitante (6) bravoſus,
Ut ſtanzas intrant ſoldati tempore guerrae,

Cui

(1) *Fiſſuram*. Rimulam.
(2) *Foſina*. Fornax: ſumitur autem pro Fabri ferrarii officina.
(3) *Brevum*. Ideſt inſcriptionem.
(4) *Gajoſſi*. Fabri minores, in artificum auxilium conducti.
(5) *Butta*. Rotundum vas vinarium. Metaphora nobis familiaris ad exprimendum hominem extra modum pinguem.
(6) *Bravoſus*. Minax.

Cui Maſelinus ait: nimis, o compagne, ſuperbis,
Preſumiſque meam ſic ſic intrare botegam?
Baldus reſpondet: feſtina, trade probatam
Armaturam aliquam, quia nos comprabimus illam.
Sic dicendo rugans buttat (1) ſotoſora foſinam,
Aſt iterum fabri nudato corpore menant
Martellos ſupra candentia ferra (2) chiocantes,
Et rutilas faciunt paſſim radiare favillas.
Pars cum manticibus, pars cum carbone fogato
Abraſant durum venti ſoſiamine ferrum.
Pars limat galeas criſtatas, atque celatas,
Intexitque ſimul pars inchiodando piaſtras.
Hi fabricant ferros pro ramponare (3) cavallos,
Hi bruniunt (4) fibias, ſtaffas, ſproneſque, morajas;
Dumque laboratur Maſelinus praeſidet illis,
Dat quibus interdum multas baſtone deratas.
Sunt omnes nigri, ruginoſi, malpetenati,
Nec Maſelinus eis laſſat mancare bocalum;
Nam male ferrari martellant abſque bocalo.
Dum res ſic agitur, vaduntque ſtupendo ſodales,
Ecce ſuum Baldus ſentit nitrire cavallum,
Lironuſque ſuum, quos nunc de fora ligarant.
Cingaris aſt aſinus bis ſeptem protulit, a, a.
Quid ſit hoc ignorant, cauſam per noſcere currunt.
Spezza-cadena magis nitrit, raſpatque terenum,
Roccaforta minax rugitibus antra laceſſit,
Calcibus et duris Pardus nigra ſaxa retridat.
Vult ſaltare foras Baldus denantior altris,
Sed pede vix poſito ſuper aenea limina portae,
Maximus hunc ſpingit ventus, drentumque rebalzat.
Obſtupuere omnes. Iterum vult bravus apertas

Tran-

(1) *Buttat ſotoſora.* Undequaque ſubvertit.

(2) *Chiocantes.* Cum ſtrepitu percutientes.

(3) *Ramponare.* Adunco ferro munire.

(4) *Bruniunt.* Perpoliunt, et lucidas fibulas reddunt.

Tranſvarcare fores, at ventus fortior urtat,
Quem ſimul, et ſocios alios ſotoſora butavit.
Ter ſic tentavit, ter ſic indreto tomavit.
His Maſelinus ait: grandis diſgratia veſtra eſt,
O sfortunati, vos nempe morire biſognat.
Sic, ſic auſi eſtis ſecreta ſubire Deorum?
Nec formidaſtis grottas intrare per iſtas?
Non hic mortales fas eſt calcare pedattas,
Ni Dea paſſaggium concedat Culſora vobis.
Fracaſſus dixit: qui Dii? quae Culſora? quod fas?
Eſt Deus in coelo, quo ſplendor, luxque niteſcit;
Namque Deus lux eſt, ſed vos reor eſſe diablos,
Per tenebras quoniam ſub terra ſtare diablos
Vult Deus, ac illi ſanctum uſurpatis honorem.
Juro quidem, quod non diſcedam partibus iſtis,
Quod retrovabo viam, per quam deſcenditur orco;
Luciferumque tuum patrem, fratreſque diablos
Diſcornare volo, cunctiſque expellere ab antris.
Da, poltrone, meis compagnis arma. Quid hircis
Me ſpectas oculis? da nobis preſtiter arma.
Et ſic dicendo calcem menavit ad illum,
Quem ſmagazzavit (1) tortelli more tenelli,
Merdaque corporeis de cunctis partibus exit.
Aſt alius terrere putans cum zanzibus (2) illos:
Preſto, inquit, famuli quid ſtatis? prendite tela,
Audaces homines ſcazzabimus extra botegam.
Egredere, o triſtis, noſtram, poltrone, foſinam,
Ac ea dum parlat martellum corripit unum,
Et martelladam dat Baldi ſupra cerebrum;
Cumque omnes fabri caeptam videre baruffam,
Expediunt ſubito martellos, atque tenajas,
Ardentes limas, laſtras, ferrumque fogatum,

Cum

(1) *Smagazzavit*. Compreſſit, et contrivit.

(2) *Zanzibus*. Jactabundis verbis.

Cum quibus aſſaltant multo sbrajore Barones.
Baldus ridebat, nec sfodro ducere ſpadam
Dignatur, quamvis (1) neſpol tentaverat unum.
Sed primus Boccalus eos feſtinus aſaltat,
Namque diu nuper nudos miraverat illos.
Jam Philotheus erat banda ſtipatus ab omni,
Sed cum martello (2) sfiacabat terga, galones:
Hircanus vadit multas filzando budellas,
Lironuſque tenet ſpadazzam ſanguine plenam.
Nemo contra illum preſumit carpere (3) gattam.
In pauco ſpacio cuncti moriere gazani,
Omnes ſunt nudi, ceu freſca povina (4) tajantur,
Nec per miraculum vivus tunc reſtitit unus.
Spezza-cadena intrat fractam linquendo cavezzam,
Et ſe cum Pardo cantonem traxit in unum.
Roccaforta tamen ſentitur calcibus extra
Diroccare petras, naſoque nitrire boſanti.
Tunc Fracaſſus, equis cupiens ſuccurrere, portam
Vult exire, tamen nil prodeſt, ventus in illum
Irruit immenſus, quem non ſinit ire deforas.
Baldus ait: certe guaſtabitur ille cavallus.
Reſpondet Cingar: ſi ſic fortuna repugnat,
Quid nobis ultra cercamus rumpere teſtam?
Quaeramus primum, ſi quae mangianda catamus.
Sic dicens ſotoſora domum ſubvertere caepit.
Hircanus ponens carbonem ſuſcitat ignes
Manticibus, rubeaſque facit dare lumina braſas.
Lironus retrovat vivo de marmore ſaxum,
Quod removet, ſperatque locum accattaſſe ſecretum.
Ecce repente ſonus fit talis, qualis ad aures
Mortales nunquam venit, quo quiſque balordus

T Corruit,

(1) *Neſpol*. Validum ictum.
(2) *Martello*. Malleo ab hoſtibus erepto.
(3) *Carpere gattam*. Pugnam ſuſcipere. Familiaris dicendi modus alibi explicatus.
(3) *Povina*. Lactis flos.

Corruit, atque crucis fronti ſignacula fecit.
Attamen id ſaxum fortis Lironus abrazzat,
Mox levat, atque jacit per portas extra foſinam.
Ecce Draco magnus, ſquamoſo pectore dira
Sibila ſpirando, flammaſque vomendo fogatas,
Ingreditur portam, curritque ferire Lironem;
Nam ſibi diſplicuit, quod ſaxum moverat illud.
Sed tres accenſi colubrem ſequivere (1) cavalli,
Calcibus hunc vaſtis jam Roccaforta domabat:
Morſibus at rabidis lacerabat Spezza-cadena.
Non Draco deffendit ſe fortes contra cavallos,
Immo venenoſo quaerit cum dente Lironem
Sternere, qui validus rutilo defenditur enſe.
Baldus, et Hircanus ſocio ſuccurrere vadunt,
Sed focus interea morzatur, neſcio (2) quî,
Quo penitus tenebrae totum rapuere luſorem,
Et nihil omnino poſſunt guardare viciſſim.
Baldus clamabat: nihil, eya, timete ſodales,
Noſtra fides Chriſti magicas nihil aeſtimat artes,
Guido pater (ſcitis) monuit nos eſſe gajardos
Incantatorum contra miracla malorum,
Sed precor in tantum, quia ſic ſine luce manemus,
Non quiſquam feriat, mutuo ne vulnera dentur.
Iſta cavallorum ſint praelia contra Draconem.
    Mox animat fortes alta cum voce cavallos,
Qui nunc mordendo, nunc calcitrando colubrem
Tampellant (3), quamvis certent ſolummodo naſo,
Quod nihil ob nimias tenebras diſcernere poſſunt.
Spezza-cadena tenet per collum ſtrictiter anguem
Dentibus, at Pardus trat calzos ſaepe rotando,
Roccaforta ſuper limen ſtans calcibus urget,

Ne

(1) *Sequivere*. Secuti ſunt.
(2) *Quî*. Quomodo. Carmen obtruncatum, de quo alibi ſermonem habuimus.
(3) *Tampellant*. Crebris ictibus percutiunt.

Ne fugiat, piſtatque illum, ſi exire volebat.
Ille vomitabat nigrum de fauce venenum,
Sibilat, et tumido cum pectore girat ubique.
Attentis ſtabat quiſquam compagnus orecchis,
Interdumque ſuas per gambas ire Draconem
Sentibant, Fracaſſus eum ſed calce repellit,
Qui facit horrendum per concava ſaxa tremorem.
Pardus eum tendit pedibus ſmiccare feratis,
Dum per colla tenet bene ſtrictum Spezza-cadena.
Sed de continuo putridum vomit ille fiatum,
Coguntur ſocii naſum ſtoppare, nec (1) oybo
Dicere tempus habent, tantum dat foetor odorem.
Non potuit morſu plus Spezza (2) tenere cadena,
Ille viam fugitat, ſeguitant mugiando cavalli,
Alter cum pedibus chioccat, cum morſibus alter,
Ille fatigatus ſentit mancare fiatum,
Cum baſſis alis per caecum circuit antrum.
Fracaſſus dirum menaſſet ſaepe tracagnum,
Sed metuebat equos talem tentare deratam.
Pardus habens animum furioſum contra colubrem,
Dum laxat calcem, percuſſo Cingare, fallat.
Procidit ad terram Cingar, Parduſque retornat,
Boccaloque ſuper ſpallas ſaltavit adoſſum.
Heu, Boccalus ait, ſuccurrite, namque butavit
Me ſotoſsora Draco, penſo ſit nempe diavol.
Reſpondet Cingar: patientia, cara brigata,
Me quoque percuſſit, fecitque tomare ſtravoltum.
Hircanus ridet. Tu rides? Cingar ajebat,
Non mihi ſgregnandi (3) voja eſt, mea ſchena provavit.
Talia ſed mutuo dum Barronia (4) motezat,
Exiit ecce Draco multo ſudore foſinam,

(1) *Nec oybo*. Apage: heus foetet.
(2) *Spezza tenere cadena*. Vox diviſa.
(3) *Sgregnandi*. Ridendi.
(4) *Barronia*. Nobilium virorum coetus.

Namque ſigillabat cum calcibus hunc Rocaforta.
Ille cavernoſas vadit ſtridendo per alpes.
Ecce cito portae de bronzo ſponte ſerantur.
Sed pede Fracaſſus Vaſconum more cucurrit,
Sbattivitque ſolo ſcarpato cardine poſtes.
Me ſeguitate, gridat, quo nobis quaeſo codardis
Forcia ſmarita eſt? ubi noſtra prodezza diavol?
Tum crucis impoſito ſigno ruit extra botegam,
Hunc recolare nihil fecit tunc fortia venti.
Imbrazzant omnes ſcutos, brandoſque filatos,
Tum ſaltant, ſcorſam piliantes extra foſinam,
Et ſectantur equi drizzatis auribus illos.
Mortifer ille Draco tenebroſa per antra vagatur,
Tombarumque cavas ciſilis ingentibus explet;
Ad cujus ſtridos comites veſtigia drizzant,
Quem ammazzare volunt, ſi debent perdere vitam.
    Sed novus en facitur rumor, tantuſque bagordus,
Quod credunt non eſſe niſi ter mille diavoi.
Vox confuſa procul loca per ſcuriſſima tombat,
Quae venit anterior (1) ſenſim, creſcitque per auras.
Eſt genus omne avium, pecudum, genus omne ferarum,
Quiſque ſuam vocem facit, ut natura miniſtrat.
Nam (2) leo rugitum mittit, lupus ac ululatum,
Bos boat, et nitreſcit equus, galluſque cucullat,
Sgnavolat et gattus, bajat canis, urſus adirat,
Raucagat oca, rudit mulus, ſed raggiat aſellus.
Denique quodque animal propria cum voce gridabat.
Hi pariter celerant incautos contra guereros,
Ac ſua cum rabidis afferrant morſibus arma.
Si manegiare volunt ſpadas, eſt grande periclum,
Ne ſibi medemis mortalia vulnera ſigant.

Quiſque

(1) *Anterior ſenſim*. Paulatim accedit.

(2) *Nam leo*. Singulorum animalium voces proprio vocabulo nuncupantur.

Quiſque ſuum corpus ſentit morderier, atque
Per tenebras ullam neſcit comprendere coſam.
Longa cavernarum via nigris plena latebris
Tomboat iſtarum vario gridore ferarum.
    Fantaſticarat multo jam tempore Cingar,
Quem reperire modum poſſet dare lumen amicis.
Invenit aſcortus fozam finaliter unam.
Incipit aſſidue cum brando tundere petras,
Hic fino tempratus erat, (quia lama ſpagnola eſt,)
Azzalo, durus quem ſaepe incudo probarat.
Ergo repercuſſis ſilicinis undique ſaxis,
Per caecam tombam rutilas facit ire favillas.
Tunc exhortati parvo pro Cingaris igne,
Laudant in tepidum ſe ſtrappozzare cruorem.
Jam claris oculis animalia tota capeſcunt,
In medium quorum Baldus ſe primiter offert,
Et nudo brando carnem ſmembrare comenzat.
Hunc ſcannat taurum, ferit urſum, ſnembolat aprum,
Illico Fracaſſus terrae baſtone repulſo,
Per medium armenti ruit, ut lupus inter agnellos,
Suffocat et manibus diros per colla dracones,
Atque venenifluos tantum necat unguibus angues.
Cum pedibus, manibuſque ſimul, cum dentibus atque
Squarzat, et in calido sbrojatur ſanguine totus.
Virmazzus juveni Philotheo junctus apreſſum,
Contra duos tauros magnam ſumpſere baruffam.
Cingar crebrificat nitidas generare favillas,
Sed draco praedictus vexabat morſibus illum,
Ne ſic ut ſpada faceret ſplendeſcere petras.
Hircanus raptim Leoniſſam deferit unam,
Serpentemque illum, Cingar clamabat, aſaltat.
Sed tamen Hircani Cingar tunc fata veretur,
Centaurum vocitat, Centaurus protinus ivit,
Hircanus jaciens ſpadam ſaltavit adoſſum

Serpenti,

Serpenti, ſtrictumque tenens per colla cavalcat.
Ille viam currens Hircanum tergore geſtat,
Falchettus cernens ſequitur: quo Hircane, gridabat,
Quo te, Hircane, draco menat? deſmonta miſelle.
Hircanus longas per grottas fertur ab angue,
Quem cum pugnadis ſemper ferit inter orecchias.
En illos ſubito velox Falchettus arivat.
Hircanus poſt ſe Falchettum ſentit habere,
Per quem ſecurus ſtrinxit tam fortiter anguem,
Quod ruit ille cadens terrae, perditque fiatum.
Per dextram zaffavit eum Falchettus orecchiam,
Quem ſtraſſinando ſtridentem retro tirabat,
Hircanus ſemper ſpronabat more cavalli,
Cumque feris pugnis, teſtam, groppamque (1) marazzat.
Ille per horriſonas alpes repetando boabat,
Nec, quo menat eum Falchettus, ire volebat.
Hunc magis Hircanus ſperonans calcibus urget,
Se tirat ille retro, nec vadere curat inantum.
    Non aliter cum vacca facit guidata becaro,
Maxime quando videt ſquartatas longe ſorellas,
Inque cruentatis pendentia fruſta (2) cavechis,
Et cum ſanguifica ſguarnazza (3) ſtare Becarum.
Cingar huc adveniens totum dentaverat enſem,
Non tamen e ſaxis flammas excudere ceſſat.
Jam Draco ſe noſcit ſpazzatum; protinus altram
Ecce capit ſpeciem, quoniam, mirabile dictu,
Quae nunc anguis erat, facta eſt formoſa puella.
Hircanus cecidit, Draco dum mutatur, arenae.
Falchettus ſtupuit, cuncti mirantur in illam,
A capite ad plantas indutam veſtibus albis,
Quae manibus librum cicigando tenebat apertum,
Seque latens trepidat, ne ſit compreſa baronis.

Corripit

(1) *Marazzat*. Vehementer percutit.
(2) *Cavechis*. Claviculis.
(3) *Sguarnazza*. Incompta, et foetens veſtis.

Corripit in ſoccam Falchettus preſtiter illam;
Sed ſcapat e manibus veſtis, Falchettus oſello
Plus levis hanc iterum per trezzas illico griffat,
Cui ſimul e manibus ſcarpat (1) cogendo librettum;
Mirabunda nimis tunc res apparuit illis,
Vix Falchettus eam raperat, librumque ſerarat,
En pecus omne fugit multo sbrajore debottum.
Illa ribalda gridans planctum ſpargebat amarum,
Falchettumque orat tales dicendo luſingas:
Ah Falchette, patis ſic me tractare puellam?
Meque tapinellam Dammam ſic laedere ſuffers?
Ipſa ego non curans hominum conſortia Nimpha
Palladis, has habito grottas, ſervoque pudorem.
Deh miſerere mei, dulcis Falchette, nec iſtud
Dignum laude quidem fuerit per ſecla futura;
Nam te sbeffabunt dicentes: o decus, o laus,
Barronem validum gracilem occidiſſe putinam.
Quid de me facies? en ſum muliercula, cernis?
Ergo velis, quaeſo, toltum mihi reddere librum,
Meque ſinas andare, praecor, nitidiſſime Barro.
  Et ſic Falchettum vulpina fraude carezzat.
Mox ſub barbozzo ſquaquarinum (2) fecit ad illum.
Venerat hic Baldus, Cingar, reliquique barones,
Et mirabantur quantum ſit bella puella.
Alter dicebat: ſcelus eſt offendere Nimpham.
Alter ait: non ſic, nam vel ſtria, vel maga putta eſt.
Tum Falchettus eam dum pro pietate moveſtus
Linquere diſponit, lumen procul ecce videtur,
Voxque ſonora tonat dicendo: prendite rurſum,
Prendite Barrones foedam, lordamque putanam,
Nam totus mundus ſit deſertatus ab ipſa.
Lironus repiat ſubito per colla puellam,

Namque

(1) *Scarpat*. Cum vi eripit.
(2) *Squaquarinum fecit*. Meretricio more manibus ſuaviter blandita eſt.

Namque manum flentis Falchetti evaſerat illa.
Ergo tenet, donec Vecchius barbatus arivat
Splendidus, et parens anima ſuperare Catonem.
Ut fuit agiontus laeta cum fronte ſalutat
Guerreros, illi reſalutant valde ſtupentes.
Mox Falchettum orat magicum ſibi tradere librum;
Illa gridat: ne des, ne des, Falchette, quadernum,
Iſte malus Vecchius vos ingannare peroptat.
Cui vir ſanctus ait: taceas miſerabilis alma,
Jam jam tempus adeſt, quo debes reddere contum
De tantis animis pro te ſub tartara miſſis.
Inde ait: a domino ſic ſic datur omnipotenti,
O dulces fratres, ut vos de ſemine Chriſti
Huc veniſſetis magicam deſtruzzere legem.
Dic meretrix, quaenam es? dicis te Palladis eſſe
Brutta putana, Deae famulam? tu mecha pudorem
Servas? o quantum paſſa eſt te ſumma poteſtas.
Sed dare nunc poenas te condecet, ejice librum,
Ejice, mi Falchette, librum. Tunc protinus illum
Falchettus terrae Baldo mandante gietavit.
Extemplo magnus fit terremotus ubique,
Turba diavolorum properat, (1) zaffatque ribaldam,
Quae meſchina gridans, dum portabatur, ajebat:
Nocentina vocor magicis tam dedita chartis,
Decipique mea Juvenem cum fraude (2) Folengum,
Jam valeat mundus, mea ſint habitatio vermes,
Tartara, ſerpentes, ignis, lachrimoſaque vallis,
Et ſic plorando fertur cum corpore ad orcum.
Stabat quiſque tacens, ſomnumque videre videtur,
Sed ridens Vecchius, me jam ſeguitate, comandat,
Ergo poſt illum vadunt parlando nientum,
Roccaforta ſuos ſequitur, Parduſque patrones,

Spezza-

(1) *Zaffatque*. Cum furore accipit.

(2) *Folengum*. Vide in ejus vita.

Spezza-cadena etiam ſquarzatis undique ſellis.
Poſtquam Vulcani pariter venere Botegam,
Alloquitur Vecchius: Bene jam veniatis Amici,
Sunt anni centum, quod vos expecto per iſtas
Speluncas, hoc celſa mihi providentia tempus
Conceſſit, donec te poſſem Balde videre.
Qui perges (ſi vera docent me ſidera) totas
Per Baratri portas, terraeque ſecreta videbis.
Unde tuam vitam, nec non cantare prodezzas
Decrevi, ſi tanta mihi donabitur aetas,
Quod cum compagnis praeſentibus inde retornas.
Nomine Merlinus dicor, de ſanguine Mantus,
Eſt mihi cognomen Cocajus Maccaronenſis,
Vos Pater omnipotens junxit, tutoſque reduxit,
Reſtat (1) adimplatis animo ſua juſſa fideli,
Qui vos elegit propter luſtrare Maſones
Inferni, ſtygiaſque mihi narrare facendas.
Conveniet (fateor) grandes paſſare fadigas,
Quod deſperati vitae quandoque (2) ſaritis,
Gratia coeleſtis vobiſcum ſemper habetur,
Undique defendet, nec vos mortalia poſſunt
Laedere, ſi Dominus coeli praebebit ajutum.
Sed tamen, o ſocii, vos confeſſare biſognat
Quae commiſiſtis per veſtrae tempora vitae.
Nec confeſſandi quaeſo vergogna ſit ulla,
Nam grandem meritum talis vergogna miniſtrat.
Cingar id aſcoltans ſtringit ſe in tergore totum,
Nam res difficilis ſe confeſſare videtur.
Baldus ait, placuit nobis parlatio veſtra,
Nos Merline pater tibi confeſſabimus omnes.
Nunc ego ſtelliferi pietatem noſco Tonantis,
Qui non advertens quantum peccavimus illi,
Nos elegit enim Baratri pro cernere Tombas.

(1) *Adimplatis*. Adimpleatis. | (2) *Saritis*. Eritis.

Et ſic promitto per Sanctos illius omnes,
Fortes in bello ſemper nos eſſe probabit:
Eya igitur Socii, (1) mentem brancate gajardam.
Quiſque ſibi revocans peccamina quanta gravavit,
Confeſſet, purgetque animam, ſuperetque Diablum.
Tunc omnes flexis genibus loca ſingula carpunt,
Quo melius poſſunt (2) fantaſticare comenzant.
Suſpirat Cingar, neſcit qua parte rapinas,
Furta, ſacrilegium, ludos narrare comenzet;
Dum penſare ſtudet, ſcelerum confuſio ſurgit,
Quae tot ſunt equidem numero, quot ſydera coeli.
Deventat mattus, dum crimina tanta repenſat,
Dumque malum putat hic, ſubito dimenticat illic.
Baldus erat primus, qui confeſſare volebat,
Ergo genuflexo devotus crimina dixit,
Poſt quem Falchettus lachrimis confeſſat amaris,
Cingaris errando, ſed non robbando ſodalis.
Hircanus ſequitur, purus, ſincerus et agnus,
Crimina Fracaſſo (3) multum ſed parva catavit,
Namque bonus certe ſemper fuit ille (4) polaſtius;
Sat Centaurus erat caricus, Corſarus et Hippol,
Omnia confeſſat plorans Moſchinus ad unguem,
Preſto ſatisfecit Philotheus, namque columba eſt.
Non (5) feciſſe bonum, ſcelus eſt plus grande Rubini.
Optime Malfattus recti confeſſat amator,
Succedit Malaſpina, ſatis quod dicat habeb at.
Confeſsor (6) ridet, ſe confeſsante Bocalo.
Una dies volvit pro confeſsare Lironem,
Corſarus ſemper quoniam fuit, atque Ladronus.

Sed

(1) *Mentem etc.* Fortl animo eſtote.

(2) *Fantaſticare*. Diligenti cogitatione percurrere.

(3) *Multum ſed parva*. Senſus eſt: Valde exigua crimina in Fracaſſo invenit.

(4) *Polaſtrus*. Galinae Pullus. Vox quae a Noſtratibus adhibetur ad ſignificandum hominem bonae indolis, et minime aſtutum, et doloſum.

(5) *Non feciſſe*. Rubini peccata ad id rediguntur, quod bonum omiſerit.

(6) *Confeſſor*. Helluonis, et ebrioſi hominis audiens ineprias.

Sed poſtquam Cocajus eos audire calavit,
Reſtat et ut Cingar mundus, puriſſimus agnus,
Confeſset, flexis ergo devote zenochis
Inprimis neſcit Crucifixi adducere ſignum,
Vel formare Crucem, dicens in nomine Patris.
Poſtea principium nimia formidine nullum
Scit dare, nec medium, nec finem, namque biſognat
A teneris annis dicat ſua crimina quaeque,
Sentit eum quod magna trahit ſuſpiria Baldus,
Et cicigando ſuis ſociis parlabat in unum
Cantonem ridens, em, em, (1) ſtat freſchus! et illi
Ridebant, quoniam ſat norant Cingaris acta:
Dum confeſsatur ſua frons ſudore bagnatur,
Nunquam tam grandem dixit feciſse fadigam,
Jamque dies unus paſsat, confeſſio mezza eſt,
Itur dormitum, nox tranſit, Cingar in ipſa
Nunquam dormivit noctu, ſed Solis in ortu
Surrexit, tornat, confeſsus veſpere manſit,
Cui datur, ut potuit credi, poenitentia grandis,
Omnia promittit Cingar, ſi attendit ad iſta,
Sat faciet, quamvis normam ſervare ſolebat,
Attendo (2), nunquam ſibi pro promittere ſtabat.
Immo promitto ſtabat pro attendere nunquam.
Abſolvit Cocajus eum, mox illico ſurgit,
Eya agite, clamat, Barrones, quae mora vobis?
Non eſt tardandum, pretioſum tempus habetis,
Vos eſtis netti, mundi, perfecte lavati,
Quidve opus ulterius? tantum peccare cavete,
Nam cum peccatis, tunc mens divina recedit.
Solus ego nolo ſpecu reſtare ſub ipſo
Sed pars ex vobis ſtigias deſcendat in oras,

V 2 Pars

(1) *Stat freſcus*. Ironice ſic explicamus: *male illi eſt*.

(2) *Attendo etc.* Hominem qui promiſſis non ſtat, nos vernacule explicamus: Illi *prometto* non ſignificat *fidem praeſto*.

Pars mecum maneat, ſic ſic jubet alta poteſtas.
Obmutuere omnes, cernentes ſeque viciſſim,
Ignorant quales Baldus velit illic Amicos
Vivere, nemo quidem curat reſtare dedretum.
Ergo butare parant ſortem, mandante Cocajo,
Quales cum Baldo Plutonis ad atria vadant.
Exiit Hircanus primus, qui ſaltat alegrus,
Nam cupit Inferni curioſus cernere ſtanzas.
Poſt quem Falchettus, poſt quem fortiſſimus Hippol,
Centaurus ſequitur, dubioſus et ipſe Lironus,
Inde Eracaſsus adeſt, mox ultimus ipſe Rubinus.
Malfattus, Cingar, Malaſpinaque ſtare jubentur
Moſchinuſque manet, Boccalus, et ipſe Cocajus.
Ingemuit Baldus dicens, ſine Cingare nunquid
Ire feram? nunquid ſine Cingare vivere poſsum?
Quicquid enim facio ſine Cingare, ſola videtur,
Quicquid enim meditor ſine Cingare, debilis aura eſt,
Compagnia quidem noſtra eſt ſine Cingare guaſta,
Et ſic, dum Baldus loquitur, plorabat amare.
Quando ſuum Baldum flentem videre Barones,
Inteneraverunt praecordia pro pietate,
Et facere incipiunt pro Cingare quiſque (1) regattam,
Ergo conſilio Merlini ſtare Rubinum
Eſt opus, atque fuit Baldus contentus in hac re,
Dummodo ſtare velit ſecum Philotheus Achates,
Sed tantas fecit madalenas (2) ipſe Bocalus,
Et tantum brazzis Baldum exoravit apertis,
Quod fuit andandi ſibi larga licentia ſecum.
Merlinus poſt haec ſermonem fecit ad illos,
Quod pars quae reſtat nimium contenta remanſit,
Et pars quae vadit nimium contenta receſſit.

Ducere

(1) *Regattam*. Vox Venetiis uſurpata ad explicandum Cymbalarum certamen: Hic metaphorice ſignificat pro Cingare contendere.

(2) *Madalenas*. Tam ſuppliciter exorare.

Ducere deſtreros ſecum nil quippe biſognum eſt,
Quos ad ſervitium reſtantum Baldus (1) arengat.
Tunc ego (2) biſcoctos (3) panes, carnemque ſalatam
Appoſui menſis, dixique ſedere, Barones.
Poſt Epulas illos feci conſurgere, qui me
Sectantes intrant Maſelini tecta jacentis;
Hisque loquens dico: Petra cercate ſub iſta,
Venturam quia non modicam retrovabitis illic.
Centaurus voltat lapidem, tunc Baldus in atram
Deſcendit ſcalam, longam bene mille ſcalinos.
Omnes ſuccedunt, Merlinus ſupra remanſit.
In fundum ſcalae portam catavere feratam,
Quam pede Fracaſsus patefecit cardine rupto;
Introeunt magnam nulla formidine ſalam,
In qua lux tanta eſt, effundens lumina paſſim,
Quod tu juraſses hic eſse Palatia Solis.
Eſt lapis ingentis pretii, qui lumina fundit,
Inque coruſcanti Criſtallo fulgidus ardet.
Huc Baldus properans quemquam non cernit adeſſe,
Miratur lapidis ſplendor cui tollit ocellos.
In circum ſalae ſtant arma picata murais
Pulchra, nec in toto mundo nitidiſſima tantum.
Illa ſtupeſcentes pariter guardare comenzant,
Formidantque quaſi tam lucida tangere tela.
In capite ipſius ſalae grandiſſimus Elmus
Pendet, qui ſummo pennazzum vertice promit.
Ac ſuper excelſum quaedam Damigella cimerum
Stabat, et hoc manibus diſteuſis carmen habebat.

Hunc

(1) *Arengat*. Perorat.

(2) *Tunc ego*. Hic in perſona propria Merlinus loquitur, ſed parum ad rem. Nam antea dixerat

Unde tuam vitam, nec non cantare prodezzas.
Decrevi, ſi tanta mihi donabitur aetas.

Male igitur ſe jam facere prodit, quod poſt multos annos ſe facturum promittit.

(3) *Biſcoctos*. Probe coctos.

Hunc (1) portare Gigas Nembroth certando ſolebat,
Martelli (2) inventor fecit Tubalm-cain ipſum:
Baldus ait: Fracaſſe, tuum caput hunc ferat elmum,
Corpore non minor es Nembrotto, forcibus atque;
Illum Fracaſſus removens in vertice plantat,
Nec ſibi rem binas voltas tunc dicere fecit.
Tunc proceſſerunt; armorum ſplendifer ordo
En alter patuit viſu collectus in unum,
Supraque hoc ſcriptum tabula pendebat in alta;
Armaturam iſtam quondam ſe veſtiit Hector.
Induit hac Baldus, quoniam minor Hectore (3) non eſt.
Ulterius vadunt, Trojano ſanguine tincta
Arma vident, ſuper iſta fuit Epigramma notatum;
Ornarunt quondam Paladini corpus Achillis,
Optima quam fuerint, Ajacis morte probatur.
Hircanus tulit haec, quibus eſt plus dignus (4) Uliſſe,
Quae dum cingebat, probus Hippol arma catavit,
Quae Venus Aeneae componere fecerat olim,
Haec mea ſunt, dixit, mox preſtiter illa (5) dobavit.
Non procul his etiam ſunt arma nitentia (6) Theſei,
Haec ſibi delegit, Baldo mandante, Lironus.
Sunt quae portabat fera Virgo Phentheſilea,
Suſcipit haec nemo, muliebris namque figura eſt.

Hannibal.

(1) *Hunc portare ec.* Nembrothus filius Chus, et Chami Nepos, ingentis ſtaturae, et roboris Vir. Primus hic fuit, qui circa Mundi annum milleſimum octingenteſimum ſibi Supremum Dominium, et poteſtatem in coeteros homines uſurpavit. Circa id tempus ad coelum ſibi iter, celebris Turris Babellicae aedificio, parare ſtultiſſime aggreſſus eſt.

(2) *Martelli etc.* Tubalm.Cain Filius Lamech, et Sellae, qui circa annum Mundi. 1057. artem ferri, Cupri, et metallorum omnium ducendorum invenit. Inde bella primum, deinde Idolatria exorta.

(3) *Hector*. Dempto tamen enſe, quem jam habebat.

(4) *Uliſſe*. Satis celebris in bello Trojano. Pro armis Achillis cum Ajace contendit, atque ipſa obtinuit.

(5) *Dobavit*. Induit. Illis ſe ornavit.

(6) *Theſei*. Theſeus Athenarum Rex, et primus Athenienſis Reipublicae Inſtitutor annis 1236. ante Chriſtum natum. Fidiſſimus Pirithoi Amicus, quem ab Inferis eduxit, illuc ipſe deſcendens.

Hannibal ille furens ductor Cartaginis arma
Hic ſua quin etiam Romae tam noxia liquit.
Cingar ait, Romam ſi terruit Hannibal iſtis,
Sic ego Diablum ſuperabo Cingar eiſdem:
Dixerat, et totum ſubito ſe ficcat in illas.
Hic quoque Pompei ſtant contra Caeſaris arma.
Caeſare veſtitur Falchettus, parſque canina
Excipitur, ſolo quam cum faldone covertat.
Aſt alio in muro Judaica tela patebant.
Primum quae Hebrei Dux quondam Joſue ſtoli
Induit, iſta vetus fecit ferrarus Oliab.
Poſt haec ſubſeguitant Sanſonis tela gigantis,
Ipſa fuere (1) quidem noſtro ſatis apta Fracaſſo.
Pendula ſtat muris ibi ſmiſurata Corazza,
Quam contra David geſtavit ſchena Goliae:
Iſtam Centaurus circum veſtivit adoſsum.
Sunt ibi Carlonis Francorum Regis honores,
Aurea flamma (2) nitet, quam nunc, o Brixia, godis.
Magnanimi Orlandi comitis de Anglante trophaei
Durindana (3) tamen non illic ſpada catatur.
Mox Ducis Albani montis ſtant arma Rinaldi;
Eſt quoque Bacchioccus (4), quem Morgans ferre ſolebat,
Accepit Fracaſsus eum baſtone relicto.
Moſchinus pro nunc, Philotheus, atque Rubinus,
Malſattus, Malaſpina ſimul, non arma tulerunt.
At niſi ſquarcinam Marguti (5) repperit illic
Boccalus pro ſe, quae fodro nuda putreſcit.

Hanc

(1) *Ipſa fuere*. Ipſis tamen non eſt potitus, quia Nembrothis arma jam ſumpſerat.

(2) *Aurea flamma*. Vexillum apud Romanenſes ſatis notum, quo explicato certa erat Victoria. Aliud verum hujus nominis Vexillum Brixiae aſſervatur, quod Coelitus delatum, plures ipſis victorias; ſed praecipue, celebrem contra Nicolaum Piceninum triumphum illis comparavit.

(3) *Durindana*. Qui Orlandi enſis fuerat, Hector antea uſus eſt.

(4) *Bacchioccus*. Malleus ferreus, quo in bellis Morgans utebatur.

(5) *Marguti*. De Marguto vide ibidem.

Hanc cito Gallono taccat, non altera curat
Arma, ſed incuſat Compagnos eſſe fachinos,
Immo inſenſatos, caricantes corpora ferro.
Baldus id aſpiciens dixit: Boccale, quod armis
Non te ſecuras? en cernis quanta ſuperſunt.
Non me, reſpondet, ferrum Natura creavit.
Sum caro, dico tibi, ſic ſic de carne manebo.
Rurſum Baldus ait, ſquarcinam quod geris ergo?
At Boccalus (1), ego ſenſi quod ſub Phlegetonte
Anguillas comedunt graſsas tria brachia longas,
Si nobis epulae mancabunt, quomodo credo,
Quid reſtat ni cum ſquarcina tollere pellem?
Ac ibi ſunt olei caldaria plena bojenti,
Eſt focus, ut dicunt, Anguillas frizere poſſunt.
    Hunc oh ſermonem Boccali quiſque cachinnat,
At poſtquam rutilo texerunt corpora ferro,
Quiſque (2) piat Scutum, ſeu Targam, ſive Rodellam,
Conſtat abundanter teli genus omne fuiſse.
    In medium Salae Baldus ſaltavit in armis,
Seque provare parat ſcrimando contra ſodales.
Cingar (3) in inſtanti trat de galone ſpagnolam,
Se quoque ſub targa totus curvatus abaſſat,
Quod, Menchione, bravas? dicebat, nunc tibi Cingar
Quid valet oſtendet, ſta ſaldus, para ſtocatam,
Et ſic dicendo tres colpos fecit in unum.
Baldus ridebat, ſemper ſcrimando repoſſat,
Mirat et attentus quod Cingar porrigat unum
Ante pedem, nam ſic faciens ſotoſora tomaret.

Tunc

(1) *At Boccalus etc.* Stare Boccali reſponſio ſatis quidem arguta, et faceta, animi ſui nimis jocoſi hilaritatem, et ſcurrilitatem oſtendit.

(2) *Piat*. Aſſumit, accipit.

(3) *Cingar etc.* Cingaris cum Baldo jocoſe pugnantis animum, ac celeritatem optime deſcribit hic Poeta et ad irriſionem inducit, dum etiam eximium Baldi robur ab Sociorum armis, et ictibus ſe defendentis mirifice oſtendit.

Tunc (1) piatonadam Baldus menavit ad illum,
Et pede ſupra pedem poſito, dum ſe retirare
Vult Cingar, caſcat, chioccatque culamine terram;
Extemplo comites omnes movere cachinnos.
Subriſit Cingar, furſumque levando gridabat,
Eya cito, Fratres, brandos educite veſtros,
Et mecum pariter Baldo veniamus adoſſum.
Tunc omnes Baldum piatonizando (2) ferarunt,
Qui ferit in fianchis, qui retro, qui ferit ante,
Omnes intornum Baldo ſua tela menabant.
Non ſic pirlat enim, cum foemina fila revolgit,
Guindalus (3), aut quando ſegetem rota ſaxea frangit,
Ut Baldus girat pede ſolo, terque, quaterque.
Denique toccatis cunctis ibi ſolus ab illis
Reſtitit (4) intactus, ceſſat procedere ſcrimma.
Cingar abit, lapidemque illum tam clare nitentem
Deſpiccat muro, quem Baldi ficcat in Elmum.
Hunc tibi Victori, dixit, largimur honorem,
Cum quo per Baratrum poteris donare luſorem.
Poſt haec Baldus eos ſcalam montare comandat;
Quos (5) ego ſuſcepi, fecique ſedere parumper.
Vos Deus elegit dixi, de gentibus unos,
Ut prius e mundi vitiis, armiſque refecti,
Gulſoream penitus valeatis ſtrugere ſectam;

X Ipſa

(1) *Platonadam etc.* Ictum ex tranſverſa parte enſis.

(2) *Platonizando.* In eadem ſignificatione hoc verbo utitur Auctor, quod vere ſignificat hoſtem ex adverſa gladii parte percutere, ne graviter ſaucietur.

(3) *Guindalus.* De hoc alibi dictum. Vox haec Mantuana Italicè vere ſignificat l'*Arcolajo*. Joannes Andreas Anguillara lib. IV. Metamorph. ſic optime ſtudium hoc muliebre exprimit.

Un Panno doppio la manca premea;
Onde il filo al gomitol fea paſſaggio:
La deſtra fea del filo al fil coperchio;
E la palla veſtia di cerchio in cerchio.

(4) *Reſtitit etc.* Non bene intelligo, quomodo intactus remanſerit Baldus, cum ſupra dixerit Auctor.

Qui ferit in fianchis, qui retro,
qui ferit ante etc.

(5) *Quos ego.* Rurſus in perſona propria Merlinus loquitur.

Ipſa quidem ſic eſt operantibus aucta Diablis ;
Quod niſi praeſidium dederit vis una Tonantis ,
Chriſti ſumma fides, et lex , cui (1) Julia ceſſit,
Corruet , (2) errorum multis nunc recta magiſtris.
Olim quarundam vetularum parva ſtriarum
Turba dabat poenas meritis incenſa caſottis ,
Sed modo non tantum confectae tempore vecchiae
Gattas, Montones, Capras , Porcoſque cavalcant,
Verum Magnates plures, Dominique togati ,
Et qui dant populis in ſacro jura ſenatu ,
Se ſub Gulforea ſtatuunt ditione regendos.
Obſervant (3) zobias , ungunt ſua membra cirottis,
Quos ego ſaepe cavas tueor tranſire per iſtas ,
Namque ſuam properant ad cortezare (4) Madonnam ,
Gulfora quae dicta eſt, reliquarum prima ſtriarum,
Scortaque Luciferi, tot certè digna (5) caſottis ,
Quot lapides terrae , Maris undae , ſidera coeli .
Ipſa ſtudens Magiae penetravit viſcera terrae ,
Inque ſinu centri ſimulatum condidit orbem ,
Haec vos cuncta decet non tantum ſternere brandis,
Corde ſed accorto , ſenſuque a crimine mundo.
Dux eris , atque pater ſociorum , Balde , tuorum ,
Nulla ſuperſtitio poterit te laedere ſolum ,
Sed caveant alii , tua ne mandata refudent;
Ite precor tandem, Crucifixi tollite ſignum .
    Baldus abrazzavit ſletu ſtillante Rubinum ;

Mox

(1) *Cui Julia*. Ab Imperatoribus leges latae.

(2) *Errorum etc.* Quoſdam hic aetatis ſuae maleſanae doctrinae Theologos fortaſſis ferit Poeta.

(3) *Zobias* Dies Jovis, quibus unctae Sagae , ad maleficia peragenda noctu per aerem ferri credunt nimiae credulitatis mulieres .

(4) *Cortezare* . Obſequium coram exhibere .

(5) *Digna caſottis* . Cum in maleficiis detegerentur Sagae , flammis tradebantur .

Mox alios, Malaſpina ſuo pro Cingare luget,
Malfattuſque ſuo pro Hircano, denique ſtricti
Agmine diſcedunt, nos ſexque remanſimus illic.

Digitized by Google

ARGUMENTUM

IN VIGESIMAMPRIMAM MACARONICEN.

Cingaris excreſcit naſus tantum, quod in illo
Scapuzzat, quoniam ſtrio tocarat eum.
Attamen hunc ſanat Seraffus, poſtea Raffum
Cuſtodem Nili fluminis interimunt.
Fracaſſus comites in forti tergore geſtat,
Donec Gulphoreas reperiere caſas.
Illic dum parlat cum Baldo, Luca, Philippus,
Baldus compagnos cernit abeſſe ſuos.
Quos alias tandem retrovavit habere figuras:
Sed per Seraffum priſtina fazza redit.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE VIGESIAMPRIMA.

Qualis es o Mulier facilis ſuccumbere furto,
Furto? (parce rogo, volui ſuccumbere viro
Dicere, ſed brevis eſt praecedens ſyllaba) qualis
Ergo viro facilis ſuccumbis Foemina, ſive
Officio (1) voti, ſive acta prurigine carnis.
Aſt ubi (2) tamburi formam tua pancia ſumit,
Ac inflata uteri pellem diſtendier audis,
Perque tuum (3) gambar vadit rugando (4) cavagnum,
Tempus

(1) *Officio voti*. Debito Conjugali.

(2) *Tamburi*. Aſt ubi in modum timpani venter excreſcit.

(3) *Gambar*. Foetus, qui in ventre matris movetur.

(4) *Cavagnum*. Vox vernacula caniſtrum ſignificans, et inflato ventri per translationem aptatur.

Digitized by Google

Tempus adeſt partus, vel Mortis, dicere poſſum,
Quo meſchina bonos debes (1) padire boconos.
Angeris, et numquam velles habuiſſe maritum.
Sed poſtquam bellum sborraveris inde putinum,
Neſcis ſtare loco, tanta eſt tibi nata voluptas,
Ad vomitumque redis tranſacto tempore poco.
Talis es, o Cingar, facilis ſuccumbere furto,
Furto? ſic, furto, nec tam ſuccumbere furto,
Sed tot criminibus variis, tibi dicere poſſum,
Quot (2) Sguizeros mandat montagna ſguizarica morti;
Sed modo namque tibi confeſſio ſancta levavit
Ex humeris peſum, quo non peſatior alter,
Laetus es, et cantans in (3) ſtroppa ſiſtere neſcis.
  Heu quia ſunt omnes, ſi rem bene cogito, Cingar,
Noſtra velut Cingar facilis delabitur aetas
In vitium, ſed mox animi faſtidia ſurgunt.
Quis tam certus adeſt, quem non petulantia carnis
Pungat, et interdum tollat de tramite recti?
Quis tam ſanctus homo, qui non quandoque pateſcat
Eſſe (4) caro, preſsuſque ruat ſub pondere carnis?
Aſt (5) peccare hominis, numquam emendare diabli eſt.
Si quandoque caro ſua nos poſt vota reducit,
Nunquid nos aliis animantibus aequa Poteſtas
Diſſimiles ſtatuit fruſtra? ratione vigemus.
Hinc (6) ordita fuit Patribus Confeſſio, verum

Hoc

(1) *Padire boconos*. Amaritie, et luctu gaudia compenſare. Eſt vernaculum adagium.

(2) *Sguizeros*. Helvetios intelligit, qui Etruſce dicuntur *Svizzeri*, vernacule *Sguizeri*. Qui militum agmina comparant, et reliquis Potentatibus vel locant, vel vendunt.

(3) *In ſtroppa*. Neſcis te continere. Vernaculus dicendi modus, de quo alibi.

(4) *Eſſe caro*. Moralis ſententia. Nemo eſt tam virtute provectus, qui humanae infirmitati aliquando non ſuccumbat.

(5) *Aſt peccare etc.* Proſequitur moralis philoſophiae dogmata. Vulgare eſt adagium. *Il peccare è da uomo, il non emendarſi da demonio*.

(6) *Hinc ordita*. Hinc ortum habuit Patrum Inſtitutum peccata confitendi, ut pudor confitendi cohiberet peccandi licentiam. Haec eſt Poetae ſententia. Verum peccata confitendi apud hominem neceſſitas, quidquid blaterent Haeretici, a praecepto Chriſti Domini ortum habuit, quod naturae in vitium proclivi corrigendae valde utile eſt.

Digitized by Google

Hoc opus, hic labor eſt, facinus committere paulum
Nos pudet ante Deos, homini ſed dicere multum.
Offendiſſe Deum nobis minus eſſe videtur,
At mage nos, homini commiſſum perdere, vexat.
Fallimur, ah miſeri! vitio ſine poſſe putantes
Vivere, qua propter ſi carne gravante labamus,
Turpe quod in crimen veluti ſors noſtra miniſtrat,
Ire ſacerdoti nudare pigreſcimus illud.
Mente faticamur, timor urget, pectus acerbat
Sinderefis, montemque humeris geſtare videmur.
At poſtquam fuerint animo diſcuſſa recenti
Crimina, laetamur tantum evaſiſſe laborem.
Sed veh qui ſuperos laedunt ſub (1) tegmine recti!
Stat quia Juſtitiae ſub imagine culpa frequenter,
Dicitur Hypocriſis vitium, ſimulataque Virtus.
Deforis elucet velut albida (2) petra ſepulchri,
Foeda ſed interius putrefacta Cadavera ſervat.
Noſcite, diſpliceat quantum fraus iſta Tonanti,
Qui noſtra ſub carne latens reprobabat iniquos
Hypocritas, revocans meretrices, atque latrones.
Emendaturum genus iſtud namque ſciebat,
Sed pietas ſimulata nequit (3) mendarier unquam.
Non erat ex ipſis noſter, mihi credite, Cingar,
Non erat ex ipſis, quos dicunt (4) Santificetur,
Sive (5) Gabadeos, aliquos niſi quando gababat,
Atque Viandantes ſancta ſub veſte robabat.
Sed modo confeſſus gaudet, (6) titaloraque cantat,
Bertezat, ridet, ſaltat, ſtigatque Bocalum,

Qui

(1) *Sub tegmine recti*. Contra Hypocritas de more invehitur.

(2) *Velut albida*. Chriſti Domini nota ſententia. In aliis editionibus legitur *velut aurea*; ſed editionis noſtrae lectionem praeferendam duximus.

(3) *Mendarier*. Emendari: corrigi. Notabilis ſententia, et nimis vera.

(4) *Sanctificetur*. Qui ſanctitatem oſtentant, quam non habent, a nobis vocantur *Sanctificetur*.

(5) *Gabadeos*. Nomen irriſorium eorum, qui ficta pietate, quedare... putant, ſe Deum fallere poſſe.

(6) *Titaloraque cantat*. Ruſticanam cantilenam modulatur.

Qui quoque Gajoſſus ſalſa de carne Mezenum,
Vix confeſſatus Merlino fraude robarat,
Atque ſimul dulci duo plena Cucurbita vino.
Increpat hunc Baldus poverum ſpoliaſſe Romitum;
At Boccalus ait: deh mangia in pace biavam,
Et tu non comedis perſuttum Balde libenter?
Forſan in inferno poteris retrovare Tavernam?
Baldus ait, Virmazzus habet de pane cavagnum.
Quid? Boccalus ait, nobis ſcriptura comandat:
Non in ſolo pane vivit homo, caro carnem
Accuſativo facit; ſic nos de carne cibemur.
Quiſque piat feſtam pro Cingare, proque Bocalo,
Qui vadunt mutuo follas narrando facetas,
Nam via longa nimis ſic ſic brevis eſſe videtur.
Baldus in excelſo carbonem vertice geſtat,
Qui nihilat groſſas fulgenti luce tenebras.
Jamque caminarant per grottas mille pedeſtres,
Fit ſonus ecce ſuas poſt ſchenas plurimus, atque
Vox gridat anterior, ſta, guarda, vade dabandam.
Quali cum guiſa Papam ſociare videmus
Inter Alabardas centum, peditesque Staferos,
Per quos hic illic mandatur ſtare dabandam.
State, gridat Baldus, quo pervenit iſte tumultus?
Illico sfodratis brandis dant ſcuta lacertis,
Separat et comites ad bandas undique ſtradae,
Fit via trans punctas brandorum utrinque minantes,
Ac ſi per piccas vellet paſſare Todeſcus.
Maxima comparet tacitae confuſio gentis,
Quae diverſimodis Franceſco more cavalcat.
Pars equitat (1) Gramolam, pars Deſcum, parſque cadregam,
Pars Colum, Treſpum, pars Secchiam, parſque Telarum,
Pars

(1) *Gramolam*. Inſtrumentum quo piſtores panem depſunt. Vox a nobis explicata in Zapit. p. 16. nota 3. Sicuti plura alia ex hiſce vernaculis nominibus ibi, et alibi a nobis explicata fuerunt.

Pars Tripodem ferri, pars Naſpum, parſque Cavagnum,
Pars Scoppam, Tabulam, Concam, (1) Miſamque farinae,
Per medios Comites nulla formidine paſſant.
Nil penitus citant, Baldus ridere comenzat,
Cingar ait clamans, quae gens? quo pergitis? ola?
Nemo reſpondet, procedit muta caterva,
Non modicum faciunt ſtrepitum per ſaxa cadreghae,
Piſtones (2) jadae, Gratarolae, mille facendae.
Continuo rident fratres, tamen omnia viſu
Contemplant ſtupido, brandis menare parati.
Falchettus loquitur, ſunt iſti nempe ſtriones,
Eſt hodie giornus (3) Zobiae, Boccale, dimanda:
Si Zobiae fortaſſe dies eſt iſte: nequaquam
Fortunam, Boccalus ait, tentabo, ſed ecce
Ultimus apparet, ligni cui zoppa cavalla eſt.
Vix ea fatus erat poſtquam tranſiverat omnis
Copia, qui Secchiam ſtafezat deſuper unam,
Poſterus (4) extremo tetigit cum pollice naſum
Cingaris, et ſubito poſt coetum ſprone galoppat,
Illaque barbaricas ſuperaret Sechia cavallas.
Res miranda ſtatim comparuit ante ſodales.
Cingaris incepit pedetentim creſcere naſus,
Defluit in longum, barbozzum jamque tocabat,
Atque bighignolos (5) Lambicchi paret aguzzus.
Cingar at infelix umbram prius eſſe putarat,
Unde manu reparare volens urtabat in ipſum

Y Naſaz-

(1) *Miſamque*. Ligneum vas, ſive inſtrumentum, in quo aqua farinae commiſcetur ad fermentandum, et efficiendum panem.

(2) *Piſtones Jadae*. Piſtilla, quibus pulmentum cum allio contunditur, vocaturque Etruſce *Agliata*. Vernacule: *Jada*.

(3) *Zobiae*. Dies Jovis, vulgo, apud Sagas facer.

(4) *Poſterus*. Poſtremus.

(5) *Bigbignolos*. In clibano ad ſtillandum quodam quaſi roſtrum, ſeu canula oblonga erumpit, quod Poeta vocat *bigbignolo*; et vernacule applicatur hoc verbum cuilibet rei in corpore quolibet protuberanti, et in longum ſe extendenti.

Naſazzum, qui jam prolixus pectora coprit,
Suſcipit et formam ſeu caudae, ſive budelli.
Me miſerum, clamat, quo tanti copia naſi
Proceſſit? mirate precor, mirate Fradelli;
Cernitis hunc naſum? tunc illi firmiter adſtant.
Obſtupuere, pedes quoniam defluxit ad imos.
Dumque timens voluit Moſchinus currere, longum
In Naſum pedibus ſcapuzzat, et inde ſtramazzat.
Baldus non potuit quin fleret fata ſodalis,
Attamen, ut prudens quod erat, deluſio noſcit.
Ne timeas, mi Cingar, ait, truncabimus iſtum
Naſonem petito, cui priſtina forma redibit.
Boccalus parlat, quid sbigotiris ob ipſum?
Nempe tibi invideo, Cingar, naſare Melones
Stans drittus poteris, nec te baſſabis odori.
Hoc verbo ridens Cingar, patientia, dixit,
Me jam per naſum bufali de more poteſtis
Ducere: ſed quoniam mihi paſſus occupat, ipſum
Jam ſeptem cubitos longum volo circa colengum.
Cingar, ſic faciens laeta cum fronte recedit,
Attamen andando penſat deponere naſum.
Jugiter hunc ſolito Boccalus more caleſſat,
Jugiter et ſolito fert illum Cingar amore.
Non erat ex numero quorundam quippe bravantum,
Qui dare ſunt faciles, at non (1) repiare botones.
Quod ſim naſutus, dicebat, curo pochettum,
Langueſco verum tanto ſub pondere Naſi.
Vis, Falchettus ait, tibi demus Cingar ajutum?
Dixit, et a collo Naſum diſtorchiat omnem,
Praecedensque illum ſpallis non abſque fadiga
Suſtinet, ac alii ſuccedunt ſaepe labori.

At

(1) *Non replare botones*. De aliquibus loquitur, quibus placet de aliis ironice jocari; ſed jocum de ſe ipſis non tollerant. Significat: *recipere jocos*.

At pater interea Seraſſus cumque (1) Giuberto,
Cumque duobus erat Merlini junctus ad Antrum.
Sed Baldum quandoque cognoverat eſſe receſſum,
Preſtiter avertit ſchenam, dixitque, valete.
Tres illum ſeguitant Giubertus, Pizza, Rafellus,
Pizza capelletus greghefco ſtemmate natus,
Sed mater ſchiavona fuit, penſate, Fradelli,
Quae mixtura hominis, quid ſit confeſſio nunquam
Cognorat, ladro, barrus, fur, ſanguine gaudens.
Quid referam? (2) Stradiottus erat, queo dicere pejus?
At Stradiottorum quia mos eſt mittere gueriam,
Pizza Capelletus, vel Pizza guerra vocatur.
Attamen a reliquis Stradiottis diſtat in unum,
Namque fidelis erat, per amicum tradere vitam.
Patria ſed pulchri fuit urbs Milaneſa Rafelli,
Qui nunquam panem, nec quidquid corpora nutrit,
Sumebat, dulci tantum ſe paſcit amore.
Quapropter quicquid contrectat, replet amore.
Seraffo multum fuit haec complexio grata,
Utebatur eo variis in rebus Amore.
Ergo cito Magicum traxit de pectore librum,
Dum legit, en Cervi ramoſi quattuor adſtant,
Ore brias ut Equi geſtantes, tergore ſellas.
Quos montare jubet Seraffus, nemo repugnat.
Quattuor hi ſtrictis calcagnis, oreque preſſo,
Ne dicant Jeſum, per opaca ſilentia currunt,
Immo volant, quoniam portantur ſupra Diablos.
Itur ad orbeſcam, guidant quocunque Cavalli,
Inque oculi motu poſt Baldi terga fuerunt.
Siſtite, dicebat Serraffus, ſiſtite Cervos.
Ecce procul Baldi grottas illuminat Elmus.

(1) *Cumque Giuberto*. Seraffum hic reperit cum Giuberto, quem Seraffus ipſe tranſtulerat ad fin. Macar. XIX.

(2) *Stradiottus*. Dalmata, ſive Illyricus ex Graeca matre.

Tunc diſmontarunt, Cervoſque recedere mandat
Seraffus, lapideſque Bubae tres expedit illis,
Quas ſi quis gerit in boccam, inviſibilis eſit.
Ergo ſimul properant, alios guardare valentes,
At non guardari, lapidum ſic maxima vis vult.
Introeunt Baldi compagni nemine viſi,
Ac ibi ridendo pugnos menare comenzant.
Primus Boccali Seraffus percutit aurem,
Ohime gridat, quiſnam mihi nunc percutit orecchiam?
Talia dum loquitur, (1) chiappa picigatur in una:
Va Diavol, ego non poſſum vivere, cancar
Balde tibi veniat, quo nos codeſella menaſti?
Pizza Guerra pedes transverſat ante Lironem,
Qui cadit, et ſurgens alia quoque parte tramazzat,
Namque Rafellus eum ſpingit, buttatque ſtravoltum.
Hippol ait, quid Balde juvat portare Luſorem?
Undique (2) tampellor pugnadis nempe (3) cotoris,
Nec percuſſores video, tamen ecce putabor
Mattus, namque volo memet defendere pugnis.
Sic ait, et manibus concluſis verberat umbras.
Giubertus ridens Falchetti e tergore naſum
Cingaris abſtulerat, poverumque tirabat ubique.
Heu quia, Cingar ait, per naſum ducor ut Orbus.
Hircanus, dum vult illi ſuccurrerrere, pugnum
Menat, et in ſaxum colpit, ſofiatque panadam,
Nemo ſtigat Baldum, ſed eum venerando reſpectant.
Seraffus caudam Centauri tirat equinam,
Ille jacit calzos, fruſtraque recalcitat umbras.
Galantariam poſt ipſam, denique petram
Serraffi juſſu sboccavit quiſque (4) bubinam,

Noſcunt

(1) *Chiappa piccigatur.* In nate feritur. *Pizzicare: Pizzicoto* Etruſce dicitur, alii carnem digitis ſtringendo vellicare.

(2) *Tampellor.* Percutior.

(3) *Cotoris.* Ingentibus.

(4) *Quiſque bubinam.* Upupae petram, de qua dixit ſupra, reddere hominem inviſibilem, juſſu Seraffi quiſquis ab ore extraxit, ut ſe viſibilem redderet.

Noſcunt Giubertum, qui ridens currit, abrazzat,
Stringit compagnos, Seraffum Baldus honorat.
Supplicat inde, velit de vultu tollere Naſum
Cingaris ingentem, primaeque reducere formae.
Non cogat, Seraffus ait, me Cingar ad iſtud,
Namque malum proprium, nec non nihil utile poſcit:
Si bene quicquid agit neſciret corde locare,
Ad naſum faciat tres, quattuor, octoque groppos.
Deh Seraffe pater, dicebat Cingar, utrumque
Tollite vobiſcum quaeſo, naſumque, rudemque
Mermoriam (1), plus quam talis mihi machina reſtet:
Ergo Seraffus motus pietate, cavavit
Extra ſcarſellam Cerottum neſcio qualem.
Molzinat Naſum veluti ſi mungeret Hircum,
Qui callat ſenſim, Candelae more bruſantis.
Ut fuit ad primam ſpeciem, feſtinus ab illo
Se tollit Cingar, ſaltat velut Haedus in altum,
Nec (2) fuit ordo unquam poſt hac ſibi tangere naſum,
Jugiter addubitans rurſum ne creſceret ille.
Hinc fuit adagium, verum ſalvando, repertum,
Quando quis non vult ſibi Naſi pinza tocari.
Vix ea finierant, Seraffus in ore lapillum
Claudit, et a ſociis non viſtus inde recedit.
  Jamque caminarant tres Antra per abdita giornos,
In finem Grottae firmarunt denique paſſum.
Non ultra paſſare valent, via namque ſmaritur.
Unicuique nimis durum eſt reflectere paſſum,
Aut replicare viam tanta ſtrachedine factam.
Ergo impazzati ſtant omnes, ut ſolet eſſe,
Quando (3) formicae peragrantes ordine longo

Supra

(1) *Mermoriam*. Pro memoria mimice dictum.

(2) *Nec fuit ordo*. Nec Cingar permiſit poſt hae a quoquam ſibi naſum tangi; unde natum adagium, de quo Poeta ſubdit verſibus ſubſequentibus.

(3) *Quando formicae*. Formicarum ſibi cibum congerentium deſcriptionem elegan-

Supra murajam, baſant ſe ſaepe viciſſim.
In medio quarum ſi cum carbone notatur
Linea, non audent ſignum tranſire per illud.
    Attamen horrendum ſaxum Fracaſſus abrazzat,
Fortiter et relevans, obſcurum detegit Antrum.
Ciſternae ſimile, aut foſſato valde cavato.
Apponunt aures, ſi quid ſentire valerent,
Audivere ſonum fluvii per ſaxa ſtrepentis,
Cernere nil poſſunt oculis, quia valde profundat.
Cingar confeſtim deſcendere cogitat illuc,
Ergo ſe manibus brancans ad ſaxa Cavernae
Callat, et ad fundum tandem ſtraccatus arivat.
Hic retrovat ſtagnum multo rumore perundans,
Quod ſentit raptim longas percurrere Tombas.
Coepit cum valido clamore vocare ſodales:
O, o, Compagni, tuti callate deorſum.
Quo vix audito deſcendunt unus, et unus,
Tandem quiſque fuit retrovatus ad ima Cavernae.
Baldus monſtrabat rutilo fulgore Paludem,
De qua procedit flumen, volucrumque caminat.
Per longum littus, Baldo praeeunte, meabant.
Ecce ſenem medio cernunt in flumine ſupra

Delphi-

elegantiſſimam habes apud Virgilium Aeneid. 4.

Ac velut ingentem formicae farris acervum
Quum populant hyemis memores, tecto-que reponunt;
It nigrum campis agmen, praedamque per herbas
Convectant calle anguſto: Pars grandia trudunt
Obnixae frumenta humeris. Pars agmina cogunt,
Caſtigantque moras: opera omnis ſemita fervet.

Virgilianam majeſtatem cum Ovidiana facilitate licet comparare. Ita habet Ovidius Metaph. 7.

Hic nos, frugilegas aſpeximus agmine longo
Grande onus exigua formicas ore gerentes,
Rugoſoque ſuum ſervantes cortice callem,
Graniferumque agmen ſubjectis ſpargere in arvis:
Parvula, nam exemplo eſt, magni formica laboris.

Quod autem ſubdit Poeta de ſigno, quod formicae non traſgrediuntur, hoc inter fabellas recenſerem libenter, niſi apud aliquos experientia id eſſe compertum ego ipſe audiviſſem.

Delphinis tergum, quem barba canuta decorat,
Quem quoque Delphines ſeguitabant quinque natantes,
Portanteſque ſuo bellas in tergore Nimphas.
Ipſe procul cernens lumen, turbamque ſtupebat:
Quae nova res iſta eſt? dicebant ſaepe viciſſim.
Mox contra Baldum bravoſa voce gridabat,
Quo te ſtulte pedes? qui vos per littora noſtra
Trenta para guidat, preſto reflectite gambas.
Reſpondet Baldus, coelo caſcamus ab alto,
Imus ad Infernum, nobis oſtende viazum.
Cui ſenior dixit, facilis deſcenſus Averni;
Attamen audacter facis iſtas ire per Umbras,
Et niſi cum ſociis aliis tornare fretabis,
Dat mens, quod grandis veniet desgratia vobis.
Dedecet humanos contradas ire per iſtas,
Ergo retornetis, veſtraſque reducite plantas.
Impatiens Fracaſſus ait, numquid Deus es tu?
Aut Dii fortaſſis Tomba verſantur in iſta?
Cui Vecchius: Dea noſtra mihi dedit iſtius amnis
Arbitrium, ſeptem qui mandat in aequora flumos.
Nilus (1) habet nomen, non unquam cognitus orbi
Quo de fonte cadat, ſed vos modo mente ribaldi,
Sacrilegique ſuum retrovaſtis nequiter ortum,
Et pede macchiato calcatis littora ſancta.
Iſtæ puellarum, Juvenumque caterva miniſtrat

Ad

(1) *Nilus habet nomen*. Nili origo apud veteres ignota, nobis notiſſima nunc eſt. Fundamentum tamen habet Auctoris noſtri fabula, qua fingit Heroas ſuos ſub terra Nili originem reperiſſe in hiſtoria Veteri. Naſcitur autem in Mauritania Inferiori, e monte defluens inter herbas, et petras pluribus rivulis ſerpens, donec ſtagnantes aquae lacum efforment, quem vocant *Nilidem*: deinde ſubterraneus currens itinere aliquot dierum, rurſumque erumpit alio loco in Mauritania Coeſarienſi, iterumque arenis receptus per deſerta ad vicinos Aethyopas fertur ſpatio viginti dierum, et denuo proſilit fonte, qui dicitur *Nigris*: Inde Africam in Ethyopiae diſterminans, et Aegyptum irrigans plures inſulas efformat, et tandem ſeptem oſtiis in mare fertur. Nili proprietas, creſcendi, et decreſcendi, et miram fertilitatem afferendi agris, quos creſcens irrigat, jam nota ſatis eſt.

Ad mea de lautis convivia foeta vivandis.
Sublimem Regina Deum me Gulphora fecit,
Quae Maris Imperium ſub terra poſſidet omnis,
Quae quoque magna ſuis dignatur tradere ſervis,
Flumina, ſtagna, lacus, valles, canalia, fontes,
Diſtribuitque ſuis Baronibus, atque Vaſſalis
De quorum numero dictus ſum nomine Raffus,
Qui fruor ingenti ſuper iſtud flumen honore.
Sum Deus, ergo cito decedite partibus iſtis.
Baldus ait, Deus es merdoſae forte latrinae,
Si tamen ut (1) bajas Deus es, defende te ipſum.
Sic dicens groſſum laſſat sfronzare (2) giaronem,
Qui media (3) chiappans Delphinum in fronte peremit.
Raffus it ad nodum nulla deitate ſegurus,
Extra tenet muſum veluti Ranocchius ab unda.
Coetera turba gridans incepit sbattere palmas,
Plorantesque vagae ſcapolant hinc inde puellae,
Supra Delphinos vadunt laniando capillos,
Diffugiuntque procul multa formidine pulſae.
Non aliter quando requieſcunt nocte columbae,
Inter quas volitans nocturna Civetta laceſſit,
Vel (4) Martorellus, Gattus, vel Barbagianus.
Intrarat ſed jam medius Lironus in amnem,
Et Raffo ſicut Polaſtro colla tiravit.
Cingar miratur mundum reperiſse novellum,
Eſſe per incantum tamen omnia facta ſciebat.
Non procul en flumen ternos ſe frangit in amnes,
Hic fluit ad dextram, hic mediam, hicque ſiniſtram,
Et ſunt omnino ſine ripis flumina, per quae
Si ſine burchiello (5) vis pergere, perge notando.

Hic

(1) *Bajas*. Latras, blateras, jactas latrans.
(2) *Giaronem*. Saxum.
(3) *Chiappans*. Percutiens.
(4) *Martorellos*. *Martes*. Nomina alibi explicata.
(5) *Burchiello*. Navicula. Cymbula.

Hic plantas terrae fixas tenuere ſodales;
Armorum nimio retrovant ſe pondere preſſos,
Ex quo difficilis datur his nodare facultas.
Inde petram retrovant liſſo de marmore quadram
In qua ſcarpello talis ſcriptura notatur.
Si ad dextram vadis, cernes Jovis atria magni,
Si ad mediam tendis, Neptuni tecta ſubibis,
Si ad laevam pergis, Plutonis regna videbis.
Hi tres germani mundum cum ſorte tajarunt.
Valde ſtupent comites fabellas cernere veras.
Fracaſſus ridens dixit, buttemus, Amici,
Et nos hic ſortem, quo dicto percutit illam
Marmoream petram, Morgantis habendo bachioccum,
Quae longe reboans in pezzos mille flueſcit.
Mox ad compagnos, cum Cingare maxime parlat,
Per quem ſit melius, vel gratius ire canalem,
Cingar confortat medium, quod menat ad agros
Neptuni, Baldo placuit, reliquiſque Baronis.
Sed modus eſt nuſquam, quia flumen littore mancat.
Ergo Fracaſſus medias ſaltavit in undas,
Qui licet immenſus ſit corpore more Gigantis,
Uſque ad centuram tamen eſt in gurgite (1) ſiccus,
In mojamque ſuum vadit menando culamen.
Inde vocat ſocios dicens, rogo, cara brigata,
Supra meam ſchenam montate gajarditer omnes,
Sum diſpoſtus enim vos totos ferre per undas.
Baldus ait ridens, poteris portare, Fracaſſe?
Reſpondet, ſic, ſi eſſetis (2) duo tanta ſodales:
Ergo omnes ſaliunt ſchenam, ſpallaſque, Fracaſſi,
Lironem in dexteram ſpallam conſiſtere fecit,
Seque tenens Hippol manibus conſedit apreſſum.
Baldus at in laevam magnae ſe brancat orecchiae
Falchettus ſedit canis inſtar ſupra cerebrum,

Z Boccalum

(1) *Siccus*. Immerſus. (2) *Duo tanta*. Totidem.

Boccalum (1) ſtringam calzarum groppat ad unam.
Centaurus non vult adeo caricare Fracaſſum,
Sed nodat, Hircanum geſtando ſupra culattas.
Tot paſſarinos Fracaſſus habere videtur
In ſpalla, juratque illos peſare nientum.
Supter (2) laſenam ſiccato Cingare ſtriccat,
Quem facit, ut ſgregnant alii, molare corezzas;
In dextra portat, ſe ſuſtentando Batajum.
Ergo prolixis cum paſſibus ire comenzat,
Et quo guidat iter Neptunia littora poſcit,
Se per galonem quandoque revoltar eundo,
Et cum terribili sfrantumat ſaxa bachiocco,
Nam ſtrictus nimis eſt, dum vadit, ſaepe canalis.
Tandem poſt longos miliaros, ecce diei
Conſpexere procul radium, ſinemque cavernae;
Quo laeti comites pariter cantando triumphant,
Praecipue (3) Cingar dicebat tale ſonettum:
Poſtquam de caeca ſumus hac preſone cavati,
Cantemus tararan, cantemus, tantara tara.
Et ſic paulatim junguntur ad hoſtia Tombae.
Hic ſe diſcaricat Fracaſſus pondere dulci,
Ac ſimul armati venerunt extra cavernam.
Non aliter faciunt quum nos damatina jacentes
Poltronizamus, nolentes ſurgere plumis,
Et Sol (4) ad mediam gambam ſua lumina ſpargit;
Sed quum maſſarae veniunt aperire feneſtram,
Diſmeſſiati (5) diſtendimur inſtar Aſelli,
Nilque luſimentum giorni guardare valemus.
Sic iſti egreſſi tenebris vix cernere poſſunt;

Sed

(1) *Stringam*. Funiculus femoralia ſuſtinens.

(2) *Supter laſenam*. Brachio lateri compreſſus.

(3) *Praecipue Cingar*. Cingar Ruſticano cantui proclivis, rurſus ruſticanam cantilenam ſequentibus verſibus modulatur.

(4) *Ad mediam gambam*. Vernaculus dicendi modus de iis, qui ſero e lecto ſurgunt.

(5) *Diſmiſſiati*. Experrecti.

Sed mox (1) ſuefacti mundum videre novellum,
Atque novum Solem, nova tempora, frigus, et aeſtum;
Artibus haec magicis ſed quiſque judicat eſſe.
Fracaſſus jurat, vult ſternere cuncta batajo.
Hic abſque arboribus campagna piana videtur,
Qua (2) non eſt major Veronae larga, nec illa,
Quam (3) campagna colis noſtro menchione da Goito.
In medio campi celſum videt Aſtra Palazzum,
Supra quod centum fumant de longe camini.
Illic Smirna ſuam plantarat Gulfora ſedem,
Gulfora dicta quidem cognomine, nomine Smirna.
Semper banditam tenet hic maga peſſima cortem,
Perque ſuum Regnum multas fabricarat (4) Harenas.
Altera ſed major, mirandaque coſa videtur,
Nam fundus Pelagi ſtat in altum more ſolari,
Nec fluit in giuſum, quamvis agitetur ab Euris,
Per quem Sol radios fundit penetrante luſoro,
Ac ſi per Vitrum paſſaret flamma (5) ſtopini,
Unde novus mundus paret, Phaebuſque ſecundus.
Se maris in fundo cognoverat eſſe Fracaſſus:
Do Diavol, ait, nunquid tibi tanta poteſtas?
Sic igitur Pelagi fundamina pendis in altum?
Sic, velut (6) Aer, aquae per te gravitudine mancant?
Non non, quid facimus? celeremus cara brigata,
Quo dicto pariter vadunt incontra palazzum.
En procul occurrit Peregrinus cum Peregrina.
Bordones ambo geſtantes atque capellos,

Z. 2. Im-

(1) *Suefacti*. Aſſueti.

(2) *Qua non eſt major*. De *Campo Martio* Veronenſi, alibi dictum.

(3) *Quam campagna*. Planities prope Godium, quae dicitur *Campagna di Goito*. Godienſes autem vocat amphibologice *Menciones* ſive *Minciones*, ſive *Minciadas* quia Mincius prope Godium duobus quaſi rivis decurrit, et Godienſibus, tum Molendinis, tum piſcatui uſui eſt.

(4) *Harenas*. Porcorum Stabula, ab *Hara*, quae hoc proprie ſignificat: Significat autem lupanaria.

(5) *Flamma ſtopini*. Flamma e lychno erumpens.

(6) *Aer, aquae*. Senſus eſt aqua gravitate caret inſtar aeris.

Immantelati (1) breviter, cinctique Fiaſchis,
Atque videbantur nimia ſtrachedine laſſi,
Ipſique ſtrachedo longum feciſse caminum
Monſtrat, qua propter ſtratis in littore (2) pagnis,
Membra ſolo buttant, revocantque ſedendo vigorem.
Conveniunt illuc fratres, pietate moventur.
Namque ſenex Peregrinus erat, caricatus et annis,
Cui grandis canuta coprit barbazzia pectus.
Sed Peregrina viret facie, multumque galanta,
Non plus quam ſeptem bis vultu denotat annos.
Blandidulos terrae pudibunda tenebat ocellos,
Quos aliquando tamen relevando corda (3) ſcanabat.
Praecurrens alios hanc protinus Hippol adocchiat,
Et jam (ſicut erat ſolitus) veſchiatur Amore.
Baldus amorevola Peregrinum fronte ſalutat.
Mox ait, unde venis? quo vadis? quod tibi nomen?
Ille refert: venio Paradiſi e partibus almi,
Vado ſub infernum, nomen mihi Luca Philippus.
Quid te, Baldus ait, Paradiſum linquere fecit?
Illic nonne bonum felix quoque tempus habetur?
Reſpondet Vecchius: te ſteſſum fallis, amice,
Ingannatur homo Paradiſum qui putat eſſe
Deliciis plenum, ſolazzis, atque richezzis.
Sunt (4) quadraginta anni quod ego plantando Tavernam
Oſtus eram, non per Romaeum quippe viazzum,
Ante ſed Hoſpicium Paradiſi, ſemper habentis
Mille cadenazzis portas, ſtanghiſque feratas,
Et ſua taccarunt paſſim velamina Ragni.
Varcabant giorni ſeptem quandoque, vel octo,
Nemo foraſterus bandas veniebat in illas,

Si

(1) *Immantellati*. Brevi palio humeros vix regenti inſtructi, more eorum qui peregre proficiſcuntur.

(2) *Pagnis*. Veſtibus.

(3) *Corda ſcanabat*. Oculis corda feriebat.

(4) *Sunt quadraginta*. Fàbula Satyrica ſatis nota, quae tamen falſum omnino tum continet, tum ſignificat.

Si tamen ullus erat, qui tandem accederet illuc,
Vel gobbus, vel zottus erat, vel lumine ſguerzus,
Vel (1) cantans vacuus coram latrone ſegurus.
Nemo qui (2) ſcottum poſset pagare Tavernae,
Qui vellet cameram, qui lectum, quique biavam.
Quiſque carens nummis, ſoliti dormire pajaris,
Strazzati (3), pedites, panem cercando per uſsos.
Raro Pontifices vidi, Regeſque, Duceſque,
Raro Signores, Marcheſos, atque Barones,
Raro Capellatos, Mitratos, raro Capuzzos,
Qui mihi ducatis plenos aperire valerent
Borſottos, quajas pagantes, atque capones,
Splumatos lectos, dulcem, garbumque phalernum.
Hi ſunt qui faciunt riccas, pingueſque Tavernas.
Hi ſunt qui ſpendunt, quia poſsunt ſpendere, large.
Procuratorem (4) ſi quenquam forte videbam,
Vel quoſcunque Forum nummi fecit eſse lecardos,
Vix id credendo Miraclum grande putabam.
Hac ego pro cauſa ſdegnatus ab inde receſſi,
Maxime quod quidam Praelatus tempore vecchius,
Ob longum ſtraccatus iter, plenuſque gramezza,
Ante fores coeli poverellus denique venit.
Cum pede chioccabat portam bis, terque, quaterque,
Nemo reſpondet, quia nemo eſt Janitor illic.
Denique poſt longas batituras, ecce canutus
Janitor (5) alter erat, quem Petrum nomine dicunt.
Protinus in colera ſpallancat rugine vecchio
Stridentes Portas, et rauca voce ſonantes.
Quis, gridat, hanc buſsat portam? quae frezza coercet?
Ille

(1) *Vel cantans*. Horatianum carmen.
Cantabit vacuus coram latrone Viator.
(2) *Scottum*. Mercedem pro hoſpitio.
(3) *Strazzati*. Laceris veſtibus.

(4) *Procuratorem*. In Cauſidicos Satyricum commentum.
(5) *Janitor*. Petrum Apoſtolum, cui datae ſunt claves Regni Coelorum, ad Paradiſi Januam Cuſtodem eſſe Vulgi opinio eſt.

Digitized by Google

Ille tapinellus Vecchium proſtratus adorat,
Ac rogat introrſum recipi, fierique Colonus.
Littoris aſtrigeri, aut aliquo cantone locari.
Hinc, Petrus inquit, abi, nihil es nunc aethere dignus,
Nec fueris, donec Mundo ſtria Gulfora vivat.
Quam dum permittet Deus inſcrutabilis orbi.
Vivere, qua pereunt animae ſex mille quot annis,
Nec tu, nec tua ſtirps poterunt intrare (1) chi drentum.
Vade, nec ulterius chiocches ne forte chioccheris.
Talia dum fierent, exibant mille Putini
Aligeri, nudi, ſaltantes atque canentes,
Inque meam ſine reſpectu venere Tavernam,
Et mihi mangiarunt coſinum de pane repletum,
Tres vaccas, ſeptemque Boves, cinquanta capones,
Viginti pegoras, caſtrones trenta bicornes,
Octoque Mezenos, de Cervellatibus Ollam,
Quid plura? et gattas, aſinum, mulamque, caneſque
Maſtinos, guardam Cortivi nempe vorarunt;
Et niſi quamprimum ſcapolaſſem nudus ab illis,
Meque (2) fiamque meam duplici boccone rapiſſent,
Penſa mo (3) poſt mortem quae conſolatio reſtat.
Noſcere vis quare tantum petit aſtra povertas?
Eſt quia nil portat ſecum, qua propter in altum
Conſurgit facilis feſtucae more volantis.
Talia mal vecchius dum chiaccherat, Hyppol acoſtat,
Se ſe Donzelae, vultque illam tollere ſecum.
Cingar ei ſcaltritus opem donare parechiat,
Qui tenet abbadam, ſcortam facit, atque ſubocchiat
Falchettum, tandemque omnes favere ſodali.
Id ſolum ignorat magni prudentia Baldi,
Tempore qui ſimili vult caſtos eſſe Barones.
En ſubito trameſit totum campagna per Orbem,

Biſſan-

(1) *Chi drentum.* Huc intrare. | Venetorum more dictum.
(2) *Fiamque meam.* Filiamque meam | (3) *Penſa mo.* Cogita nunc.

Digitized by Google

Biſfantatque Vechius ſe ſe ingannator ut umbra.
Contremuere pedes Baldi, ſteteruntque capilli,
Multaque contraxit faciem maravilia criſpam,
Quando repentina ſe volta repperit illic
Solum ſolettum, neque coram vidit amicos.
Quid faciat, vel quo flectat veſtigia neſcit.
Mente Deum vocitat, Seraffum voce gemendo.
Denique Gulfoream ſatius putat eſſe Maſonem
Vadere, (1) ſmarritos ubi forte catabit amicos.
Non vix andatu compleverat octo Cavezzos,
Pizza Capellettus procul obvius ecce ruebat,
Nam (2) ſuper amblantem ſtradiotti more zanettum
Currit, et altivolam giaverinam ſuſtinet armo,
Baldus eum norat, vocat, heus, o Pizza Capelle,
Angelus es nunquid Gabriel? da quaeſo novellas,
Eſt ubi Serraffus noſtri ſpes una repoſſi.
Pizza Capellettus reſpondet, nobilis Heros
Salve, non procul eſt, qui nil niſi curat amicos.
Seraffus pater, et lapidem tibi commodat iſtum,
En cape (3) ſcondificam Seraffi munere petram:
Hanc opthalamiam, ſi neſcis, nomine dicunt.
Haec latet in lauri folio, quam nemine viſus
Ore feras, intraque lares ubi Gulfora godit.
Te rogat, ut ſcarpes illi de corpore vitam.
Dixerat, et ſubitus campagna ſgombrat ab illa.
Baldus habens ergo petram, nil cernitur ullo.
Gulfoream verſus drizzat ſe protinus Aulam.
Incontrat varias comitivas ſaepe Striarum,
Per medium quarum tanquam (4) nihil effluit agmen.
Saepe voluptatis cauſa tirat hic tirat illic,

Guar-

(1) *Smarritos*. Amiſſos.
(2) *Amblantem*. Ambulantem.
(3) *Scondificam*. Petram, qua homo abſconditur.
(4) *Tanquam nihil*. Inter quas incedit, tanquam ſi nihil eſſet.

Guarnellos, calceſque menat, pugnoſque frequentes.
Advenit ante fores Palazzi ſemper apertas.
Omnia ſunt aurum, cornisia, limen, et arcus.
Introit, armatum circumſpicit agmen ibidem.
Guardia Reginae quod erat, ſtans jugiter illic.
Quae modo Palazzo ſuberat, ludiſque ſtudebat.
Gaude, Baldus ait, mi Brande, cibaberis, ecce
Carnes, et ſanguis tibi praeſentantur abunde.
Tranſit ad obcinctam clauſuram mille columnis:
Omnia ſunt aurum, Baſes, capitelia, Friſi.
Quales hic reperit ſtrepitus, qualemque tumultum,
Quales mollities turpes, actuſque ſalaces,
Utile nil ſcribi poſſet, ſi ſcribere vellem.
Oſtia per girum camerarum plurima juſto
Diſcompagnantur diſcrimine ſemper aperta,
Cuncta ſigillatim ſtatuit diſcernere Baldus.

Se viat ad quandam portam, quae nocte, dieque
Stat patefacta, ſtrias ſorbens, vomitanſque frequentes.
Intus (1) tich tochat piſtatio Mortariorum,
Crebraque campanae ſimilis percuſſio Bronzi.
Tranſcendit limen, cauſae piſtaminis adſunt.
Obſtupet innumeros illic retrovare Striones,
Innumeraſque (2) ſtrias vecchias, modicaſque puellas.
Non ea medeſimo generatur ſchiatta paeſo:
At ſunt Italici, Graeci, Gallique, Spagnoles,
Magnates, Poveri, Laici, Fratreſque, Pretique,
Matronae, Monighae per forzam clauſtra colentes.
Sollicitant multas tenui ſine voce facendas,
Plurima conficiunt unguenta, Cerumina, paſtas
Unctis, Implaſtros, Pilulas, confecta, cirottos,

Mille

(1) *Tich tochat*. Auditur ſonitus.
(2) *Innumeraſque ſtrias.* Vetulis praecipue Sagae miniſterium tribuitur. Senibus autem hominibus non ita frequenter, quamvis innumeros quoque hic ponat Poeta: adoleſcentulis autem nunquam. Eſt autem haec injuria, quae irrationabili vulgi opinione fit ſenili aetati.

Mille ſerant, reſerant ſcatolas, voltantque, revoltant,
Urceoloſque tegunt, retegunt, ſolvuntque, reſolvunt
Vaſa triacarum, Mortaria bronzea chioccant.
Pars menſurat aquas varia de ſorte bilancis,
Pars chioccat pavidas crebris piſtonibus herbas,
Taxum, cambroſſen, ſquillas, Aconita, cicutas.
Electuaris complentur biſſola mille,
Compoſitis, heu heu, nigro de pulvere mortis:
De (1) ſpuma zatti, de ladri carne picati,
De pulmone Aſini, virda de pelle Ranocchi,
De lue matricis, de Infantis ſanguine coeci.
De Cadaveribus tumulorum, deque ſagina
Virginulae, de felle bovis, de lacte figorum,
De ſudore patris proprii, de, proh ſcelus!, alba
Paſchalis (2) cerae candela, deque ſacrato
Chriſmate, de Chriſti dono Baptiſmatis unda.
Pingunt mixturas cum ſacris mille profanas,
Quas uti componant, deſcribere ſorte valerem;
Sed metuo, errores ſi quando reprehendere vellem,
Errorum fierem praeceptor, meque Thomiſtae
Dignum (3) cenſerent Mitra, Chriſtique Cavallo,
Et de more briae mihi cauda daretur Aſelli;
Talia (4) pro magno nec haberent, namque Poetas,
Ac Oratores, Medicos, Legumque miniſtros;
Namque Senatores, et qui dant jura Brigatis,
Quam plures retegunt ad curſum pergere noctu.

(1) *De ſpuma zatti.* De ſpuma, quam Rubeta ab ore emittit. Hoc autem nomine Cremonenſes, et qui Cremonenſi agro Mantuani finittimi ſunt, vocant Rubetam; quod animadvertere juſſit literatus quidam Vir Cremonenſis, cum perperam hoc ipſum nomen in Zanitonella pro *fele*, a nobis explicatum invenerit.

(2) *Paſchalis cerae.* Deteſtabili ſane ſacrilegio, qui magicis ſe aſtibus addicunt, rebus ſacris ad maleficia peragenda abutuntur. Quorum ſi inutilitatem cognoſcerent, ea prorſus omitterent.

(3) *Dignum cenſerent.* Sic enim ſolent, ſacrilegi in judicium vocati ad mortem pertrahi.

(4) *Talia pro magno.* Nec tanquam res miranda haec haberetur.

Sed quia reſpectu, legis praevertitur ordo,
Namque (1) ſolent groſſi piſces mangiare minutos,
Deſventuratae quaedam ſolummodo vecchiae,
Sunt quae ſupra Aſinos plebi ſpectacula fiunt,
Sunt quae Primatum multorum crimina celant,
Sunt quae ſparagnant Madonnis pluribus ignem.
Baldus ſupra videt, ſubtiliter omnia verſat,
Inſcriptaſque legit ſcatolas, urceſque notatos,
Nil niſi mortiferum paſſim legit eſſe venenum.
Librazzos aperit, vel apertos lectitat omnes,
Nil niſi lethales conſiderat eſſe recettas.
Quomodo (2) Garzones faturentur, amare negantes,
Quomodo adulterium uxoris vir noſcere poſſit.
Quomodo virgineae cogantur amare puellae.
Quomodo non tumeat mulier cornando Maritum.
Quomodo ſi tumuit, Fantinum mingat abortum.
Quomodo vix natos vitient ſua faſcina puttos.
Quomodo deficcent odiati membra mariti.
Quomodo de birlo mentem, de corpore vitam
Ejuſdem tollant, valeant ut paſcere Moechos.
Foetentes ibi ſunt, (3) ranzae, vecchiaeque ſtriazzae,
Quae vadunt, redeunt portantes (4) Biſſola circum,
Has Baldus ſeguitans vult rerum cernere finem.
    Eſt locus alter ibi ter centum brachia longus,
Quo docet, heu quantas! vecchiarum turma puellas.
Sunt ibi Dongellas (5) ſcarcoſſae mille docentes,
Suntque Pedantrices in deſpenſare Triacas,
Et pedagogarum dant ritus more tenendos:
Qualiter (6) obſequio Veneris ſua vota ſequantur,
Qualiter Infantis tenerini membra (7) ſmedullent,

Qualiter

(1) *Namque ſolent*. Vernaculum adagium: *Il peſce groſſo mangia il minuto*.

(2) *Quomodo Garzones*. Arcana, quae in Magicis libris reperiuntur.

(3) *Ranzae*. Marcidae.

(4) *Biſſola*. Parva vaſa fictilia.

(5) *Scarcoſſae*. Decrepitae, quae terebratis nucibus, et vacuis comparantur.

(6) *Qualiter obſequio*. Sagarum praecepta.

(7) *Smedullent*. Medullas extrahant.

Qualiter ungantur, moveantque tonitrua coeli.
Qualiter et ſegetes, et vites grandine tollant.
Qualiter in varias formas ſua corpora mutent.
Qualiter efficiant (1) quod amantis forma diabli eſt.
Qualiter et Chriſtum renegent, Chriſtique bateſmum.
Qualiter alliciant Pretos, ſibi tradere ſanctam
Eucharistiam, aut alicujus membra Beati.
Qualiter, ah facinus! Crucifixum ſtercore turpent.
Qualiter ad ſtagnum (2) Nurſae ſacrare quadernos
Pergant, implentes pelagum, Terramque Diablis.
Qualiter et ſtudeant griffas ſcapolare (3) Leonis
Pontificis, cui cura bonam ſtat ponere guardam.
Baldus nunc huc, nunc illuc praecepta ſtriarum
Audit, et intendens aliquam ſi noſcere poſſet,
Cingaris uxorem vidit, Bertamque magiſtras
Eſſe puellarum: traxit quaſi turbidus Enſem,
At circumſpiciens ibi plures eſſe (4) Madamas
Primatum uxores, ſe proſtituiſſe Diablis
Mucchiachias (5), tacuit, riſit, latuitque libenter.
Semet confortans, quod quas hic eſſe putamus
Dianas, illic (6) Striges, ſcortaſque catavit.
Sed laudavit eas ſua furta umbrare ſcientes:
Semiremiſſa quidem culpa eſt, quae tegmine tranſit.
Non ibi plura deeſt variarum turba Sororum,
Officium quibus eſt ſolum condire Triacas.
Baldus enim tunc eſſe diem non credidit orbi,

 Sed

(1) *Qualiter efficiant*. Senſus eſt, quomodo efficiant, ut Diabolus formam induat Amaſii.

(2) *Nurſae* Nurſia Piceni Urbs a Virgilio *frigida* dicta. Fortaſſis apud Sagas celebris.

(3) *Leonis*. Leone X. Pontifice Maximo haec ſcribebat Poeta, videlicet circa annum 1722, quo anno dictus Pontifex e vivis deceſſit. Congruunt vero hiſtoriae tempora, cum iis, quae in Vita ex conjecturis deduximus.

(4) *Madamas*. Quemadmodum eaſdem ſupra nominavit *Madonnas*. Matronas videlicet bona nominis opinione gaudentes.

(5) *Mucchiachias*. Scorta, Concubinas, famulas.

(6) *Striges*. Metaphorice dictum. Sunt Striges nocturnae aves malum voce portendentes.

Sed Zobiae noctem veluti gens plurima penſat.
Introit ulterius retrovans loca turpia tandem,
Turpia dico, jocis laſcivis, atque pruritu,
Turpia nequitiis blandis, luxuque petulco,
Turpia mollitie, Veneriſque libidine, ſcortis,
Pellicibus, tandem quicquid patet eſſe Lupanar.
Pulchra ſed aſpectu ſunt muri, tecta, ſolari.
Non mihi ſi centum bocchae, centumque favellae,
Quas Baldus giojas ibi vidit, ferre valerem.
Longaque, larga patet cubitos Caminata trecentos,
Cujus tecta nitent auro, pavimentaque, muri.
Dicere non opus eſt quam fulgida ſtrata parantur
Argento, raſo, biſſo, canzante, veluto.
Leggiadros Juvenes, bellos, facieque venuſtos,
Stringatos, agiles, quos judicat eſſe Diablos,
Humanum piliaſſe caput, moreſque decentes.
Conſpicit innumeras circum ſcherzare puellas,
Quae geſtant veſtes auri, brettaſque Veluti.
Praetereo, aut oſtri calzas, Renſique camiſas;
Quin etiam lapides pretioſos pono dabandam.
Muſchium, perfumos, Muſcati vaſa, zibettum.
Sentit aquas roſeas pavimenta per aurea fuſas,
Florida porphideos coprunt ſpalleria muros,
In quibus affixi dant ſpecchi lumina circum.
Illic Meſchinae ſe ſtant ornare puellae,
Imponunt ſguanzis, fronti, colloque (1) belettum,
Atque corallicios faciunt parere labellos;
Incriſpantque comas propter placuiſſe Diablis.
Praetermitto Lyras, Flautos, Citharaſque, Leuttos,
Scambiettos, Danzas, Feſtas, Balloſque, Moreſcas.
Ipſa Voluptati praeregnat Gulfora tantae,
Quae ſuper auratam ſtat fronte ſuperba Cadregam.
Haec ea dum Baldus criſpo conſiderat ore,

Ecce

(1) *Belettum*. Pigmentum rubrum.

Ecce catenatum grandi rumore Bocaſum
Straſcinare videt, calcis, pugniſque domatum.
Undique (1) viſendi cauſa laſciva Juventus
Circumfuſa ruit, certatque illudere capto.
Spingitur ante Thronum Reginae pauper homellus,
Voceque sbragifera pietatem, gridat, habete.
Gulfora capturae cauſam tumefacta dimandat.
Reſpondetur ei quod peſſimus iſte Gajoffus
Intrarat furtim propter robbare Coquinam.
Et jam Fardellum de (2) caſo, carne, Botiro
Fecerat, inde duos ſguataros baſtone domarat.
Nec (3) quod ſcriptus erat regalis ſervitor Aulae,
Nec quod ſalarium bruttus poltronus habebat;
Nec qua veniſſet banda parlare volebat.
Gulfora ſdegnato faciem ſembiante revoltat:
Hinc, ait, hinc iſtum zaltronem ducite preſtum,
Hinc cito, quae mora ſit? me maſtinazzus amorbat,
Et ſpuzzo limoſo tentavit odore zibettum.
O quam poca fuit diſcretio veſtra! tuliſtis
Ante meos oculos iſtam duxiſſe Carognam?
Ite viam, (4) rozzamque ſibi praevertite formam.
Protinus infelix ſtreppatur ab inde Bocalus,
Tota canaja retro ſequitur, dai daique rebombat.
Nemo niſi Baldus per quem pietate movetur.
Ducitur extrorſum, patitur ludibria, ſcornos;
Baldus qui finem vult cernere, cuncta ferebat,
Quamvis ſaepe manum poſuit pro ducere brandum.
Denique neſcio quo Boccalus tingitur (5) uncto,
Qua

(1) *Undique etc.* Virg. Aen. 2.
Undique viſendi ſtudio Trojana juventus
Circumfuſa, ruit certatque illudere capto.
(2) *Caſo.* Caſeo.
(3) *Nec quod.* Senſus eſt: nec ea auſus eſt, eo quod Regalis Aulae eſſet ſervituti adſcriptus; nec quod a Reginae ſtipendium caperet; ſed cunctis ignotus, unde venerit, nemini vult prodere.
(4) *Rozzamque.* Senſus eſt: Et rudem ejus formam in aliam convertite.
(5) *Uncto.* Unguento.

Quapropter (1) longas diſtendere coepit orecchias,
Moſtazzumque procul fundens quaſi toccat arenam.
Bracchia deventant gambae, veſteſque pilamen
Bertinum (2), buſtumque Aſini miſer induit omne;
Dumque loqui voluit, (3) ragiavit fortiter, a. a.
Curſitat huc, illuc, baſtonibus undique piſtus,
Vult trare non ſolitos pro ſe defendere calzos,
Sed cadit, et magnas carpit caſcando ſchenadas.
Semet ſpaventat cernens non eſſe Bocalus.
Os fruſtra ſublime ſibi Natura, Deuſque
Tradiderant, ſi ſic fieri debebat Aſellus.
Nunc ſtraſcinatur per caudam, nunc per orecchias,
Excutiturque (4) ſua pulvis de pelle tracagnis.
Baldus at oltraggium nil tantum ſuſtinet ultra:
Induſias crepat immo ſuas, quibus ora Bocalus
Coeperat infelix Aſini, gambaſque piloſque.
Scorciat (5) ergo diu ſitibundum ſanguine Brandum,
Irruit in coecam lapidis virtute cohortem,
Et velut undicolas Falco ſecat ungue Folengas,
Sic Baldus Chriſto diſtemperat enſe rebelles.
Quiſque ſibi gambam, ſeu brazzum, ſive galonem
Spiccari ſentit, ferrum nec imaginat ullum.
Deſerit extemplo gens haec maledicta Bocalum,
Atque per hoſpitium latitans fugit hinc, fugit inde.
Fama novellatrix Reginae percutit aures,
Quae transmutavit vultus in mille colores.

Ex-

(1) *Quapropter longas*. Ovidii deſcriptiones in metamorphoſibus, egregie imitatur Poeta noſter. Sic Midam Ovidius deſcribit Metaph. XI.

. . . . . . Nec Delius aures
Humanam ſtolidas patitur retinere figuram;
Sed trahit in ſpatium, villiſque albentibus implet,
Inſtabileſque imo facit, et dat poſſe moveri.
Coetera ſunt hominis.

(2) *Bertinum*. Cinereum colorem.

(3) *Ragiavit*. Aſininam edidit vocem, a, a.

(4) *Excutiturque*. Baculis de pelle ipſi pulvis excutitur.

(5) *Scorciat*. E vagina educit: quaſi velit dicere cortice gladium ſpoliat. Verbum alibi explicatum.

Extimet eſſe magnum Seraffum, ſive Cocaii
Fraudes Merlini, quibus eſt invaſa frequenter.
Introit a reliquis Thalamis Penetrale remotum,
Exercere ſolet magicos ubi Porca ſuſurros.
Baldus at interea ſolus diffuderat omnes,
Atque Cadaveribus compleverat undique truncis.
Boccalum pietoſus agens (1) pronunciat Ari,
Et verſus portam compellit, ut exeat Aulam.
Guardia clamorem vix nunc audirat, in armis
Eſſe revoltatum: feſtina receſſerat inde,
Reginaeque, timens illam accatare caminat.
Unde Aſinum Baldus menat ſecurius extra.
Boccalus neſcit vexatus quis ſit (2) Agaſo,
Saepe caput voltat ſi cernens cernere poſſet.
Ut procul exceſſere, petram detraxit ab ore
Baldus, et aſpectum velut eſt manifeſtat Aſello;
Qui licet exterius bertina pelle tegatur,
Signorile tamen Baldi cognoverat (3) os.
Protinus expaſſis relevat ſe cruribus altum,
Tanquam aſinus rumpens cum mula virginitatem.
Bracchia dat collo Baldi, Muſoque bavoſo
Diſcretus, velut eſt Aſinellus, baſia figit:
Eſſe (4) Aſini quoniam dicta eſt diſcretio mater.
Non potuit Baldus quin rumperet ore cachinum,
Quando tanta ſibi tunc Machina venit adoſſum.
Attamen eximii velut eſt uſanza Baronis,
Qui corteſiae nullum praeponit honorem,
Soepeque vilificat ſemet virtute ſub ipſa,

Suſtinet

(1) *Pronuntiat Ari.* Vox quae Baldo tribuitur, nam Agaſonis inſtar, vocem, quae aſinis compellendis adhibetur, Boccalum monet, ut praecedat.

(2) *Agaſo.* Aſini ductor. *Aſinajo.*

(3) *Os.* Vox trunca, quae Italis duabus ſyllabis aequivalet.

(4) *Eſſe Aſini*: Adagium nobis uſitatum, quando ſignificare volumus: diſcretione, et moderatione eſſe utendum. Hoc utitur Poeta; verum unde ducatur, ſatis obſcurum. Moderatione enim, et urbanitate aſini carent.

Suſtinet amplexus, ac oſcula foeda Bocali,
Et vinctus pietate quater ſua fata pianſit.
Poſtea de ſociis aliquam ſi forte novellam
Sciret, dimandat, ſed Aſellus raggiat et urlat,
Noſcere nec potuit Baldus quid raggiet, et urlet.
Quod parlare nequit: Pede tunc ſcripſiſset ut (1) Io,
Sed manus ad calamum ſi non fuit apta, minus pes.
 Ergo dum lingua, pedibuſque docere nequibat,
Ut Baldus ſeguitet ſaltem (2) teſtone cignabat.
Ante viam trottat, ſeguirans fit Baldus Agaſo.
Non procul ecce ſibi venit obvia pulchra puella,
Quae (3) ſeptem guidans animalia fune ligarat,
Illaque poſt Nympham poſita feritate ſequuntur.
Eſt Aper, Agnellus, Linx, Bos, Leo, Simia, Vulpes,
Sed propius Baldo venienti quando fuerunt,
Illico verticibus pedibuſque reſiſtere vinclis
Incipiunt, quatiuntque altis mugitibus aſtra.
Miratur Baldus, reſtanſque interrogat illam,
Quae virtus, aut quae ſua fraus animalia vincat.
Illa nihil retulit, ſed nectit in arbore ſogam,
Et verſus Baldum veluti Meretricula currit.
Mecum, ſi ſapies, dicebat, ſplendide Barro,
Mecum balneolos venies habitare paratos.
Utere me, liber formoſula, reſpicis? en ſum,
Candidulas habeo genulas, rubeoſque labellos.
Feſſulus es? nec ego minus exto laſſula, mecum
Languidulos foveat noſter tibi lectulus artus.
Eſt ibi floridulus vagulum prope flumem Agellus,
In quo molliculus de fronde grabatulus extat.

Illic

(1) *Ut Io.* Io Mulier, quae in Juvencam mutata, proprium arenae nomen pede inſcripſit.

(2) *Teſtone.* Ingenti capite Baldo innuebat, ut ſe ſequeretur.

(3) *Quae ſeptem.* Totidem erant Socii, quos Baldus ſecum habuerat, dempto Boccalo, nam Giubertus erat cum Seraffo. Aper erat Hyppol proclivis in libidinem. Agnus Hircanus ſimplex, et manſuetus. Linx Lito ferus, et curſor. Bos Fracaſſus robuſtus. Leo Virmazzus fortis. Simia, et Vulres Cingar, et Falchettus Sagaces amici.

Illic ſomniculus corpuſcula noſtra fovebit,
Illic dulciculas potes has preſsare mamillas.
Illic blandidulos manus hos palpabit ocellos,
Sic dicens Baldo ſinulum laſcivula ſolvit,
Mox dare baſiolum voluit putanella tenellum.
Baldus eam ſubito cognoverat eſſe puellam,
Quam nuper vidit peregrinam cum peregrino.
Transmutaſſe ſuos compagnos judicat ipſam,
Quos in brutorum forma cum reſte ligarat.
Ergo manu celeri per (1) trezzas corripit illam,
Sed dedignatur fragilem vir battere ſexum.
Diſpoliat tantum, quae dum ſpoliatur, in unam
Coepit converti vecchiazzam, dentibus orbam,
Sguerzam (2) calcagnis, oculorum lumine gobbam.
Baldus garofolum qui ſe brancaſſe putarat,
Hanc ubi prae manibus miravit habere carognam,
Protinus obſcoenam ſtomacoſa fronte relinquit,
Quae cito Gulforeum petit undique nuda palazzum.
Dumque diu Baldus ſtabat mirare quo ibat,
Affuit hic protinus Seraffus, (3) Pizza, Rafellus,
Giubertuſque ſimul, qui quattuor ante benignum
Se Baldum penitus ſemota nube tulerunt.
Hic nova feſta fuit, nova danza, novaeque carezzae.
Denique Seraffus mandat diſcedere cunctos,
Solus ibi reſtans animalia ficta reſolvit,
Expedienſque ſuas magicis cum verſibus artes,
Reſtituit ſociis primam cicigando figuram.
Efficitur Vulpes Falchettus, Simia Cingar,
Bos fit Fracaſſus, Linx Liro, Hircanus Agnellus,
Hippol Aper, Leo Virmazzus, Boccalus Aſellus.
Mutavere (4) pilos, ſi mores, neſcio certe.

Bb A R-

(1) *Per trezzas*. Crines intortos tanquam funem corripit.

(2) *Sguerzam etc.* Senſus eſt, uno pede claudam, altero oculo coecam, et praeterea gibbam.

(3) *Pizza*. Hi duo Seraffi Socii: Giubertus Socius Baldi.

(4) *Mutavere*. Adagium valde vulgatum. *Si muta il pelo, ma non il coſtume*.

ARGUMENTUM

IN VIGESIMAMSECUNDAM MACARONICEN.

TEla movere ſuam mandat cito Gulfora gentem,
Et contra Baldum praecipitoſa venit.
Baldus cum ſociis veniam ſimulando vocabant,
Quos veluti pegoras ſacrificare volunt.
Denique sfodrantes ſpadas, occidere gentem
Incipiunt, quae gens, Smirnaque morta jacent.

MER-

Digitized by Google

MERLINI COCAII
POETAE MANTUANI

MACARONICE VIGESIMASECUNDA.

IAmque (1) ſuae gentis ſatis amplam Gulphora coedem
Audierat, nec non propriis aſpexerat occhis.
Obſtupet : ac facti dum cercat ſcire caſonem,
Ecce ſupragiungit nudis vecchia illa culattis,
Quae Baldi artilios peradeſſum fugerat uncos.
Qualis multoties Vulpazza fugita (2) tajolis ,

 Cui

(1) *Jamque ſuae etc.* Totam hanc Macaronicem ex noſtro exemplari ſupplevimus , nam in Hollandico exemplari , adeo trunca , et manca apparet, ut vix Auctori noſtro tribui poſſe , in aliquibus ſaltem , videatur . Illam tamen ad calcem cum reliquis rejiciemus , unde lector facile poſſit comparationem inſtituere .

(2) *Fugita tajolis* . Quae ab inſidiis fugit . E retibus elapſa : quae ſic vocantur , quia pluribus decurtatis lignis terrae affiguntur ; ut vulpes in fugam concita , in illa impingat , et funiculis implicetur .

Cui ſex turba fugam dederit villana miaros,
Scridaritque retro, dai, dai, pia, para, repara;
Ipſaque ſcaltra ferens caudam de retro levatam,
Indeque puzziferas vomitans culamine loffas,
Fecerit aſſajum ſanam portaſſe gonellam,
Anxiat, et brazzum linguae butat extra ganaſſas:
Talis Vecchia quidem, vecchiarum ſtronzus, arivat,
Gentis amorbatrix, quae nunc ita bella parebat.
Anſat, et anſando, narrat vidiſſe legiadri
Zuffum hominis, quo non vultu robuſtior alter.
Forte Cavallerum unum de errantibus eſſe,
Qui velut Orlandus veniat deſtruggere Fatas.
Octoque cum ſecum armatos guidare Barones,
Qui poſſent ſolis Coelum confundere ſguardis.
Hos tamen in viſtas varias cangiaſſe Ferarum,
Rendere qui ſecum voluere libidinis actum.
Illius at caſtos mores, animumque Baronis,
Ad (1) propriam ſubito cunctos tornaſſe figuram.
Nil pulchras valuiſſe ſibi nudaſſe mamillas;
Nulla ſuperſtitio quippe illum, nulla luſinga
Ingannare poteſt. Hunc forſitan eſſe Seraffi
Aguaitum, qui ſemper habet penſiria calda,
Ut ruat omnino felicia regna Striarum.
Qua propter fieri debere proviſio talis,
Qualis multorum faciat pentire pazias,
Qui ſic praeſumant cum Diis committere pugnam.
  Gulfora quamprimum facier cotalia ſenſit,
Praeſta ſuam mandat ſibi retro currere guardam.
Fit cridor, armorumque ſonus, crepituſque tubarum,
Campanae ad don don ſitur concurſio gentis,
Intornumque ſuae calcatur ſquadra Reinae.
Sed Diavolorum Legiones mille treſentae,

Quae

(1) *Ad propriam*. Hoc dicit Vetula ex conjectura, nam poſt ejus diſceſſum Seraffi opera fuerunt in priſtinam figuram reſtituti.

Quae ſimul hic inter miſeros (1) ſquaquarare ſolebant,
Protinus, experti (2) quondam quae forzia Baldi eſt,
Inde levant campum, cercantve altronde (3) loginos.
Senſerat hunc Baldus ſtrepitum: ſeguitate ſodales,
Dixit, et adverſus Palazzum dirigit ormam.
En procul apparens Maga Gulfora, (4) fortius urlat
Beſtia, quum Baldum vidit comitantibus altris.
Haec ſuper auratam celerat tirata Carettam,
Quam ſeguitant etiam Nympharum quinque (5) barozzi:
Non unquam Regina fuit pomposior iſta.
Quattuor albentes Palafreni, terga coperti,
Drappibus ex auro ſtraſcinant retro quadrigam:
Ipſa tenetque manu (6) ſceptrum, doramque coronam
In teſta, et rutilo trezzas diademate calcat.
Praecedunt Famuli centum, totidemque ſtaferi,
Quiſque ſuum brandum tenet galone cadentem,
Longa ſequit ſeries hominum muſchiata Zibettis,
Qui Corteſanos ſe vantant eſſe tilatos.
Quorum ſi videas mores rationis ochialo,
Non homines maſchios, ſed dicas eſse bagaſsas.
Corteſanus erat tunc verus tempore vecchio,
Quum rex ille produs, rex ille boniſſimus (7) Artu,

Egre-

(1) *Squaquarare*. Jactantibus verbis ſe fortes oſtentare.

(2) *Experti quondam*. Supra Macar. XVIII.

(3) *Loginos*. Loculos.

(4) *Fortius urlat*. Valide clamat, vel timore exanimis, vel potius ſuos increpans, et excitans.

(5) *Barozzi*. Currus.

(6) *Sceptrum*. Conſultius ageret ſi Magicum librum prae manibus teneret, quemadmodum de Muſelina cecinit Macar. XVII.

Semper ferre ſolet Magicum trans ubera librum,
Unde Centaurus, qui illam carpſerat, et ferebat,
Ut ſit ſecurus Magicum de pectore librum
Excuvat; illa cito, ſe judicat eſſe peremptam.

Et de Atlante ſic canit Areoſtus Cant. 4. St. 17.

Dalla ſiniſtra ſol lo Scudo avea
Tutto coperto di ſeta vermiglia.
Ne la man deſtra un libro, onde facea
Naſcer leggendo l' alta meraviglia.
Che la lancia talòr correr parea,
E fatto avea a più d'un batter le ciglia;
Talor parea ferir con mazza, o ſtocco
E lontan era, e non avea alcun tocco.

(7) *Artu*. De hiſce Heroibus paſſim mentionem factam invenies apud Bojardum, et apud Bernardum Taſſum in longiſſimo ſuo Poemate.

Egregiam tenuit cortem, tavolamque rotundam.
Quis fuerit ſcitur, Triſtanus, Lanzaque lottus,
Quis quoque Galvanus, nec non bella altra brigata,
Quae Regis fameja fuit, pulchraeque Ginevrae.
Tunc Amor indoſsum, ſeu faldam, ſive corazzam
Portabat, colpiſque ſpadae acquiſtabat honorem.
Cui (1) ſudoris aquae, cui ſiccae pulvis arenae,
Muſchius, et ambracanus fuerant, ſtoraxque Levanti.
Tunc Cortigiani facies fuit apta placendi,
Et (2) molzinandi rigidae praecordia Damae,
Quando lavabatur ſolo ſudore Celatae,
Quando nigrabatur ſabiis ſub Sole bojento.
Tempore (3) ſed noſtro, proh dii! ſoecloque dadeſsum,
Non niſi perfumis variis, et odore zibetti,
Non niſi, ſeu (4) ſazarae petenentur, ſive toſentur,
Brettus veluti, nec non ſcuſiotibus auri,
Auri cordiculis, impreſis, atque medais,
Millibus et frappis per calzas, perque giupones,
Cercamus carum merdoſi germen Amoris.
En modo, dum celerem (5) caſtigat Gulfora cocchium,
Subſequitantque aliae Vaccarum quinque Carettae,
Has veluti Nymphas, Divas, charaſque Madamas,
Corteſanelli ſociant, illiſque ragionant,
Neſcio quos ſognos paſsata in nocte vedutos.
Et portantinas properantes ſupra Mulettas,
Dente (6) bachettinas vadunt rodendo politas,
Mentitoſque focos narrant, recitantque Sonettos
Sat male ſtringatos, ac parlant mille bajanas,

Men-

(1) *Cui ſudoris*. Cui ſudor, et pulvis erant pro Orientalibus odoribus, quibus foeminis molliores Cinoeduli quidam utuntur.

(2) *Et molzinandi*. Et mulcendi.

(3) *Tempore ſed noſtro*. Mollitiem decimi ſexti ſoeculi inſectatur. Quid ſcriberet ſoeculo noſtro illo valde molliori, et luxui magis dedito?

(4) *Sazarae*. Crines compti, et cincinnati.

(5) *Caſtigat*. Sollicitat.

(6) *Bachettinas*. Ad mollitiem, et luxum, virgulis quibusdam dentes poliunt, eaſque mordent et rodunt leviter.

Menchionaſque ſuo dicunt in amore fuſaras.
Baldus ab altano tumulo procul omnia viſu
Coeperat, et ridens, ita ragionabat amicis.
Cernite, Compagni, de tantis millibus, unum
Non hominem video, non qui (1) lignaminis enſem
Disfodrare ſciat, pejus tirare ſtocatam.
Hi ſunt, quos tantum manifeſtat barba viriles:
Caetera conveniunt mulieribus apta conocchis.
Sed volo quod pulchram faciamus or ora prodezzam.
Fingamus quaeſo, fingamus habere pauram
De Meretrice iſta, per quam cuncta omnia puzzant,
Stemus et attenti quae nobis damna parentur.
Talia cum ſociis dum ſic ſic Baldus acordat,
Ecce propinquabat tandem Regina Striarum
Gulfora, quae cernens armatos ſtare Barones,
O (2) la, quid, inquit, adeſt? o res non cognita majum?
Cernitis humanam, quo tanta pazia, brigatam?
Qui ſunt hi Porci? qui ſunt hi brutta ſomenza?
Nunquid habent animo tam grandem (3) proſopopoejam,
Ut mea praeſumant intrare ad Regna gajoffi?
Dixerat, et ſpazzat Trombettam protinus unum,
Ut ſciat unde hominum veniat baldanza malorum,
Qui baſtent animum ſic tecta ſubire Deorum.
Ille galoppando, non ſpiccat ab ore canoram,
Ton taranran friſolo trombam, ſin donec arivat,
Baldus ubi, Comiteſque manent, finguntque pauram.
Ad quos his parlat dictis Trombetta ſuperbis.
O Poltronzones, quae phantaſia guidavit
Sic vos (4) per dominum noſtrum, ſic abſque riguardo
Huc

(1) *Lignaminis*. Ligneum enſem qui valeat educere, non video. Dictum ad contemptum.

(2) *O la, quid, inquit*. Tanquam ſi de illis nondum antea certior facta fuiſſe, miratur.

(3) *Proſopopoejam*. Audaciam. Nobis dicendi modus uſitatus.

(4) *Sic vos per Dominum*. Haec pariter plebeculae noſtrae vulgaris formula, intendens ſignificare, quando quis immerito bono aliquo potitur.

Huc ad Clauſuras, et loggiamenta Deorum?
An fors neſcitis, haec eſſe palatia Divum?
Tantane (1) vos veſtrae tenuit fidanza canajae?
Maturate fugam, ſubitique levate trabaccas.
Siccine, baſtardi, zaltrones, genſque tegnoſa,
Genſque ſpelorza, ſacrum veniſtis tangere limen?
Ad vos mè mandat venerabilis illa Virago,
(Cingar ait tacitus, venerabilis illa putana)
Quae tenet Imperium ſub ſe Regnaminis hujus,
Aut vos ire jubet lontanos partibus iſtis,
Aut ſcarozzatam chini veniatis ad illam:
Forte ſacrificium meritabitis eſse beatum,
Humano quoniam placatur Diva cruore.
Baldus ait, o nos iſtuc male nempe capati:
Cur, quando matres noſtrae de ventre cagarunt,
Non potius Mundo tantos peperere (2) navones?
Andemus miſeri ſanctum componere numen:
Numen adoremus coeli, quod forte pregheris
Spegnitur humanis Natura colerica Divum.
Compagni riſu tacito ſub pectore creppant;
Fazza tamen magnum ſimulat defora dolorem.
Omnes cum teſtis baſſis andare comenzant,
Ac ſi poſt ſchenam manibus, colloque ligatis,
Ad ſcalam forchae conducat Boja picandos.
Tunc trombetta illos Dominae praeſentat, et inquit.
Ecce profanarunt hi veſtrae Regna coronae.
Gulſora contremuit buſtum tam grande Fracaſſi;
Interpellat eum, qui ſit, quo ſanguine venit.
Reſpondet tremulus, Sturlonus nomine dicor,
Breſſa mihi patria eſt, mea razza Gigantibus illis

De-

(1) *Tantane*. Virg. Aeneid. I. *Tantane vos generis tenuit fiducia veſtri? Maturate fugam etc.*

(2) *Navones*. Napi. Etruſce *Rapae*.

Deſcendit (1), qui trarre Jovem voluere deorſum,
Atque inter ſe ſe Regnum partire Deorum.
Gulfora plus dentrum tremuit, quum talia ſenſit.
Poſtea fattezzam Baldi, viſtamque legiadram,
Dum guardat, latoſque humeros, ſtrictumque fiancum;
Protinus in paniam, viſcumque Cupidinis intrat,
Ad quem ſic placidis loquitur corteſa parolis.
Tu quoque, qui ſenſum te prodis habere ſuperbum,
Da prolem, nomenque tuum, genus atque tuorum.
Baldus reſpondet, Capoſeccus nomine dicor,
Natus adulterio Monachae, Fratriſque Stopini,
Qui conceperunt me Chieſae retro pilaſtrum.
Poſtea Diabolo de me fecere ſigillum.
Sum devotus ei, cui dono in corpore vitam,
Unde meum Patrem vado retrovare Stopinum.
Me Mare, me Tellus, me ſidera celſa refudant,
Si non (2) eſſe Dei poſſum, decet eſſe Diabli.
Has Deſperati ſtupuit Regina parolas.
Eja Sacerdotes, inquit, nunc Sacra parate,
Atque mihi Altaros holocauſti condite tantos,
Quantos nunc iſtos homines mactare biſognat.
Hunc mi ſolettum tamen aſſervate legiadrum,
Quem volo ſit primus regali Eunuchus in Aula.
Haec ea dicebat de bello corpore Baldi.

Cc Prae-

(1) *Deſcendit*. Gigantum Fabula Coelum affectantium, omnibus jam nota. De hominibus vero ex eorum ſanguine procreatis, ita cecinit ex Ovidio Joannes Andreas ab Anguillara. Lib. I. St. 45.

Ma la natura pia, che non conſente,
Che quella ſtirpe ſia ſtirpata affatto,
Fa germogliar di novo un altra gente,
Del ſangue loro in terra putrefatto;
Che fu l' idea d' ogni perverſa mente
E d' ogni opera ria norma, e ritratto:
Di ſangue nacque, e ne fu tanto ingorda,
Che di ſangue era ognor macchiata, e lorda.

Quapropter jure Gulfora magis ex corde contremuit.

(2) *Si non eſſe Dei etc.* Deſperantis animi affectus. Juno ap. Virg. Aeneid. 7. inquit

Flectere ſi nequeo Superos, Acheronta movebo.

Praeſtiter obedit famulorum turba ſuorum,
Lignaque portantur, multuſque accenditur ignis.
Cujus in exceīſo capitelo Gulfora ſtabat.
Ecce (1) Preti, et Frati cum cottis, cumque capuzzis,
Cantantes veniunt in frotta boatibus altis,
Eu oe jach jach, eu oe, pirila, buf baf.
Quorum qui prior eſt puvialem portat adoſſum.
Turribuli pinguem mittunt ad nubila fumum,
Incenſaeque faces crepitant altaria circum.
Gulfora ſupra caput montaverat alta pilaſtri,
Ut ſolet in ſumma plantari mole Coloſſus.
Hic Dea chiamari, vult hic Dea, Porca vocari.
Trombarum clangor rauca cum voce frequentat,
Tarara ton tarara, ton ton tara, tantara taira.
Cor brillat ſociis ſpadas rancare guainis,
Quos ciet ad carnes ſquarzandas muſica trombae.
Ipſe prior (2) Caiphas, inſemmaque Veſcovus Annas,
Accedunt, jugulumque parant ſcannare Fracaſſo,
Inque ſatis largo tepidum adunare cruorem
Vaſe parecchiatur, meſchiandum pane Striarum.
Praecipitur curvos illi baſſare ginocchios,
Quem prius ut vaccam cum caetta, cumque ſecuri
Diſcopare volunt, mox collo immergere cultrum.
Ille ſed impatiens clamavit, Balde, facenda haec
It nimis avantum: nimis haec induſia durat.
Talia dum memorat, ſe drizzat in aera praeſtus,
Pontificemque piat digitis, duroſque reſtringit
Artilios, ſchiazzatque illum de more boazzae,
Dextraque de merdis, et ſanguine tincta remanſit.
Baldus adocchiarat guerram jam eſſe comenzam,

Heus,

(1) *Ecce Preti, et Frati.* Semper reprehenſione dignum Auctoris hujuſce vitium, Sacra proſanis, et ſeria ridiculis comiſcendi. Haec qui legit, nunquam cenſeat immitanda.

(2) *Caiphas. Annas.* Nomina ſatis nota quae jure Diabolis adnumerantur. Sed perperam rerum Sacrarum ſpecies, et nomina, ridiculis ſuis inventis Poeta immiſcet.

Heus, ſeguitate, inquit, ſfodratque celerrimus enſem.
Currit ad urtandam, quam diximus ante, colonnam,
Cum caput innanzum ruit illa, ſimulque pilaſtrum,
Quam piat extemplo Baldus per colla cridantem,
Cui dare ſoccorſum gens infinita ruebat:
Sed Cingar, comiteſque alii facto agmine currunt,
Inque illas ſquadras intrant ut fulmen, et ignis.
Ipſe Gigas clamat, nunc eſt et tempus, et hora
Sacrificare Deo, Vaccaſque, hircoſque petulcos.
Sic dicendo, probat qualis ſit tempra bachiocchi.
Ah Porcinajae, cridat Falchettus, et Hippol,
Vos ne putaviſtis nos qualchos eſſe maruffos?
Scilicet Agnellos, pegoraſque trovaſtis, et Haedos,
Ut penſaretis ſic nos mactare Diablo?
Talia bravando feriunt tutavia, nec ullum
Sparagnant colpum, teſtaſque ad ſidera mandant.
Septem mille homines ſunt qui ſua ferra cavarant,
Et Baldum aſſaltant, propter riſcodere Porcam.
At celer altorium dat Falco, et Cingar, et Hippol,
Hircanuſque, aliique ſimul qui tempore curto,
Mortorum ingenti fabricarunt agere montem.
Turba puellarum fractis fugit inde carettis,
Smarritaeque ſinus lacerant, rumpuntque capillos.
Non bonus hic perdit Boccalus tempus, at illas
Protinus inſeguitat chiamando, ſtate ribaldae,
State putanellae, quia vos fruſtare biſognat.
Quo quo? ſtate inquam, ola, ſpettate, quo itis?
Quove ſcapinatis, mea nunc vendetta fietur.
Siccine me nuper vacchae feciſtis Aſellum?
Siccine grattaſtis mihi ſchenam (1) pectine boſchi?
Haec referens, portat (2) ſcoriadam forte trovatam,

 Qualem

(1) *Pectine boſchi*. Baculo. (2) *Scoriadam*. Ferulam, Scuticam.

Qualem (1) Vegneſae vidi, quum Boja putanas
Per Merzariam fruſtat, fruſtandoque currit.
Tandem arrivatas chioccat, (2) tozzatque tapinas.
Attamen alquantum sferzam leggerius offert,
Dum capat in teneras Damas, niveaſque Putinas.
Tantum Scarcoſſas vecchias, lippaſque ſtriazzas,
Et Roſianazzas, ſtailatis tozzolat aſpris,
Terga quibus parere facit (3) perſutta Friuli,
Non pietas valet hic, non perdonanza cridari,
Nam (4) mercadanti Boccalus fecerat aures.
Baldus at in brazzis Reginam portat, et illam
Continuo gens tota ruens riſcodere cercat;
Unde travajus erat certando Baronibus ingens,
Tanta ſuperchiabat calcatim turba Bravorum.
Perſonat incircum Campagna cridoribus altis,
Unde maris Piſces veniunt atterra balordi.
Namque ſuper pendet pelagus de more ſolàri.
Tunc (5) homines ſuperi, nec enim ſcio dire bugiam,
Audivere illam liquido ſub gurgite guerram.
Jamque Striam Baldus multo ſudore ligarat,
Inque ſuis ſpallis quoddam portarat in antrum.
Non gens ultra ſequit, vel mortua vel ſtroppiata,
Parſque fugae ſtudiat, cercatque per abdita ſcàmpum.
Gulfora (6) jam triſto portu guidata, Diablos
Invocat, ut veniant (7) promiſſam tollere vitam.

Sic

(1) *Vegneſae*. Venetiis per Mercatorum viam, quae dicitur *Mercerta*, qui Carnificis ſubſunt flagello, ad plateam ducuntur.

(2) *Tozzatque*. Conſcribilat.

(3) *Perſuta Friuli*. Latinis Perna, ſive Petaſo, Etruſce *Preſciuto*, vel *Proſciuto*, apud Foro Fulienſes optime paratur.

(4) *Nam Mercadanti*. Vulgaris formula, quae ſignificat ſurdas aures praebere.

(5) *Tunc homines superi*. Homines ſupra mare navigantes, vel Mundi hujus incolae.

(6) *Gulfora jam triſte portu*. Italice dicimus: *guidata a mal porto*, ſignificare volentes, magno in diſcrimine verſari.

(7) *Promiſſam*. Sagis fingunt Romanenſes noſtri, perpetuam eſſe vita.

Sic igitur dum ſtridet adhuc, malnata piatur
Unguibus innumeris Diavolorum forte cridantum,
Umbraque (1) in Infernum cum corpore fertur ab illis.
Jamque (2) fracaſſandi domicilia ſporca Fracaſſus
Coeperat impreſam, longiſque ut paſſibus ibat;
Quo jam Gulforeos de fundo ad tecta palazzos
Sterneret, ac mundum tanto privaret afanno.
Ad primam ſubito giuntam de marmore groſſum
Chioccat pilaſtrum, quod ſtat cantone palazzi.
Rumpitur in centum volitantes undique pezzos,
Fitque ingens ſtrepitus de travis, deque quadrellis,
Magnaque terreno camerarum banda ruinat,
Calcinaeque leves malnettant (3) aſtra volando.
Replicat horribiles colpos, geminatque batajum.
Trita columnarum fit ruptio, deque ſupernis
Machina muralis reboans deſcendit abaſſum.
Indorata (4) cadunt meſchiatis tecta matonis,
Riccaque picturis vadunt ſolaria terrae.
Dumque Gigas manibus turrim furibundus aſerrat,
Ecce Seraffus adeſt infretta, vocatque, cridatque,
Parce Gigas, jam parce Gigas, ſic poena ſoluta eſt.

Inte-

(1) *Umbraque. Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub umbris* Dixerat ex Virgilio Poeta noſter in Hollandica vulgata editione.

(2) *Jamque fracaſſandi*. Clava ferrea armato, et robuſtiori bene hoc opus committitur, cui praeterea *Fracaſſo* nomen erat.

(3) *Aſtra*. Non aſtra, ſed maris fundum, cui ſuberant.

(4) *Indorata cadunt*. Virgilius Aen. 2. v. 445. Sic Aulam Trojani Regis, a Trojanis ipſis defenſionem ſui ipſorum, dirutam, eleganter deſcribit:

Dardanidae contra, turres, ac tecta domorum
Culmina convellunt, his ſe, quando ultima cernunt,
Extrema jam in morte parant, defendere telis:
Auratasque trabes, veterum decora alta Parentum
Devolvunt.

Et Areoſtus Cant. 17. St. 10.

Gittan le turbe dalle eccelſe cime
E merli, e torri, e ſi metton per morte;
Guaſtare i tetti non è alcun che ſtime;
E legne, e pietre vanno ad una ſorte:
Laſtre, e colonne, e le dorate travi,
Che furo in prezzo a li lor Padri, e agli Avi.

Integra ſtet Turris pro nunc, quae quando ruatur,
Illico quae cernis pelagi fundamina ſurſum
Pendula, caſcabunt veluti Natura chinarat,
Voſque negabimini, piſceſque cibabitis omnes.
Si neſcis turri ſeptem clauduntur in iſta
Fatales (1) ſtatuae, ſex caerae, ſeptima plumbi,
Quas ſimul ad quintam lunam ſub monte Tonalo
Compoſuere Striae ſeptem, Madoja, Catoja,
Stanaque, Birla ſoror, Sberliſſaque, Cantara, Dina.
Quam primum frangas Turrim, guaſteſve figuras,
Poſtizzus locus hic in fumum protinus ibit,
Voſque bibetis aquas plus quam ſit voja bibendi.
Venerat huc Baldus (2) mazzatis denique cunctis,
Conciliumque ſuis cum Compagnonibus edit,
Et quid ſit tandem faciendum voce domandat.
Cingar ad infernas ſuadet callare maſones,
Haecve relinquatur Seraffo impreſa ruendi
Regna Strianiſmi, turrem, ſtatuaſque levandi.
Tunc omnes favere manu, favere parolis
Cingaris arditae menti, laudantque talentum
Hunc animi, quo non mundo generoſior alter.
Ad Phlegethontaeas igitur callare cavernas
Voja ſtat, una quidem Baldo paret horula centum,
Poſſe diabolicas rurſum aſſaggiare prodezzas.

Si

(1) *Fatales Statuae*. Hoc pariter Romanenſium exemplo Poeta fingit, qui eodem modo Incantationum ſomniant fundamenta. Ita Areoſtus Cant. 4 St. 38. Atlantis oppidi deſtructionem deſcribit.

Di ſu la ſoglia Atlante un ſaſſo tolle
Di caratteri, e ſtrani ſegni ſculto.
Sotto Vaſi vi ſon, che chiaman olle,
Che fuman ſempre, e dentro han foco occulto.
L' Incantator le ſpezza, e a un tratto il colle
Riman deſerto, inoſpito, ed inculto;
Ne muro appar, ne torre in alcun lato,
Come ſe mai Caſtel non vi ſia ſtato.

(2) *Mazzatis*. Occiſis. *Ammazzati*.

Si (1) brevis hic liber eſt, brevis eſt, nam ſemper acerbos
Gatta parit catulos nimium frezzoſa: valete.

(1) *Si brevis*. Hiſce verſibus viceſimae ſecundae Macaronicem finem ponit Poeta in Hollandico exemplari, ſed vere nimis feſtinanter, quae ibi impreſſa ſunt, ſcripta eſſe apparet. Eſt vernaculum: *la gatta frezzoſa fa i gattelli orbi*.

A R.

Digitized by Google

ARGUMENTUM

IN VIGESIMAMTERTIAM MACARONICEN.

AD phlegethontaei deſcendunt regna Paeſi,
Baldus cum ſociis, fertque Fracaſſus eos:
In Griffa reſti prius intravere Tavernam,
Quem Baldus pugnis calcibus atque domat.
Mox arrivantes nigras Acherontis ad undas,
Non paſſant, quoniam Barca Charontis abeſt.
Hic Cingarinum, qui Baldi filius extat,
Dum ventrem Cingar vult vacuare, trovat.

MER-

Digitized by Google

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE VIGESIMATERTIA.

Venimus (1) ad pavidum Malamocchi denique portum,
Gurgite qui medio fert centum mille Diablos,
Naviculamque meam fluctu ſorbere minazzat.
Contra Fortunam grandis mattezza videtur

D d Spingere

(1) *Venimus*. Medoacus, vel Meduacus apud Livium, *la Brentá*, Plinio geminus eſt: Major, et *Brenta* appellatur, ex Alpibus Tridentinis per Baſſanum oppidum, et Patavium Urbem fluens in mare Adriaticum, in quod excipitur a Venetiis quinque mille paſſibus. Minor, qui ex dictis Alpibus etiam deſcendit, Vicentiamque Urbem interluit, ac ſecus Ateſte decurrit, in mare Adriaticum labens apud Foſſam Clodiam, et dicitur *Bachillone*.

Hinc dictus Medoacus Portus, ſeu Methamaucum poſtea *Malamoco*, olim Urbs Epiſcopalis ſub Patriarchatu Aquilejenſi, apud Venetias. Inde 5. mill. paſſ. aquis Urbe ſubmerſa manet Portus; per quem dum tranſeunt naves, quae Foſſa Clodia Venetias pergunt, aliquando undis jactantur magno Viatorum metu, et incommodo; Unde Medoaco Portui inſauſtum nomen acquiſitum.

Spingere Navigium, fert quando pericula mortis.
Ergo quid faciam? ſpicchetur ab Arbore velum,
Non baſtat nobis animus tranſcendere paſſum,
In quo tam ſpeſſum gentes anegarier ajunt.
Non mihi baſtantes cordae, baſtantia vela,
Noſtraque ſub fundo male Navis (1) impegolatur,
Et per fiſſuras aqua drentum ſaltat ubique.
Difficilis (2) ſemper fit ſcortegatio caudae.
At quia non modicum video mihi naſcere ſcornum,
Qui jam vogarim quingentos mille mearos,
Non formidarim Cagnae latramina Syllae,
Non me terruerit rabies ingorda Carybdis,
Et Malamoccheum trepidem paſſare furorem?
Fac animum, paveaſque nihil, Maſelina, gajardum,
Grandis erit, confeſſo quidem, ſtraccatio ſchenae,
Dum contra fluctus opus eſt diſtendere brazzos;
Sed Bergamaſco qualis nutritus in agro
De montagnarum lapidoſo culmine ſmontat,
Bramoſus Venetos, dilecta, videre paeſos,
Littora, (3) Marconem portans in ventre ficatum,
Et vermocanum giurat, quod dummodo vivat.
Non Venetiarum vult biſcurare Leonem:
Curat inuſatas pocum maris ire per undas,
Et conturbatas pelago vomitare budellas;
Namque labor nihil eſt dum campanilia celſa
Proſpicit a longe medio naſcentia Ponto,
Et guardat (4) pomum ſtans de lontano doratum:
Talis ego, quid nam rapida ſpaventor ab unda,

Cum

(1) *Impegolatur*. Pice male oblita, ſeu obducta, male aquis obſiſtit.

(2) *Difficilis etc.* Vulgatum Proverbium: *La coda è la più dura da ſcorticare*.

(3) *Marconem etc.* Montium Bergomenſium Cultores, Venetae Reipublicae Subditi, Principi, ut par eſt, fideles deſcribit, qui *dummodo vivant* ſe nunquam deſiſcere a fidelitate, poſſe negant.

(4) *Pomum*. Deauratam pilam, quae Turrium apici impoſita eſt a longe videntes, praeteriti laboris oblviſcuntur.

Cum portus meditor dulces, gratumque repoſſum?
Ergo ſub horriſono Baldum ſociare Baratro,
Ferte juvamentum veſtro conamine Muſae,
Et mihi vojatis nullam (1) ſpragnare fadigam.
Sentio terribiles animarum ſurgere voces,
Audio ſtridentes, ac labra frementia, dentes,
Inſpicio laceras inſemmam sbattere palmas,
Cernoque terrificos, nigros, rubeoſque Diablos
Infilzare ſuis miſerellas cornibus Almas,
Sulphureumque focum bandas agitare per omnes.
    Baldus Gulforeas poſtquam deſtruxerit oras,
Cunctaque Fracaſſi mala tecta ruere fracaſſo,
Retrogredi mandat, per tombam ſcilicet illam,
De qua Fracaſſus tergo portarat amicos.
Jamque arrivarant (2) ubi terno in flumine flumen
Scinditur, ac marmor Fracaſſus nobile rupit.
Ad Plegethontoeas Baldus deſcendere ſtanzas
Praecipit, una ſibi Centannos horula paret
Poſſe diabolicas brando tentare prodezzas.
Ecce (3) iterum ſcuras animoſo corde latebras
Introeunt, callantque magis per climata centri.
Gemma tamen fulget, quam Baldus ſervat in elmo,
Qua cernunt aditus, et multa pericula ſchivant.
Semper ad in giuſum facili labente camino
Frettantes abeunt, Baldi praeeunte luſoro.
Centum ſtradiculas, centumque viacula jam jam
Incipiunt reperire, ſimul concurrere in unam
Ingentem ſtradam, variis venientia bandis.
Dico quod innumeras retrovant hinc inde viettas,
Derivare ſuos fines ad grande viaggium,

(1) *Spragnare.* Nulli velitis labori parcere. *Riſparmiare*; nos dicimus *Sparagnare*. Ruſtici *Spragnar*.

(2) *Ubi terno etc.* Macaron. XXI.

(3) *Ecce iterum.* Etiam hujuſce Macaronices pleraque ex noſtro Exemplari ſupplevimus, Hollandicam editionem ad calcem rejicientes, certe enim trunca, et mutila in pluribus videtur.

Quem ſpatioſa menat ſtygiis contrada paeſis.
Quales in Veneta nos cernimus urbe canales,
Undique menantes barcas, deſcendere in unum
Majorem (1), bravumque nimis, groſſumque canalem:
Tales ſtradiculae, calles, ſentiria mille
Conveniunt, monſtrantque notas ea ſingula ſcriptas,
Unde poteſt ſciri, qua quiſque caminus ab urbe
Huc deſcendat, agatque ſuas huc illa brigatas.
Eſt via, quam drizzat Florentia, Roma, Milanus;
Zenova, Neapolis, Vegneſia, Parma, Bologna,
Lion, Avignonus, Pariſus, Buda, Valenza,
Conſtantinopolis, Cairus, ſedesque Cipadae,
Denique quodque ſolum, quaeque urbs, arx, villa, caminum,
Huc drizzat, portatque ſuas ad tartara pravas,
Malnataſque animas, quarum tot millia nigrum
Continuo ingrombant barathrum, quot milia toto
Muſcarum mundo naſcunt in millibus annis.
Quo magis ante itur, magis orbita largior umbras
Excipit innumeras, tacito rumore gementes.
Baldus Compagnis nulli parlare comandat:
Dumque illi parent, dumque alta ſilentia ſervant,
Ecce caput ſtradae ſe ſe dilatat in amplam
Campagnam horribilem, et cinerum de pulvere carcam.
Subterrana illic Ventorum flamina regnant,
Pro quibus efficitur mundo teremotus in iſto.
Impetuoſa ferunt cineres, agitantque (2) ſavornam
Per largos campos, redolentes Sulphuris (3) ohibò.
Gaudet in hac rerum Baldus novitate, Lironem

Ad-

(1) *Majorem*. Omnes aquarum Rivuli, qui Venetam Urbem undequaque interſecant, ad Majorem Canalem ducunt, quem dicunt *Canal Grande*, qui totam Urbis longitudinem ſinuoſo tramite dividit, magnificis hinc inde conſitis Aedificiis, quae vagum cymbulis transfretantibus, et tranſeuntibus exhibent ſpectaculum.

(2) *Savornam*. Saburram, pulverem. A Saburra navium.

(3) *Sulphuris ohibò*. Vox *ohibò*, quae ab Italis uſurpatur, dum foetens aliquid vel guſtant, vel olent, tamquam accuſativum uſurpat, ſignificantem foetidum odorem.

Admonet, atque alios nulla de ſorte pavere.
Quid? Falchettus ait, dum te mi Balde videmus,
Non ſgomentabit nos quanta canaja ſub orco
Stat Diavolorum, nec quanta ſub aere ſtridet.
Dixerat, et ſaltans, animo ſe monſtrat alegro,
Contraque terribiles ventos ruit huc, ruit illuc.
Cingar eum ſequitur ſcherzando, truſantque viciſſim.
Ambo ſimul rident, ſaltant, vaduntque, reduntque;
Quales Agnelli fugiunt, matremque relinquunt,
Quattuor et pedibus guizzant, et in aera pirlant;
Aſt ubi ſentitur Lupus exurlare propinquus,
Confeſtim pavidi ſe matris ad ubera tornant;
Paſtor adeſt, groſſumque canem ſibi chiamat apreſſum.
Talis Falchettus laeto cum Cingare ſpaſſum
Grande piat, curruntque ambo lontanius altris.
Aſt improviſos prigolos ſi forte catabant,
Praeſtiter ad portum Baldi remeare videbas,
Inde ſub illius combattere fortiter umbra.
Qui velut (1) avvezzat caporalis providus, ipſe
De ſe non curat, tamen riſguardat amicos.
Ad caput interea campagnae ſcurus et aſper
Boſcus adeſt, ac ſylva pavens, non conſita myrthis,
Non lauris, platanis, ulmis, altiſque cipreſſis;
At nigrae taxus, aconita, malaeque cicutae,
Grandilitate pares alpino in culmine fagis,
Toxica mortiferi ſudant de cortice ſughi.
Introit ante alios Baldus, nova cernere gaudet,
Perque veneniſluas nihil aeſtimat ire latebras.
Incipiunt (2) jam longe gravem ſentire (3) bagordum,
Mur-

(1) *Avvezzat*. In paſſiva ſignificatione uſurpatum: *Sicuti ſolet*.
(2) *Incipiunt*. Virg. Aeneid. 6. *Continuo auditae voces, vagitus et ingens etc.*

(3) *Bagordum*. Strepitum. Proprie dicitur apud nos de multarum vocum ſimul loquentium fragore.

Murmur et inſolitum, tamquam tempeſta petrarum,
Vel (1) magis ad guiſam pelagi battentis arenam,
Quando fremit, vaſtaſque polo ſubgurgitat undas.
In finem boſchi retrovant intramina grandis
Portazzae, nunquam chiuſae, ſed ſemper apertae,
Per quam trenta pares intrant inſemma carettae,
Verbaque ſic duro ſaxi frontale notantur.
Regia Luciferi dicor, bandita tenetur
Cors hic, intrando patet, aſt uſcendo feratur.
Fracaſſus ridet, ſubeamus adunca ſodales,
Non (2) regrediendi dabitur, ut cerno, facultas.
Introeunt igitur: tenebris appena reſiſtit
Carbonus Baldi, ſed folta in nocte tumultant,
Horriſonaſque tonant ſcuriſſima regna querelas.
Ecce Tavernarus tandem barbatus in illos
Obuius accelerat, vivoſque in corpore mirat.
O, ſecum parlat, quae coſa novella videtur?

Sic

(1) *Vel magis ad guiſam*. Duplici hac brevi ſimilitudine, magnos Poetas, Merlinum fuiſſe imitatum negari nou poteſt, et magnum ſe quoque Poetam exhiberet. Extremam hanc ſimilitudinem Homerus habet Il. lib. 4., quam ſic Italicis verſibus expreſſit Egregius concivis noſter P. Joſeph Bozoli. e Soc. Jeſu in Iliados eleganti verſione, quam nuper edidit Cant. 4. St. 77.

Qual venir ſuol nel ſalſo lito l' onda
Moſſa dall' Auſtro, che a principio ſcherza,
Che maggior della prima è la ſeconda,
E con più forza poi ſegue la terza.
Ed ogni volta più l' umore abbonda,
E nell' arena più ſtende la sferza.
Stende la sferza, e ritorna pur anco,
E laſcia il lito ogner ſpumoſo, e bianco.

Ex Homero eleganter, ſed brevius, Virgilius Aeneid. 7.

Fluctus uti primo, coepit cum albeſcere vento,
Paulatim ſe ſe tollit mare, et altius undas
Erigit, inde imo conſurgit ad aethera fundo.

Item Catullus in Argonatica

Hic qualis flatu placidum mare matutino
Horrificans Zephyrus, proclives incitat undas
Aurora exoriente vagi ſub lumine Solis:
Quae tarde primum elementi flamine pulſae
Procedunt . . . .
Poſt vento creſcente magis, magis increbreſcunt.

Tandem Immorralis Areoſtus Cant. 24. St. 9. Iiſdem verbis, quibus uſus eſt praeſtans Traductor, hac eadem ſimilitudinem uſus eſt.

Sed Poetam noſtram in hac ſua brevitate, nemini in genere ſuo audeo dicere ſecundum.

(2) *Non regrediendi*: Revera, regrediendi facultas non eſt data.

Sic ait, et mulcens ſoltos ad menta pelazzos,
Stat penſeroſus, ſtupidus, ſenſuque revoltat,
Debeat an ſimiles ſcotto invitare (1) Brigantes.
Tandem, guarnazzam cingens brotaminis unctam,
Vultis, ait, noſtram compagni intrare tavernam?
Boccalus raptim reſponſum primior affert.
Qui cercandum aliud? bona ſi tibi caneva primum;
Inde bonae Quajae, bona lonza, bonique capretti,
Ecce parecchiamur ſimul omnia ventre locare,
Et pagare ſimul patefactis omnia borſis.
Oſtus ait, mecum veniatis, non mihi deſunt
Et pernicones, et frolla carne Faſani,
Et vinum garbum, et vinum dulce Reami.
Sic ait ingrediens, menſaſque parare comandat.
Hunc omnes ſeguitant, ſed Baldus inanzior altris,
Compagniſque facit per opaca ſilentia ſcortam,
Donec eos ſalam conduxerat Oſtus in amplam,
In qua mille animas epulis catavere ſedentes,
Mangianteſque inſtar porcorum dente famato.
Sunt etenim magrae vultu, nigraeque colore,
Sunt ſguerzae, gobbae, ſciancatae, ſuntque carognis
Omnibus aequandae nimio puzzore malorum.
Irruit ad menſam jucunda fronte Bocalus,
Inque piatellum dum vult extendere griffum,
Protinus indretum vultu pallente retirat.
Qui penſando aliquem forſan ghermire Caponem.
Ghermiturus erat (2) Struzzum, turpemque maraſſum.
Accedit propius factum diſcernere Baldus.
Quali cum guiſa Gattum roſegare (3) codajum

Aſpi-

(1) *Brigantes*. Barbam manu mulcens, ponderat, an hujuſmodi homines nondum corpore exutos, debeat ad Tabernam invitare, maxime milites, ſolent enim facile rixas miſcere.

(2) *Struzzum*, *maraſſum*. Sthrutionem, Viperam: in aliis legitur *Scurzum*, fortaſſis aliquod nobis ignotum ſerpentis genus.

(3) *Codajum*. Nos dicimus Co d'ajo quando volumus ſignificare integrum allium; et rodere allium metaforice uſurpamus, ſignificantes rabia torqueri.

Aſpicias, quando ſibi retro cauda tiratur,
Striccaturque ſimul, manibus per forza retentus;
Qui fremit, et faciens gnao gnao ſe ingordus anegat;
Illas ſic animas contemplat Baldus edentes
Vipeream carnem, roſpos, variaſque vivandas,
Unde venenorum mors inevitabilis exit.
Praeterea aſpideo completas ſanguine tazzas
Sorbebant, oculoſque foras ſorbendo butabant,
Ut ſolet infirmus, cui (1) Jerae pocula dentur.
Corripit interea rigidam poſt fercula sferzam
Oſtus, et intornum menando, licentiat illas,
Namque novas alias quoque paſturare biſognat.
Impetuoſae igitur abeunt, ſubeuntque novellae,
Quas etiam cogit putridis accumbere menſis.
Mox ait ad Baldum, ſocioſque: ſedete bricones;
Seu vos mangietis, ſeu non mangiare vojatis,
Omnino facit miſterum ſolvere ſcottum.
Sic dicens alzat ſcoriatae quinque catenas,
Hinc menat, et zif zaf riſonando, percutit Hippol,
Quem male proviſtum tollit de (2) peſo levatum,
Atque ſuo fratri Lirono buttat adoſſum,
Amboque (3) ſchenadam pariter caſcando piarunt.
Illa quidem veſtra eſt, Boccalus parlat, habetis
Praevendam (4) veſtram, tamen hanc non curo biavam.
Sic ait, et ſcapolat, cantoneque delitet uno.
Baldus aroſtitum rapit improviſte Dragonem,
Inque Tavernari moſtazzum concite jactat,
Manſerit ut medio faciei ſtigma notatum.

Non

(1) *Cui Jerae pocula*. Amaro herbae Succo pocula plena.

(2) *De peſo levatum*. Graviter percutit. De ingenti ferulae ictu, quo quis alium percuſſit, nos dicimus: *lo leva di peſo*.

(3) *Schenadam*. Hoc vocabulo explicant Noſtrates, qui ingenti impetu tergore in terram cadit, vel tergore in aliquod impingit graviter.

(4) *Praevendam etc.* Vos veſtram portionem habetis, hoc tamen cibo veſci non curo.

Non tamen hoc tantum colpo fuit ira Baronis
Sat contenta: tirat cum roſto inſemma, ſaporem
Ingentis pugni, qui dextram tozzat orecchiam,
Unde ſtramazzanti chioccat quoque terra ſiniſtram;
Cingar ait ridens: nondum mangiavimus, et tu
Balde, comenzaſti ſcottum pagare tavernae.
Reſpondet Baldus: ſic Hippolis eſca ſoluta eſt.
Interea Virmazzus eas interrogat umbras,
Cur veniant illam ſic albergare tavernam,
Curque venenoſas ingojent, atque tracannent
Has victuarias, plenoſque cruore (1) becheros.
Cui major ſic umbra gemens ſuſpirat, et inquit:
Quaelibet infernis cruciatibus Alma ferenda,
Corpore quum primum poſito deſcendit ad orcum,
Anteque quam vadat grottas habitare ſtatutas,
Hoc Diavolazzo prius invitatur ab oſto,
Quem (2) Griffaroſtum diabolica zurma domandat:
Nec tamen invitum contemnere poſſumus iſtum,
Nolentes etenim ferri ſcoriada coercet.
Quapropter quantas animas ingombrat Avernus,
Iſte Tavernarus marzo mangiamine paſcit.
Dixerat haec, alias en rurſus adire videbant,
Unde jubet propter faſtidia Baldus, ab illa
Compagnos betola ſtomacoſa cedere tandem.
Protinus egreſſi, denſo ſe ſe agmine ſtringunt,
Namque (3) illic adeo groſſa eſt fuſcatio noctis,
Ut valeas etiam gladio taliare tenebras,
Perdere vel ſe ſe potuiſſent unus ab altro.

(1) *Becheros*. Pateras, pocula. *Bicchieri*.

(2) *Quem Griffaroſtum*. De Griffaroſto etiam in Orlandino meminit. Quem vero hoc nomine intendat ſignificare, in Vita Cap. 2. §. 2. ex conjecturis deduximus.

(3) *Namque illic adeo etc.* Virgilius obſcurum ad Tartara, incertumque iter, ita eleganter deſcribit:

Ibant obſcuri ſola ſub nocte per umbras,
Perque domos Ditis vacuas, et inania Regna.

Juſſu ergo Baldi modicum fecere drapellum,
Atque Capellettis ſimiles inſemma dunantur.
Namque Stradiotti leggeras (1) ſupra pedrinas,
Quando correriam faciunt inimica per arua,
Non ſe ſpernazzant veluti poltrona canaja;
Verum (2) groppetto ſtrictim calcantur in uno,
Donec aquiſtatis parlent ſperone botinis,
Atque cavalla griſa, (3) bre, bre, vel poſpodo, dicant.
Baldus praecedens ſfodratum bajulat enſem,
At ſe Boccalus nunquam lontanat ab illo,
Seque volunteram, dum corde tremante cacabat,
Vellet in illius totum ſe abſcondere coſtis,
Saepe (4) Agnusdeos faciebat fronte revolta.
Jam procul aſcoltant ſtrepitum rumoris aquoſi,
Non aliter quando laxatur (5) brena Molinis.
Baldus ad hunc ſonitum tendit, drizzatque pedattas,
Arrivantque illuc nigras Acherontis ad undas,
Quae ſemper veluti (6) Porettae balnea fumant.
Illic (7) circa ſuas teſtas hinc inde volazzant
Innumerae flentes animae, vocitantque Charontem,

Quas

(1) *Supra Pedrinas.* Super equinos pullos.

(2) *Groppetto.* In exiguo ſpatio turba collecta, veluti nodo ſimul colligata, ab Etruſca voce *gruppo.* Nodus.

(3) *Bre Bre etc.* Illyricorum invicem colloquentium expreſſio.

(4) *Saepe agnus deos.* Signo Crucis, et Religioſae pietatis inditiis ſe ſe Baldo commendabat. Haec Sacrarum cum profanis rebus commixtio, nunquam laudabilis.

(5) *Brena.* Repagulum, Obex, Hoſtium aquam ſuſtinens: froenum.

(6) *Porettae.* Celebres Thermae, ſemper ſulphureis, et aeſtuoſis aquis fumantes.

(7) *Illic circa ſuas etc.* Multitudinem ad Stygiam Paludem Convolantium, quam Poeta noſter lepide diverſis in locis deſcribit, ita Virgilius exprimit Aeneid. 6. verſ. 305.

Huc omnis turba ad ripas effuſa ruebat,
Matres, atque viri, defunctaque Corpora vita
Magnanimum Heroum, pueri, innuptaeque Puellae,
Impoſitique rogis Juvenes, ante ora Parentum:
Quam multa in ſylvis Autumni frigore primo
Lapſa cadunt folia; aut ad terram gurgite ab alto,
Quam multae glomerantur aves, ubi frigidus annus
Trans Pontum fugat, et terris immittit apricis.
Stabant orantes primi tranſmittere curſum etc.

Quas ille ad ripam debet paſſare ſiniſtram,
Sed non, tranſactis jam giornis octo, videtur.
Cingar in hoc tantum ſociis longatur ab altris,
Namque coactus erat Naturae figere termen,
Sive ſuper littus fungum plantare novellum,
Vel potius dicam, lombardam promere quajam.
Jamque bragas implens, huc illuc ibat anaſum,
Ut (1) brachetta ſolet, quae leprem china (2) ſauſat.
Sed non hic leporem, ſed non trovat ille caprettum,
Sed juvenem mortum, quo ſic improvidus urtat,
Quantos unde pilos habuit per corpus arizzat.
Nec deſtringatis bene tunc in littore calzis
Se ſe baſſarat, foſſo naſcoſtus in uno,
Totum per calzas ſe repperit eſſe zibettum,
Nam cagarella metu procedit ſaepe gajardo;
Imo paura magis poterit baſtabilis eſſe
Deſtiticare cito ſtiticas in ventre budellas,
Quam per cryſterii pivam decoctio malvae.
Cingar ſe retrahit, (3) ceu qui pede preſſerit anguem;
Et Juvenem attonita guatabat mente galantum,
Qui ſtramortitus revera, non ibi mortus,
Ut parebat, erat, lachrymiſque bagnarat arenam.
Ahime, Cingar ait, quae nam fortuna guidavit,

Ee 2 Te

(1) *Ut Brachetta* . Tanquam Vertagus catellus.

(2) *Sauſat* . Olfacit, et olfactu quaeritat.

(3) *Ceu qui pede etc.* Poetica ſimilitudo, qua duo illi Poeſeos Principes feliciter uſi ſunt. Homer. lib. 3. Iliad. ex laudata verſione:

Qual chi ſi mira avanti all' improviſo
Veneno ſo ſerpente alla Foreſta,
Ritorna in dietro il piè pallido in viſo;
E tutto trema dal piede alla teſta:
Tal Paride tornò ec.

Et Virgilius Aeneid. 2.

Improviſum aſpris veluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens, trepiduſque repente refugit,
Attollentem iras, et coerula colla tumentem:
Haud ſecus Androgeos. etc.

Te puer huc, aut quo (4) ſic vivo corpore vadis?
Dixerat, et ſe ſe paulatim proximat illi,
Vultque experiri, ſi vitam liquerit iſtam.
Praeſtiter amotis sbarattat pectora pannis,
Cercat, et un pocum taſtat ſub corde calorem,
Unde datur ſciri nondum ſpudaſſe fiatum,
Nec Requiem aeternam fuerat cantare biſognus.
At penſare nequit foggiam, quae ſuſcitet illum.
Non ibi credat aquis vultum sbroſare roſatis,
Non ibi odorifero venas fregare cirotto,
Non ibi ſperet aquam de flumine tollere freſcam,
Namque venenoſis Acheron ibi fluctibus ardet.
Per mancum ergo malum caldam ſpinavit orinam,
Et Juvenis venas, polſos, et tempia bagnat.
Ille pudicino piſſamine Cingaris unctus,
Paulatim forzas revocare per oſſa comenzat.
En bellam frontem, bellos en ſchiudit ocellos,
Haſque parolinas, inſpecto Cingare, parlat.
Sjs benedictus homo, tal qualis Barro fuiſti,
Qui medio morto tranſtullum tale dediſti.
Non hoc feciſſet medicinae inventor Apollo.
Cingar eum levat e terris, mox talia parlat:
O (1) formoſe puer, quaenam deſgratia tanta eſt?
Quaeve loco iſto nunc te Phantaſia butavit?

Cui

(1) *Sic vivo corpore.* Duabus hic in rebus ſibi contradicit Poeta, quas diſſimulare non poſſumus.

Interrogat hic jacentem juvenem cur vivo corpore ad Tartara deſcendat; deinde poſt pauca, quaerit utrum adhuc vivat. Sic Cingarem pingit in pugnis, et rixis ſemper impavidum; et ſupra, jacens Corpus adoloſcentis deprehendens, tanto timore corripitur, ut.

Quantos . . . . pilos habuit per corpus arizzat etc.

(2) *O formoſe puer.* Mirum videri poteſt, egreglos forma juvenes huc uſque in Inferis perveniſſe, nec Muſſelinae, nec Gulphorae inſidiis ceſſiſſe, quin Merlini, et Seraffi monitis, nec lucenti lapide, neque ophthalmico eſſent muniti. Haec placuit adnotare, non ut Poetae noſtro detrahamus; ſed ut advertant Lectores, hujuſmodi diſcrepantias in Poetis omnibus Virgilio Poſterioribus, et praecipue in Romanenſibus reperiri, quos Poeta noſter ſtudet tacite per imitationem carpere, et reprehendere.

Cui ſic riſpoſtam magno facit ille planctu:
Eſt mihi Mantoo de ſanguine peſſima Mater,
Nomine Berta quidem, ſed ſupra nomine Stria.
Ipſa, meum patrem Baldum quia ſenſerat ire
Per mare, per terras, alium Scanfarda Maritum
Sumpſit, et ex illo peperit tres Vacca fiolos.
Me, fratremque meum de Baldi ſemine ductos
Contempſit, propriamque caſam nos linquere fecit.
Mantua nos genuit, ſed Brixia clara ducavit,
Inde Bologneſis ambo pervenimus oris.
Florius et Foelix fuerant tunc forte Barones
Prudentes, placidi, gentiles, atque benigni,
Subque ſuis domibus nos accepere libenter.
Cingarinus ego dicor, pro Cingare quodam,
Quem meus ante alios Pater olim ſemper amabat.
Eſt mihi Germanus, quo non mihi carior alter,
Et Marcellinus, ſic patre volente, vocatur.
Ambo univerſas Mundi luſtravimus oras,
Dilectum patrem Baldum caſone trovandi.
Poſt Montagnaram ſcabroſa pericla (1) ratarum,
Poſt ſaſſinantum contraſtamenta ladrorum,
Poſt diverſa Maris combattimenta furentis,
Poſt Syrtes, ſcopulos, poſt tantos denique caſus,
Ad (2) deſperatam, velut ajunt, fecimus ambo,
Tartaricas quoniam placuit luſtrare maſones,
Mancum extimantes vitam, quam quinque lupinos.
Aſt ubi nos fortuna locum deduxit ad iſtum,
Jam jam pro longa medios ſtrachedine mortos,
Affuit ecce Charon praeſentis Nauta Riverae,
Qui gerit et curam curvo transferre phaſello.

Dam-

(1) *Ratarum*. Vox noſtratibus elegans, dum acclivem aliquem, et arduum aſcenſum volunt exprimere, dicunt enim: Una Scala *ratta*. Una ſalita *ratta*, hoc eſt: *ripida*.

(2) *Ad deſperatam*. Sic ajunt Itali omnes: *alla diſperata*; hoc eſt, deſperatione ducti, Patrem nullibi invenientes, ad Tartara deſcendimus.

Damnatas animas, et ademptas morte ſecunda.
Ergo rogamus eum, ſi nos traſcendere vellet,
Dum tamen id nobis concederet Alta Voluntas.
Ille ribaldonus, ne Nautis degeneraret,
Qui dicunt uno flatu ſex mille boſias,
Promiſit, nos velle quidem paſſare delajum,
Sed pariter non vult, dicens quod tranſiet unus
Poſt alium, fietque duplex vogatio noſtra.
Et cauſam dedit hanc, ne multo Barca repreſſa
Pondere corporeo (1) ſtrappozzaretur ab undis.
Adduxit poſt haec quandam cum fraude raſonem,
Quod quantas animas ab Adami tempore mortas,
Seu quas Chriſtus habet, ſeu mundus, ſive barathrum,
Plus ſuſtentaret leviter ſua Gondola totas,
Quam minimam Infantis cum peſo corporis Almam.
Hac igitur ratione meus Germanus in illam
Montavit Barcam, meque hoc in littore liquit.
Heu quales tumuere meo ſub pectore curae!
Poſt illum quantum poteram mirabar anhelus,
Ac ſi non eſſet mihi regreſſurus ab Orco.
Nec quod ego timui falſum fuit, ecce Charontis
Per ſeptem giornos nunquam comparſa carina eſt.
Abſque meo manſi dilecto fratre miſellus,
Ducitur ad Barathrum, ſine quo jam vivere nolo.
    Cingar id aſcoltans exiverat extra ſeipſum,
Fecerat et veluti faciunt, qui nocte vanezzant.
In pueri facie ſua lumina fixa tenebat,
Ac dubioſa diu ſibi mens ſtetit iſta videndo.
Et Cingarini Corpus phantaſma putabat.
Attamen, ut vidit, patrem ora imitantia Baldum,
Magni-

(1) *Strappozaretur*. Ne ab undis immergeretur. Virgilius Charontis navim aſcendentem Aeneam ſic exprimit
. . . . . . *Simul accipit alveo*
Ingentem Aeneam: gemuit ſub pondere cymba
Sutilis, et multam accepit rimoſa paludem.

Magnificumque decus frontis, quo torva leaena,
Et Lupus, et Tigris inde manſueſcere poſſet;
Immaduere ſtatim tenero pia lumina fletu,
Et Cingarini fronti dedit oſcula centum.
Pone, inquit, pavidos animos, dulciſſime fili,
Non procul eſſe tuum patrem tibi nuntio Baldum.
Sic dicens dextram levae conjunxit, et illum
Ducens ad patrem diverſa interrogat acta.
Interea Baldus minitanti voce Charontem
Clamitat, et jurat cum pugnis rumpere naſum,
Ni ſubito ad ripam redeat, Cymbamque reducat,
Qua tot debebant animae tranſcendere flumen.
Sed fruſtra clamat, quia nil Charon improbus audit.
Nam tantae voces horrenda per aerea ſtrident,
Quod non Bombardas poſsent audire ſparantes,
Non quod clamorem Baldi, rigidaſque minazzas.
Sunt ibi plangores, ſocios pietate moventes,
Sunt irae voces, fremitus, ſunt verba dolorum,
Diverſae linguae faciunt per coeca tumultum
Littora, nec lacrymas retinent Lironus, et Hyppol.
Sunt animae tantae jam ripam deſuper illam,
Quas (1) Charon in gonda debet transferre bicorni,
Quod Baldi caricant humeros, comitumque ſuorum.
Ignorant illae plantas, qua in parte reponant,
Unde ſuper ſpallas ipſorum ſtando repoſsant.
Ex animis plenas Fracaſſus habebat orecchias,
Eſt quoque ſaepe ſuum naſum ſoſiare coactus,
Ex animis quoniam nares implentur et ipſae.
Quapropter pleni ſtoppo sboramine Naſi,
Stranudat, buttatque foras ſtranudibus Almas.

Sed

(1) *Quas Charon in gonda*. In cymbula. *In gondola*. Multitudinem ad lacum confluentem ſupra adnotavimus. Hic tamen a Poeta noſtro lepidis idem objectum coloribus expreſſum poteſt Lector advertere.

Nam verax nulla eſt niſi ſcornat donna maritum.
Sed tamen, ut male ſtat cum fango gemma bovino,
Sic contadina male ſtat (1) cum conjuge Baro.
Coecus amor cogit, coecum quoque reddit amantem,
Atque voluptati propriae mage tendit Amator,
Quam decori Patriae, vel honori ſanguinis alti.
Sic ego villano me penſans ceſpite natum,
Bertae laſcivos oculos ignarus amabam,
Credideramque mihi bellum acquiſtaſſe guadagnum,
Quod me (2) Villanae potuiſſem jungere pulchrae,
Et quod erat primis Cipadae nata caſadis,
Et quod erat multis patri richieſta maritis.
Aſt ubi progeniem noſtram, reperique parentem,
Gaudeo nempe novum Bertam ſumpſiſſe maritum,
Et mea gaudebit nunc (3) formoſiſſima Criſpis.
Quam tu, Cingar habes, qualem mihi portet amorem.
Hanc natura mihi pro conjuge quippe dicandam
Fecerat, et quoniam inter gentes vilis habebar,
Difficile (4) heu! quantum Nympham ſpoſare putavi:
Criſpis ab aethereo ſpeciem, moreſque decore
Traxit, et angelicas imitatur fronte figuras.
Conata eſt natura diu, ſi quando creare
Poſſet opus, radiis aequandum forte ſupernis.

Ff Hanc

(Che a tutti queſto vaſo ho meſſo innanti)
Non ne trovo un, che non s' immoli il petto.
Aver nel caſo mio compagni tanti
Mi da fra tanto mal qualche diletto.

(1) *Cum conjuge Baro.* Cum Conjuge nobili.

(2) *Me Villanae.* Bertae pulchritudinem, et Baldi amorem erga ipſam ſupra Macar. II. narravit, cujus Soror Laena Zambello nupſit; Quemadmodum de prole Baldi Marcellino, et Cingarino.

(3) *Formoſiſſima Criſpis*: Criſpidis nomine, non mulierem aliquam hic ſignificari a Poeta cenſendum eſt, ſed Virtutem ipſam, cujus imaginem poeticis coloribus exprimit. Idque ex eo conjicimus, quod ad finem Macaronices adnotabimus.

(4) *Difficile etc.* Non hoc ita intelligendum, ut villi, obſcuroque loco natos, virtutem aſſequi non poſſe dicamus: Sed hoc pro certo habendum, quemadmodum hoc intelligi vult Poeta, eos, qui villi, abjectoque animo naſcuntur, arduam virtutem aſsequi non poſſe.

Hanc igitur ſtudio formavit Criſpida toto,
Impetrando aliquid ſuperis, quo pulchrior eſſet.
Illa tulit Phoebi naſcens in vertice crines,
Pallados effigiem nunc laetam, nunve ſeveram:
Inde per aſtrigerum fluxit natura meatum,
Splendidiora tulit de quo duo ſidera, quae mox
Criſpidis ad frontem poſuit, tum caetera membra
Pulchra figuravit dextris labentibus aſtris.
Poſt tam formoſam formam, decus atque decorum,
Junxit honeſtatem, caſtique ligamen Amoris,
Helena cui ceſſit vultu, Lucretia ſenſu.
Criſpis honeſta ſui fuit anxia ſemper honoris.
Criſpis caſtarum mulierum limpidus eſt fons.
Criſpis virgineas per turmas candidus eſt flos.
Criſpis Nympharum pulchrarum nobilis eſt lux.
Criſpis ſtelligeros trans ignes flammiger eſt Sol.
Criſpis in adverſis afflicto, certior eſt ſpes.
Criſpis diſcordes in mentes utilis eſt pax.
Criſpis Virgineos ad flores coelicus eſt ros.
Criſpis corporeae pugnae jam maximus eſt Rex:
Criſpis luctiſonis animis dum condolet, eſt mel.
Criſpis pravorum dum culpas exprobat, eſt fel.
Criſpis Amicitiae noſtrae firmiſſimus eſt Mons.
Criſpis diverſis, quos temnit, amantibus, eſt Mors,
Criſpis tota, mei memor eſt dum pignoris, eſt mens.
Denique Criſpis erit ſemper celeberrima ſoeclis,
Cujus (1) amoroſum, ne ſit via longior, ignem . . .
Sed venit ecce Charon, jam trappaſſabimus amnem.
Cum mihi tempus erit, vobis de Criſpide dicam.

Sic

(1) *Cujus amoroſum etc.* Hic ad integrum ſenſum deeſt verbum, *nutrio*, *habeo*, vel aliud ſimile; quod fortaſſe omiſit ob Charontem ſupervenientem.

Digitized by Google

Sic (1) ego Macronicum penitus volo linquere Carmen
Cum mihi tempus erit, quod erit, ſi Celſa Voluntas
Flectitur, et noſtris lachrymis, et ſupplice voto.
He (2) heu quod volui miſero mihi! floribus Auſtrum
Perditus, et liquidis immiſi fontibus Apros.

(1) *Sic ego Macronicum*. Quod hic proponit Poeta, poſtea opere complevit. Macaronicum carmen, et obliquam vitiorum viam tandem reliquit. Virtutem amplexus eſt, et ad Sacram Poeſim ſe contulit, ſicut in ejus vita dictum a nobis fuit.

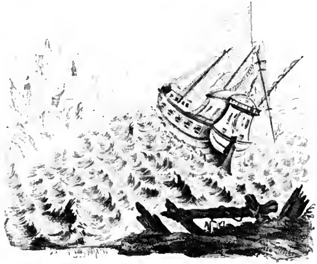
(2) *He heu quod volui*. Tanquam ſi nimis alta cuperet, hoc duplici Virgiliano carmine, ex Ecloga 2. uſurpat; ſed oppoſita ſignificatione. Corydon id exclamat, poſtquam ſe cum Jola ſibi impare comparavit, quaſi ſibi injuriam irrogaverit. Poeta noſter ſe virtuti aſſequendae imparem cognoſceos, Virgiliana utitur exclamatione, et ſimilitudine.

ARGUMENTUM

IN VIGESIMAQUARTAM MACARONICEN.

NOn Charon in barca vult tranſvarcare Barones:
Ex animis tantum paſſat onuſta Ratis.
Fracaſſus ſaltum de ripa ſpiccat ad altram,
Nautam, ceu lapidem nigra per aſtra jacit.
Mox Marcellinum inveniunt, furiamque Megaeram,
Pro qua inter Fratres pugna coorta fuit.
Baldus eam incalzat, quam perdens introit antrum,
Quo domus et Gentes Ambitionis erant.

MER-

Digitized by Google

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE VIGESIMAQUARTA.

CRa (1) cra, tif, traſnot, sgneflet, canatauta, riogna,
Ecce venit gridando Charon, ſtridetque menazzis;
Canutamque ſuus barbam mentozzus habebat,
Quae diſtenſa tegit folto pilamine Bigol.
Non habet in teſta ſolettum quippe capillum;
Ac ſi vellet ea raſa, penituſque pelata
Se (2) defendentem raſpis, occidere Gattam.
Strazzolenta ſuas carnes pelada covertat,

Su-

(1) *Cra cra, tif etc.* Diabolicum Charontis idioma, quod non niſi apud Inferos explicari poteſt.

(2) *Se defendentem raſpis.* Senſus eſt: nullum habet capillum, ac ſi volens felem occidere, timeat, ne unguibus ipſi capillos vellat.

Supraque Naviculae ſpondam pede ſtabat utroque,
Velleque parebat ſemper caſcare deorſum:
Sicut (1) vidiſtis Venetam vogare per Urbem:
Stant ſuper ordellum Barchae, caſumque minantur;
Per ſtrictos tamen iſta volat Barchetta canales,
Et (2) ciſilando gridant, Barchae, trant poſtea Cancar.
Baldus sbefabat bravigantia verba Charontis,
Et vult intrando Navem non eſſe ſecundus;
Sed vix in pavido fuit ancora ficca tereno,
Implerunt animae curvum duo mille phaſellum,
Inde Charon viſo Baldo, ſociiſque gridavit,
Partibus in noſtris quae ſors vos adviat? ola,
Ola, quid dico? ſi vultis ſcandere Navem,
Ponite corporeum velum, vitaeque ligamen
Solvite, mox Almae Barcam montate legerae,
Non altramentum volo vos paſſare delaium.
Baldus ait, taceas, taceas ſcornute Diavol,
Ad caput inchinum niſi vis tomare deorſum.
Nonne (3) hic Aeneas paſſavit corpore vivo?
Nonne hic Meſchinus Guerrinus? Tantalus atque?
Et mihi cum ſociis non vis concedere Varcum?
Cui dico? me cernis adhuc? accede davantum.

Non

(1) *Sicut vidiſtis*. Mirum eſt, quomodo Veneti Nautae parvis cymbulis remigantes, utroque pede in navis extremitate conſiſtant, ita ut quolibet momento caſuri videantur; et tamen firmiter conſiſtunt, ita ut quacumque navis declinatione, vel concuſſione, non ita facile decidant.

(2) *Et ciſilando gridant, barchae*. Navi occurrenti, dicunt ſe dexteram, vel ſiniſtram velle occupare, ut in alteram partem illa declinans, occurſum vitet. Si vero nauta ex adverſo, non bene advertens, in occurrentem propria navi impingat, ad jurgia paratiſſimi, ſe ſe omnibus contumeliis invicem liberaliter laceſſunt.

(3) *Nonne hic Aeneas*. Similem dialogiſmum Charontem inter, et advenientem Aeneam cum Sybilla ad Stygiam Paludem, habes apud Virgilium, quos ita Charon alloquitur:

Quiſquis es armatus, qui noſtra ad flumina tendis,
Fare age quid venias, et iſtinc comprime greſſum.
Corpora viva nefas Stygia vectare carina.
Nec vero, Alciden me ſum laetatus, euntem
Accepiſſe lacu, nec Theſea, Pirithoumque etc.

Non Charon aſcoltat, Burchiellam praeſtiter urtat,
Pondere quam preſſam medium diſcoſtat in Amnem,
Et caſtronatus reſtat ſic Baldus ab illo.
O, puta, ſi rodit cum dentibus ipſe catenam,
Sed vindicandi nulla eſt conceſſa facultas.
Tunc Fracaſſus ibi largum ſaltare canalem
Praeparat, et ſpudans manibus ſe retro retirat,
Diſcorſamque piat, vel tres, vel quinque cavezzos,
Inde movens paſſus longones, inde galoppans,
Inde citum curſum, de ripa ſaltat in altram.
Quo ſaltu intornum graviter campagna tremavit,
Terribilemque omnes balzum ſtupuere Barones.
Baldus mandat ei, tota cum voce cridando,
Ut Vojat barbam Nautae ſtreppare pilatim,
Rumpere cervellum, ac totos corporis oſſos,
Mox provet, an poſſit barcam guidare dequajum.
Sed Charon attonitus factus, ſaltante Giganto,
Jam rivat ad portum, cunctaſque licentiat umbras.
Quae sfortunatae de navi ad littora ſaltant,
Praecipiteſque volant ſe confeſſare (1) Minoſſi:
Ut confeſſatae vadant quo andare biſognat,
Sive in bojentae Caldaria plena reſinae,
Sive in fornaces vitri, fluxique piombi,
Sive in giazzatum Borea cifolante profundum,
Sive inter flammas, Baſilicos, atque Dragones.
Sed Charon interea non vadit tollere Baldum,
Imo tremat, guardans ſplendentis corpora ferri.
Non procul in ſtipulis fluvialibus, atque canellis,
Se Fracaſſus erat naſcoſtus: ut inde piato
Tempore, comprendat pian pian de retro Charontem.

Qui

(1) *Minoſſi*. Ex Virgilio deſumpta fabula, qui lib. 6. Aeneid. ſic habet.

Nec vero ſine ſorte datae, ſine Judice Sedes:
Quaeſitor Minos urnam movet: ille ſilentum
Conciliumque vocat, vitaſque, et crimina diſcit.

Qui dum burchiellum reficit, plureſque facendas
Expedit, induſiatque aliae ſe reddere ripae;
Fracaſſus tacite ſe denſis tollit ab ulvis,
Et (1) quachius quachius veniens poſt terga Charontis;
Nil ſtrepitat, digitiſque pedum vix ſignat arenam.
En cito per collum ſociis plaudentibus illum
Zaffat, et intornum bis, terque, quaterque volutans,
Ut ſolet ongiutum clamans Strozzerus oſellum,
Slanzat eum forti tenebroſa per aerea brazzo.
Ille volat nigras veluti cornacchia per auras,
Cui, niſi dextra Dei feſtina dediſſet ajutum,
Certe fracaſsaſset quanta oſsa in corpore geſtat.
Sed per aventuram caſcans in inania Centri,
Adjutus levitate fuit, ſanuſque remanſit.
Interea magnus barchettam intrare puſillam
Vult Gigas, et penſat (2) bonhomazzus poſse teneri,
Ac ſuſtentari tam parvo in ventre batelli.
Sed pede vix poſito, liquidis Schiffettus in undis
Vult ire ad fundum, nec fert tam grande pilaſtrum.
Anne pulex, groſsum poterit geſtare cavallum?
Anne ſuper ſpallas ſaccum formica Bolognae?
Tunc diſcreta retro ſe ſe perſona Gigantis
Balzat, et alterius foggae paſsamina cercat..
Grattat (3) quippe caput, capitis grattatio guiſam
En aliam retrovat, quam tunc tunc fare parecchiat.
Cum pede dat calzum retro in culamina barchae,

Quae

(1) *Quachius quachius*. Summo cum ſilentio, ne a Charonte deprehendatur. Modus dicendi vernaculus, quem non bene latine exprimere poſſumus; Etruſci etiam eodem utuntur. Bern. Orl. 2. 10. 40.

Poi di naſcoſo quatto, quatto, e cheto
Per dargli ſulla teſta gli tien dreto.

Noſtrates tamen dicunt: *quachio, quabio*.

(2) *Bonbomazzus*. Hic quoque Vernaculo dialecto uſus eſt. Ita enim ſolemus dicere, de homine vel pinguis, vel proceri corporis: *E'un buon omazzo*. Quemadmodum de homine puſilli corporis dicimus; *E un buon ometto*..

(3) *Grattat quippe caput*. Capitis ſcalptio, cogitationum excitatio videtur. Haec quoque vernacula dicendi forma.

Quae velut in poppa ſofio percuſsa Sirocchi,
Evolat, et ripam tam velox fertur ad altram,
Ut niſi juviſsent, haſtas porgendo Barones,
Se ſpezzaſset enim duris in litore ſaxis.
Cingar eam retinet, curvumque ad littus apogiat:
Montat, et accipiens remum, cridat, ola, ſodales,
Intretis, quoniam paſſabimus abſque Charonte.
Conſcendunt igitur navim ſub Cingare cuncti,
Non tamen inſemmam, nimium quia preſſa (1) negaret.
Unum poſt alium portat, (2) ſeptemque fiatis
De ripa ad ripam guidata eſt Cingare barca.
Baldus ridebat dicens, mirate ſodales,
Quantus ad officium nocchieri Cingar habetur.
Certe hic nec forma, nec diſcrepat arte Charonti.
Cernite terribiles oculos, magramque figuram,
Quis nam illum guardans, non dixerit eſſe Diablum?
Cui Boccalus, ita eſt, (3) Chiozzotti fazza videtur,
Per quem ſi nummos vojas mandare Venecis,
Quam (4) foret impreſam ſpeditus et aptus ad iſtam!
Cingar reſpondet, nec tu, Boccale, biolchi
Officium, cazzando boves conducere ſcires.
Namque volunteram graſſum, carnemque ſalatam,
Dum robbas, codigaſque omnes in guttura mandas;
Non unquam lardo fregares Fuſta rotarum,
Et tua continuo male uncta caretta cridaret.
Baldus ait, vos ambo eſtis (5) lemoſina ſancta:
Tangite jam littus, tu Fracaſſe, accipe cordam,
Vade prius Boccale, ſed heus Boccale, fiaſcum

 Liquiſti

(1) *Negaret*. Immergeretur, metaphorice dictum: *Si annegarebbe*.

(2) *Septemque*. Quotquot erant Baldi ſodales, dempto Cingare, et Fracaſſo.

(3) *Chiozzotti*. Ita vocantur apud nos nautae Clodienſes.

(4) *Quam foret etc.* Senſus eſt ironicus, ſignificat autem: Si huic pecuniam Venerias mittendam tradas, expediriori furi, et paratiori tradere non poteras. Hunc eſſe Auctoris ſenſum, Cingaris reſponſio declarat.

(5) *Lemoſina Sancta*. Vernacule de improbo homine ironice per jocum dicimus: *E' una buona limoſina*.

Liquiſti retro, panem, carnemque ſalatam.
Illico Boccalus pallenti fronte retornat,
Namque hominum vitam penſat, nihil eſſe beatam,
Quando caminantes renuunt portare botazzum.
Ridentes (1) omnes Barcam exivere Barones,
Campagnamque ſuper largam properare comenzant.
Ecce procul Juvenem lachrymoſa voce cridantem,
Scampantemque vident, ac dantem bracchia coelo.
Hunc Vecchiazza ſequit, ſtimuliſque incalzat aguzzis.
Non aliter manzola truci picigata tavano
Praecipitoſa ruit, reboanſque per invia fertur,
Cui bonus altorium properat donare biolcus,
Ut puer infelix nunc huc, nunc curſitat illuc,
Dum ſibi poſt humeros Vecchiazzam currere ſentit.
Haec (2) habet ad ventum ſparſos de vertice crines,
Imo veneniferos angues, turpeſque ceraſtas,
Quae arrectae cifolos, horrendaque ſibila mandant.
Vipereos retinet ſua dextraque, laevaque biſsos,
Quos jacit in coſtas pueri, laceratque fiancos.
Ah, Cingrinus ait, noſtro ſuccurite fratri.
Balde pater, cur non nati pietate moveris?
Eſt Marcellinus, quem peſſima Vecchia moleſtat.
Ohime miſer! cernis quantum male concitat illum?
Intumuere ſtatim Baldi praecordia patris,
Et poſt Eumenidem ſe curſu laxat equino.

Ah,

(1) *Ridentes omnes.* Qui extremi egrediuntur, cum aliis uniuntur, et ſic omnes ſimul exivere, vel exiverant.

(2) *Haec habet etc.* Eumenidis deſcriptionem macaronicis coloribus induit, quam tamen a Virgilio mutuatus eſt. Ita Alecto deſcribit Aen. lib. 7. verſ. 323.

Haec ubi dicta dedit (Juno) terras horrenda petivit,
Inferniſque ciet tenebris: cui triſtia bella,
Iraeque, inſidiaeque, et crimina noxia cordi.
Odit, et ipſe Pater Pluton, odere Sorores
Tartareae monſtrum: tot ſe ſe vertit in ora,
Tam ſaevae facies, tot pullulat atra colubris.

Deinde Juno Eumenidem ita laudat.

Tu potes unanimes armare in praelia fratres,
Funereaſque inferre faces: tibi nomina mille,
Mille nocendi artes.

Ah, mala Vecchia, gridat, ſta ſta, Juvenemque relinquas.
Sollicitat greſſum Vetulae poſt terga volantis.
Illa videns Baldum ceſſat ſeguitare puellum,
Sed (1) maledetta ruens ſe ſcagliat. intra Barones,
Ac ibi viperos coepit laniare Capillos.
Proh ſcelus! incipiunt ſe (2) ſcorozzare ſodales,
Terribileſque ſibi ſteſſis, (3) donare pugnadas.
Cingar Falchetto dedit unum fortiter urtum,
Quem jacit ad terram medium ſotoſsora balordum.
Falchettus rubuit facie, mazzamque piavit,
Factus et in colera duram cum Cingare guerram
Incipit, et jurat ſpintam non parcere toltam.
Armipotens Hyppol rixat cum fratre Lirono,
Jamque (4) rebruſcabant ſeſteſsos abſque riguardo.
En Cingarinum vivax Hircanus aſaltat,
Inter eos etenim non piccola guerra comenzat.
Fracaſſus dirum Bacchiocum menat abaſſum,
Ut (5) ſmagazzaret Centaurum more Boazzae,

(1) *Sed maledetta ruens*. Eodem modo Alecto, ut Reginae Amatae Tartareum virus infunderet, quo ad furorem concitaret, contra ipſam anguem projicit.

Huic Dea caeruleis unum de crinibus anguem
Conjicit, inque ſinum praecordia ad intima ſubdit;
Quo furibunda domum monſtro permiſceat omnem.

Diverſo modo apud Areoſtum Cant. 27. St. 39. Diſcordia ad lites corda inflammat, et rixas effundit. Unde ſic cecinit:

Comecchè la Diſcordia aveſſe rotto
Tutto il doſſo, e le braccia, pur temendo
Un altra volta ritrovarſi ſotto
A que'gran colpi, a quel furor tremendo,
Corre a pigliare i mantici di botto,
Ed agli acceſi fochi eſca aggiungendo,
Ed accendendon' altri, fè ſalire
Da molti cor un alto incendio d' Ire.

Et antea Cant. 18. St. 34. dixerat:

L' acciajo allora la diſcordia preſe,
E la pietra focaja, e picchiò un poco,
E l' eſca ſotto la ſuperbia ſteſe,
E fu attaccato in un momento il foco.

Omnes tamen antecellit Homerus, qui in laudata verſione Bozoliana, ita habet Cant. 4. St. 80.

. . . . Diſcordia furibonda,
Suora, e compagna di Marte diletta,
Di ſangue umano ingorda, e ſitibonda,
Piccola in pria: ma poſcia par, che metta
Il piede in terra, e 'l Capo in Cielo aſconda.
Diſcorre intorno, e gare, e liti meſce;
Soffia nel foco, e 'l fier tumulto accreſce.

(2) *Se ſcorozzare*. Sibi invicem iraſci.

(3) *Donare pugnadas*. Contra ſe ipſos pugnis ſaevire.

(4) *Jamque rebruſcabant*. Ultro citroque ſe percutientes, iram renovabant.

(5) *Ut ſmagazzaret*. Ut comprimeret, et compreſſum conculcaret.

At Centaurus, Equus medius ſbalanzat ubique,
Et jaculans dardos rendit pro pane fugazzam.
 Sed quia Boccalus contraſtum non habet ullum,
Incoepit ſolidos ſibi ſteſſo tradere (1) goffos,
Unguibus et propriis teſtae ſquarzare Peluccam.
Non tamen ipſius fuerat dementia tanta,
Quin prius in quodam tegeret cantone Botazzum.
 Baldus id aſpiciens frontem rapat, oraque ſtringit,
Ut ſtupidi faciunt: poſt haec ſpartire baruſſam
Se parat, atque gridat, quali cum voce gridamus
Cum cortellantes volumus ſecernere (2) ſbriccos.
State retro, clamat Baldus, reſtate ſodales.
Non (3) atrigare valet ſaevum tamen ille bagordum.
Nam ſibi dilacerant ſbergos, coſsalia, majas,
Spallazzos, faldas, ac ſi fojada fuiſſent.
Cingar Falchettum rabidus male tractat amicum,
Qui modo ſeſteſſum potius ſcanare tuliſset,
Quam torquere pilum veteris, carique ſodalis.
Non parcit fratri Lirono fervidus Hyppol,
Nec Lironus eum laſſat repiare fiatum.
Sunt ambo nati genetricis ventre medemo,
Id tamen ut matti ſmemorant, pacemque refudant.
Hircanus pugnat, Cingarinuſque repugnat,
Et mutuo (4) ſtraniis cum baſtonatibus obſtant.
Fracaſſus mugit Centaurum contra gajardum,
Et bacchiocatas ſtizioſus laxat acerbas,
Quas niſi cum ſaltis crebris hinc inde ſchivaret,
Saepe fracaſſatis cecidiſſet littore membris.

Boc-

(1) *Goffos*. Pugnis ſeipſum percutere, et crines lacerare.
(2) *Sbriccos*. Facinoroſos homines ſe cultris petentes; et qui jam ſe ſe manibus, ultro citroque corripiunt, ac retrahunt,
(3) *Atrigare*. Non valet rumori finem imponere.
(4) *Stranlis cum baſtonatibus*. Baculi horrendis ictibus ſibi invicem obſiſtunt, & percutiunt.

Boccalus ſpennata quidem jam (1) Chiozza parebat,
Nam ſua cum propriis griffis caviara pelatur.
  Cedite, clamabat Baldus, jam cedite fratres,
Dicite cagionem, qua vos diſcordia burlat.
Ne ferias, Cingar, mazzam, Falchette, reponas.
Nexus amicitiae ſic veſter frangitur ergo?
Cur, Hircane, meum conaris ſternere natum?
Sta retro, ne fac, et ſpadas claudite fodris.
Quid, Fracaſſe, furis? riguarda, Virmazze, batajum.
Hinc abeas, Lirone, precor, feris, Hyppole, fratrem;
State retro cuncti, brandoſque ficate guainis.
  Talia ſed fruſtra dum parlat, corripit Enſem,
Cum piatonadis cercans ſpartire batajam.
Saepe minazzat eis niſi ſe piſtare rafinant,
Menabit ſpadam de tajo ſenza riguardo.
Quiſquis erat nimio factus jam ſtancus afanno,
Nil tamen aſcoltant Baldum, nunc dulce rogantem,
Nunc blasphemantem, nunc rauca voce minantem.
Falchettus mazzam pugnis jam ſtrinxerat ambis,
Et ſine reſpectu colpivit Cingaris Elmum,
Quamvis non illum talis percoſſa ſigillat,
Intornum intornum tamen ivit terque, quaterque.
Sed mage ſtizzatus furiam non ſparat amico:
Ecce ſuper collum Falchetti ſibilat Enſis,
Quem (2) niſi Caeſareus tutaſset alhora bautus,
Caſcaſset ſubito ſine teſta mortuus illic.
Falchetti colpos ſed Mazza redoppiat aſpros,
Percuſſit Cerebrum quae Cingaris ultra miſuram.
Non ſgomentatur tamen iſto Cingar adornus

Ver:

(1) *Jam Chiozza*. Gallina mater deplumis. De calvo homine, vel de eo, cui capilli inter rixandum evulſi fuerunt, nos dicimus: *Sembra una Chioccia ſpennacchiata*.

(2) *Quem niſi Caeſareus*. Macaroni ce Viceſima dixerat Poeta noſter.

Hic quoque Pompei ſtant contra Caeſaris arma:
Caeſare veſtitur Falchetus,
Propterea hic dicit, quod niſi illum texiſſet galea Caeſarea, caput illi fuiſſet a Cingare obtruncatum.

Verbere, ſed curat pocum ſecurus in armis.
Immo magis factus bruſcus venit erga Sodalem.
Nunc hos, nunc illos Baldus removere ſtudebat,
Sed nihil omnino prodeſt, fruſtraque precatur.
Hyppol fraternum penitus non guardat amorem,
Trarre ramazzones, fendentes, atque roverſos.
Lironus quamvis pro fratris robore ſudet,
Non tamen ardirum perdit, cordisve prodezzam.
Inter eos ullus jam non vantazzus habetur.
Floridus Hircanum nil Cingarinus avanzat,
Sit licet e Baldi generoſo ſtemmate natus.
Cordibus in binis aequus valor extat eorum,
Quod non apparet quis fortius arma gubernet.
Fracaſſus rabido Centaurum dente bachiocat:
Centaurus fractis dardis domat enſe Fracaſſum.
Ergo diu Baldus, cernens non poſſe Barones
Diſpartire ſuos, guiſaque (1) trigare niuna,
Poſt Vetulam coepit curſu properare Megaeram,
Quae fugiens ſtridet, nigraſque gridoribus auras
Spezzat, et interdum (2) Baldo converſa menatzat
Mox grignat dentes, et acerbos pandit hiatus.
Si vidiſti unquam rabioſam currere cagnam,
Quae dum incalzatur baſtonibus atque gridore,
Fert inter gambas codam, teſtamque revoltans,
Candentes ringit dentes, bau bauque frequentat:
Sic mala Vecchia facit, Baldo ſeguitante gajardo.
Marcellinus (3) erat zuffatus contra Bocalum,

Cal-

(1) *Trigare*: Retinere.

(2) *Baldo converſa menazzat*. Quare in Baldum ipſum, anguem non projicit? Quia haec allegorice ſcripta ſunt, et quemadmodum ſequenri Macaronice clarius apparebit, gemma in fronre Baldi emicans, rationis rectum uſum ſignificat: Homini autem propria ratione recte utenti, omnes Inferorum Furiae nocere non poſſunt.

(3) *Marcellinus erat*. Boccalus, cui antea nulla fuerat rixa, in rixam incidit. Voe autem Boccalo, ſi Marcellinus enſem vel ligneum habuiſſet, nam quemadmodum de Orlando cecinit Areoſtus

Potea imparar, ch' era gittare il brando
E poi voler ſenz' arme eſſer audace.

Calcibus et pugnis (1) ſmaccabant oſſa viciſſim.
Nemo parlat ibi, ſed victor quiſque bagordi
Illius eſſe putat, ſperans quoque praemia pugnaę.
Baldus velocem ſtudet agraffare Megaeram,
Nec valet ad nullam guiſam: per inania tranſit
Littora, tum nimium telis, tum corpore preſſus.
Spiritus (2) ante fugit, cui ſe male corpus adaequat.
Verſus montagnae culmen rapit illa caminum,
Quae circumcirca vallis ſpatioſa feratur,
Iſtaque flammiferos vomitat montagna vapores,
Sulphureiſque facit naſum obturare latrinis.
Vecchia ribalda, nihil curans aſcendere montem,
Rampegat (3) et capras ſic rampegando ſuperſtat.
Inſequitur Baldus quo ſe viat illa, nec aſpros
Guardabat ſteccos, ſpinas, rupesve, petrasve:
Deſtinat illius nunquam laſſare pedattas.
Dum ſic urget eam, deſertum callat in unum,
Quo non ſtrada fuit Mundo ſaxoſior unquam,
Nunc guidat ad baſſum, nunc coelum ſcandere paret,
Cujus plena nigro puzzant confinia fango,
Qui, ſupportantem vix Baldum fangus, amorbat.
Non illum curat, (4) clauſo ſed lumine drentum
Saltat, et in putrida ſe totum faece volutat.
Nunquam Porcellus fango formoſior exit,
Ut tunc exivit Baldus non abſque fadiga.
Iſta fadiga ſed eſt animoſis grata guereris.
Interea poſt terga cito pluvioſa procella
Naſcitur, et mixta cum grandine cuncta fracaſſat.
Fulgorat in circum ſpiſſis caligo tenebris,
Turbineoſque movet nunc hinc, nunc inde balenos.

Foeten-

(1) *Smaccabant*. Calcabant oſſa pugnis, et calcibus.
(2) *Spiritus*. Nempe Megaera.
(3) *Rampegat*. Repens aſcendit. *Si arrampica*.
(4) *Clauſo ſed lumine*. Coecis oculis *alla cieca*.

Foetenteſque vomit cum tempeſtate pioggias.
Tantis cum poenis Baldus, tantoque labore
Advolat, et nolens, paſſu torquêtur in omni;
Quem dum praecedit currit, volat immo Megaera,
Atque colubrinos ſibi ſquarciat ungue capillos.
Scendit ad umbroſum vallonem denique, linquens
Montagnae culmen, quo nox magis atra nigreſcit.
Per tenebras talem dat Baldi gemma luſorem,
Qualem (1) de cornu coeca ſub nocte laterna.
Nullam quippe facit de adverſo tempore ſtimam
Baldus, qui penitus pravam vult prendere Vecchiam.
Non procul in medio vallone caſazza locatur,
Semiruiſonis circumcircata murais.
Pallentes ibi ſunt boſchi, Sylvaeque tacentes,
Inter quas ſubito vaneſcit perfida Vecchia,
Laſſat (2) et in petolas Baldum non ultra ſequentem,
Qui tunc non aliter greſsum firmavit et aures.
Ut ſi quando canis Leporarius angit acuto
Moſtazzo vecchiam Leporem, plenamque magagnis,
Non per ſcopertas campagnas illa ſalutem
Quaerit, at umbroſas macchias cativella ſubintrat,
Atque revoltellos quoſdam facit hic, facit illic,
Donec ab ungue canis, videat ſe denique toltam.
Ille ſed adrizzans, non ultra currit, orecchias.
Poſt intervallum modicum, non Baldus opacas
Boſcajas intrare timet, tacet undique tempus,
Nec ſoletta ſtrepit per nigras muſcula frondes.
Pervenit ad limen praedicti grande Palazzi:
Nullus adeſt cuſtos, nec oportet sbattere portam,

In-

(1) *Qualem de cornu*. Hoc eſt vel nullum lumen edit, quemadmodum lux cornu incluſa, vel collectum, & in anguſtum ſpatium redactum lumen.

(2) *Laſſat et in petolas*. Baldum ancipitem, et neſcientem neque ubi ſit, neque quo ſe vertat. Nos vernaculo verbo dicimus: *lo laſciò nelle petole*.

Introit, et (1) mentem nudo tenet enſe ficatam.
Diſcalcinatis domus humet ubique murais,
Deque ruginentis (2) crodat muſolenta ſolaris
Fezza, (3) velut vidi privata luſoribus antra.
Dum vadit Baldus, firmat ſaepiſſime plantas,
Mox levis aſcoltat, ſi quid ſtrepiteſcere ſentit.
Nil ſonat, unde illic habitare ſilentia jurat.
De paſsu in paſsu dum per pavimenta caminat,
Ventroſos (4) zattos armato calce sbudellat,
Atque ſmagazzabat calcagni pondere vermes.
Saepe Dragonazzos largo ventrone tumentes
Invenit, inque duos facit illos enſe cavezzos.
Denique Collegium reperit, quod torva Megaera
Fecerat, et ſtabat deformis ubique Senatus.
Baldus in introitu primi ſtat liminis, ultra
Non meat, et tenſa quod dicitur accipit aure,
Namque inter populum ſentit parlare Megaeram.
Hic erat in quadrum grandis, ſpatioſaque Sala:
Hic ſtant in circum putrefacta ſedilia ligni:
Sunt inſtar capſae, quae fracida diſsoteratur,
Servaratque diu longaeva Cadavera terris.
In medio Salae ſtat maxima Scranea ferri,
Eſtque cruentatis paſſim circundata ſpadis.
Hic ſedet Ambitio vultu Regina ſuperbo,
Quae toti mundo dominari velle videtur.
Attamen illius dependet ſupra cerebrum
Spada (5) molata nimis, filoque tacata tenello.

Hh   Non

(1) *Et mentem etc.* Senſus eſt: diſtricto gladio, mentem habet intentam, ſi forte illo uti opus ſit.

(2) *Crodat muffolenta Fezza*: Fex mucoſa decidit e tabulatis.

(3) *Velut vidi.* Sicut uſuvenit in antris, vel cubiculis ſitu, et tenebris obſitis.

(4) *Ventroſos zattos.* Tumidas rubetas.

(5) *Molata.* Enſis maxime acutus, et tenuiſſimo filo appenſus.

Non procul eſt mulier (1) centum Diſcordia linguis,
Quae ſemper garrit, chiachiarat, movet ora, manuſque,
Millibus et zanzis Reginae complet orecchias,
Et nunquam gallone ſuo ſe paitit ab illa.
Haec quia non dapibus fuit invitata Deorum,
Inter convivas pomum ſcanfarda doratum
Protulit, apportans inter tria Numina rixam.
Hinc mala provenit grandis deſtructio Trojae.
Tres Furiae parent illi, referuntque per orbem,
Ambaſſarias, quibus omnis terra ruinat.
Quottidie vadunt, redeunt, portantque novellas
Reginae, quantas umbras ad tartara perſas
Arte ſua traſſent, ſolita vel fraude necaſſent.

Impietas (2) alia frendens in parte ſedebat,
Sanguinolenta vorans carnem, ſorbenſque cruorem.
Hanc inter pupulos Diſcordia mittit Hetruſcos,
Lombardos, Liguros, Romagnolos, denique cunctos.
Qua vindicta fremit, ſtimulis agitantur Erynnis;
Dividitur Regnum, foedantur tecta cruore,
Non frater parcit fratri, ſoror atque ſorori,

Non

(1) *Centum diſcordia linguis*. Diſcordiae Poeticam imaginem habes apud Areoſtum Cant. XIV. St. 83.

La conobbe al veſtir di color cento
Fatto a liſte inegualí, ed infinite,
Ch' or la coprono or no, che i paſſi, e il vento
Le gliano aprendo, ch' erano ſdrucite.
I crini avea qual d'oro, e qual d' argento,
E neri, e bigi, e aver pareano lite.
Altri in treccia, altri in naſtro eran raccolti,
Molti alle ſpalle, alcuni al petto ſciolti.

Di citatorie piene, e di libelli
D' eſamini, di carte di procure,
Avea le mani, e il ſeno etc.

(2) *Impietas alia*. Horrendum concilium deſcribit Poeta noſter, poeticis coloribus a Virgilio mutuatis, ubi Inferorum excubias deſcribit ſoepe citato lib 6 v. 273.

Veſtibulum ante ipſum, primiſque in faucibus Orci,
Luctus, et ultrices poſuere cubilia curae;
Pallenteſque habitant morbi, triſtiſque Senectus,
Et metus, & maleſuada fames, & turpis Egeſtas,
[Terribiles viſu formae] Lethumque, Laborque:
Tum conſanguineus Lethi ſopor, et mala mentis
Gaudia, mortiferumque adverſo in limine bellum,
Ferreique Eumenidum thalami, et diſcordia demens,
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.

Non mater nato, non uxor prava marito:
Seditio ignaram torquet velut ebria turbam.
Luctus adeſt, Mortiſque timor; (1) qui eſt funeris auctor,
Mox ultor, rabieſque furens praecordia rodit.
Inveterata animos injuria ſummovet atros,
Proveniunt luxus, violenter rapta libido eſt.
Virginitas fletur caſtis direpta puellis.
Eumenides ante ora patrum, matrumque, figuras
Natorum ſtimulant crudeli caede peremptas.
Hinc vindicandi mens ſurgit, coeca voluntas
Labitur in praeceps, mox cordis dextra miniſtra eſt.
Arma cruentantur, ſublimia tecta labaſcunt.
Haec ſunt Concilium Rixae, mortisve Senatus,
Ambitio praeſul nulli vult eſſe ſecunda.
Theſiphone, Alecto, nec non praedicta Megaera
Altercabantur ſimul, aſcoltante Senatu,
Atque ſuperbebant lucrum feciſſe miorem.
Sed quid bajabant iſtae rixando ladrazzae?
Currite, mortales, veſtras audire pazias,
Currite, et erroris veſtri cognoſcite cauſas.
O (2) Italia infelix propera, veni plangere mecum.
Adſit conditio, ſors, ſtirps, genus omne virorum,
Humanaſque velint, miſeraſque audire prodezzas,
Errorumque ſimul tantorum noſcere cauſas.
Sed quia candela eſt uſque ad culamen aduſta,
Et jam conſumpſit vacuata lucerna ſtopinum,
Multa per adeſſum ſcripſi, damatina venite.

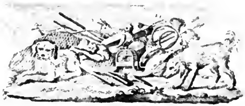
(1) *Qui eſt funeris auctor.* Timor mortis, modo mortem producit, modo mortem ad illam arcendam, ulciſcitur.

(2) *O Italia infelix etc.* Ad Concilium praecipue Italiam vocat, quia teſtes nos Itali ſumus de ingentibus damnis, quae Majoribus noſtris attulit Diſcordia.

ARGUMENTUM

IN VIGESIMAMQUINTAM ET ULTIMAM MACARONICEN.

EUmenides inter ſit diſputa longa ſorellas,
Baldus eas audit, Conciliumque fugat.
Seraſſus mites factos ſibi reddit amicos,
Et ſimul Inferni coeca per Antra meant.
Phantaſiarum paſſant volitando Chimeras,
Quas inter primas ipſa Chimera manet.
Denique per zuccam Pazzo guidante caminant.
Illic Philoſophos, Logicolaſque trovant,
Illic Mendaces, chiachiarantes atque Poetas,
Quos apud, in prima ſede, Cocaje, manes.

MER-

Digitized by Google

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE VIGESIMAQUINTA ET ULTIMA.

IUſſerat (1) Ambitio, totam reticere famejam,
Unde quis attentas ſubito diſtendit orechias.
Foetida Teſiphones (2) ſcorlans, bis terque capillos
Vermificos, ſic ſic primara comenzat, et inquit.
Audite o Barathri, vel nigrida numina mortis,

Quan-

(1) *Juſſerat Ambitio*. Tartareas Erynnes tanquam Ambitionis familiares concipit. Ambitio autem omnium malorum caput, et Regina, ab illis quodamodo rationem exigit, quid mali patraverint. Revera aerumnas, quas quaevis Erynnis patraſſe hic ſe jactat, ab Ambitione ortum habuiſſe certum eſt. Theſiphone, ſe produxiſſe exultat funeſtum illud Schiſma, quod ſub Urbano VI. circa annum 1378. inceptum, ultra annos quinquaginta Eccleſiam laceravit. Alecto jactat, ſe Italiae genuiſſe nota illa diſſidia, quae ſub Guelſorum, et Gibellinorum nomine Italiam per tot ſoecula bellis civilibus vexaverunt, quorum originem nos breviter indicavimus. Mac. II. pag. 93. Not. 3. Megaera tandem paucis innuit diviſiones, et caedes, quae ſeculo decimo quarto ſub Paſſerini Bonacolſi Tyrannide Mantuanos cives ad arma excitabant, quae omnia conſtat, ab Ambitione dumtaxat ortum habuiſſe.

(2) *Scorlans*. Quaſſans, concutiens.

Digitized by Google

Quantum jam fecit mea multa fádiga guadagnum.
Praetermittamus Rixas, Coedeſque cruentas,
Quas ante adventum Chriſti, legeſque novellas,
Roma volutabat, toties ſibi facta flagellum.
Sum (1) modo quae doceo nigrum miſcere venenum,
Nec mea ſalvificas metuunt Aconita Triacas.
Id (2) pompae Ambitio facit exercere papalis.
Cernite quam laceram caviaram vertice porto,
Quam ſpernazzavi per diviſam hactenus Urbem.
Maxima (3) Pontificum libertas, maxima rerum eſt
Pernicies, (4) ſi quando meam intromittere caudam
Poſſum.

(1) *Sum modo.* Memorati, et virulenti Schiſmatis tempore, partium ſtudio, locum maxime habuerunt veneficia: ita ut Ludovicus Andegavenſis Caroli Francorum Regis Frater, biennio poſtquam in Italiam venerat, infectis, ut ferunt, veneno fontibus, cum pleriſque Nobilibus Viris, qui cum ipſo erant, miſerrime periit anno 1383.

(2) *Id pompa etc.* Quum videlicet Urbano Sexto Romae ſedente; Joanna Neapolitana ejus aſperitatem, et ſeveritatem verita, Gallicanarum partium Cardinalibus animos fecit, ut illatam prioribus Comitiis, in quibus Urbanus electus fuerat, ſibi vim adducentes, Clementem VII. novum Pontificem eligerent. Hinc ortum Schiſma, hinc *Papalis ambitio*, ita ut tres eodem tempore Eccleſia haberet Pontifices. Quum videlicet Cardinales Gregorio XII. legitime quidem electo, ſed abdicare Pontificatum renuente, et ſimul Benedicto XIII in contumacia contra juſjurandum perſiſtente, in Concilio Piſenſi anno 1409. Alexandrum V. elegerunt, quo poſt decimum menſem morte ſublato Joannes XXII. ſubſequenti anno electus fuit; Eodem tempore Gregorius XII., Alexander V., et Benedictus XIII. de Pontificatu contenderent, nec alter alteri cederet, quemadmodum jure jurando ſe ſe obſtrinxerant. De quibus in praefatione, quantum ad inſtitutum noſtrum opus erat, ſatis diſſeruimus.

(3) *Maxima Pontificum etc.* Religioſo, et honeſto homine indigna ea videntur, quae hic Poeta ſcribit; verum ſi tempus quo haec ſcribebat, in cujus perſona loquatur, et de quo ſubjecto intelligendus ſit, prudens lector advertat, minora ea eſſe, quam res exigeret, quae hic Poeta commemorat, fateri tenebitur. Nondum enim ſoeculum integrum effluxerat, quum haec ſcriberet, poſt tam diuturni Schiſmatis finem; cujus damna, et ſcandala nondum penitus ſublata erant. Theſiphones eſt, quae loquitur, et quum Schiſma ipſum tanquam glorioſum facinus a ſe patratum, jactet, et exaltet, non aliquid pejus, ab Oratore hujuſmodi, e tenebris erui, mirum eſt. Tandem Schiſma illud Eccleſiæ funeſtiſſimum fuit, et quis valeat explicare, quot illegitimi illi Pontifices, abdicationi audacter reſiſtentes, ſibi illegitime arrogaverint?

(4) *Si quando meam etc.* Patet hinc, non in odium Pontificum Rom., nec in odium Romanae Eccleſiae, quod poſſet aliquis opinari, haec a Poeta noſtro ſcripta fuiſſe. Abſit hoc a Religioſo,
et

Poſſum, ne ſanctis meritis, nutuque Columbae,
Ad ſublime ſui culmen moveatur honoris.
Tunc nos felices! tunc ingraſſamur ab illo
Armento pingui, quem jam Crucifixus ab orci
Faucibus eripuit, perſumque reduxit ovili.
Jus (1) cedit, rapiuntur opes, Templique ſupellex.
Ambitio ſuperat, Virtus depreſſa tenetur.
Vivitur ex rapto, ſceleri ſuccumbit honeſtas.
Noſtra fremit rabies, noſterque ſolutus ab orco
Per ſacra livor edax, et Erynnis templa vagatur.
Erumpunt irae, verboſaque jurgia, lites,
Inſidiae, frendenſque odium, mens dedita curae
Ulciſcendi, et quam lethali vulnere jacto.
Per me raſtra ſinunt multi, paleaeque galerum,
Accedunt Templo, ſaturantur pane doloris,
Atque (2) Sacerdoti libamina ſacra ferenti,
Obſequium toties praeſtant, totieſque miniſtrant
Votivas cerae faculas altaria circum;
Donec defuncto domino ſuccedere poſſint.
Debile ſub vaſto ſed languet pondere corpus.
Nam torpore ſui, per me delubra pateſcunt
Semiruinatis muris, Altaria ſquallent.
Undique propatulas demittit aranea telas,
Pulvere ſordeſcit pavimentum, nudus et alto,
Namque crucis ligno ſuus ille pependit Jeſus,
Sic nullo tectas velamine cernitis Aras.

Juge-

et Catholico viro, qui licet tunc per devia curreret, in viam tamen ſe ſe reſtituit. Ad ea reſpicit tempora, in quibus, non *monitis*, *nutuque Columbae*, nempe Divino Spiritu afflante legitime Pontifices creantur; ſed Cacodaemonis opera ſe ſe Antipapae ad ſublime culmen erexerunt indebiti honoris.

(1) *Jus cedit*. Veriſſima omnia Schiſmatis tempore: nam ab uno ad alium Pontificem deſciſcendi paria cuilibet facultate, dictu non facile eſt, impunitatis ſpe, in quae ſceleſti homines flagitia prolaberentur.

(2) *Atque Sacerdoti etc* Hoc inconveniens Sacris Tridentinae Synodi Sanctionibus compreſſum eſt, quod antea frequentiſſime apparebat. Schiſmatis vero tempore, non opus erat *ſaturari pane doloris*; ſatis erat alteri ex Pontificibus, ardentiori ſtudio, vel furore, favere.

Jugera lati ferunt fruges, augentque quotannis
Divitias, implent cellaria munere Bachi,
Grandia tum donis cerealibus horrea complent;
Non ut ſuccurrant Inopi, non pane carenti,
Non ut ſubveniant Viduis, miſeroque pupillo;
Non ut larga manus circum divina, monetam
Expendat, caliceſque aeris tranſmutet in aurum.
Sideribus tantum cura eſt aequare palazzos,
Vel condenda arcae magnos cumulare theſauros;
Queis poſſint poſt efroenes gaudere Nepotes,
Indebitove viro ſe ſe conjungere Neptis.
Quid referam quantas habuit me operante Novercas,
Juſta Diabolicae Calicutti ſubdita legi?
His igitur cauſis alias anteire ſorores
Debeo: ſi quid habet melioris, ſcroja Megaera
Dicat, et Ambitio det praemia digna merenti.
Talia parlando reſidet ſdegnoſa, nec unquam
Arretrare comas poſt terga rafinat, et Angues.
    Alecto ſcorlans cervicem terque, quaterque,
Erexit centum Colubros, centumque ceraſtas.
Non, inquit, ſolam ſatis eſt corrumpere gentem:
Non tua, Teſiphone, Romana peſtis in urbe
Regnabit ſemper, quia Spiritus Almus ab axe
Stelligero quandoque cadens operatur, et omnes
Expurgat morbos, rancores tollit, et iras
Pectoribus, tenuatque feros cum pace tumultus.
Noſcite ſiderei quidnam ſpeculator Olympi
Seraffus cecinit, (1) Naſcetur Julius ille,

Julius

(1) *Naſcetur Julius*. Summo obſequio erga Romanam Sedem Poetam, noſtrum ſemper fuiſſe, haec quae ſcribit in laudem eorum Pontificum, qui ſuis diebus, uſque ad illud tempus, quo haec ſcribebat, Pontificatum habuerunt, ſatis oſtendunt. Theophylum enim noſtrum circa annum 1491. in ejus Vita, natum eſſe conſtituimus. Julius II., de quo hic loquitur, anno 1503. Pontificatum obtinuit: Leo deinde X. de quo poſtea ſubdet, poſt mortem Julii II., ſucceſſit, licet annum dumtaxat tricesimum ſeptimum tunc ageret,

Julius almifico repletus flamine Coeli,
Quo regnante nihil diſcordia noſtra valebit,
Nam populi ſtabunt unita pace ſub ipſo.
Naſceturque Leo qui claras undique ſphaeras
Mittit, et horriſoni demet certamina Martis,
Primateſque omnes matura pace ligabit.
Aſt ego poſſem equidem tantam proſternere pacem,
Et melius quam tu Romanam perdere gentem.
Totum nempe meis corrupi fraudibus orbem;
Et quanto ſatius Romam, Romaeque Senatum?
Illa ego, quae quondam tribus impregnata diablis,
Concepique duos natos, retroque cagavi.
Qui (1) bene nec nati, bene qui nec ab ore cavati,
Incepere ſtatim ſe parvis battere pugnis,

ret, anno 1513. fuit Pontifex Salutatus, Poeta noſtro viceſimum ſecundum annum agente. Quae igitur Theſiphone, tanquam a ſe patrata, collaudat, ad ea tempora, ex ipſius Poetae ſententia referenda ſunt, in quibus Antipapae ſuperbe Eccleſiam vexaverunt.

(1) *Qui bene nec nati etc.* Alecto de factionibus, quae a Guelfo, et Gibel originem traxerunt, et quae per tot Soecula Italiam pugnis, coedibus, flagitiis, proditionibus contaminaverunt, tanquam a ſe productis, ſibi plaudit, et exultat. Unde peſtis haec tam nefaria, et lacrymabilis ortum duxerit, ex Maimburgo nos attulimus citato loco Macaroneae II. Temporis lapſu factum eſt, ut fabula miſceretur hiſtoriae, ita ut utra vera eſſet diſcerni facile non poſſet. Merlinus noſter originem hujuſce Peſtis ex hiſtoria quidem eruit, quam deinde poetice exornat, ſed hiſtoria ipſa, cui innititur, fabulam cenſemus. Ecce quomodo Factionum, de quibus ſermo, eſt originem ex Petro Gregorio lib 23. de Repub c. 3., et ex Crantio lib. 8. Saxon. c. 8., quibus Merlinus ipſe fortaſſe innixus eſt, narrat etiam Agnellus Annal. Mant. l. 9. c. 3. n. 37. *Queſto fu quel tempo a Mantova, ed a tutta Italia ſommamente infelice, nel quale crudelmente ſi rinovarono gli infauſti nomi de Ghibellini, e de Guelfi.* Huc uſque ea confirmat, quae citato loco Mac. 2. a nobis dicta ſunt. Scribit enim de anno 1224. Si vero tunc renovata dicta nomina ſunt, antea ortum habuerunt. Neque negat quae tunc nos diximus, ſed ad fabuloſas aliorum opiniones convertitur; ſequitur enim Agnellus, *la cui origine, benchè ſia varia tra gli Autori, nè perfettamente ſi ſappia, credeſi non di meno, la più certa eſſer queſta: Che due Fratelli militavano negli Eſerciti l' uno del Pontefice, detto Guelfo, e l' altro dell'Imperatore, detto Gibel, con tanta rabbia, e furore, che non ſolo avevano diverſe le inſegne, ma diverſi i colori, diverſe le veſti, i portamenti, i moti delle dita, e della bocca, e inſino diverſa la maniera di tagliare diverſi frutti della terra, de' quali ſi ſervivano, e da Gibel derivarono i Gibellini, e da Guelfo i Guelfi.* Hinc Merlinus noſter fabulam ſuam concinavit ex hac Hiſtoria, quam pariter inter fabulas numeramus.

Atque ganaſſiculas ungis graffare tenellis.
Gaudebam, fateor, mecum, quod brutta ſomenza
Sic portendebat Regum, Terraeque ruinam.
Illos ſemper ego Serpentum laſte cibavi,
Atque dedi pueris baſiliſcas ſugere mammas.
Jam tum certabant quis dextram, quisve ſiniſtram
Ebiberet (1) ſizzam, dantes ſibi calcibus urtos.
Uni nomen erat Ghelpus, unique Gibellus,
Qui mox creſſuti bis ſenos circiter annos,
Nunquam altercari noctuque, diuque finabant.
Accidit una die, ut ſe piſtare feroci
Lite comenzarent ongis, rictuque canino.
Ghelpus adentavit morſu, canis inſtar, aguzzo,
Gibelli digitum groſſum, nettumque tajavit,
Proque triumphato ſpolio portabat ubique,
Ut diuturna foret proprio vergogna fradello.
Ille ſimilmenter digitum, qui dicitur index,
Dentibus abſcindit Ghelpho, prorſuſque revulſum
Devorat, et portat paleſum more triumphi.
Dextra manus Ghelphi pulices (2) cum pollice mazzat,
Laeva Gibellini mortaros indice leccat.
His ego proſtravi totum giottonibus orbem,
Hiſque, Macellariis rubefeci ſanguine terram.
Dicite, quid noſtra haec praeſens brigata valeret,
Si mea non adſit proles, quae ſpezzat, aterrat,
Quae ſotoſſora trahit totque urbes, totque governos?
Ghelphus (3) vult dextra banda geſtare penazzum,
Aſt e converſo Gibellus parte ſiniſtra.
Hic per traverſum tajat quaecunque tajantur,

Ille-

(1) *Ebiberet ſizzam*. Ex ubere lac ebiberet.

(2) *Cum pollice*. Quia indice carebat.

(3) *Ghelphus etc.* Huc extremis temporibus redactae erant Ghelphorum, er Gibellinorum lites, quibus in eadem Urbe diverſarum partium homines dignoſcerentur, er ad caedes, et ſanguinem ruerent. Hinc tamen conſtat, ex hiſtoria Merlinum fabulam eruiſſe, quam deinde poeticis, et macaronicis coloribus veſtivit.

Illeque per longum penitus vult cuncta tajari.
Millibus in fraſchis, bagatellis, atque fuſaris,
Cujus ſit ſectae ſtudiat gens pazza videri.
O bene gens pazza, o inſani, et abſque ſapero!
Hinc melius, quam vos, animabus tartara perſis
Repleo, nec laſso veram ſuccreſcere ſectam,
Atque fidem Chriſti, quae totum ſubderet orbem,
Mille ruinaſset Turcos, ſi mille fuiſsent,
Quando aſsaſſinus Ghelphus, et ladro Gibellus,
Non tantae in mundo ſparſiſsent ſemina peſtis.
Ergo per umbroſum facienda eſt danza Barathrum,
Quod via reperta eſt per me tutiſſima tandem,
Unde fides Chriſti paulatim lapſa ruinet.
Dum gentes Italae, baſtantes vincere mundum,
Se ſe in ſe ſteſsos diſcordant, ſeque medemos
Vaſsallos faciunt, ſervos, vileſque famejos
His, qui vaſſalli, ſervi, vileſque famei
Tempore paſsato nobis per forza fuere.
Dira Megaera levans tunc ſe latrando gridabat:
Baldanzoſa nimis, demens, temeraria, nugax,
Semper es Alecto, nec te parlando miſuras.
Optime quam fieret tecum, ſi mezi palato
Lingua tuo a nobis dudum tajata fuiſſet!
Nos fortaſſe magis de te ragionevola verba
Saepe audiremus, non ſic temeraria, non ſic
Inſulſa, et nullis penitus trutinata balanzis.
Dic mihi, quid populus, quid plebs, quid vulgus inane
Cum claris, ſaviiſque viris, pleniſque governo?
Nil populo levius, nil plebe inſanius, et nil
Vulgo mobilius toto reperitur in orbe.
Quiſquis ſe jactat ſeu Guelphum, ſeu Gibelinum,
Hunc (1) dic villanum, villano ſtercore natum.

(1) *Hunc dic Villanum.* Sub Gonzagarum ditione, illa morum aſperitas, et immanitas, quae anteactis Saeculis in Italia obtinuerat, paulatim Mantuae de-

Et quamvis habeat brettam, ſcarpaſque veluti,
Et quamvis equitet celerantibus ante ſtaferis,
Si ſectae unius ſeſe ingerit eſſe ſequacem,
Lumine ſi torvo guardat contrarius altram,
Dic illi in facie, non es de ſanguine claro,
Non es Signorus, dux, marchio, Baro, nec es tu
Gentil' homo quidem, quia nemo prorſus eorum
Has (1) vilacarias centum ſeguitabit in annos.
Scilicet acquiſtas bellae praeconia laudis,
Teque potes vantare meos ſuperare triumphos.
Totum ſturbaſti mundum, ſed ſola Cipada
Reſtat, et antiquo veniens de ſanguine Manto.
Aſt (2) ego nunc magnam facio rixare Cipadam,
Quae poſtquam totas mundi conterruit Urbes,
Venit ad Inferni, Baldo guidante, cavernas.
Baldus id audierat dudum, celer arripit enſem,
Spezzataſque aperit portas, introque ruinat.
Concilium viſo Baldo deforme, repenter
Vaneſcit, Gemmae non ſupportando luſorem.
  Quales, quum rubeos rutilans aurora colores
Pandit, et aurata mortales fronte reviſit,
Gregnapolae fugiunt nolentes cernere lucem,
Et ſemper gnao gnao ſtridentes nocte civettae,
Sic tenebroſa cohors Baldo ſubeunte fugivit,
Non (3) radium Gemmae quam Baldus geſtat in Elmo,
Sed radium Gemmae quam magno pectore portat:

Gemma

deſierat; unde Ghelfi, et Gibellini nomen, rudis, et inculti hominis inditium erat.

(1) *His vilacarias*. Plebaeos, et viles mores. *Villiacherie*.

(2) *Aſt ego etc.* Rixis Mac. 24. deſcriptis inter Socios Baldi a Megaera excitatis hic alludit. Quia vero Mantuae meminit, fortaſſis de civilibus diſſidiis, quae ante Aloyſium Gonzagam Mantuae vigebant, potuit poeta Megaeram velle loquentem inducere, ſed a Baldi irrumpentis praeſentia ſermo fuit abruptus.

(3) *Non radium gemmae*. Gemmam, quam Baldus in fronte gerebat, metophorice a Poeta fuiſſe uſurpatam hic manifeſte deprehenditur. Nam rectus rationis uſus in ea vult intelligi. Hoc, propter ea quae infra dicenda ſunt, eſt diligenter adnotandum.

Digitized by Google

Gemma voluntatis nulla ambitione tumentis,
Gemma voluptatis circa virtutis honorem.
Propterea Ambitio, diſcordia, pravaque turba
Confugiunt Baldi gemmam rationis amicam.
    Manſerat hic ſolus, vacuas tantummodo ſedes
Inſpicit, et forti deſquiſtilat omnia Brando.
Dum ſtudet huic operi, facies apparuit ecce
Splendida Seraffi, calva quoque fronte bianchi,
Qui conſuetus erat deſcendere ſoepe ſub Orco,
Mantinuitque diu talem ſecurus uſanzam.
Compagnos Baldi retrovaverat ergo furentes,
Quos ad notitiam cordis, ſenſumque reduxit,
Quique dimandarant perdonum ſoepe viciſſim.
Hos ergo Seraffus habet poſt terga ſodales,
Qui viſo Baldo laeti movere cachinnos.
Dumque illi narrare volunt ſua fata ſtupenti,
Seraffus cito vaneſcit comitante (1) Giuberto.
Pizza capellettus remanet, ſecumque Rafellus.
    Ergo per obſcuras tombas ſimul ire comenzant.
Quiſque (2) balotina quadam defendit ab oybo
Sulphureo naſum, quae ſuavem praebet odorem,
Quam contra peſtem, flammas, necis atque venenum
Compoſuit Seraffus eis, mandante Cocajo.
Per quem Seraffus revidentem ſoepe barathrum
Cuncta Baroniae Merlinus geſta canebat,
Quae mox ſcribebat, nec non referebat amicis.
    Ibat Fracaſſus Comites prior ante ſequentes,
Ultimus eſt Baldus, nam captus amore paterno
Vult Marcellinum, Cingarinumque fiolos
Confortare ſuos, mentis quoque prendere ſpaſſum:
De rebus variis parlabant ſemper eundo.

Alter

(1) *Comitante Giuberto*. Giubertum egregium vatem ab ingreſſu in cucurbitam, arcet.
(2) *Quiſque Balotina*. Pilula quadam, quam unicuique Seraffus dono dederat ſe ſe a Sulphureo Inferni odore defendunt.

Alter Boccalum bertezzat, et alter Averni
Venturos memorat caſus, alterque recordat,
Quid de Meſchino Guerrino legerat olim.
Dum quoque Falchetto Cingar narrabat amico
Virgilii ſextum, res o miranda! quis iſtam
Audiat, et credat, propriis niſi viderit occhis?
Ecce loqui ceſſat medio ſermone retentus
Cingar nil parlans, et imaginat omnia, praeter
Virgilii ſextum, nec ſe parlaſſe ricordat.
Hircanus cerebro penſeros mille revoltat,
Vult hoc, vult illud, nec quod vult eligit ancum.
Caſtellos fabricat Fracaſſus in aere multos,
Sic ſua lingua tacet, ſi ſemper muta fuiſſet.
Efficitur mattus Centaurus, (1) mille miaros
Mente caminabat, perditque putando raſonem.
Jam (2) ſalis in zucca nil amplius Hippol habebat,
Per centum paſſat ſua mens vilupata chimeras.
Fantaſticanti Lironus mente tenebat
Sublatos oculos coelo, frontemque rapatam.
Pizza capelletus ridet, grignatque Rafellus,
Attamen ignorant ſi rident, ſive piangunt.
Ad (3) mutam ludens movet ora, manuſque Bocalus,
Atque caput gratat, non agrezzante pedocchio.
At Baldus liber labris, ac ora ſolutus,
Inter compagnos infeſta ſilentia vidit,
Dumque ſuos natos loquitur, reſponſa petebat,
Sed facti elingues nil reſpondere valebant.
Ergo ait, o ſocii, nil vos parlatis? et unde hoc?
Num veluti Monachi ſervare ſilentia voltis?
Dicite, reſpondete precor, vos ergo tacetis?

Nil

(1) *Mille miaros*. Millia paſſuum diſtat a ſe ipſo. Cogitationibus ſuis ſe ipſum implicans, rationis uſu ſpoliatur.

(2) *Jam ſalis*. Dicendi modus nobis familiaris, quo fatuum hominem, et mentis inopem ſignificamus.

(3) *Ad mutam ludens*. Sic quoque tacentem hominem, et operantem, exprimimus.

Nil veſtro Baldo vultis parlare roganti?
Sed melius poterat muros audire loquentes.
Qua propter ſecum coepit, (1) nolendo, tacere,
Nec vult indarnum mutas tentare loquelas.
Ad ſtramballonem ſguerzis cum paſſibus ibant,
Ut faciunt Itali, ſumus omnes ſaepe Todeſchi,
Quando plus cocti quam crudi vina tavernae
Geſtant in cerebro, fumantia ſupra biretum.
Tunc hujus rei Baldus vult noſcere cauſam.
Praecedens alios coſſam videt ecce novellam:
Sub pede quiſque ſuo ſentit mancare Terenum,
Nec jam qua figant Calcagnos, Terra videtur,
Immo (2) ſuſpenſi gambas per inania guidant,
Ac non geſtantes alas, volitare comenzant.
Dum parlare volunt, labium tantummodo menant,
Ut faciunt muti, ciliis, manibusve loquentes.
Admirabantur, ridebant attamen omnes,
Ac hilari vultu, ſenſu quoque talia ſoffrunt.
Quiſque ſuum corpus ſentit nimis eſſe legerum,
Per quoddam vacuum leviores aethere pergunt.
Gaudent, quod nulla gambae ſtrachedine languent,
Immo velut ſtipulae portantur, neſcio quo.

Ecce

(1) *Nolendo*: h. e. quamvis loqui vellet, tacere cogitur, quum neminem audiat ſibi reſpondentem.

(2) *Immo ſuſpenſi etc.* Tanquam qui ſe ſaltu projicit, eo modo, quo Homericae Deitates ambulantes deſcribuntur, quemadmodum Junonis equi velociter currentes ab Homero mira pinguntur hipotypoſi lib. 5. St. 149.

Vengon ratti i deſtrier ſopra ogni metro,
E ſul carro le Dee ſi portan dietro.

Tanto ſpazio traſcorrono in un ſalto,
Poichè loro allentò Giunone il freno,
Quanto ſpazio talor mira dall' alto,
Chi guarda il mar, quand' è più il Ciel ſereno.

Longinus vetuſtiſſimus Rhetor, qui egregium Tractatum poſt ſe reliquit *de Sublimi*, hunc locum, tanquam egregium exemplar Styli Sublimis adduxit: merito quidem, cui tamen libenter adderem ſupra adductae ſubito creſcentis Diſcordiae deſcriptionem:

Piccola in pria; ma poſcia par, che metta
Il piede in terra, e il capo in Cielo aſconda etc.

Ecce (1) cavernoſam rupem ſpinguntur in unam,
Quae (2) ſuſpenſa tribus Grillis, fundamine mancat.
Quiſque Grillus erat major levitate Bizari.
Hic Phantaſiae Domus eſt, repleta ſilenti
Murmure, vel tacito ſtrepitu, motuque moventi,
Ordine confuſo, norma ſine Regula et arte.
Undique Phantaſmae volitant, (3) animique balordi,
Somnia, penſeri nulla ratione moveſti.
Sollicitudo, nocens capiti fantaſtica cura,
Diverſae formae, ſpecies, et mentis Imago.
Hic (4) ſunt Grammaticae populi, genteſque reductae,
Huc, illuc, Iſtuc, reliqua ſeguitante fameja.
Argumenta volant dialectica, mille ſophiſtae
Adſunt bajanae, pro, contra, non, ita, ſyque.
Adſunt Errores, adſunt mendacia, follae,
Atque ſolecifmi, fallacia, fictio Vatum.

Me reperi, fateor, medium quandoque briacum,
(Quamvis nec modo ſim tutus) varcare per amplam
Campagnam Godii, quando mage ſcaldat Apollo.
Circum circa meum volitant Caput ecce puſilli
Moſchini, numero tot quot fert littus arenam,

Et

(1) *Ecce cavernoſam*. Phantaſiae domum ingenioſe admodum, et poetice deſcribit. Similem deſcriptionem inſtituit Areoſtus Lunaris Mundi, ubi in quadam ingenti valle fingit, ea colligi, quae a nobis amittuntur. Ut legere quiſque poteſt Cant. 35. St. 73.

Dall' Apoſtolo Santo fu condutto,
In un Vallon fra due Montagne ſtretto,
Ove mirabilmente era ridutto
Ciò che ſi perde o per noſtro difetto,
O per colpa di tempo, o di fortuna:
Ciò, che ſi perde qui, là ſi raguna.

Cujus rei deſcriptionem Cant. etiam 35. proſequitur.

(2) *Quae ſuſpenſa etc.* Phantaſiae domus, vel nullo, vel exiguo debet eſſe fundamento fulcita. Non caſu triplicem ſuper Grillum illam locat; Saltitandi enim mos, quem in grillis obſervamus, phantaſiae indolem huc illuc volitandi ſine ordine adprime exprimit. Hoſce grillos, phantaſtico cerebro leviores fingit: *levitate bizari*.

(3) *Animique balordi*. Nihil ita animum occupat, et mentem abſtrahit, quemadmodum id, quod a phantaſiae operatione pendet; unde fit, ut pictoribus, ſimul et Poetis mentis abractionem familiarem eſſe videamus.

(4) *Hic ſunt Grammaticae*. Grammatici, Sophiſtae, et Dialectici, qui nugis delectantur, in Phantaſiae domo collocantur.

Digitized by Google

Et reparant caldum, Teſtae faciendo Capellum,
Quorum percuſſit naſum redolentia vini.
Sic Phantaſiae tenues, ſenſuſque bizari
Dant ſimul aſſaltum ſociis, picigantque cerebros,
Intranteſque caput, ſotoſora ſilentia mandant.
Baldus at intactus remanet, guardatque, ſtupetque,
Ac tandem ridet, prenditque a Cingare feſtum,
Qui dum phantaſmae nunc hinc, nunc inde volazzant,
Has ſeguitat, manibuſque piat, ſed deinde tenendi
Huic deſtrezza deeſt, retrovatque piaſſe nientum.
Vidiſti forſan pueros quandoque giocantes
Velle piare manu Moſcas, preſone ficandas,
Scilicet in charta bis, terque, quaterque plicata,
Saepe quidem capiunt, retinentque in carcere pugni,
Sed quando allentant digitos, panduntque pochinum,
Ni cito ſcaltritas capiat manus altera, ſcampant,
Et ſic ſic oleum, ſic ſic conſumitur opra.
Cingar ita et comites, Baldo ridente, menabant
Hic illic palmas propter brancare coellum,
Attamen ut tandem ſtracchae, laſſaeque fuerunt
Hae ſimiles Notolae, ſeu Guffi, ſive Civetae,
Has zaffare queunt, deque his implere biſaccas.
Cingar (1) de Paulo Veneto, Petroque Spagnolo
Mille bajas recipit, ſubitoque in guttura mandat,
Ac ſi mandaret Coriandola zuccare facta.
Protinus it contra Falchettum, trenta debottum
Argumenta facit, ſed Falco logicus illi
Reſpondet, chiacharat, cridat hic, cridat ille, nec unquam
In centos annos pivam accordare valebunt.
Id quoque Liro facit, facit Hyppol, et ipſe Bocalus,

(1) *Cingar de Paulo Veneto*. Paulus Venetus libros edidit nullius utilitatis Dialecticas tricas nullius momenti continentes. Petrum Spagnolum non vidi, ſed intellige auctorem Priori comparandum.

Digitized by Google

Omnes altandem tanto rumore volutant
Ethicen et Phiſicen, Animam, centumque novellas,
Ut ſibi ſtornito Baldus ſtopparet orecchias.
Sguarnazzam (1) Scoti Fracaſſus repperit illic,
Quam veſtit, gabbatque Deum, pugnatque Thomiſtas.
Alberti magni Lironus ſomnia zaffat,
Vult (2) fieri gratus cunctis, gnaruſque futuri,
Scrutator cordis, multas augere richezzas,
Tollere Cervellum Cornacchis, prendere piſces
Cum manibus, quoſdam ſecum geſtando lapillos.
Plena (3) Melancholicis humoribus Urna latebat
Angulo in obſcuro, quam nondum viderat ullus;
Sed dum Riſellus conſiderat, urtat in illam,
Et miſer in mojam ſe repperit eſſe cadutum.
Qua propter dubitando mori clamabat ajutum,
Sed clamando, nihil ſua labra movere valebat.
Accurrunt Comites, illum de fonte cavarunt,
Unde melancholicos fundebat ubique liquores.
Hircanus quaſdam ſaltantes per pavimentum
Carpere (4) ſajottas ſtudiat non abſque labore,
Dumque unam griffat manibus celer, altera ſcappat.
Fecerat ingentem pulicum Falchettus acervum,

Quos

(1) *Sguarnazzam Scoti*. Celebres illi viri Scotus, D. Thomas, Albertus Magnus, et plures, qui in Theologicis rebus merito tanquam Magiſtri habentur, quum Arabum Philoſophiae, quae immerito Peripatheticae, et Ariſtotelicae nomen uſurpaverat, temporis conditione ducti, ſe dediſſent, de ea, doctas quidem, et Subtiles Quaeſtiones ſcripſerunt, ſed inutiles omnino, et de rebus abſtractis, quae vocum ambagibus negotium maxime faceſſunt, ſine utilitate; nam poſt improbos labores nihil adoleſcentes ſe didiciſſe intelligunt.

(2) *Vult fieri gratus &c.* Circulatorum, et Divinatorum ſomnia intelligit, qui gratiam apud rudes homines inire, et pecuniam extorquere conantur, futurarum rerum praedictione.

(3) *Plena Melancholicis etc.* Qui Melancholico, triſtique humore vexantur, in Phantaſiae domo optime ponuntur; nam phantaſiae nimia ponderatione ſibi ipſis malum efficiunt, quod non habent. Judicioſe vero Raſello nimis attente conſideranti inſortunium tribuitur, nam de Raſello ſupra dixit:

Qui dulci tantum ſe paſcit amore.

Et cogitationibus nimium intentus inutilibus, ſibi ipſi imprudens malum gignit.

(4) *Sajottas*. Fabulas.

Quos ſacco poſitos fert alto in tergore ſecum.
Boccalus normas Epicuri neſcio quantas
Abſque labore piat, complectitur, inque Botazzum
Ficcat ne fugiant, ſtoppatque cocamine Buccam.
Has (1) inter follas ſtat maxima Beſtia, nec ſtat,
Cui caput eſt inſtar Montonis, vel Capricorni,
Mille manus, ac mille pedes, ac mille volantes
Fert alas, ventremque Bovis, ſchenamque Cavalli.
Quae ſi non caudam Simiae de retro teneret,
Toccaret Coeli ſummo teſtone ſolarum,
Cum Jove diſponens divam partire Minervam.
Sed quia quicquid agit, cauda mancante, laſagna eſt,
Ducitur ad nihilum, meritoque Chimaera vocatur.
Parturit haec montes, ſed naſcitur inde faſolus,
Dumque Gigas parat fieri, fit parvula Mirmix.
Hic (2) ferri Portazza ſtetit, quae detegit Antri
Boccazzam ſcuram buſo ſub monte cavatam.
Non timet ingreſſum Baldus, vult primior eſſe.
Cerberus en triplici patuit teſtone cagnazzus,
Qui plenum variis ex oſſibus impedit Antri
Limen, et impavida ſtat cuſtos fronte cavernae.
Quando videt ſocios, hirſuto tergore ſaltat,
Cumque rebufatis villis (3) baubare comenzat.
Poſt baubamentum dentes grignare frementes,
Gutturibus latrans nigrum tribus evomet oybo.

 Duxerat:

(1) *Has inter follas*. Chimaeram hic deſcribit; quapropter vanum eſt ſenſum verborum quaerere, de qua dicit, quod ſtat, nec ſtat: Quod coelum tangeret, ſi caudam non haberet, et alia quae intelligere opus non eſt, quia ſermo eſt de Chimaera.

(2) *Hic ferri Portazza*. Aliqua deinceps ſuplemus ex exemplari noſtro, et plura ex Hollandico omittimus, quia manifeſte corrupra apparent, et parum cum antecedentibus cohaerent. Ea ad calcem rejicimus, unde poterit Lector deprehendere plura, quae ſenſu carent, et plura pariter, in quibus Auctor iis, quae antea dixerat, contradicit.

(3) *Baubare*. Latrare.

Duxerat (1) e fodro Baldus ſtans firmiter Enſem,
Compagnoſque jubet limen tranſire cavernae.
Sic faciunt, aſt ipſa volens prohibere tricolla
Beſtia paſſagium, currit boccare Lironem.
Baldus at ingentem diſtorchiat enſe roverſum.
Nil tajare poteſt, velut eſſet ligneus enſis.
Mox deſperatos colpos menare comenzat,
Donec eum terrae ſtratum liquere fiaccum.
    Ergo trapaſſarunt omnes cuſtode domato.
Pizza capellettus ſcortam facit ante ſodales,
Boccalus medio ſtat ſemper in agmine ſiccus.
Incipiunt fremitus vocum, ſtridorque gridantum
Almarum, verſant raucantes nubila voces.
Inde per horrendos cruciatus ire comenzant,
Inſpiciuntque animas cunctas (2) ſimul eſſe gemellas.
Squarzabant mutuo crines, barbaſque pilabant,
Invitis labris fellantia baſia taccant,
Et quae olim morſu cupiebant ſuggere labra,
Nunc laniant, rodunt, guſtant pro melle venenum,
Quarum jam linguae ſunt factae Roſpus et Anguis.
Sed major poena eſt, quod Amor tam fervidus olim
In crudele odium mutatus, torquet Amantes.
Hic genus omne hominum eſt ſeu nobile, ſive codardum.
Inter (3) Compagnos Baldi, fuit unus, eandem

Qui

(1) *Duxerat*. Hic Cerberum Baldus enſe domat, ſed diverſo modo apud Virgilium Aeneid. 6. v. 417.

Cerberus haec ingens latratu regna trifauci
Perſonat, adverſo recubans immanis in antro.
Cui vates horrere videns jam colla colubris
Melle ſoporatam, et medicatis frugibus offam
Obiicit: ille fame rabida tria guttura pandens
Corripit objectam, atque immania terga reſolvit,
Fuſus humi, totoque ingens extenditur antro.

(2) *Simul eſſe gemellas*. Senſus eſt: binae adhaerent, ſe ſe invicem torquentes.

(3) *Inter Compagnos Baldi*. Videtur ſub fictis Sociis Baldi, voluiſſe Poeta de aliquo ex Amicis ſuis ſic jocari. Si vero de fictis Heroibus, quos cum Baldo conſtituerat velit intelligi, primum Raſello, alterum Pizzae Capelletto poſſunt aptari..

Digitized by Google

Qui timuit poenam, troppum quia ſemper amavit.
Alter at inter eos contrarius extitit illi,
Qui ſemper Venerem, ſprevitque Cupidinis arcum.
Fornaces condunt ibi ſemper mille Diabli,
Furnos, Furnellos, Bozzas, Caldaria ferri,
Venturiſque locus ſignatur ſingulis Almis,
Ignoret quamvis ea, quae ventura diavol.
Haec cernens inter bruſantes quoeritat umbras,
Tanta (1) Putanarum ſtipatur copia, quod non
Diſcernunt animas, quas culpa ſecreta peremit.
Attamen heu quantos quos gens prius eſſe pudicos
Credidit, aſpiciunt illic ſtridendo cremari!
Maxime non nullos, quibus olim cura dabatur
Corrigere alterius mendas, et tradere culpis
Juditium, ſibimet placidis, aliiſque ſeveris.
Hi tamen officio caſto ſub tegmine tanti,
Luxuriae, ſolumque Gulae ſtuduere voraci,
Atque puellarum comprabant oſcula plura,
Dantes ducatum per baſum quodlibet unum.
Luxuriae viſo cruciatu, denique Baldus
Vult exire, vocat ſocios, qui flammea ſparſim
Per loca girabant, animarum multa rogantes.
Non (2) procul excedunt, quod quidam ſaltat ab antro
Buffonus, ſtultuſque magis, magis immo famatus,
Obvius accedens partes monſtrando pudendas.

Ipſe

(1) *Tanta Putanarum*. Satyrica fictio, quam tamen ad veritatis imaginem accedere dubitamus.

(2) *Non procul excedunt*. Accedit jam ad Poematis ſui exitum, qui aliis ridiculus, et ineptus, aliis impius, aliis moralitatem continens viſus eſt. Nihil horum nos judicamus. Exitus Poematis Scopo, quem in eo conſcribendo ſibi praefixerat optime cohoeret. Malos Poetas, rerum ineptarum fictores, parum ſibi cohaerentium, et inveriſimilium, inſectari ab initio ſibi propoſuerat, ſe quodamodo illis addendo, et eorum inventa imitando, eorumdem levitatem, et ineptias patefacere. Nullus igitur videtur potuiſſe aptior excogitari rerum exitus, quam ad rerum ſcriptarum vanitatem, et levitatem oſtendendam, fictos heroes, et Poetas qui ipſos e propria mente procuderunt in cucurbitam immitere, et dentium violentae avulſioni ſubmittere.

Ipſe cavalcabat baſtonem more putini,
Cumque manu laeva brenam baſtonis habebat,
Sed dextra cannam parens gioſtrare ferebat.
De panno longas aures, ſtuppaque pienas
Diſtendit, ſimilisque retro ſtat pendula cauda;
Conſutumque tenet ſtrepitoſum quaeque ſonajum.
Saltat, et inde facit manibus, pedibuſque moreſcam,
Et porgens dextram Baldo danzare comenzat.
Baldus gentilis ridens nil denegat illi,
Secum danzando ſequitur qua parte menatur.
Sgregnabant omnes optantes cernere finem:
Nil parlat Stultus, ſed atezat ſoepe cadendo,
Quem levat è terra, nec ad altrum tendere, Baldus,
Namque levabatur vix ille, cadebat et ancum,
Duraque frangebat, ſic dicunt, ſaxa quaderno.
Poſt curtum ſpatium retrovarunt denique zuccam,
Grandilitate parem Montagnae (1) Valcamoneghae,
Quae toti mundo potuiſſet fare maneſtram.
Ad latus ipſius zucchae ſtat grande foramen,
Per quod cum Stulto Baldus, comiteſque ſubintrant.
Iſta (2) quidem zucca eſt animabus plena togatis,
Quas quondam logicos reputarunt eſſe profundos,
Aſt amiſerunt cerebrum per mille bajanas,
Aut homines aſinos dicunt, aut eſſe Cavallos,
Extinguique ſitim jactarunt carne ſalata.
Inter (3) eos ſtabat vir quidam corpore duplex,

Qui

(1) *Valcamoneghae*. Vallis quaedam fertilis admodum, et praenobilis in agro Brixienſi, quae montibus undique obſita eſt vaſtis admodum, et ingentibus, quibus ingentem ſuam cucurbitam comparat Merlinus.

(2) *Iſta quidem*. Cucurbitam quibuſdam quaſi diſtinctam Statiunculis, et diaetis deſcribit, in quarum prima Logicos ponit; nam Logica dicitur Scientarum Janua.

(3) *Inter eos ſtabat*. Dubitandi Cacoethem hic poeticis vere coloribus deſcribit Poeta, atque in poetica imaginandi vi, nemini ſe ſecundum oſtendit. Haec Dubitationis deſcriptio, neſcio quid graeci ſaperis habet, poteſtque cum illa Precum deſcriptione, quam habet Homerus lib. 9. comparari. Ecce illa St. 100.

Che

Qui ſuſtentatur binis tantummodo gambis.
Dicitur hic Utrum, dubioſis ſenſibus implens,
Haereticoſque facit, negat hanc, probat hunc, tenet illam,
Et ſibimet diris ſemper dat verbera pugnis.
Poſt (1) haec Mattus eos Portam conduxit in unam,
Introeuntque ſcholam ſapientum Philoſophorum.
Illic Aſtronomi, Magici, Medicique periti,
Illic Entisber, Ferabrich, Auerois, Ocham,
Illic Burleus, Strodus, Simplicius, Hermes,
Illic Auempace, Themiſtius, et Theopraſtus,
Illic Porphyrius, Xamolſides, Abaris, illic
Albumaſar, Manae, Gerſonides, Aba Joannes.
Arcazel, Alchindus, Damigeron, Aboli, Zael.
Dardanus Aboaſar, Zoroaſter, et inde Charondas,
Milleque Philoſophi quos neſcio tradere menti.
Sunt (2) quoque, neſcio qui, ſana ſine mente Poetae,
Qui partiales Patriae, propriique Tyranni,
Complevere libros follis, veriſque boſiis.
Sed quales habeant poenas, auditae Poetae,
Ut quoque vos tantas ſchivetis fingere frappas.
Sunt ibi Diaboli numero tres mille, vel ultra,
Jugiter officium facientes Herbolatorum.
Quaeque ſuo proprio ſubjecta eſt Alma Diablo,
Qui dum complet opus ſtat altam ſupra cadregam.
Undique dant gridos veluti gridare ſolemus,
Quum dentem nobis guaſtum Barberius extrat.
Nam cum lancettis, uncinis, atque tenais

Quiſque

Che le preghiere ſon Figlie di Giove,
Zoppe, e rugoſe, e van con gli occhi baſſi.
L' Ingiuria con piè celere ſi move,
Innanzi a quelle, ed a lor debol paſſi.
Per tutto vuoce orribilmente, dove
La maledetta furiando paſſi:
Ma ſe ben tarda poi, giunge la prece,
E dà riparo al mal, che quella fece.

(1) *Poſt haec Mattus etc.* Poſt Logicos, Philoſophorum turbam reperit, quorum nomina partim vera, partim corrupra, parrim omnino ficta recenſet.

(2) *Sunt quoque.* Tandem Poetarum Clauſtra ingreditur, quibus pro ineptis Inventionibus poenam ſtatuit, et merito, nam vocari merentur Elegantiſſimi Catulli verſiculo

Saecli incommoda, peſſimi Poetae.

Quiſque cavat dentes, nunquamque cavare rafinant.
Quottidie quantas Vates facere boſias,
Quottidie tantos opus eſt amittere dentes.
Sed quo plus ſtreppant illos, plus illico naſcunt.
Inter (1) eos igitur Cingar cognoverat unum,
Nomine Durantum, qui dum cecinisse Leandram
Se jactat, doctis sbeffatur ubique Poetis.
Ardimentum habuit, quamvis magriſſime cantet,
Magnanimo Orlando praeponere geſta Rinaldi.
Perque gulam mentit, quod ſic ſcripſiſſe sbajaffat
Turpinum, nec opus Turpini viderat unquam.
Compoſuit quemdam, quem nolo dicere librum;
Sed Scartafazzum, nomen ponendo Leandram.
Cui dignum fecit noſter Seraffus honorem,
Namque ſigillatus cera fuit ille culinae.
Heu quales ſtreppos miſero dabat ipſe Diavol!
Sgretolare ſuas audiebas longe ganaſſas.
Cingar compatiens fecit reſtare Diablum,
Durantumque rogat, quare ſic abſque raſone
Orlandum biaſmat, nimium laudando Rinaldum.
Ille ſed avulſis pro dentibus, oreque balbo
Reſpondet, (2) quia jam pacueunt futa iadi.
Sic ergo, quicunque volunt praeferre Rinaldum
Orlando, dicam quod amant hi furta Rinaldi.
Namque procul dubio fortiſſimus ille Senator
Romanus, Bravaeque comes Orlandus, et armis,
Et ſenſu, et meritis ſuperaſſet mille Rinaldos.
Non tamen alta quidem condemno facta Rinaldi,
Aſt veri Auctores Orlandum praepoſuerunt,

Ac

(1) *Inter eos.* Durantus Poematis, cui Leandrae titulus extat, Auctor, vere cum eodem Catullo *Pater omnium Eſuritionum* dici poteſt. Hujus meminit Poeta noſter Mac. 2.

Millibus in ſquarcis laceravit nempe Leandram,
Nam liber Apocriphus multorum mente probatur.

(2) *Quia jam etc.* Hominis cui dentes deſunt, qui propterea dentales literas aegre profert, imitatio.

Ac in venturo praeponent tempore Vates.
Maxime Bojardus, dictuſque Maria Mathaeus,
Plus ſentimento, facili quam carmine, dives.
Surget Alovиſus Tuſcus, Franciſcus et orbus,
Magnus Arioſtus, laus, gloria, palma Ferarae.
Tempore mancus erit Petrarcha, carmine ſed non.
Inveterata (1) nocet laus nobis ſoepe modernis.
Mons (2) quoque Carmelus Baptiſtae verſibus altis
Jam boat, atque novum Manto feciſſe Maronem,
Gaudet, nec primo praefert tamen illa Maroni.
Namque vetuſta nocet laus nobis ſoepe modernis.
Splendet in altiloquo Pontanus carmine, ſtellas
Dum canit, et ſeptem quos ambit ſignifer orbes,
Dum monet Agricolam quo purget tempore citros,
Non tamen aequatur Vati quem protulit (3) Andes,
Namque vetuſta nocet laus nobis ſoepe modernis.
Exiet Arcadicus per sdruzzola metra libellus
Nazzari, quo prata, greges, armenta, capellas,
Paſtoreſque canet, ſilvas, Magalia, Nimphas.
Chriſteiden (4) poſt haec cantabit, dignus Homeri

L l Laudibus

(1) *Inveterata nocet etc.* Carmen hoc ſic iteratum, et verſus, qui in Moſchaeae praeambulo reperiuntur, fundamentum opinioni ſtraverunt, quam tanquam fabulam in Theophili Vita rejecimus. Vide a nobis dicta Cap. 2. §. 3.

(2) *Mons quoque Carmelus.* Joannes Baptiſta, cui Spagnolo cognomentum erat, Mantuanus vocatus, carminum elegantia inſignis, Carmelitarum Ordini erat adſcriptus, imo, licet invitus, in eodem maximum Magiſtratum adeptus eſt. Video, non omnes, ita de hoc Poeta ſenſiſſe, quemadmodum ejus Operum multitudo, et elegantia promerentur. Egregie de eo ſcripſit Jacobus Pontanus, cujus poſſunt omnes juditio acquieſcere, eſt enim ille ipſe, de quo Merlinus poſt pauca addet

Splendet in altiloquo Pontanus carmine; Stellas
Dum canit etc.

Natus eſt Joannes Baptiſta noſter anno 1448, et obiit anno 1516, Theophilo tunc viceſimum ſextum annum agente circiter. Egregios hic Poeta memorat, qui ea aetate vixerunt, quorum adhuc opera habemus.

(3) *Andes.* Oppidulum prope Mantuam, quod Virgilii Patria fuiſſe perhibetur.

(4) *Chriſteiden.* Confundi hic poſſet Sannazarius cum eleganti ſane Cremonenſi Poeta M. Hyeronimo Vida Albae Epiſcopo. Hic verſibus latinis ſcripſit Chriſteidem, ille ſcripſit de Partu Virginis. Uterque ſane, *dignus Homeri laudibus.*

Laudibus, at cedet Vati quem protulit Andes.
Namque vetuſta nocet laus nobis ſoepe modernis.
Tu quoque magniloqui ſublime poema Marulli,
Non eris aequandum Vati quem protulit Andes.
Edidit Armeniden nec qui ſub veſte Cuculli,
Nec Zacharias, nec multi denique Vates
Aequivalent noſtro Vati, quem protulit Andes,
Namque vetuſta nocet laus nobis ſoepe Modernis.
Materies Aſolana gravis veniet quoque Bembi,
Metra Thibaldaei, Seraphini, Cornaque Zani,
Modena Pamphilico de Saxo multa cavabit,
Quos tamen eſſe pares Danthi, lepidoque Petrarchae
Soecla negant, nam ſola datur laus magna Vetuſtis.
    Nec Merlinus ego, laus, gloria, fama Cipadae,
Quamvis fautrices habui (1) Tognamque, Goſamque,
Quamvis implevi totum Macaronibus Orbem,
Quamvis promerui Baldi cantare batajas,
Non tamen altiloquis Tipi, Caroloque futuris
Par ero, nec dignus ſibi deſcalzare ſtivallos.
Non (2) tamen hanc zuccam potui ſchifare decentem,
In qua me tantos opus eſt nunc perdere dentes,
Tot, quot in immenſo poſui mendacia libro.
    Tange peroptatum Navis mea ſtraccula portum,
Tange, quod amiſi longinqua per Aequora remos,
Immo (3) probos vitae mores, breve tempus, et annos.
Scripſimus, ad veniam propero, ſi ſcripſimus ulla
Forſitan auditu male conſona, parcite quaeſo.
Et jam confectus ſenio, Terraeque recurvus
Corpore (4) deſtituor, Vitae quoque cedo, valete.

MER-

(1) *Tognamque, Goſamque.* Muſas Merlinianas: Vide Poematis invocationem.

(2) *Non tamen etc.* Merito ſe in cucurbitam abdit, ut eorum, quorum veſtigia ſecutus eſt, finem nanciſcatur.

(3) *Immo probos.* Hujus rei explicationem habes ex ejus Vitae Cap. 2 §. 3.

(4) *Corpore deſtituor.* Non Theophilus, ſed Merlinus vivere deſiit. Nam hoc expleto Carmine, Macaronicae ſcriptioni valedixit, et poſt aliquod tempus ad ſeria ſe contulit.

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MOSCHEIDOS

PROLOGUS.

Nuper (*) ego noſtra paulo digreſſus ab Urbe,
Quam celebrem toto fecit in orbe Maro,
Otia nactus eram cupidis adamata poetis,
Retro et curarum manſerat orba domus.
Ad liquidum, Benace, tuo quem parturis amnem
Gurgite, me longum ſed leve traxit iter.
Mincius hic torto fluitat per ſaxa meatu,
Effraeniſque leves non gerit unda rates.
Concitat inſanos declivi margine fluctus,
Donec te latis Mantua cingit aquis.
Sedes tuta illic non expugnabilis ullo
Marte, Bianoreis nunc quoque clara viris.
Unanimem claudunt illuſtria moenia plebem,
Semper abundanti ſemiſepulta lacu.
Una fides populi quovis ſub Principe durat,
Aſpidibus procul eſt atra Megaera ſuis.

(*) *Nuper ego*. In Hollandico exemplari praemittitur *Prologus in Moſcheam puerili tempore compoſitam*. Attenta vitae ratione, quam de Theophilo retulimus, non quidem dicendum, hoc Poema puerili tempore compoſitum, ſed certe quum vix ab Ephebis exceſſerat, et vix peractis ſtudiis. Si illud legamus juxta priores editiones, juxta quas editio Hollandica eſt concinnata, opus omnino puerile apparet, in quo adoleſcentuli non ſatis matura mens maniſeſte deprehenditur. In poſterioribus editionibus opus ſuum omnino retexuit, et ad meliorem formam redegit. Has itaque omnino ſequimur, Hollandica editione prorſus relicta.

Lepidiſſimum Poema, mole quidem minus, ſed elegantia, et lepore Baldo longe majus. Homeri Batrachomyomachiam, aemulari contendit, et vere aemulatus eſt. Sed de hoc in praefatione ſatis multa. Poemati praemittit elegantem elegiaco carmine Prologum, qui miram latine ſcribendi facilitatem in auctore praeſefert, et cauſas exponit, quibus adductus Macaronicam Poeſiam amplexus eſt. Latinae linguae perito, nihil in eo adnotandum occurit.

Seditio, qua nulla carens Urbs incubat armis,
Hic tantum paci ſuccubuiſſe dolet.
Nunc quoque Tireſiae remanent veſtigia Vatis,
Mantua quid faciat ſi petis, illa canit.
Illa canit Vatum non paucis plena catervis,
Solvit et ad ſcenae longa Theatra jocos.
Materno deſert Infans de ventre poeſim,
Vagit et innatos balbula lingua ſonos.
Qui canit Heroum memori tradenda libello
Tempora, quem Clio Muſa favore praeit.
Qui ſibi Melpomenen ſua flet dum fata ſeveram
Conciliat, tragicos exululando ſonos.
Comicus emeritis proſcenia ſiſtere ludis
Crederet, et plauſu diſcutienda malo,
Ad ſua ni facilem ſentiret vota Thaliam,
Omnia tunc petulans ora cachinus habet.
Roſcida paſtores gregibus tondentibus arva
Certatim, Euterpe ſponte ſedente, canunt.
Corticibus caedunt memorandas ſemper amicas,
Undique dat modulos tibia preſſa leves.
Credite Parnaſſum neglexit Apollo bicornem,
Credite non ultra Phocidis haurit aquas.
Ille ſui curat patriam, gentemque Maronis,
Inque poetarum principis urbe ſedet.
Clamat io poean pariter Juveniſque, ſenexque,
Cinctaque Daphnaeo tempora crine ferunt.
Aurea Vergilii flores ſimulachra decorant,
Et Vati peragunt annua feſta ſuo.
Mars procul exceſſit, ſecuris otia dantur
Mentibus, et placidae concrepuere lyrae,
Ipſius in laudes Urbis furor exiit ergo,
Sed Clio fuerat tunc rogitanda mihi.
Heu quid ſurdidulas avellit protinus aures,
Praevaluit ſolito nec furor ire pede?

Ante

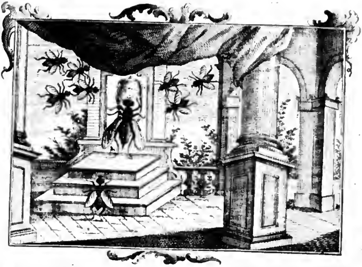
Ante pedes humili projectus Apollinis ore,
Cur ſuetum, dixi, carmen, Apollo, negas?
Me ferus aſpectu trepidum deſpexit acerbo,
Mox ait, audacter me quoque ſtulte rogas?
Dixit, et adductum pharetratus corripit arcum,
Et lateri legitur certa ſagitta meo.
Ut fugit ante levem nemoralis Capra Dianam,
Aut lepus a rapidi morſibus acta canis,
Sic miſer evaſi durum per inhoſpita Phoebum,
Et qua celarer vallis adducta fuit.
Volvebam quae cauſa mihi commoverat illum,
Qui daret haud ſolitas tendere poſſe vias.
Illius heu fruſtra doctas captare ſorores
Speravi, ac multa laude tenere polos.
Nil fuit evigiles ſtudio concludere noctes,
Poſtquam tot menſes abrogat una dies.
Ergo qua volucri prorumpit Mincius alveo
Deveni, Lacrymis creverat ille meis.
Invitas mihi multa ſalix tunc praeſtitit umbras,
Invito quoniam tunc mihi vita fuit.
Nec mora fit, ſuccincta procul venit ecce puella,
Auratas zephyris ſparſerat illa comas.
Fulta latus pharetra tergo rejecerat arcum,
Voce, manuque dabat carmina juncta lyrae.
Ardentis Daphnen cantabat Apollinis ignem,
Laurea quae dempto fine comata viret.
Inſuper hac dignos recinebat fronde poetas,
Per quos jam pridem maxima Roma fuit.
Vergilium ſenſi qui Homerum laudibus aequat.
Parnaſſi geminum coepit uterque jugum.
Agmina deſpiciunt Vatum ſpectantia ab imo
Colis, et exultant non habuiſse pares.
Phoebaeis quanto cedunt fulgoribus aſtra,
His tanto Vatum cedit in auſa cohors.

Non

Non tamen exiguis affecit laudibus illos,
Sectantur lenso qui pede Vergilium.
Tunc ego quare odium patiebar Apollinis oro,
Haec igitur Nimpha cauſa ferente fuit.
Neſcio quas reperi muſas, turpesve ſorores,
Neſcio quae turpi carmina voce canunt.
Limpida Pegaſidum vitiavi ſtagna prophanus,
Totaque ſunt limo dedecorata meo.
Hinc furor, hinc ira eſt, hinc indignatio Phoebi,
Ad quem me fecit quaeque camoena reum.
Nec mora, ſtratus humo, mediatrix ſis bona quaeſo,
Clamabam, facilis demitur ira Dei.
I modo, reſpondet, nos et modo ſperne Camoenas,
Dixit, et obtuuſa ſuſtulit aure pedem.
Protinus intumuit noſtro ſub pectore virus,
Nec Phoebo, dixi, nec tibi ſubjicior.
Inde furens plectrum rupi, ſtipulamque reſumpſi,
Hoſque comenzavit Piva ſonare modos.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MOSCHEIDOS LIB. I.

GRandia Moſcarum, Formicarumque furentum
Praelia, deſdegnos, fata cruenta cano.
Tunc, et alhora ſuos abſcondit Apollo Cavallos,
Cum ruere armatos vidit in arma Duces.
Cuncta per intornum Tellus quaſſata tremabat,
Poca ſuper coelos nec cagarella fuit.
Gens (1) ceratana ſinat vecchias cantare batajas.
Squarzet Virgilios turba pedanta ſuos.
Magna fuit, confeſſo quidem, ruinatio Trojae,
Quando Cavallazzo credidit illa buſo.

Fare

(1) *Gens ceratana*. Circulatores, Cantores, Mimi, veteres cantiunculas relinquant, et haec canant, quae ſcribimus.

Fare parangonem ſed quiſquis vojat ad ipſam,
Dictus ab egregia gente bachiocchus erit.
Maxima materies iſta eſt, quam ſprezzat Homerus,
Sit niſi macronicas dignus habere Deas.
Non (1) eſt Clionis, non eſt impreſa Polynae,
Hanc melius ſomam Togna gajarda ferat.
Huic igitur ſubmitte humeros Tognola valiſae,
Siſque, precor, tanto digna fachina peſo.
Urbs (2) eſt in medio mundi, Moſchaea vocatur,
Cui fuit aeternum nomen, et eſt, et erit.
Haec in cervello Romanos una teniuit,
Unaque vaſtavit Cimicas, una Griſos.
Vincitora fuit variis ſpeſſiſſime guerris,
Penſavitque altos ſubdere ſaepe Deos.
Non armis tantum praeſtat Provincia, ſed non
Accumulat tantas ipſe Milanus opes.
Quid Vegneſa bravat Galeazzis grandibus illis,
Quarum tot riccas fert cava panza ſomas?
Quidve Zenoveſi loca per longinqua traverſant,
Cancaraſve menant per freta larga ſuas?
Cum (3) mercantiis totum Moſchaea per orbem
Navigat, itque alium ſola trovare polum.
Undique Moſca ſuos fert remos, undique robbam
Congregat, et ſpadas undique ſola menat.
Moſca per Italiam, per Franzam, perque Todeſcos
Paſſat, et in Spagnae non timet ire ſinum.
Per totas Aſiae tranſcurrit Moſca marinas,

Tarta-

(1) *Non eſt Clionis*. Non Clio, nec Polyimnia ad hoc argumentum requiruntur, ſed Togna, quae eſt una ex meis muſis Macaronicis.

(2) *Urbs eſt*. Metropolis Muſicarum. Urbs e Phantaſiae domo educta, et in Merlini cucurbita reponenda.

(3) *Cum mercantiis*. Nihil in hoc Poemate dicit Poeta, quo ingenioſe alicui veritati non alludat. Aſſerit hic, muſcas ſuis navibus ad omnes regiones permeare, quia nulla eſt Regio, quae muſcarum moleſtiae aeſtivo tempore non ſubjaceat. Alia lepide de muſcarum nobilitate congerit, quorum veritatem, et leporem poterit quiſquis per ſe deguſtare.

Tartaricum nodat Moſca Poieſa fretum.
O quantum locus eſt infelix, atque dapocus,
In quo ſdegnetur ponere Moſca domum.
Non ibi nobilitas, ibi non altezza videtur,
Regales quoniam praticat illa caſas.
Non dux, non princeps, non rex, non denique Papa
Mangiat, ni tavolae ſtet ſibi Moſca comes.
Immo repraeſentant vix coram Rege piatum;
Credenzam Regi Moſca galanta facit.
Vixque ſaporito repletur Coppa phalerno,
Protinus in dulci gurgite Moſca natat.
Non metuit celſam Regum diſcurrere frontem,
Reginiſque ſuos ſtampat in ore baſos.
Stabat in Imperio Moſcarum maximus ille
Rex, qui (1) Sanguileo nomine dictus erat.
Sex centas urbes, caſtellos mille regebat,
Quorum montagnae pars ſita, parſque mari.
Eſt urbs quae (2) Francoys dicta eſt, (3) Pelleraque, Croſtis,
Stronzia, Mer, dabragas, Tegnaris, Oſſa, Mulyc.
Ergo hic Sanguileo dum ſumma in ſede repoſſat,
En ſproviſta ſibi Moſca ſtafetta venit.
Anxia pro curſu, multoque ſchitata lavacchio,
Sanguine cui tepido teſta ferita pluit.
Illa ſpaventoſo ſe vultu portat inanzum,
Et Regis tandem ſe butat ante pedes.

M m Heu

(1) *Sanguileo*. Regem muſcarum Sanguileonem conſtituit, muſca videlicet tam fortis, tam audax, tam inſolens, quae ab ipſis leonibus valeat ſuo morſu ſanguinem educere. Nomina, quae ſuis Heroibus in Moſchaea imponit Merlinus ſingula ſi perpendas, Homeri veſtigijs Poetam noſtrum inhaeſiſſe deprehendes. Sanguileo, Ragniſuga, Graneſtor, Siccaboronus, et nomina reliqua quorum aliqua ſuis locis explicabimus, ſunt nomina ſignificationis plena, quemadmodum in Homero Phyſignatus ranarum Regi nomen impoſitum, Pſicharpax Murium Primati, Troxarta, et reliqua ferme omnia.

(2) *Quae Francoys*. Nomina Urbium, quae Muſcarum Imperium conſtituunt, Res illae ſordidae ſunt, quibus muſcae frequentiores inſident. Non ſingula explicare opus eſt.

(3) *Pelleraque*. Foeminarum vernacula vox, et peſtem ſignificat. Vel potius a pelle, videlicet, *Cutis*, ſic dicta, cui muſcae inſident.

Heu (1) quid hac indarnum, clamat, Rex, ſede ſuperbis?
  Heu quid ſolazzas, nec tua fata vides?
Heu quia non lautis prodeſt ſquaquarare vivandis,
  Splumatoſque ſuper nocte jacere thoros.
Heu male guſtigolo caricas mangiamine menſas,
  Heu male dat ſchenam magra Cavalla ſuam.
Fruſtra sbercigeros Aſini corroditis occhios,
  Fruſtra vos paſcit ſtizza gratata Canis.
Fruſtra tegnoſos ſtimulatis dente Pitoccos,
  Fruſtra dat lautos quaeque carogna cibos.
Siccine vos giovat bognones ſuggere dulces?
  Siccine marza ſuas (2) Franza miniſtrat opes?
Siccine delectat villanas rodere gambas?
  Siccine todeſcas ſoepe lecare bragas?
Tenditis ah panzam lombardis paſcere quais,
  Nulla poteſt veſtros merda latere canes.
Non eſt iſte modus, quo ſis celeberrimus, o Rex,
  Quo tua Caeſarico fama ſit aequa ſono.
Haec via non illa eſt, quae te, nos, noſtraque ſervet,
  Sed magis ad (3) marzam cogimur ire ſtuam.
An latet exemplum te porci (4) Sardanapali?
  Si latet, orecchias nunc mihi porge tuas.
Inter foemineas Capitanius ille catervas,
  Geſſit prodezzae ſigna notanda ſuae.
Dummodo de Bacchi, Venerisque libidine tantum
  Penſitat, et pinguis nodat in amne brodi.
Improviſta ſibi tempeſtas venit adoſſum,
  Scilicet armigeris ducta bataja viris.

Vulnera

(1) *Heu quid hac indarnum*. Exprobrat muſcarum mores, parum Reipublicae muſcarum utiles, ingruente bello.

(2) *Franza*. Supra memoravit urbem *Francoys* in Muſcarum Imperio: Significat autem ulceres ex morbo gallico efformatos.

(3) *Ad marzam*. Intelligit cumulum fimi, quo muſcarum congeriem mortuam projici neceſſe eſt.

(4) *Sardanapali*. De Sardanapalo alibi a nobis dictum fuit. Ejus mores hic deſcribit, et exitum non ex veritate hiſtoriae, ſed juxta phantaſiae figmentum.

Vulnera ſpadarum non ſunt baſa grata donarum,
  Foemineum targas non patet eſſe latus.
Lamentabatur nimium peſare corazzam,
  Et nimis elmettum molle gravare caput.
Quando cavalcabat, miſer hac pendebat, et illac,
  Ut male ſupra Aſinum ſoma ligata facit.
Gobbus ad arzonem palmam attaccabat utramque,
  Et pectoralem credidit eſſe briam.
Ibant ſtafferi ter centum circa cavallum,
  Et ne caſcaret brachia tenſa dabant.
Sed quando trombae trepidum taratantara ſenſit,
  Vanuit impletis ille repente braghis.
Amiſit regnum, amiſit poltronus honorem,
  Foemina coſtumis, nomine vixit homo.
Ecce tibi ſortem reminiſcor Sardanapali,
  Alter, ni ſapias, Sardanapalus eris.
Tu ſtas, Sanguileo, tibi ſteſſo ſcalpere ventrem,
  Et neſcis regni peſſima damna tui.
Butta via mantum regalem, butta bachettam,
  Vadat et in centum facta corona micas.
Indue (1) corottam, decet haec tua funera, cappam,
  Reginaeque tegat nigra veletta caput.
Aurea de ſummis cameris ſpalleria caſchent,
  De fundo ad cuppos ſit nigra tota domus.
Ut deſperatus, ſtygium domanda Diablum,
  Forcaque ſit vitae cura ſuprema tuae.
Rex formicarum fortiſſimus ille (2) Graneſtor,
  Si neſcis, populos trat ſotoſora tuos.
Centum mille uno fudit certamine Muſcas,
  In portuque tuas miſcuit igne rates.

(1) *Indue corottam... cappam*. Indue luctum.

(2) *Graneſtor*. Optime formicarum Rex vocatur *Graneſtor*. Quaſi *Graniestor*, hoc eſt manducator, qui edit grana.

Ragnifugam (1) campi Caporalem carcere chiavat,
Quem ſupra forcas collà tiraſſe puto.
Artelaria nihil ſboccavit noſtra balottas,
Nam fuit in lactis tota negata lago.
Sic ego mortiferas accepi quinque feritas,
Pro quibus en ſtanzas deſerit Alma ſuas.
Sic dicens, illam tiratis calzibus efflat,
Quam facer (2) Ocarum non Paradiſus habet.
Talibus auditis, ſuſpirum tale budellis
Rex cavat, ut viſa eſt ira tonare Jovis.
Mox veluti pazzus, regalem contrà decorem,
Saltat ab aurati protinus axe throni.
Dat ſibi guanzatas, tundit ſibi pectora pugnis,
Collericoque ſacram diſſipat ungue togam.
Moſcarum ſubiti clamores atria complent,
Totaque palmarum plauſibus aula tonat.
Accurrit moeſta Urbs, ſtipatur ubique Palazzus,
Nec tanti conſtat ſat bene cauſa mali.
Ecce maritatae ſquarzato crine Madonnae,
Quaeque ſuo rauco clamitat ore virum.
Conclamant Patres natos, natique parentes,
Communis vidua creſcit in urbe dolor.
Non tantus Romam ſtrepitus ſotoſora butavit,
Cum Caeſar Bruti mortus ab enſe fuit.
Jamque ſuper volucrem balzarat fama cavallum,
It via, nec trombam ſpiccat ab ore cavam.
Mille galoppatim complerat jamque miaros,
Nec datur ah! ſtracco ſpelta, nec orzus Equo.
Per totos mundi ſentita eſt tromba paeſos,

Donec

(1) *Ragnifugam*. Hoc quoque nomen opportune aptatur Muſcarum Decurioni: Cui videlicet vires ſunt Araneas fugandi. Quia vero Ragnifuga carcere detinebatur, Araneae tandem de muſcis triumpharunt.

(2) *Ocarum etc. Paradiſus non ſacer anſerum*. Nos dicimus il *Paradiſo delle Ocche*. Paradiſus non exiſtens. Dicimuſque de Judaeis, et de perditis hominibus, de quibus nulla ſpes extat, ſe velle ad ſalutem pervenire, *anderà al Paradiſo dell'Ocche*.

Donec ubi regnat Scannacavalla, rivat.
Scannacavalla (1) gigas eſt magnus, Rexque Liſaeae,
  Quae ſua Comachio terminat arua freto.
Ipſe Tavanorum populos, gentemque governat,
  Nilque tiranizzans ſavia teſta fuit.
Rex huic Moſcarum dederat pro uxore ſorellam,
  Cui beltas Helenae, Merdola nomen erat.
Non ſtat hic indarnum: Cugnati fata repenſat,
  Et (2) cantarellas ponere fraena jubet.
Iſta Cavallorum razza eſt, animoſa batais,
  Quorum culattas ferrea barda tegit.
Imponunt famuli varias canzante copertas,
  Rex ſalit, et velox alba Chinaea volat.
Illico tota cohors poſt curſum Regis arancat,
  Et Cantarellas it ſtimulando ſuas.
A tergo veniunt Cariazzi tardius, ut qui
  Valliſas portant in ſua terga graves.
Ardua colla ferunt multo reſonante ſonajo,
  Quos mea (3) Limagas nomine Goſa vocat.
Unius in manco menſis, Rex ſtancus arivat,
  Cui dolet ob longam quaeque culatta viam.
Moſchaeae portas multo non abſque tumultu
  Introit, et drittus regia tecta petit.
Hic jam deſmontat ſtaffam retinente Barono,
  Ac ſubito ſcalae montat otanta gradus:
Jamque venit dentrum, per ſalas, perque caminos
  Paſſat, et hic Moſcas cernit ubique gramas.
Antiporta levant celeres hinc inde ſcuderi,
  Per centum cameras Scannacavalla meat.

Du-

(1) *Scannacavalla.* Tabanus, eſt inſecti ſpecies muſca major, hoc autem nomine Tabanorum Regem aptiſſime vocat, ad ejus vim oſtendendam, tum equis, tum bobus ingentem moleſtiam afferendi.

(2) *Cantarellas.* Cantarides: Inſectum ſatis notum.

(3) *Limagas.* Climaces, *lumache.*

Ducitur altandem dentrum penetralibus altis,
  Rex ubi Moſcarum Sanguileonus erat.
Qui tunc Cugnato viſto ſe appena redrizzat
  In pede, nec potuit non madeſare genas.
Scannacavalla etiam quantillas lumine gozzas
  Edidit, at laetos ſic dedit inde ſonos.
Quo tua Sanguileo prudentia nota calavit?
  Quo mens, quae binos terret utrinque Joves?
Non animus tibi ſtat Regis, non ſceptra tenentis,
  Non eſt cotalì danda corona viro.
Si (1) Tamira ſui fleſſet pro morte fioli,
  Scampaſſet magni genſque, caputque Cyri.
Si tot amazzatos lagrimaſſet Roma guereros,
  Scipio non primum ferret in orbe cridum.
Degenerant nimium lachrymae, minuuntque decorem,
  Nilque poteſt ſavio turpius eſſe viro.
Sunt lachrymae pueris magis aptae, ſuntque puellis,
  Quae bagnant cauſa fletibus ora levi.
Nos quibus immiſit ſennum natura virilem,
  Ut quid ab adverſa ſorte gitamur humo?
Noſco valentiſiam, Pelago ſaltante nochieri,
  Noſco animum fortis, Marte furente, Ducis.
Jupiter humanam ſi vellet ſternere gentem,
  Sumamus, cur non? praelia contra Jovem.
Seu fas, ſive nefas, debemus regna tueri,
  Non tamen ut lachrymis, ſanguine ſed proprio.
Eja age Sanguileo, propriae te redde raſoni,
  Noſce parentadi quanta ſit umbra tui.
Voſque Senatores ſavii, genteſque tribunae,

Con-

(1) *Si Tamira*. Herodoti opinionem ſequutus eſt Merlinus circa Cyri mortem. Narrat enim hic autor, Cyrum a Tamiride fractum bello, et in captivitatem redactum fuiſſe. Cui poſtea Tamiris caput amputari juſſit, et in ſanguine plenum vas immergi, ad exprobrandam illi ſitim humani ſanguinis, quam ſua feritate Victor antea oſtenderat. Coeterum longe aliter a Xenophonte Cyri mors narratur, cujus auctoritatem omnes ſequuntur.

Conſejum vobis tam date, quam populo.
Si vos lugetis, ſic urbs moeſtiſſima luget,
Si vos ridetis, ridet et illa ſimul.
Conſejum Regi veſtro praeſtate ſaputum,
De vobis regimen non piat ille pocum.
Agmina Moſcarum ſi bello tanta morirunt,
Num quoque reliquiis Zarra lavanzus erit?
Sunt ſunt Moſcarum, ſunt vendicanda Tavanis
Funera, ſunt ſquadris bella cienda meis.
In punto mittam ſex centos mille Tavanos,
Quos facit armigeros longa bataja viros.
Pars equitando ſolet curvas portare baleſtras,
Pars alio groſſos more cavalcat Equos.
Pars pede fert piccas, pars implet pulvere ſchioppos,
Sbombardantque mihi per mare mille rates.
Dixerat haec, animoſque ſibi revocaverat aegros,
Inque ſuo ſteterant corda fugita loco.
Vergognant etenim lachrymis imitaſſe putellos,
Ac ita maturam depoſuiſſe guiſam.
Poſtquam Sanguileo ter ſtrinxit Scannacavallam,
Et grates docto reddidit ore ſuas:
Congregat ad Din don campanae (1) grande pregajum,
Iſtaque tunc populo verba pochina facit:
Sic ſic alta volunt, ſic penſant, ſicve comandant
Numina, ſic filos forfice Parca tajat.
Scannacavalla tamen verbis conſolat amicis,
Datque ſuus grandem ſermo diſertus opem.
Eja quid indarnum nos mundo vivimus iſto?
Non eſt ut cedant arma cruenta togae.
Non vos affectus ſeu patris, ſive fioli,
Vincat, ſed patriae reſpiciatur amor.
Nec tantum patriae, ſed Regis, ſed Capitani

Ra-

(1) *Grande pregajum*. Ad Campa- | hec nomine Senatum vocet, alibi a nae ſonitum Senatum convocat. Quare l nobis dictum.

Ragnifugae (1), quem nunc ſcivimus eſſe preſum.
Nonne recordatis quas tanta per arma, per undas,
  Hic Pulicanaea fecit in arce provas?
Nonne quod in Cutica? quando ſex mille pedocchios
  Bruſavit, ſuperos igne tocante polos?
Xerſis in armata ſi Dux tunc ipſe fuiſſet,
  Fors iſſet alio tanta facenda modo.
An dux perdendus talis? non qualis habetur,
  Seu ſit, ſive fuit, ſeu paladinus erit?
Parlamenta igitur vadant, veniamus ad arma,
  Moſcas armari per mea regna volo.
Cum (2) ſeptem centum tranſibimus aequora fuſtis,
  Quaelibet eſt virdae ſcorcia longa fabae.
Sic ait, et fiat, fiat, Moſchaea cridabat,
  Fiat quod noſter Rex cupit, atque jubet.
Mittuntur cunctas in bandas illico bandi,
  Currit, et ad juſſos quaeque ſtafetta locos.
Plena theſororum referant aeraria Patres,
  Soldatis ſiquidem debita paga datur.
Non (3) niſi tamburos ſentis accendere Martem,
  Atque petezzantes tantararare tubas.
Contra formicas odium crudele ſtigatur,
  Quarum ſe paſci velle cruore bravant.
Qui jurat patrem, qui vendicare fradellum,
  Qui bramat ſpadam ſanguibratare ſuam.
Jupiter at ſub ſe jam (4) baltegare ſolarum
  Senſerat, et ſmortos cernit in ore Deos.
Smergolat in colera, clamat: cur tremat Olympus?
  Cur mea ſunt fumo ſydera brutta nigro?

Nun-

(1) *Ragnifugae*. Tam ſtrenui Ducis captivitatem commemorat ad accendendos animos. Contra culices, et pediculos ejus feritatem in mentem revocat.

(2) *Cum ſeptem centum*. Muſcis vehendis navis apta, fabae cortex.

(3) *Non niſi tamburos*. Ingens muſcarum volantium murmur exprimitur.

(4) *Baltegare*. Tremere pavimentum Coeli Jupiter ſenſit, quum tot agmina tam ingenti rumore armari ſenſit.

Nunquid adhuc veniunt nos aſſaltare Gigantes?
  Baſſaque Gens noſtras ſtrugere cercat opes?
Heus Vulcane, focum, pegolamque, bitumina profer,
  Cumque trementinis ſulphura miſta nigris.
Porta ſpaventoſum fulmen, bruſabitur orbis,
  Humanum, quam nos, malo perire genus.
Mercurius reſpondet ei, ringratia Fatum,
  Quod non contra tuos guerra fit iſta Deos.
Nunc tamen eſt tempus, quod quatti ſtemus a caſam,
  Solque ſtet in thalamis, Lunaque ſcoſa ſuis.
Nullus praeſumat ſeu Divum, ſive Dearum,
  Jam modo venturas cernere velle brigas.
Ne bombardarum quando ſcoccamina fiant,
  Rumpamus nobis colla, cadente Polo.
Inter formicas, et Moſcas tanta coorta eſt
  Ira, furor, rabies, collera, ſtizza, focus,
Ut niſi pacificet Calabronus maximus illas,
  Diluvius mundo ſanguinis alter erit.
Jupiter intremuit, Solem remanere comandat,
  Qui ſtrigiare ſuos tempus habebit equos.
Neptunus (1) quoque rumorem ſub gurgite ſenſit;
  Itque ſua in fundo tota roverſa domus.
Nymphae concurrunt trepidae, Divique marini,
  Quos huc, quos illuc multa paura fugat.
Quis Satanaſsus, ait Neptunus, trentaque para,
  Tam cito, compellit vos ſcapolare viam?
Aeolus abſque mea nunquid rex ille ſaputa,
  Per mare Garbinos laſſat abire ſuos?
Eja cito, noſtrum ſpatianter ferte tridentem,
  Aeolus hic audax eſt aliquando nimis.
Triton reſpondet, non hoc ſolet ille fracaſſo

 Mittere

(1) *Neptunus quoque.* Etiam mare tot navium pondere turbatur, et ab imo fundo ſubvertitur.

Mittere Diavolos noſtra per arva ſuos.
At ſunt armatae centum ſettanta Galaeae,
Quae zenzalarum millia mille ferunt.
Itur in auxilium Moſcarum, (1) Mangiaque vacca,
Dat Regio ſquadras et Codegora ſuas.
Nonne Maris ſchenam tanto ſub pondere ſentis
Flectier? ah nimias portat apena rates.
Sunt (2) Calcinelli Peverazzae, ſuntque capaces
Cappae, ſunt Conchae, dimidiaeque Nuces.
Talibus utuntur Corſari navibus, et qui
Mercadanteſchis mercibus aequor arant.
Rex (3) Zenzalarum Coſinus nomine paſſat
Hoc pelagi golfum, terrificatque Deos.
Neptunus ſeſe tanto (4) ſermone taſentat,
Itque per algoſas corde tremante caſas.
Gaudet Sanguileo: Zenzalis obvius ibat,
Quas magno in portus cepit honore ſuos.
Artelaria ſonat bom bom, allegrezzaque ſitur,
Et campanarum din don ad aſtra volat.
Vixque arrivarant Zenzalae, maximus alter
Fit ſonus, et mundi machina tota tremit.
Innumerae apparent banderae deſuper alpes,
Armorumque procul terſa metalla nitent.
Nunquid erunt Sguizeri? nunquid Vaſcones, et illa
Gens brava cum ſquadris Italiana ſuis?

Iſta

(1) *Mangiaque vacca. Magnavacca*, et *Codegora* Villae ſunt agri Ferrarienſis. Lepide Provinciae finguntur, quae huic praelio agmina ſubminiſtrant; Muſcis enim, tabanis, et culicibus, ex Soli udi, et paludoſi indole, eas abundare, neceſſe eſt.

(2) *Sunt calcinelli*. Adverte navium qualitatem, militibus accommodatam, quorum pondere mare gemit.

(3) *Rex Zanzalarum Coſinus*. Grandiorum Culicum Regem nomine vocat *Coſinum*. Hujus nominis cauſam non ita facile intelliget, qui non adverterit mulierculas, Culices vocare *Coſini*. Ipſis enim videntur, culices muſſitantes Stridorem edere, qui hanc vocem exprimat.

(4) *Taſentat*. Obmutuit.

Iſta Todeſchorum num proles apta batais?
  Mandat Spagnolos num quoque Spagna ſuos?
Non ſunt Spagnoli, Taliani, Lanzque chinecchi,
  Non ſunt Vaſcones, non Sguizerique ſimul.
Sed (1) Moſchinorum deſcendunt culmina ſquadrae,
  Rexque ſuus nomen (2) Siccaboronus habet.
Nec quo deſcendit, nec ubi ſol naſcitur, unquam
  Dux tam crudelis, quam fuit iſte, fuit.
Jurarat ſiquidem totum ſibi ſubdere mundum,
  Atque Jovem ſediis praecipitare ſuis.
Non fuit in guerris, nec erit magis armiger alter,
  Et qui plus hoſtis temneret arma ſui.
Huic tota (3) Ebrietas provincia, Tartaris aequor,
  Atque barillenſis ſubdita vallis erat.
Sanguileo tantum Capitanum laetus abrazzat,
  Mox bona Soldatis dat caſamenta ſuis.
Partibus ex aliis veniunt (4) Myrmicoleones,
  Qui grottas habitant, ruſtica turba, cavas.
Non fuit in terra gens aſſaſſinior unquam,
  Quae Formicarum membra vorare cupit.

(1) *Sed moſchinorum. Moſcino, Moſcherino* Etruſci vocant parvulas quaſdam muſcas, quae Autumni potiſſimum tempore circa Vaſa Vinaria turmatim volant, et vini recentis odore paſcuntur.

(2) *Siccaboronus*. Lignum, ſeu turamentum, quo dolia ex inferiori parte obturantur, a nobis dicitur *Borone*. Hic apte parvularum muſcarum de quibus ſermo eſt Dux Supremus, appellatur *Siccaboronus*, nam turamenta omnia doliorum, in quibus recens vinum conditur, hae parvae muſcae aggrediuntur, et exſiccant. Apte quoque *Siccaboronus* vir. violentus, furioſus, iracundus effingitur, nam ſemper vino fervens, et elatus neceſſario debet eſſe.

(3) *Ebrietas*. Provincia, quae vocatur Ebrietas, et quae ampliſſima eſt: Tartari aequor, et Doliolorum ſeu Lagenarum vallis, totum Imperium efformat Siccaboroni, unde innumeros colligit milites, qui ſemper vino pleni, in bello ferociſſimos ſe praebent. *Tartaro*, quod nos dicimus *greppo*, eſtque vini faex dolio firmiter adhaerens. Doliolum ſive lagena, dicitur apud nos, *una Barilla*.

(4) *Myrmicoleones*. Hoc nomine ſuſpicamur, intelligere Merlinum, Formicas alis inſtructas, quas contra deambulantes formicas armari fingit. Eorum dux *Myrpraedo* vocatur, videlicet, qui formicarum praedam facit.

Ut metuit Soricus Gattam, Leporettaque Braccum,
  Sic Formica iſtos contremit, oime, ladros.
Rex hujus populi crudus Myrpraedo vocatur,
  A quo nulla unquam forza ſtimata fuit.
Sive ſit Herculeum robur, ſive Hectoris ingens
  Sit prodezza, unum non ſtimat ille ſigum.
Menat hic armatos ſex centum mille guereros,
  Nemo cavallaſter, quiſque pedeſter erat.
Quinque ſimul Reges ergo Mars fortis adunat.
  Qui Soldatorum mille miara guidant.
Scannacavalla gigas, Myrpraedo, Coſinus, et ille
  Siccaboronus atrox, Sanguileoque ferox.
Omnibus inſemmam ductis Formica petenda eſt,
  Contra Formicam mundus in arma ruit.
Sanguileo cunctos Capitanos chiamat in unum,
  Verba quibus docto protulit alta ſono.
Supra caput ſtronzi montaverat altior altris,
  Ac ibi, quae orandi ſint documenta, dabat.
Seu ſit Sanguileo armatus, ſive togatus,
  Vincitur hinc Caeſar, vincitur inde Cato.
Mox ubi ſoldatos oratio longa feroces
  Egerat, ordinibus Campus abire parat.
Sanguileo rutilis veſtiverat arma metallis,
  De (1) duro Ciceris cortice facta nigri.

Dimi-

(1) *De duro etc.* Galeas, loricas, enſes, haſtas, quibus milites ſuos veſtit Merlinus, lepide ſimul, et ingenioſe ficta ſunt, quemadmodum et rates Sed ſingula adnotare opus non eſt, ea enim poterit ingenioſus lector ex ſe perſpicere. Advertat ſolum elegantem Homeri imitationem, ſic enim apud Homerum mures armantur ex ultima verſione Patavii impreſſa verſ. 123

Caligas quidem primum circa tibias poſuerunt;
Frangentes fabas virides, beneque aptantes,
Quas ipſi per noctem adſtantes comederant:
Thoraces autem habebant calamis circumdatis a coriis,
Quos felem deglubentes, ſcite fecerant.
Clypeus autem erat lucernae medius umbilicus; at lancea,
Longae acus, omnino aereum opus Martis.

At

Dimidiam guſſam fert pro targone faſoli,
  Eſtque ſibi porchae Lancea ſoda pilus.
Excuſat fortem Milii pars mezza celatam,
  Stat pro pancera maxima guſſa fabae.
Interea grandis fit ſgomentatio campi,
  Ducitur indomitus Sanguileonis Equus.
Hic erat ex illis, quos dicunt nomine Gryllos,
  Qui faciunt ſaltos ampla per arva leves.
Iſta (1) cavallorum duplex eſt razza, Camini
  Una buſos habitat, ruris at una foros.
Mantellus bajus illis, iſtiſque morellus,
  Hi currunt, illi ſaltibus aſtra petunt.
Sanguileonis erat totus niger ergo Cavallus,
  Quem ſtranium numerus gentis apena tenet.
Nitritu reboare gravi ſentitur Olympus,
  Totaque ſub pedibus terra tremare ſuis.
Imbrattat ſabiis coelum cum calcitrat, et cum
  Soffiat è naſo, ſpiritus aſtra fogat.
Sanguileo cunctis facientibus illico largum,
  Saltat in arzonem, ſtringit, et urtat equum..
Mox (2) ad naſpantes ficco ſperone galoppos
  Hunc movet, ac gentes it raſetando ſuas.
Vivat Sanguileo, vivat Moſchaea, cridatur,

Cernis

At caſſis, teſta nucis in temporibus.
Sic quidem mures arant armati.
Ranis autem ſua ſic arma conſtituit.
v. 159.
Sic loquutus Rex, fecit, ut arma induerent univerſi.
Foliis quidem malvarum tibias ſuas cooperuerunt;
Loricas autem habuerunt viridibus latis a betis,
Folia autem braſſicarum in clypeos bene aptaverunt;
Lancea autem acutus juncus unicuique longus aptatus erat,
Et galeae ex cochleis tenuibus capita cooperiebant.

(1) *Iſta Cavallorum.* Duplex Gryllorum genus omnibus notum diſtinguit, et adnotat. *Sanguileonis* equus erat ex nigris, qui ſaltibus progrediuntur. Cogitare quiſque poteſt quot famulae muſcae requirebantur, ad ejus ſtrenuos ſaltus comprimendos.

(2) *Ad naſpantes.* Nihil magis lepide, ad exprimendos obliquos ſaltus grylli.

Cernis et (1) antrattum mille cavare bretas.
Tota ſuper groſſos equitant Moſchamina Gryllos,
Centum gryllinis mille feruntur Equis.
Scannacavalla ſuos alia quoque parte Tavanos
Ordinat, et ſquadras pratticus octo facit.
Magnus hic eſt buſto, ſed ſenſu magnior alto,
Doctus et ad guerrae ſcire piare modos.
Ad (2) ſtrabucconem ſua numquam geſta movebat,
Inque armis Fabius Maximus alter erat.
Mente ferebatur ſavia, non corde feroci,
Ut faciunt plures abſque raſone Duces.
Qui (3) nec appizzatur ſimul atra baruſola guerrae,
Omnes in pezzis praeſto tajare volunt.
Non ita maturus Rex Scannacavalla ſolebat,
Immo repoſato ſatque, refatque modo.
Hic habuit quondam cum (4) Veſpa forte duellum,
Qui tandem multo victor honore fuit.
Illius e cauda ſtoccum detraxit aguzzum,
Qui plus quam Mortis frizza forando forat.
Aſt ordinanza Coſinus ponit in altra
Zenzalas, aliis nec minor eſſe parat.
Lendinis (5) hunc totum pellis duriſſima coprit,
In qua nulla tajum ſpada tacare poteſt.
Non (6) niſi de humano Zenzalae ſanguine vivunt,
Unde cruentatos cernis habere muſos.

Non

(1) *Antrattum*. Vox rusticorum: *nantrà*. *In un tratto*. In ictu oculi, omnes Magno Regi caput aperiunt.

(2) *Ad ſtrabucconem etc.* Nunquam in bellis praeceps.

(3) *Qui nec apizzatur etc.* Qui parvula rixa vix accenditur, et omnes volunt minutim lacerare.

(4) *Veſpa*. Sylveſtris apis genus nocum, quod cum vera ape nobis confunditur.

(5) *Lendinis*. Pediculorum ova, *lens* latine, et *lendine* Etruſce vocantur.

(6) *Non niſi etc.* Culicum naturam, indolem, et mores, quam apte deſcribat, advertat lector, qui cum Myrmicolionibus pedites incedunt.

Non uſant ſpadas, ſtoccos, mazzaſque feratas,
  Zenzalis piccas tradito, victor eris.
Sunt ſcarnae, aſſuttae, nervoſae, ſaltibus aptae,
  Unde ſciunt haſtas ben manegiare leves.
Fantaria quidem tota eſt, cui juncta nigrabant
  Myrmicolionis agmina ducta viris.
Gryllus equus Moſcam, fert Cantarella Tavanum,
  It zenzala pedes, Mymilioque ſimul.
Non minus ergo ſuos curat Myrpraedo Guereros,
  Quos bene guarnitos unit, et arte docet.
Gens ſaſſina quidem eſt, at in armis prattica multum,
  Et cui fama magis, quam ſua vita placet.
Sunt Pedites cuncti, picchis utuntur aguzzis,
  Quas ſegetum ſummis prodit ariſta comis.
Hos regit ille gigas Myrpraedo ſtupendus in armis,
  Totum farfallae quem tegit ala finae.
Inter Formicas, et hos de gente Ladronum,
  Semper guerra fuit, eſt quoque, ſemper erit.
At Moſchinorum Rex crudus Siccaboronus,
  Sfodrato ſquadras inſtruit enſe ſuas.
Se Parpajonum duris veſtiverat alis,
  Eſt tineae ſcutum mezza ganaſſa ſuum.
Mittit corſeros regio fornarica fortes,
  Quos (1) Panarotos nomine dixit Adam.
Sunt lunghi, et nigri, vecchio de pane creati,
  Qui Moſchinorum eſſe probantur Equi.
Moſchini armantur ſtuppa, quae circa borones,
  Circaque cannellas, dura venire ſolet.

Eſt

(1) *Panarotos*. Hoc nomen nobis notum eſt, non ita fortaſſe alienigenis. Significamus vero hoc nomine inſecta quaedam nigra, quae panis praecipue, et farina gignit, ſi obſoleſcat. Etruſce *Scarafaggio*. Lat. *Scarabaeus*; Vocamus etiam *Scaravazzl*, quamvis hoc nomen diverſae naturae inſecto inferius tribuat. Appellavit Adam nomine ſuo cuncta animantia, et volatilia Coeli vocavit, ut habemus Gen. 2. propterea dicit hic, *Panarotis* nomen impoſuiſſe.

Eſt (1) Muſſattorum talis deſtrezza, quod uvae
Trant (2) vinazzolos belligerando graves.
Ex his ſemper habent carneria (3) plena balottis,
Cum quibus (4) elmettos, duraque ſcuta terunt.
Poſt has ergo acies, poſt agmina plurima moſtrae,
Obtinuit duplices quaeque caterva pagas.
Sanguileo vecchios reſeraverat ante teſoros,
Nec ſua ſparagnat praemia militibus.
Spendit abundanter, quia ſic faciendo, valentos
Reddit ſoldatos, diſpoſitoſque mori.
Non modo ſtendardos, modo non inſignia narro,
Nanque nocet capiti (5) chiachiara longa meo.
Si varias ſcribam linguas, variaſque diviſas,
Nullus et inchioſtrus, nullaque charta ſat eſt.
Non niſi banderae, niſi non vexilla volazzant,
Sunt (6) pavajonis littora plena teſis.
Hic Conteſtabiles, Caporales, et Capitanos,
Lanzaque ſpezzatas, magnanimoſque Ducas,
Marcheſos, Contos, Alferos, Logotenentes,
Cernebas proprium ſollicitare gradum.
Hic lanzae, ſpadae, targones, ſcuta, celadae,
Hic trombae, (7) gnacarae, tympana, corna, (8) cifol.
Circumcirca tremunt colles, reobantque riverae

Cel-

(1) *Eſt Muſſattorum*. Loquitur de parvis muſcis, quarum dux Siccaboronus; quas a *muſſitando* ita vocat.

(2) *Vinazzolos*. Acinos alii ex Longobardis hoc vocant nomine, ut Ferrarienſes, et Bononienſes. Nos vocamus: *gramoſtini*.

(3) *Carneria plena*. *Carneria* vox alibi a nobis explicata, et Sacculos ſignificat. Sacculos autem ad acinos reponendos ipſis apte pro pharetris aſſignat.

(4) *Elmettos*. Videlicet cortices ciceris, vel fabae, vel milii.

(5) *Chiachiara*. Loquutio longa. Etr. *Chiacbera*.

(6) *Pavajonis*. *Tentoriis*, Conopeis extenſis, et inſtructis litora plena.

(7) *Gnacara*. Crotalum, nos vocamus *gnacara*: Etruſce *naccbero*, o *naccbera*.

(8) *Cifol*. Sibilantia inſtrumenta, quae inter militaria locum tenent, proprie dicimus *Piſſeri*.

Celſaque de vaſtis rupibus (1) Echo tonat.
Soldatos animat trombarum tararan illud,
Atque nihil mortem corda ſtimare facit.
Navibus interea complentur littora carchis,
Millia (2) per ſalſas vela videntur aquas.
Hae ſunt Caracchae, ſunt fuſtae, ſuntque Gàlaeae,
Schirazzi, Grippi, lignave quaeque maris.
Scilicet armatae ſunt multo milite ſcorzae,
Dimidiae Giandae, dimidiaeque nuces.
Trant ſurſum anchoreos rampinos undique nautae,
Vela favorevolis dant ſoſianda notis.
Ter centum cordae mollantur, ſive tirantur,
Unde cridat rauco multa (3) çirella ſono.
Non Monitiones, non hic Vittuaria mancat,
Maxime ſed guerris Artelaria decens.
Sanguileo primus Galionem ſcandit in amplum,
Qui patuit cortex Gambaris eſſe vodus.
A poppa et prora ſtant centum paſſavolantes,
Gens ubi balottas dat (4) Scaravazza ſuas.
Gens Scaravazzorum, quam larga (5) Boetia nutrit,
Ballottas mira fabricat arte graves.
Tota ſuum Regem ſeguitat Moſchaea valentem,

(1) *Erbo*. Echonis ſatis nota fabula. Nympha Caphiſſi amnis accola, quae Narciſſi amore capta, cum ab illo ſperneretur, doloris impatientia contabuit, et corpore in ſaxum converſo, nihil praeter vocem retinuit. Ovid. lib. 3. Metaph.

(2) *Per ſalſas*. Navibus muſcarum, et Conſoederatorum Agminum, quae carbaſa, et anchorae poterant excogitari? Opus non erar, ut a Poeta omnia excogitarentur, jucundum eſt, aliqua etiam Lectoribus excogitanda relinquere.

(3) *Cirella*. Rotula.

(4) *Scaravazza*. Quid Noſtrates hoc nomine intelligant, ſupra dictum eſt. Hic vero ſuſpicamur, loqui de inſectis qnibuſdam, quae in glandeis pillulis, Italice *galle* producuntur, e quibus poſtea perforatis evolant, inſtar *bombycum*.

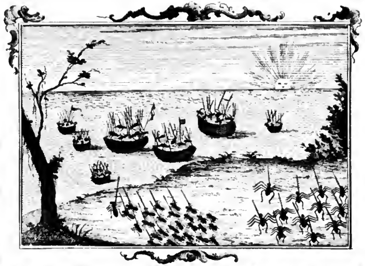
(5) *Larga Boetia*. Arva intelligit a Bobus culta, in quibus Robura multa reperiuntur. Quid *Scaravazzi* nomine intelligat, a nobis ſupra explicatum fuit.

Vix infaſſatus reſtat in urbe puer.
Denique ſgrombrantes portum, lata aequora complent,
Quae male ſoffrendo pondera tanta gemunt.
Incutit horrorem coelo, terraeque, marique
Tam numerus rerum, quam ſonus, atque cridor.

MER-

Digitized by Google

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MOSCHEIDOS LIB. II.

AT non Formicas tanta haec bravura ſpaventat,
Quae jam praeſcierant bella futura ſibi.
Ipſe Senatores Graneſtor convocat omnes,
Fitque inter ſavios diſputa longa Duces.
Supra Formicas ſceptrum regale tenebat
Graneſtor, ſperans altior ire Deis.
Conſilio ſemper Saviorum cuncta movebat,
Quapropter bellum victor ad omne fuit.
Illuc praecipue magnus Myrnuca vocatur,
Qui Formicarum Dux generalis erat.
Inter Formigenas nemo robuſtior illo,

Qui ſolus groſſae fert duo grana fabae.
Quamlibet armorum guiſamque, modumque ſciebat;
Omnis et ingenio res erat apta ſuo.
Multa reportarat gioſtrarum praemia ſecum,
Milleque de buſtis tolſerat enſe capos.
Mille capos inquam mozzarat jure duelli,
Omnia cartellis plena fuere ſuis,
Unde galoppabat totum ſua fama per orbem,
Nec ſiluit forzae cridor ad aſtra ſuae.
Non multum tenuit regnum, nec habere cupivit,
Rocca valoroſo ſat fuit uno viro.
Nux erat in ſummo Rapae fundata colengo,
Quae buſa Myrnucae Rocca ſuperba fuit.
Hinc ſibi compoſuit nomen Myrnuca decenter
Myrnucam (1) Myrmix cum nuce juncta facit.
Sed quia de paribus ſemper furor invidus exit,
Geſtibus invidit, Siccaborone, tuis.
Dudum cartello, in te per ubique tacarat,
Ut ſeu tu mundo, ſeu foret ipſe prior.
At tu ſpreviſti ſecum brigare ſuperbus,
Cum ſis Rex, et cum Rege ſit ille minor;
Unde raquiſtandi regnum ſibi voja venivit,
Quo tibi certandi ſcuſa niuna foret.
Ante ſenatores Formicas venerat ille,
Cui data communi laude bachetta fuit.
Se prius indignum tanti accuſavit honoris,
Mox tamen impreſae cingitur ille datae.
Formicarum ingens bellaxque exercitus arma
Induit, et Moſcas contravenire parat,

Ponitur

(1) *Myrnuca*. Notandum, eſt vocem *Myrmix*, graece Μυρμηξ ſignificare formicam in nuce degentem. Hinc ait Poeta: *Myrnuca* ſibi nomen fecit; ſignificat enim *formica*, et *nux*, et apte innuit formicam in nuce degentem. Hinc pariter apte compoſita ſunt alia nomina *Myrpraedeo*, qui formicas praedatur, et *Myrmicoleo* ad ſignificandum illud formicarum genus, de quo ſupra.

Ponitur in punto campus, gens, tela, cavalli,
  Banderae, lanzae, buſa metalla ſimul.
Sed quia per varios audit Rex ipſe ſpiones,
  Quinque coronatos caſtra menare viros,
Non audet tantae ſe impreſae accingere ſolus,
  At petit antiquae Regibus arma lighae.
Quattuor (1) acciti Reges, cito tela parecchiant,
  Perque Alpes veniunt agmina, perque Fretum.
Prima pedocchiorum comparſa eſt zurma bravorum,
  Quo Rex a Cutichae climate Furſa guidat.
Armant hi duri (2) tegnae ſua corpora gruſtis,
  Zanninumque (3) Fabae quiſque cavalcat equum.
Caganiellus (4) item Formicis portat ajutum,
  Qui Pulicum caricas ducit otanta rates.
Boſcoſam ſub jure ſuo tenet ipſe Laſaenam,
  Ejus et Imperio ſylva caneſca datur.
Gens haec atezatrix leggiadro corpore ſaltat,
  Vincit et Aethiopas bruna colore nigros.
Ejus ab humana vix ungue corazza foratur,
  Orlandi ut fuerit ſcorza fadata minus.
Venerat (5) et Cimex Putriſola nomine, qui rex
  Totum Lettiriae per mare ſceptra tenet.
Gens ſua Lympirides equitat, quae nocte vagantur,

Itque

(1) *Quattuor acciti*. Gentes quatuor Formicis ſoederatae. Primo *Pediculi* ſub Rege *Furſa* a ſurſure, cui *Cuticae* Provincia obedit. Omnium horum ſignificationum ethymologiam, et rationem poteſt ingenioſus lector deprehendere.

(2) *Tegnae*. Quid ſit *porrigo* Etruſce *tigna* omnes norunt, et quare porriginis cruſtis Pediculi armentur facile quiſquis poteſt cognoſcere.

(3) *Zanninumque*. Nos dicimus *Zannini* Inſecta quaedam, quae in leguminum granis naſcuntur, et ex iis perforatis evolant, ut de Bombycibus fieri videmus. Inſecta ex ſabis nata, Pediculi equitabant.

(4) *Cagnaniellus*. Secundo pro formicis armantur ſub Rege Cagnaniello. Quia canes maxime Puticibus ſubjecti ſunt, propterea pulicum Rex vocatur *Cagnaniellus*, et ſylva caneſca eſt ſub ipſius imperio.

(5) *Venerat et Cimex*. Tertio veniunt in formicarum ſubſidium *Cimices*. Eorum Rex vocatur *Putriſoſa* a putrido, et ſoetenti odore. Sceptra tenet per mare *Lettiriae*, quia lectorum ſulcris, quae vocantur *lettiera*, Cimices potiſſimum inſident. Lampyrides, ſive noctilucae, Etruſce *Lucciole*, hiſce pro equis ſunt.

Itque coruſcantes nocte cagando focos.
Unde cagafocos ſtirps Cimica nominat illos,
Atque Cavallazzos eligit eſſe ſuos.
Muſchiſur (1) hic etiam Ragnorum maximus eſt Rex,
Cui ſmiſurati forma Gigantis erat.
Ipſius officium eſt murajas condere fortes,
Condere trinceras, et caſamatta ſimul.
It pedes, atque ſuos pedites facit ire Gigantes,
Crura caminandi ſunt quibus apta diu.
His igitur ſimul addunatis, mira tenetur
Ordinanza, velut prattica banda ſolet.
Graneſtor, nec non quaevis Formica, Locuſtas
Spronat, et his Moſchae contremit agmen equis.
Jam mare Sanguileo (2) Pulicum calcabat, et altra
Aequora, quae velis tota coverta fremunt.
Ipſe ſuis mundum privarat Apollo cavallis,
Nec dare luſores vult bona Luna ſuos.
Aeolus en valido rallentat fraena Sirocco,
Claraque fumanis turbulat aſtra ſuis.
De quibus ille fero cum turbine ſaltat in undas,
Spernazzatque (3) nigras impetuoſus aquas.
Ut ſua natura eſt, Pelagus ſotoſora butatur,
Paſcit (4) caſtrones nigra per arua ſuos.
Sanguileo clamat: quam das, o nauta, novellam?
Reſpondet: mi rex, prava novella datur.
Non (5) hoc ſpero equidem garbojo prendere portum,

Non,

(1) *Muſchiſur*. Tandem armantur araneae, quarum Rex vocatur *Muſchiſur*, nempe praedator, et fur Muſcarum.

(2) *Sanguileo Pulicum*. Muſcae mare pulicum ingrediuntur, nam canibus, quibus pulices fruuntur, etiam muſcae moleſtae ſunt.

(3) *Spernazzatque*: *Spernazzare* Vernacula vox ſignificans *effundere*, *ſpargere*.

(4) *Caſtrones*. Albeſcentes undas ſignificat, quae paſcentium pecudum turmae comparantur. Dixit Macaronice XI. eadem ſignificatione

Caſtroneſque freti paſcuntur ubique bianchi.

(5) *Non hoc ſpero equidem*: Sic etiam Palinurus Aeneae dicebat lib. 5. v. 18.

Magnanime Aenea, non ſi mihi Jupiter auctor
Spondeat hoc ſperem Italiam contingere Coelo.

Non, ſi mi faciat Juppiter ipſe fidem.
Talibus auditis tollit Moſchaea cridorem,
Nam timet inſano quiſque perire freto.
At magis undoſas montagnas Aequor inalzat,
Fitque procelloſi ſtrania danza chori.
Nocchieri affrettant mollare, tirareque cordas,
Sollicitos vitae mors fugienda facit.
Quiſque gubernator male ſcit manegiare timonem:
Ars, ubi ventorum ſit violenza, perit.
Millibus in ſquarzis operantur vela nientum,
Nec diſgroppari quaeque ritorta poteſt.
Saepe ſimul naves urtant, ſpezzantque viciſſim,
Et linquunt tabulas per freta larga ſuas;
Unde Marinari jam temnunt juſſa paronum,
Quaeritur at vitae ſcampus ubique ſuae.
Qui brancat tavolam, qui remum, quique coellum,
Qui deſpojata veſte nodare parat.
Hac illac Fuſtae balzant, grandesve Caracchae,
Huic temo, huic velum, ſpiccus huic arbor erat.
Sanguileo flexis, et Scannacavalla zenocchis
Stabant, unde ſuis vota tulere Deis.
Sanguileo (1) Favae vult ſacrificare zaninum,
Cujus ſit pellis digna gonella Jovi.
Scannacavalla duos Serapicas, treſque pedocchios
Myrpraedo, et magnae buſta Coſinus Apis.
His etenim ſperant votis rehavere Bonazzam,
Nulla ſed his votis chinat orecchia Deum.
Unius ob cauſam ſcelerati nempe guereri,
Mitigat iratos nulla preghera Joves.
Siccaboronus (2) is eſt, qui ſolus deſpicit undas,

Seque

(1) *Sanguileo Favae*. Victimarum, quae ſpondentur, amplitudinem, et praeſtantiam notet Lector, et lepidum Theophili ingenium admiretur.

(2) *Siccaboronus*. Furioſi, et temulenti mores.

Seque facit beſſas, aequore poſſe mori.
Solus diſpreſiat coelum, tonitrumque menazzat,
Solus in inſtanti morte (1) petezzat aquas.
Biaſmat eos qui ſic genibus ſant vota pigatis,
Immo Jovi zurat velle ſcanare Jovem.
Saepe (2) ficas coelo monſtrat, ſcopritque culamen,
Saepe travajatum percutit enſe fretum.
Fortius unde illud percuſſum mugit, et altis
Bagnat hyperboreum ſoepe Booten aquis.
Horrendos offenſa tonos dant nubila ſurſum,
Mox aperit gravidos imbre ruente ſinus.
Siccaboronus opem vult navi tradere ſolus,
Dumque ſtudet cordas ſolvere, frangit eas.
Quando comandabat, ſi non obeditus ab altris
Praeſtus erat, miſeros praecipitabat aquis.
Non dicit, guarda, ſed buttat in aequora multos,
Hac (3) libare ſuam noverat arte ratem.
Illa tamen duro ſpezzatur denique ſcojo,
Abſorbetque ingens rupta carina fretum.
Sed quid? deventat magis ille, magiſque ſuperbus,
Sit licet in grembo mortis ad uſque gulam:
Grande vinazzolum ſubito abbrazzaverat vuae,
Quo ſua ſoſtegno vivere vita poteſt.
Non tamen interea dum crura, et brachia menat,
Turpia deſiſtit dicere verba Deis.
Dat pugnos, calzoſque mari tuttavia natando,
Vultque ad deſpettum mortis abire foras.
Mors deſperatum timet aſſaltare gigantem,
Qui mortem morti tradere velle bravat.
Unde gajardorum columen finaliter undis
Se cavat, et magnam liber it extra brigam.

Vult

(1) *Petezzat*. Poedens irridet.

(2) *Soepe ficas*. Nos dicimus: *far le fiche*, manuum geſtu irridere.

(3) *Hac libare*. Hac arte noverat ratem ſuam exonerare.

Vult plus quam majum, giurat, chiodumque piantat,
  Infima Plutoni tollere, celſa Jovi.
Vultque Governa maris Neptuno prendere, vultque,
  Hos ſuper Imperios unicus eſſe Deus.
Vult ſua ſit conjux Pallas, ſit ſerva Diana,
  Et jam facta vetus ſit roſiana Venus.
Vult quoque Mercurium d'oro appicare ſogetto,
  Cujus ad officium Mars manigoldus erit.
Solus it armatus, cui ſtat ſcimitarra galono,
  Quam duro ex hominis cuderat ungue Sterops.
Nullis Fortunae percoſſis ille pigatur,
  Sola ſed ah! ſtimulat viſcera magra fames.
Non Leo ſic vacuis cridat peragrando budellis,
  Cum capitat griffis beſtia nulla ſuis,
Ut flos Heroum ſforzatur ventre famato,
  Saepe grave in nuda ſternere corpus humo.
Tandem longe videt ſummae faſtigia turris,
  Ad quam ſollicitos frettat habere pedes.
Turris haec altus erat Fungus, qui ſydera toccat,
  Multaque ſub tundo culmine rura coprit.
Quattuor hic Pulices armato corpore ſtabant,
  Nam Formicarum ſat prope campus erat.
Pinguis in aguzzo roſtitur Lendina ſpeto,
  Quàm coquit ardentis copia multa pajae.
Expectant illi, quod ſit bene cotta lecardi,
  Statque (1) ſuper cagolam menſa parata caprae.
Non procul eſt vini groſiſſima butta racentis,
  Cum qua juxta focum jam (2) ſquaquarare parant.
Scilicet ex vuis albanis nobile granum,
  Praeſtus adocchiatum Siccaboronus habet.

P p   Introit

(1) *Statque ſuper cagolam*. Tabula apta pulicibus, et muſcis, Stercus Caprae: Quamvis *Caccole*, apud nos *ſberzgna*, Etruſce ſignificet *ciſpam*, *lippitudinem*.

(2) *Squaquarare*. Vox quae per jocum plura ſignificat. Hic ſignificet, abunde manducare, et bibere.

Introit audacter, velut eſt uſanza gajardi,
  Et movet aſpectu talia dicta bravo.
O Compagnones, vobiſcum ducor acenam,
  Me veſter quoniam roſtus odore tirat.
Unus reſpondet, non hic, compagne, taverna eſt,
  Albergum quaeras in meliore loco.
Siccaboronus apro ſimilis jam ferbuit ira,
  Totaque de colera fazza bianca venit.
Per (1) ſtygiam dixit, dabitis coenare paludem,
  Gentilezza negat quod dare, forza dabit.
Cui reſponderunt, per forzam tollere vìsne?
  Siccaboronus, ita; ſufficientus ero.
Non ſupportarant Pulices ea verba ſuperbi,
  Dant ſubito chiappum, telaque nuda piant.
Siccaboronus habens animum, dextramque paratam,
  Fulmineo vacuat protinus enſe fodrum.
Ah (2) trincatores, inquit, gens apta tavernis,
  Nil timeo veſtras, triſta canaja, minas.
Sic ait, et ſpadam vibrans hic praeſtus et illic,
  Hos ſibi lontanos brachia quinque tenet.
Circumdant illum Pulices ſaltonibus altis,
  Sed quantum extendit ſe daga, retro tirant.
Urſa famata paret Maſtinos intra cagnazzos,
  Exiguum nec adhuc perdidit ille pilum.
Nullo ſe pacto ſgomentat, quattuor inter
  Saltantes Pulicos, maximus ille Baro.
Immo (3) caneggiatus miſtas cum ſanguine bavas
  Dum vomit, hoſtiles fat retirare pedes.
Quoque magis retro vadunt, magis ante ficatur

Vir,

(1) *Per ſtygiam*. Terribilis jurisjurandi formula, quam Jupiter ipſe formidabat uſurpare, Siccaboronus non timet, Aeneid. 6. v. 324.

Cocyti ſtagna alta vides, Stygiamque paludem,
Dii cujus jurare timent, et fallere numen.

(2) *Ab trincatores*. Valet idem ac *Potores*. *Trincare* dicimus pro *bibere*.

(3) *Caneggiatus*. Iratus inſtar canis.

Vir, nec terreni perditur onza ſui.
Unus at ecce Pulex dardum de longe balanzat,
Scilicet (1) ereptum Muris ab aure pilum.
Siccaboronus habet lyncis bellando vedutam,
Saltat, et a colpo retroit, inde ſubit.
Nunquam viſta fuit Leoneſſa velocior illo,
Cum ſimul indretum, cum ſimul ante ſalit.
Perſtringit ſpallam Pulicis ſendente ſiniſtram,
Et calat in dextrum ſpada tajenta latus.
Ecce ruunt terrae patefactis viſcera panzis,
Itque diabolicas umbra trovare caſas.
Nec ſe contentans unam hanc moſtraſſe prodezzam,
Ad coelum ſalto ſe levat octo pedes.
Se levat octo pedes (2) Muſſati Siccaboronus,
Atque aliam rutilo ſpiccat ab enſe provam.
Dum calat e coelo pulicem male tractat un altrum,
Quem medio capitis vertice ſpada ferit.
Non elmus durat, quamvis ſit (3) guſſa lupini:
Millibus in pezzis longe tridatus abit.
Totum ſe abſcondit tenera in ventralia ferrum,
Sic duo jam Pulices tartara nigra petunt.
Tertius ecce Pulex incautum Siccaboronem
Poſt cuppam chioccat falſus, et ille cadit.
Ille cadit, ſed non aliter ſua gamba reſurgit,
Cum tangit duram ſgonfia Balla petram.
Inde magis factus coleroſus Tartarus (4) heros,
Nettum roverſo truncat utrumque genu.
Ultimus expavit, ſcapolat ſaltonibus inde,
Quem deſdegnatur mens generoſa ſequi.
Elevat orgojum, poſt unum currere temnit,

 Sed

(1) *Scilicet ereptus*. Magnum, et inevitabile telum, quod pulex jaculatur in Siccaboronem. Pilus evulſus ab aure muris, qui in auribus pilis caret.

(2) *Muſſati*. Non octo pedes hominis; ſed octo pedes parvae muſcae.

(3) *Guſſa*. Cortex: *Guſcia*.

(4) *Tartarus heros*: Hoc eſt heros, cujus Patria ſita eſt juxta, *Tartaris aequor*. Sup. Moſch. l. 1. p. n.

Sed vadit longam pro ſatiare famem.
Incipit ante focum roſtitam mandere Lenden,
Omnia cum totis carnibus oſſa vorat.
Mox vuae granum tribiani ſiccat afattum,
Et vino tandem factus alegrus, abit.
Sanguileo jam jam tota cum claſſe ſuorum,
Sub valida portum coeperat arce (1) Chyni.
Eſt Chyn ars pulicum fortiſſima (2) verſus Arognam;
Sanguileo tamen hanc, prendit, et igne bruſat.
Hinc abit, huncve ſequens exercitus omnis, arivat,
Flumen ubi (3) Vermer cum Brue jungit aquas.
Urbs ibi Crappa ſedet Fluviorum mezza duorum,
Crappa (4) caput mundi, metropoliſque Brugi.
Urbs ea non altrum eſt, quam morti teſta cavalli,
Qua ſunt pallazzi mille, tre mille caſae.
Illam Sanguileo vult expugnare, ſed intus
Ragnorum princeps Muſchifur arma tenet.
Stat pro Formicis, nec vult dare moenia Moſchis.
Muſchifur, aguaitis valde proviſta ſuis.
Condiderat largum ſibi gens Ragnina ſteccatum.
Quem nihil, aut pocum Moſca forare poteſt.
Tercentum vigilant noctesque, dieſque Pedocchi,
Semper et in muris, fa bona guarda, cridant.
Sanguileo groſſos tamen illuc trare Canones
Mandat, ut Urbs ſeu vi ſit preſa, ſive dolo.
Artelaria data eſt in curam Scannacavallae,
Si per forza intro forſitan ire poteſt.
Myrpraedae officium datur heminare cavernas,
Si quoque per fraudem praendier illa valet.

Eſt

(1) *In arce Chyni*. A χυων Canis, unde dicimus *Cynicum* Caninum.

(2) *Verſus Arognam*. Verſus Scabiam. Haec arx erat a Muſcis deſtructa canis ſcabie infectus.

(3) *Vermer cum Brue*. *Vermer* Vinum valde celebratum: *Brue*, h. e. *Brodius*. Uterque liquor fluvium efficit muſcis gratiſſimum.

(4) *Crappa*. Cranium pelle exutum.

Eſt proprium Moſchae majoris, ſive Tavani,
Impete Ragnorum caſtra forare ſuo.
Unde Tavanorum impreſa eſt juncta Tyranno,
Cingere bombardis pergama groſſa cavis.
Myrmicaleonis etiam data gentibus eſt arx,
Propria furtivis antra cavare dolis.
Quapropter Myrpraedo ſuus rex atque monarcha,
Curat in obſcura nocte forare buſos.
Muſchiſur at vigilans capitanius, omnia ſcoprit,
. Omneque diſſegnum hoſtis inane facit.
Jamque trapaſſarat conſtructo ponte Canales
Sanguileo, et circum ſederat Urbis agrum.
Scannacavalla die bombardat, nocte terenum
Myrpraedo evangat, Muſtibibaxque ſpiat.
Namque hic (1) Muſtibibax ille eſt, qui Siccaboroni
Multibus in factis ſigna tremenda tulit.
Artelariarum mandatur guarda Coſino,
Sat bene Zenzalis convenit illa ſuis.
Proprietas propriae Zenzalae traditur, ut non
Dormiat, utque alios non repoſare ſinat.
Moſcarum Gryllis acies impoſta legeris,
Saepe imboſcatis aut capit, aut capitur.
Sed jam obſeſſis mancat Vituaria Ragnis,
Omneque portandi circa ſtopatur iter.
Muſchiſur excelſa ſignum de turre paleſat,
Nunc fumo potum, nunc petit igne cibum,
Non procul ad littus Foſſae Graneſtor acampat,
Quo Soldatorum facta reſigna poſat.
Viderat accortus ſignum, noratque biſognum,
Illico Myrnucae quae facienda jubet.
Mille cariazzos, (2) Scaravazzos nomine, cargat,

Mul-

(1) *Muſtibibax*. Siccaboroni aſſecla, muſtum enim exſiccat.

(2) *Scaravazzos*. Quos ſupra dixerat *panarotos*, ſed fortaſſe grandiores, quia ibi pro equis, hic pro curribus adhibet.

Multaque per fluvium (1) Termeris eſca natat.
Mittuntur centum nonantaque grana Ceſerchiae,
Atque maſinatae ſeptuaginta fabae.
Multaque praeterea ſunt miſſa ſalumina carnis,
Quae fuit ex graſſis facta (2) Ranabotolis.
Haec ea dum vadunt, accompagnante Putriſſa
Cimice cum multo, zarda ſcoperta fuit.
Zarda (3) paleſatur tradimenti denique magni,
Quo fuit a prigolo Crappa levata gravi,
Inter (4) pedocchios teſtae, ſtanteſque Camiſis,
Ad quorum guardam groſſa muraja datur,
Accidit, ut ſecum Pedocchi mille polini
Suſciperent vicibus talia dona ſuis.
Hos quidam (5) Cimex ſtipulatus, nomine Puzzor,
Corrupit ſpondens quinque vel octo pagas.
Dummodo nocte velint, aut ſurſum trare Tavanos,
Auxiliatrices dentque tirando manus,
Aut ſantinellas cujuſdam turris habentes,
Curent ut manibus porta ſtet una ſuis.
His (6) Rodipolaſter fuerat capitanius, omni
Plus (7) Gaino falſus, pluſque Sinone duplex.
Ipſe ſpionandi pratichiſſimus arte, Giganti
Muſchifero ſeſe protulit ire ſpiam.
Vult quoque pro patria ſervanda temnere vitam,

Vult

(1.) *Termeris*. Nomen nullius ſignificationis.

(2) *Ranabotolis*. Intelligo *parvis ranis*.

(3) *Zarda*. Proditionis machina, quam mox exponit.

(4) *Inter pedocchios*. Pediculis qui capita hominum obſident, et illis qui lineis in ſubuculis habitant, quidam pediculi minores miſcentur, qui pullos gallinaceos ſolent moleſtia afficere. Hiſce pediculis datur ingens paries cuſtodiendus, quia lineae veſtes hiſce mercibus redundantes, in parietibus extenduntur.

(5.) *Cimex ſtipulatus*. Cimex, qui ſe Muſcarum parti exploratorem dederat, cui nomen *Puzzor*. Significat idem ac *foetor*.

(6) *His Rodipolaſter*. Dux pediculorum hic erat *Rodipolaſter* nempe pullis gallinaceis infeſtus. Intellige ducem ex minoribus.

(7) *Plus Gaino*. Gainas celebris Arianus ſub Imperatore Arcadio, mortuus circa annum 400., qui dolis, et ſeditionibus Imperium turbavit, et Imperatorem ipſum ad anguſtias redegit. Nihil de Sinone dicimus, ſatis noto ex Virgilii lib. 2.

Vult inquam, modo ſit patria ſalva, mori.
Tali ſub manto, tali ſub veſte ribaldus
Peſſima tajantis facta raſoris habet.
Namque ſecutura debebat nocte Tavanis
Crappa dari, et ſummos igne ſtrinare Deos.
At quia caecus Amor cogit ſecreta fateri,
Nec fert (1) groppatam foemina quaeque gulam.
Rodipolaſter amans ingenti ardore Cigalam,
Huic traditoreſchae fraudis aprivit opus.
Illa ſuae matri retegit, materque marito,
Cunctaque Muſchifero nunciat ille ſuo.
Prenditur infelix, cruciatur, ſcarnificatur,
Squartatuſque ſua carne ſatollat aves.
Sanguileo interea Moſchà referente ſpiona,
Senſerat ut Ragnis vecta ſit eſca magris.
Tunc Moſchinorum ſubitus ſex millia contra
Expedit, hiſque novum donat habere ducem.
Siccaboronus adhuc non huc apparet, et hujus
Magnus Muſtibibax Logotenentus erat.
Supra Panarottos ſellae buttantur, et ingens
It Moſchinorum ſub duce banda novo.
Pergitur aſcoſo curſu, parlatque niunus,
Sub pedibus feltrum quiſque cavallus habet.
Non procul en denſis cum boſchis ripa trovatur,
Foltaque de ortighis ſylva, grataque culis.
Hanc uno complere die ſtaffetta nequiret,
Seu ſit teſtudo, ſive Limaga celer.
Quam ſcondirolam dux accortiſſimus intrat,
Nam fuit aguaitos apta coprire novos.
Dux jam Cimicibus procul adventantibus, ipſe
Stat chetus, ac alios fat quoque ſtare chetos.
Jamque Sonajorum ſtrepitu properare Bagajos

Audit,

(1) *Groppatam*. Foemina nulla os tenet clauſum. Metaphorice dixit: foemina nulla tenet guttur nodis arctatum.

Audit, et hos panis (1) copia magna gravat.
Non latet ulterius, bellus (2) dum zettus habetur,
  Arma ſprovedutus perſonat, arma cridat.
Arma cridant omnes, carn carn, ammazza canaja
  Poſtque bravarias tela, manuſque menant.
Illico Putrifolae mens conſternata ſtupeſcit,
  Cum ſibi tot lanzas currere contra videt.
Attamen ut melius potuit, ſimul agmen adunat,
  Fatque Cariazzos retro tirare graves.
Expedit ad regem ſubitam Graneſtora poſtam,
  Qui ſibi quam curto tramite donet opem.
Inde Cagafogum toccans ſperone cavallum,
  Cimiceos animat voce furente viros.
Ingentem villum Cingiari a fronte revulſum
  Baſſat, et adverſum Muſtibibaca petit.
Muſtibibax minus hunc refugit, ſed pronus areſtat,
  Atque valoroſus contrus utrinque ſitur.
Hic Panarottus equ, nec non cagafocus atroces,
  Se ſimul inculant, ſe ſimul inde levant.
Coelum antennarum tronchi petiere ſupremum,
  Mox cavat hic brandum, ſfodrat et ille ſtocum.
Caetera gens etiam variis ſe incontribus urtant.
  Fractaque Lanzarum ſylva per aſtra volat.
Qui manet in ſella, qui non manet, unus amazzat,
  Unus amazzatur, nemoque naſcit ibi.
It fragor armorum coelo, confuſio vocum,
  Alta nigrant ſabiis, baſſa cruore rubent.
Tandem Muſtibibax numero ſuperante manebat
  Vincitor, unde parat cimica turba fugam.
Rex ſed aviſatus nuper Graneſtor arivat,
  Mirum quam ſubitus, quam fuit ille celer.

Clau-

(1) *Panis copia*. Nempe centum et nonaginta cicerculae grana, et farinam de ſeptuaginta fabae granis.

(2) *Bellus dum zettus*. Dum opportunitas mira datur.

Claudius (1) Haſdrubalem cum fretta quippe minori
Curſus aſaltavit, ſtravit, et arma tulit.
En Graneſtor adeſt, exercitus ecce ſecutus,
Tollere Muſtibibax cogitur inde pedem.
Ad totam ſcapolat briliam, revocatque ſequaces,
Ut ſalvet proprios bon capitanus equos.
Optime cuncta tenet drittae ſentiria ſtradae,
Quamve poteſt curto tramite, ſgombrat iter.
Jugiter incalzat perſona Graneſtoris illum,
Ad paſſumque agiles praeſto traverſat equos.
Sex (2) Formigarum ſquadras Myrnuca legeras,
Quas fors Muſtibibax tranſeat, expediit.
Nec ſuus indarnum penſavit talia ſenſus,
Hoſtibus en tandem cingitur, itque preſus.
Omnia Sanguileo ſentit, ſentitque nemigos,
Non procul a caſtris ponere caſtra ſuis.
Protinus inſemmam ſquadrones contrahit omnes,
Mandat et in proprio quenque ſedere loco.
En ſed hoc in medio, totius alegra levatur
Vox campi cridans, Siccaboronus adeſt.
Siccaboronus adeſt, penſavimus eſſe negatum,
Attamen, o bona ſors, Siccaboronus adeſt.
Illum Sanguileo venientem ſtrictus abrazzat,
Stringit, et abbrazzat, ter, deciesſque baſat.
Paſſatae narratur ei ſucceſſio guerrae,
Vanaque proditio, Muſtibibaxque preſus.

(1) *Claudius Haſdrubalem*. Graneſtor celeritatem Claudii Neronis Conſulis imitatur. Hic Anno Urbis 547. ante Chriſtum natum 207. cum contra Annibalem caſtra poſuiſſet, et intellexiſſet ex literis inrerceptis, Haſdrubalem ex Hiſpaniis ingentem ducere exercitum, quo Annibalis Fratris copias Italiam vaſtautis maxime augerentur, noctu tacitus caſtra ſua cum exercitu reliquit, contra Haſdrubalem venit, illum fregit, et coepit, et ſequenti die Haſdrubalis caput in caſtra Annibalis projecit mira celeritate, et ſilenrio, ita ut Annibal nihil de hoc ſenſerit, antequam viderit.

(2) *Sex Formigarum*. Magnus ille Dux Myrnuca, praevidens Muſtibibacis ex adventu Graneſtoris ſugam, ſex agmina formicarum in inſidiis poſuit, a quibus ſtrenuus Muſtibibax captus fuit.

Talibus auditis, ignavos clamitat omnes,
Scire nec impreſas, dignaque facta ducis.
Allegat Annibalem, Pyrrhum, Romaequè (1) Rinaldòs,
Omnibus eſt licitum quos ſeguitare modis.
Inde (2) ſuperborum princeps, tonitruque furoris,
Vult ſibi baſtonem, vult ſibi ſceptra dari.
Totius chiedit baſtonem ſceptraque campi,
Non aliter forzas velle provare ſuas.
Ergo capitanii generalis prendit honorem,
Quodque ultro poſcit, Regibus ultro datur.
Non hoc Sanguileo, non hoc Myrpraedo negavit,
Coſinus laudat, Scanacavalla probat.
Muſchifur interea, videt alta e turre, propinquos
Hoſtes eſſe ſuis, hoſtibus eſſe ſuos.
Praeparat igniuomos hinc ſagras, inde canones,
Archibuſariae dat loca certa ſuae.
Vallis erat quaedam, quàm Bos impreſſerat olim
Corpore, dum tenera forte jaceret humo.
Manſerat hic tellus groſſi ſub pondere ventris
Concava, cui ſpecies, formaque vallis erat.
Hic ſua Formica, ſua Moſchae caſtra locarunt,
Stantque cagnezatis pro dare ſigna viris.
His bombarderae Crappae dominantur ab alto
Colle, nec eſt Moſchis ſors ibi tuta ſatis.
Turribus ex altis huc grana nigerrima vezzae
Dirigit, et Moſchis maxima damna facit.
Siccaboron tantae ſcontrat ſe impreſſa ruinae,
Seque (3) gabiottis cingit ubique novis.

Eſt

(1) *Romaeque Rinaldos*. Intellige Romanos Conſules, et Duces, de quibus hiſtoria narrat praeclariora facta, quam quae de Orlando, et de Rinaldo fabula comminiſcitur.

(2) *Inde ſuperborum Princeps*. Sub Duce ſuperbia, et ebrietate elato infelicem exitum muſcis praenuntiare quiſquis facile poteſt.

(3) *Seque gabiottis*. Novum Corbium genus excogitavit Siccaboronus, quibus ſe, ſuoſque ab ingruentibus hoſtium bellicis pilis defenderet.

Eſt animalorum quaedam fortiſſima razza,
  Quos (1) porcellettos Itala lingua vocat.
Ex illis dico, qui ſe quandoque rotundant
  Ceu Paternoſtros, ſint licet abſque buſo.
Hos jungit veluti Bufalos moſchineus Heros,
  Subque uno ſtimulat millia para jugo.
Straſſinatur enim Lombardae machina Quajae,
  Torrida quae dudum lumine Solis erat.
Plena cereſarum duris ex oſſibus extat,
  Qui ſtant ut ſcopuli, quos nihil unda movet.
Siccaboron tale hoc dedit illa in parte reparum,
  Qua ſua bombardae ferrea poma dabant.
Multa cereſarum poſt oſſos turba latebat,
  Cumque archibuſis tif taf ubique ſonat.
Ecce ſed intantum ſtendardi utrinque levantur,
  Banderaeque tremunt mille boſante noto.
Hinc ſua Siccaboron, ſua dividit inde Graneſtor
  Agmina, Myrnucae nam nova cura datur.
Myrnucae non cura datur ſfidare nemigum,
  Velleque cum ſolo Siccaborone brigam.
En venit armatus bardatam ſupra locuſtam,
  Perque acies Hoſtis ſicut Araldus abit.
Ipſe cruentatum fert guantum in cuſpide lanzae,
  Quo viſo horribili corda pavore tremunt.
Hunc jacit ante pedes Regis Moſchenſis, et inquit,
  Nunc duo Sanguileo foedera pono tibi.
Vel dux Siccaboron mecum combattere vojat,
  Totaque ſit per nos quaeſtio facta duos,
Vel crudelis atrox hodie giornata fiatur,
  Qua ſeu tu primus, ſive Graneſtor erit.

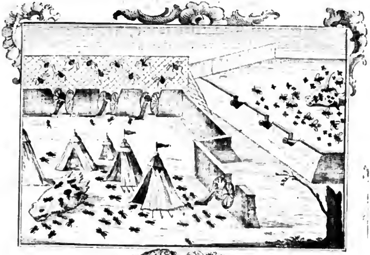
(1) *Quos porcellettos*. Debebat dicere Mantuana lingua. Sic nos vocamus quoddam inſectorum genus inſtar ſcarabei, ſed cinericii coloris, quae in locis humidis naſcuntur, quaeque ſi tangantur, ſe ſe in globulos redigunt. His pro bubus utitur Siccaboronus ad vehendas novas Corbes, quas infra deſcribit.

Siccaboron praeſens dum talia ſentit, avampat
  Ore foco, et colerae verba dat aſpra ſuae.
Non ego Siccaboron toto celeberrimus orbi,
  Qui de (1) Membrotti ſemine duco genus,
Non ego Myrnucam dignarem, qui mihi naſum
  Fazzolo (2), et retro tergeret ore buſum:
Guarda mò, ſi tecum vellem, roſiane, duellum
  Prendere, ſi mortum fame ſtimare velim.
Sic ait, et voltans humeros, reſponſa refudat,
  Illeque praecipitans in ſua caſtra redit.

(1) *Qui de Membrotti*. Ex eodem ſemine ſe ortum jactat Siccaboronus, ex quo ortum duxerat Fracaſſus in Macaronicis Baldenſibus.

(2) *Fazzolo*. Dicimus *fazzolo* quandoque pro *fazzoletto*, vel *moccichino*. Vide ingentem Ebrioſi ſuperbiam, qui ſi oblatum certamen inire non recuſaſſet, ſe fortaſſe ſervaſſet, et innumeras praeterea Inſectorum copias; et campale praelium inſtruit ſub Oppidi hoſtilis muris.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MOSCHEIDOS LIB. III.

PLus (1) maravioſam venio cantare batajam,
Quam notat antiquas ulla legenda libris.
Maxima Ranarum, Soricumque canuntur Homero
Praelia, non iſtis aequiparanda tamen.

Altri

(1) *Plus maravioſam*. Denuo proponit, et denuo a Muſis auxilium petit; quod ſolent Poetae antequam rei alicujus ingentis narrationem aggrediantur. Sic Virgilius tartarea Numina invocat ante Inferorum deſcriptionem lib. 6. v. 264

Dii quibus Imperium eſt animarum, umbraeque ſilentes
Et Chaos, et Phlegeton loca nocte ſilentia late
Sit mihi fas audita loqui etc. Et l. 7. v. 641.

Plaudite nunc Helicona Deae, cantuſque movete,
Qui bello acciti Reges, quam quemque ſecutae.

Com-

Totaque (1) res manibus itque reditque ſuis,
Stant longo Moſchae fraenatis ordine Grylli,
Quarum pars major multicolora nitet.
Sunt (2) quae velluto, ſunt quae canzante teguntur,
Sunt quoque quas auro merda coprire ſolet.
In Cantarellis retinent ibi fraena Tavani,
Quae raſpant, trombis dum tonat aether, humum,
At ſub Moſchinis Panarotti calzibus ardent,
Vixque poteſt ſiſti ſmania tanta briis.
Alta ſpiegantur vexilla, ſtrepuntque per altum
Aera, Trombettae mille taranta ſonant
At Myrnuca, videns inimicos eſſe paratos,
Non minus ex cunctis agmina quinque facit.
Caganiel primus Pulicorum trenta miaros
Guidat, et hi pedites Martis in arte vigent.
Furfa dehinc agiles vehit octo mille Pedocchios,
Octoque mill'altros ipſe Graneſtor habet.
Rex formicarum quamvis formica ſit ipſe,
Stat (3) ſua Pedocchis multa fidanza tamen.
Cimica poſt ipſos acies it juncta Putriſſae,
Poſtera (4) Myrnucae, Muſchiſur urbe ſedet.
Banda Pedocchiorum toccat ſperone Zaninos,
Inque Cagafoghis cimica ſquadra furit.
Formicae ſed equos fraenant, urtantques locuſtas,
Quaeque ſtat, et nitidas maſticat ore brias.
Jam magis alter erat campus vicinus ad altrum,
Seque (5) Maranazzos, Bottilioſque vocant.
Montagnae reboant friſolo clangore tubarum,
Muſchiſur igniuomos ſgombrat ab urbe tonos.

Jamque

(1) *Totaque etc.* Rerum ipſe eſt arbiter.

(2) *Sunt quae*. Diverſorum generum muſcae, quae vere reperiuntur.

(3) *Stat ſua Pedocchis*. Quia qui lente procedit, tute operatur.

(4) *Poſtera Myrnucae.* Octomille tantum formicae in centro cum Rege Graneſtore. Reliquae cum Myrnuca.

(5) *Maranazzos*. A voce *Marano*. *Bottillos* vox nobis ignota.

Jamque leves primum ſcaramuzzae utrinque fiuntur,
  Inque (1) vicem cruſtas dantque, levantque bonas.
Denique Zenzalas magno clamore Coſinus
  Inviat, et picchis bellus it ordo chinis.
Huic (2) Caganiellis procedunt contra Pulecchi,
  Qui quoque vociſonum murmur in aſtra levant.
Ipſi affrontantur Capitani protinus una,
  Unaque piccadis fortibus arma terunt.
Coſini lanzonus erat ſoda (3) corna limaghae,
  Quae Caganiellis pectus aguzza ferit.
Non tamen infilzat, cartae panzera repugnat,
  Quae de ſcartozzo facta ſavonis erat.
Aſt e contra pilum Bovis ille ſuburget acutum,
  Saepeque Coſinum fat ricalare ducem.
Jam miſtura tenet Zenzales, atque Puleccos,
  Accipit horriſonam ſtolus uterque brigam.
Dux Zenzalarum ſe retro, ſuoſque retirat,
  Hunc niger in voltam Caganiellus agit;
Inde videns hoſtis banderam juxta volantem,
  Hanc rapit, ac terrae ſolta per arua trahit.
Protinus hoc viſo zenzalica turba fugatur,
  Nilque pudent licto rege ſcapare viam.
Quando sbarattatum vidit Myrpraedo Coſinum,
  Myrmicoleones ducit ad arma ladros.
Huic ſupra zanninos objectat Furfa (4) Pedocchios
  Qui prior intratus fat ſibi fare viam.
Hunc Myrpraedo ſalit, cui menans furfa granarae,
  Sive ſcopae truncum, vulnus in aure facit.
Ipſe ſed e taſca traxit duo grana ceſerchiae,

Arti-

(1) *Inque vicem*. Se invicem gravi vulnere appetunt.

(2) *Huic Cagnaniellis*. Nomen Regis, ſingulis pulicibus merito attribuit.

(3) *Soda corna*. Hinc Climatis cornu, inde Bovis pilus pro haſta adhibebatur.

(4) *Furfa Pedocchios*. Praelium inter Furfam, et Myrpredonem, h. e. inter Pediculum, et alatam formicam. Pediculus *ſcopae* trunco formicam alatam ferit. Formica igneam bombardam intorquet, et pediculorum ſternit gentem.

Artificioſo tota piena foco,
Qui dum Furſa parat rurſum duplicare feritam,
Prima ceſerchiarum jacta balotta ſonat.
Guai (1) Pedocchie tibi, ſi te nocchia illa cojaſſet,
Quae de bombarda ceu vomitata furit.
Hanc non expectas, ſed pungens ſprone zaninum,
Caedis, et ille novem colpus amazzat equos.
Dumque ſimul certant, et dant pro pane fugazzam
Utraque meſchiatis ſquadra fit una viris.
Pulverulentus erat jam fumus ad aſtra levatus,
Meſcolat ingentes vitaque, morſque cridos.
Nam (2) pars mazzati lugent, pars ſana manazzant,
Pars animant pavido, pars ſcapolare monent.
Non mihi ſi centum linguae, ſi voxque canonis,
Dire queam laruas, mortis et effigies.
Tota fracaſſatis jam picchis terra copritur,
Qui ſtant, qui ſcampant, hic necat, ille morit.
De teſtis, gambis, pulmonibus, atque figatis,
Deque coradellis terra coverta rubet.
Aſt aliquantillum ſeſe Myrpraedo retirat,
Furſaque Myrmilios pellit ubique ſuos.
Sed cito Sanguileo (3) porcelli corripit haſtam:
Eja, valenthomines, me ſeguitate, cridat.
Sic ait, ante alias Muſcas ferit (4) ilia Grylli,
Proſequitur Regem caetera turba ſuum.
Omnia pulvis erant, quem volvit curſus equorum:
Soldati dubitant, quae ſit amica cohors.
Dum male Myrmilios tractabat Furſa ladrones,
Sanguileo jungens, guarda Pedocchie, cridat.

 Furſa

(1) *Guai Pedocchie*. Vae tibi Furſa!

(2) *Nam pars mazzati*. Non occiſi, ſed morientes flent, et gemunt. Sed mox faciendum tamquam factum enunciat.

(3) *Porcelli haſtam*: h. e. pilum luis, quo pro haſta utitur.

(4) *Ferit ilia*: h. e. Grylli calcaribus feriens ante omnes muſcas evolat, Furſam occiſurus tam forti lancea.

Furfa ſed huic targam fungi de cortice porgit,
 Forza ſed eſt nimium Sanguileonis atrox.
Namque Pedocchiorum Regi pilus inguina rumpit,
 Illeque Zannini tergore lapſus obit.
Putrifolae (1) interea ſquadronus cimicis ingens
 Caſtra movet, quem dux poſt ſua terga menat.
O deus in quanto ſe caſtra diſordine turbant,
 Cimica cum putrido jungit odore cohors.
Namque urget ſpronis tali de ſorte cavallos,
 Qui ſua per ſpudant poſteriora focos;
Unde Cagafocos chiamant, penſate quis illos
 Seu ſpettare volunt, ſive piare gatam.
Moſcarum Grylli drittis ſtant auribus inde
 Boſſantes voltant terga, piantque fugam.
Sanguileonis equus ſe flammis ſolus acoſtat,
 Denteque cimiceos, calceque rumpit equos.
Solus Sanguileo pugnat, ſaltatque per illam
 Putrifolae gentem, corpora ſternit humi.
In rottam Cimighi vadunt, ut ſquadra caprarum,
 Quas lupus infeſtat, quasve famatus agit.
Inde Pedocchiorum ſtolus calcanea voltat,
 Retroque Zanninos vertere turba ſtudet.
Sanguileo incalzat, currit meſchiatus in illis,
 Ac rubeo miſeros diſſipat enſe (2) Griſos.
Cui mezzam ſpiccat teſtam, brazzumque galono,
 Tecta cruentatis carnibus arua latent.
Attamen un pocum ſe ſe riculare biſognat.
 Namque pedocchiorum ſquadra ſecunda venit.
Feſtucam (3) foeni groſſum Graneſtor aferrat,

Et

(1) *Putrifolae*. Adeſt jam Putrifol imperterritus Cimicum Rex. Odore tantum caſtra turbat, et equo ignem de retro efflante.

(2) *Griſos*: nempe Pediculos cinericii coloris.

(3) *Feſtucam foeni*. Ecce novum haſtae genus, et ecce nova ſpecies equi. Pro haſta terribilis Graneſtor formicarum Rex feſtucam foeni violenter impellit; Pro equo *forfeſinam*. *Forbeſina*, vel verius *forbſina* apud nos vocatur

quo-

Et forſeſinam ſpronat, et urget equam.
Iſta bifurcatam geſtat mala beſtia caudam,
Atque vuae granos intra latere ſolet.
Hanc movet ad curſum princeps formica Graneſtor,
Ob cujus rapidam ſurgit arena fugam.
Coſinum adocchiat Zenzalam ſanguine roſſum,
Quem prope mortorum grandis acervus erat.
Plantat ei medio ferratam in pectore lanzam,
Umbraque tartareas it retrovare caſas.
Poſtea per Moſcas formica gajarda fugatas
Se jacit, et ſpezzat tela, viroſque ſimul.
Urtat, et atterrat ſoldatos, atque cavallos,
Fertque (1) catervazzam poſt ſua terga griſam.
Non haec ſuffertur Graneſtoris alta prodezza,
Quaeque piat turpem moſca repulſa fugam.
Mille roverſantur terrae ſine milite grylli,
Mox fugiunt ſellis caeca per arma vodis.
Sanguileo, et magnus Putrifola grande comenzat
Certamen, nec ſe ſparat uterque mori.
Scannacavalla (2) ſuam banderam tollit ad auras,
Pampognam ſtriccat, turba tavana ſequit.
Hunc bene Graneſtor Muſcas dum cazzat, adocchiat,
Quem cito voltato praeſtus aſaltat equo.
Tam poſſenta fuit lanzarum botta duarum,
Quod lunae tetigit fractio trita pedes.
Forbeſina dedit, et Cantarella ſtramazzum,
Speronata ſtatim quas relevare facit.
Jamque comenzabant tegnam gratare viciſſim,

 Inter

quoddam inſectum, quod inter uvae grana ſoepius naſcitur, quae *biſurcatam portat mala beſtia caudam* inſtar forficis, et pellem digiti ferit ineaute arripientis. Tali haſta, et equo inſtructus *Coſinum* ad tartara pellit.

(1) *Fertque catervazzam*. Poſt ſe ducit ingens agmen pediculorum.

(2) *Scanacavalla*. Tabanorum Rex *Pampognae* inſidens contra Graneſtorem furentem ire parat. *Pampognae* inſecti volatilis ſpecies, inſtar parpalionis, quamvis hic pro Cantaride videatur ſumi.

Inter Pedocchios ſtirps tavanella ruit.
Pulverulentus erat (1) garbojus ad aſtra levatus,
Nil niſi per terram corpora morta cadunt.
Tanquam cornacchiae volitant per nubila teſtae,
Coratae, milzae, brachia, terga, manus.
Cum brandis ſinos audis ſpezzarier elmos,
Spatha ferit ſpatham, ſcutaque ſcuta terunt.
Qualis (2) garbojus, qualis confuſio ſitur,
Quando faſolorum plena pignatta bulit.
Talis erat dum Moſca cadit, formica reſurgit,
Dum Zenzala ferit, Myrmilioque parat.
Gryllos, Pampognas, Zanninos, atque locuſtas
Innumeras cernis rubra per arua mori.
Sed quid olympiacum (3) video trepidare theatrum?
Quae mare, quae terram nox tenebroſa rapit?
Nunquid, ut antiqui rerum dixere magiſtri,
Vult bruſare ſimul cuncta creata Deus?
Heu quia terribilis non eſt niſi Siccaboronus,
Qui Moſchinorum caſtra movere parat.
Ante ſuos (4) oculos ſcampabant mille Tavani,
Zenzalae, Moſchae, Mirmiliona cohors.
Hos Formicarum, Pulicumque potentia cazzat,
Hoſque valoroſus Caganiellus agit.
Ergo leonis habens iram, canegiatus achiappat
Brandum cum targa, moxque ſperonat equum.
Namque ſui fugitant, ſchioppat, creppatque dolore,
Extraque batajam primus in arma ruit.
Dumque ruit, proprias cernit dare terga phalangas,
Unde manum rabido mordet utranque ſono.
In qua parte fugam rapiunt ſe praeſtus aventat,

Urtat,

(1) *Garbojus*. Pulveris globus:
(2) *Qualis garbojus*. Hic eamdem vocem pro tumultu uſurpat.
(3) *Sed quid olympicum?* Coelum tremit, et terra tenebris involvitur, dum furibundus Siccaboronus in arma ruit.
(4) *Ante ſuos oculos*. Suos fugientes ſiſtit; et deinde, ſi nolint frontem vertere, eos occidit.

Urtat, et occidit corpora quanta trovat.
Qualis in inverni guazzoſo tempore torrens
De montagnarum culmine portat aquas,
Talis agrezat equum Panarottum maximus Heros,
Atque hoſtes pariter ſnembolat (1), atque ſuos:
Ut bombarda ſecat denſatas illico ſquadras,
Tajat, sfrantummat, diſſipat arma viros:
Stendardos proprios, alioſque ſuperbus aterrat,
Sic hoſtes mazzat, ſic tajat ille ſuos.
Nec Moſcas guardat, nec Gryllos, nec cagafocos,
Cumque cavallazzis trat ſotoſora viros.
Jungit ubi montem mortorum fecerat altum
Caganiel, clamat: guarda ribalde Pulex,
Sic, renegate canis, per te mea caſtra ruinant,
Sanguine ſic gaudes te ſatiare meo?
Inde ſuis converſus ait: quo brutta canaja,
Scilicet iſte unus vos dare terga facit?
Dixerat, et dentes pariter, brandumque reſtringit,
Inque ducem Pulicum fortiter urtat equum.
Fulminat ad caput, et ſcutum fracaſſat, et elmum,
Inque duos quartos Caganiellus abit.
Deſerit hunc mortum, Formicaſque inter avaras
Incipit ad ſuperos mittere membra deos.
Mittere ſpalazzos, laceratas mittere faldas,
Sanguineque aſperſus carnea fruſta ſecat.
Confugiunt Cimighi, qui habent poſt terga diablum,
Graneſtorque videns, volta, revolta, cridat.
Volta, revolta mihi, quo ſcampas Siccaborone,
Sicque retro clamans, it retrovare necem.
Ille rivoltatus ſtoccatam vibrat aguzzam,
Puntaque per mediam paſſat iniqua tripam.

Grane-

(1) *Snembolat*. Hac voce utimur ad ſignificandum dolorem quemdam, quo in renibus urgente, curvi homines incedere quandoque ſolent. Hic verti poteſt: *delumbat*.

Graneſtor moritur, jacet ingens littore truncus,
Protinus hinc omnes corripuere fugam.
Verſus equi crappam riculant Graneſtoris arma,
Guarda, cridant, guarda, Siccaboronus adeſt,
Ad ſabiam buttant alebardas, ſcuta, baleſtras,
Ut levis ad curſum ſit ſibi gamba magis.
Nullus ſe affrontat, calcagnos quiſque rivoltat,
Confugiunt ſquadrae, confugiuntque duces.
Putrifola (1) ante alios Cagafocum calcibus urget,
Cui cito poſt mittit Siccaboronus equum.
Corripit ambabus manibus, ſpadamque roverſat,
Teſtaque de ſpallis netta ſpiccata volat.
Tunc Myrnuca nimis tardatus, convocat omnes
Formicas, et ait: me ſeguitate ſimul,
State ſimul ſtrictae, mea nunquam linquite terga,
Namque facit grandes ſtricta caterva provas.
Dixit, et in reſtam ponens cum tergore lanzam,
Agmina praecipiti cuncta traverſat equo.
Gens illum formica ſequit, ſpronatque locuſtas,
Heu miſeras Moſcas, veſtra ruina venit!
Contremuere (2) poli, quando Myrnuca Tavanos
Ingreditur ſpezzans ſcuta, viroſque necans.
Aethera terribilis ſubito cridor alta momordit,
Cum Myrnuca procul viſtus in arma fuit.
Quis bene Myrnucae vaſtum narraret aſaltum?
Quiſque ſuas poſſet recte docere provas?
Fronte minax viget celerem ſperone locuſtam:
Protinus hoc viſo gens fugitiva redit.

Exu-

(1) *Putrifola*. Etiam ipſe Pediculorum Rex ad furorem Siccaboroni perterritus lampyridem calcibus ad fugam urget. Sed Siccaboronus Scarabeum equum ſuum accelerans, ei caput amputat uno ictu, et ſic moritur eo modo, quo vilem, pigrum, ac lentum hominem decet.

(2) *Contremuere poli*. Contremit coelum etiam ſtrenuo Myrnuca in aciem deſcendente. Ejus valorem ſenſerunt Muſcae, et omnes foederate gentes, quarum Myrnuca ſolus fregit exercitum.

Exuperat ſtrepitu Myrnuca tonitrua coeli,
Vel quando falſas turbo ruinat aquas.
Flamma per ardentes ſtipulas Myrnuca videtur,
Vel Padus avulſo littore quando ruit.
Mille roverſavit mortas ſua lancea Moſcas,
Vadit et in centum denique ſtracca micas.
Sfodrat ab armato brandum galone coruſcum,
Quo cito per nebulas brachia trunca volant.
Nullum quippe trovat dum tajat ſpada reparum,
Nulla piaſtra, licet ſit fina, ſtare poteſt.
Ad terram vadunt ſtendardi Siccaboroni,
Qui nil (1), quod facitur poſt ſua terga, videt.
Siccaboron foſſas urbis furibundus arivat,
In quas ſe Pulicum ſponte caterva jacit.
Siccaboronaeam potius quam cernere frontem,
In foſſas rumpunt colla cadendo giuſum.
Ecce ſuper muros apparet Muſchifur altos,
Groſſa tirat vaſto robore grana fabae.
Semina ſpinazzae vibrat, cicereſque tricuſpes,
Atquae pajae groſſos caſtra per ampla travos.
Siccaboronus habet jam portam, Muſchifur obſtat,
Stans ſuper a domibus tecta revulſa jacit.
Introit (2) ipſe tamen ſolus Siccaboron atrox,

Quem

(1) *Qui nil quod facitur.* Eece ebrioſi hominis, et furibundi exemplum *Qui nil, quod ſit poſt ſua terga, videt.* Coedi ipſe intentus, hoſtes fugat, et in hoſtile Oppidum *Crappam* ſibi ingreſſum parat. Interea ejus agmina proſternuntur, conreruntur ſigna, et ipſe proprio furori indulgens, alios excidio relinquit, et proprium exitium quaerit.

(2) *Introit ipſe tamen.* Eece furorem Rodomontaeo majorem. Etiam Rodomontes Pariſios hoſtilem Urbem introiit. Areoſt. Cant. 14. St. 119.

Rodomonte non già men di Nembrotte,
Indomito ſuperbo, e furibondo,
Che d'ire al Ciel non tardarebbe a notte,
Quando la ſtrada ſi trovaſſe al Mondo.
Quivi non ſtà a mirar, ſe intere, o rotte
Sieno le mura, o s'abbia l'acqua fondo.
Paſſa la foſſa, anzi la corre, e vola
Ne l'acqua, e nel pantan fino a la gola.

Siccaboronus dignus Nembrotti, et Rodomontis Nepos Urbem *Crappam* per tela, per ignem ingrediens egredi non potuit, quia nimis Ebrioſus vires amiſit, et Lupini ingentis ictui ceſſit.

Quem ſua, nam trepidat, gens ſeguitare negat.
Muſchiſur extemplo facit omnem claudere portam,
Sic miſer in trapola Siccaboronus erat.
Muſchiſur, et grandis Ragnorum ſquadra ſerajum
Circa valoroſum conſeruere ducem.
Ergo velut porcus ſingiarus, corde gajardo
Se ſe maſtinos ſcaliat intra canes.
Muſchiſur exclamat: tua nil poſſanza juvabit,
Nil tuus ardirus, nil tuus iſte furor.
Te nunc infelix omnino morire biſognat,
Inque brevi noſter tempore ſchiavus eris.
Siccaboronus ait ridens: accede prius tu,
Si mortis cura eſt nunc tibi tanta meae.
Muſchiſur attollens mazzam quae ſumma granarae
Pars erat, armigerum vult retridare ducem.
Sed colpum incontrat capitanus providus enſe,
Inque duos truncos mazza tajata cadit.
Inde ſuper teſtam geminis Muſchiſura palmis
Colſit, et ad baſſos dividit uſque pedes.
Alta ruit terrae defuncti machina Ragni,
Et moriens largo fonte cruentat humum.
Quapropter dardi, lanzones, ſaxa, zanettae
Huc agitant groſſae more pluentis aquae.
Vix tantam reparare poteſt ſe contra brigatam,
Jugiter armorum denſa procella ruit.
Spenacchiatus erat rutilo cimmerus in elmo,
Scinditur et brazzo ferrea targa ſuo.
Iſta celata fabis reſonat, groſſiſque faſolis,
At ciceres trino cuſpide valde nocent.
Semina ſpinazzae peracuta tirantur in illum,
Ac ſua ſunt porci membra ficata pilis.
Qualis (1) gente Leo, gentiſque cridore cridatus,

Non

(1) *Qualis gente Leo*. Similitudines apte inſerit ad exprimendum furorem Siccaboronaeum, ſicuti Areoſtus ad exprimendum Rodomontaeum. Ita de Rodomonte

Non vult ſdegnoſo corde timere necem.
Talis es octipedes in ragnos Siccaborone,
Cui ſemper decoris fama perennis erit.
Praeſentem mortem cernebas, nec tamen illa
Falce ſua vires fregit acerba tuas.
Cruda ſed interea campagnae guerra furebat,
Gens tamen in voltam Sanguileonis erat.
Omnes Myrnucae vaſtiſſima forza repellit,
Squartat ſoldatos, ſpingit et urtat equos.
Numquam facta fuit tam cruda baruffola mundo;
Nil niſi per terram membra tajata micant.
Grandes mortorum vadunt ad ſydera montes,
Sydera, quae multo roſſa cruore colant.
Pulmones, milzae, lardi, ventralia, lumbi
Saturni ad ſphaeram foeda per aſtra volant.
Una corada Jovis moſtazzum colſit, et uno
Sol ibi ventrazzo ſpinctus ab axe fuit.
Dumque Dei coenant puero Ganimede miniſtro,
Multa ſuper menſas oſſa tajata cadunt.
Nunc brazzus ragni, nunc gamba cruenta pedocchi,
Nunc cor moſchini, nunc pulicina manus.
Scuta, fracaſſatas lanzas, ſtendarda, cavallos
Morte ſforacchiatos mundus apena capit.
Non plus ſchierarum modus, ars ſervatur, et ordo,
Non plus libertas creditur ulla fugae.
Jam (1) ſua per circum diſtendunt retia ragni,
In quibus, ah pietas, quanta brigata morit.
Non moſchae paſſare queunt, trapolantur in illis,

monte Pariſiis clauſo Cant. 18. St. 19.
Chi ha viſto in piazza rompere ſteccato,
A cui la folta turba ondeggi intorno,
Immanſueto toro accaneggiato,
Stimulato, e percoſſo tutto 'l giorno,
Che 'l popol ſe ne fugge ſpaventato,
Ed egli or queſto, or quel leva ſul corno,
Penſi, che tale, o più terribil foſſe
Il crudele Affrican, quando ſi moſſe.

(1) *Jam ſua per circum.* Ecce muſcarum, et omnium volatilium inſectorum ingens excidium. Araneis totius belli victoria debetur, quae ſine armis inſecta volatilia retibus capiunt.

Quas ragni ſtricto compede circa ligant.
Illic Moſchini, Zenzalae, Myrcaleones,
Millibus e groppis ſe ſgathiare ſtudent.
Scannacavalla (1) tamen fugiens ita fortiter urtat,
Ut facto fugiat praeſtus ab inde buſo.
Multa Tavanorum potuit ſcampare brigata,
Nam laqueos Ragni forza tavana tridat.
Sanguileo ſupra Myrnucae percutit elmum,
Quem terit, et largum vulnus in aure facit.
Se Myrnuca videns elmi ſine parte feritum,
Arripit in duplici ferra cruenta manu.
Spada ſuper targam ſubians callabat, et elmum,
Sectaque per dentes Moſca ſuperba cadit.
Cum Myrpraedo videt morientem Sanguileonem,
Flevit, et heu, dixit, vincimur, inde fugit.
Hunc Myrnuca tamen jungit, ſpadamque ſub anco
Vibrat, et in quartos decidit ille duos.
Ergo trucidatis ducibus Moſchaea ruinat
Tota, nec una quidem vivere Moſca poteſt.
Formicae (2), Pulices, Ragni, victoria, clamant,
Trombettae taratan jam friſolando ſonant.
Solus in urbe furens certabat Siccaboronus,
Jamque ſuum centum vulnera corpus habet.
De paſſu (3) in paſſu tirat ſe retro ſiaccum,
Saepeque terribili voce ſpaventat eos.
Sed nimis eſt grandis, quae jugiter illic arivat
Turba, tirat buſcas, grana fogata, travos.

Saepe

(1) *Scannacavalla.* Tabanorum Rex cum ſuis tabanis ſe ſe e retibus expediunt.

(2) *Formicae pulices etc.* De muſcis itaque formicae victoriam reportarunt. Solus reſtat Siccaboronus, qui tanquam Rodomontes ſe defendere tentat.

(3) *De paſſu in paſſu.* Ita de Rodomonte Areoſt. Cant. 18. St. 22.

Qual per le ſelve Nomadi, o Maſſile
Cacciata và la generoſa belva,
Che ancor fuggendo moſtra il cor gentile,
E minaccioſa, e lenta ſi rinſelva:
Tal Rodomonte in neſſun atto vile
Di ſtrana circondato, e fiera ſelva
D' aſte, di ſpade, e di volanti dardi
Si tira al fiume a paſſi lunghi, e tardi.

Saepe ſotteratur paliis, at fortiter exit;
Atque (1) bojentata ſaepe pilatur aqua.
Denique molaris ſumma de turre Lupinus
Caſcat, et horribili fertur ad ima tono.
Qui ſuper elmettum ſchiazzavit Siccaboronem,
Vitaque cum gemitu ſub Phlegetonta fugit.

(1) *Atque bojentata*. Ferventis aquae aſperſione nihil teritur. Sed quis molaris lupini ictui valeat reſiſtere? Et eques Siccaboronus, et equus Scarabeus tam ingenti ictu comprimuntur. *Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub umbras.*

EXPLICIUNT MOSCHEARUM

MERLINI COCAII

LIBRI TRES.

Digitized by Google

MERLINI COCAII
POETAE MANTUANI
EPIGRAMMATUM LIBER

I.
De Primavera.

Multicoloritam veſtit jam terra gonellam,
Bellaque jam flores dat pradarìa novos.
Montagnae rident, boſcamina virda fiuntur,
Omnis compagnum cercat oſella ſuum.
Frigida per caldas rampat luſerta murajas,
Et bona florigeros (1) pecchia ſachezzat agros.
Exit graniferas formica (2) facenta maſones,
Ranaque (3) domandat, quo peregrinus eat.
Paſtorella ſuum cantat (4) damatina moroſum,
Cui texit variis ſerta galanta roſis.

II.
De Aeſtate.

Caldus (5) afogatum jam ſchiappat Apollo terenum,
Cunctaque (6) bojento broſtolat arva foco.
Vult, eat (7) adaggium pigris caretta cavallis,
Ipſaque ſtraccatur dextra tirando briam.
Omnia maturis ita flavent rura biavis,
Ut jam polledris fraina negatur equis:
Cantat ſupra palum, crepatque canendo Cicala,

Stigat

(1) *Pecchia.* Apis. Etiam Etruſce dicitur.
(2) *Facenta.* Sapiens, prudens.
(3) *Ranaque domandat:* Videlicet crocitans ait: *qua qua.*
(4) *Damatina.* Summo mane.
(5) *Caldus afogatum.* Phoebus ardenti calore ſolum findit.
(6) *Bojento.* Ardenti aeſtu aduris arva.
(7) *Vult, eat adaggium:* Poetice dictum. Quia aeſtivo tempore dies longiores habemus, fingit Poeta, Solem equorum paſſum cohibere, et lentius procedere.

Digitized by Google

Stigat maſtinos Moſca tavana canes.
Arſus comportat Villanus apena camiſam,
Caneva Merlini ſemper aperta manet.

III.
De Autumno.

Ut cibet (1) Invernum mater natura famatum,
Multa magazenis ſtipat edenda ſuis.
Formichetta trahit ſegetum ad granaria ſomas,
Mellaque ceratis condit Apetta (2) caſis.
Stramina pro bobus mangianda bovarus adunat,
Idque facis pegoris bel (3) Pegorare tuis.
Rumor ab obſcuris cantinis maximus exit,
Dum cerchiant vino vaſa paranda novo.
Muſtolenta replet graſpis (4) fameja tinazzos,
Todeſchique canunt: ehu ohe trincher jo.

IV.
De Inverno.

Tornat hyperboreis jam Borra (6) gajoffus ab alpis,
Manticibus (7) sfoliat qui nemus omne ſuis.
Flumina deventant vitrum (8), campique biacca,
Brumaque candelas ſpargit ubique ſuas.
Cheta ſtat (9) in guſſo foribus Lumaca ſeratis:
Frigore jam moritur Moſca, Cigala fame.
Vecchiarella parat coſtae convivia rapae;

Nec

(1) *Ut cibet Invernum.* Lepide excogitatum. Ut natura pigram, et ſterilem hyemem paſcat, fructiferum Autumnum praemittit, qui opes hyeme erogandas congerit.

(2) *Apetta.* Apicula.

(3) *Bel Pegorare.* Venuſte Paſtor.

(4) *Graſpis.* Racemis.

(6) *Borra gajoffus.* Sceleratus Boreas.

(7) *Manticibus.* Foliis. Senſus eſt: Qui veſte nemora ſpoliat.

(8) *Vitrum: Biacca.* Vitrum propter glaciem; *Biacca* h. e. ceruſſa propter pruinas.

(9) *Cheta ſtat in guſſo.* Climax in cortice clauſa continetur.

Digitized by Google

Nec pranſat, niſi ſit voda conocchia prius.
Pallidat inſomnes olioſa lucerna pedantos,
Tuque malenconica nocte ſtudente godis.

V.
Facete dictum.

Quare ſi quenquam chiamamus, dicimus: ola,
Et qui reſpondet conſonat ore: che la?
Si quis forte hujus cauſam vult ſcire facendae,
Dicam, ſi dicat hoc prius ille mihi.

VI.
De quodam paraſito.

Eſt poltronus homo, ſguataro (1) poltronior omni,
Bos plus vergognae, pluſque raſonis habet.
Trat ſine reſpecto turba praeſente corezzas,
Nec pingit guanzas ulla rubedo ſuas;
Semper enim fortum paret mangiaſſe (2) fenocchium,
Semper et ajorum (3) quinque, vel octo capos.
Saepe cativeria tamen hac uſatur, et arte,
Cum tuſcit retro, tuſcit et ante ſimul;
Ne quiſquam valeat crepitum ſentire ſcapatum,
Ac odor alterius pareat eſſe viae.
At tuſcis vocem bombardae vellet habere,
Tanto croccatur ſtricta corezza ſono.

VII.
De Benaco.

Quam bene diſpoſuit cunctis natura facendis,
Quam bene procedunt ordine cuncta ſuo!

Eſt

(1) *Sguataro*. Etruſce *guattero*, latine *mediaſtinus*. Qui coquo inſervit.

(2) *Fenocchium*. Feniculus.

(3) *Ajorum capos*. Allium videtur manducaſſe. Integrum allium nos dicimus *un cò d' al*, ut alibi adnotavimus.

Eſt lacus Italiae, qui nunc (1) de Garda vocatur,
  Quique procelloſis, ut mare, balzat aquis.
Non niſi bon piſces mangiantur ſemper ab illo,
  Sardenae (2), anguillae, carpio, tenca, trotae.
Sed quid palladio piſcis valet abſque liquore?
  Ex oleo piſces nonne padella (3) coquit?
Ergo per intornum ripae carigantur olivis,
  Datque vaſos ferri Breſſa propinqua ſui.
Naſcitur hic oleum, piſcis, piſcator, et ipſa
  Piſcibus aſſandis apta padella ſimul.

VIII.

De morte Tonelli.

Venerat ad mortem terzana febre Tonellus,
  Cui ſtabat praeſens mater, et una ſoror.
Affuit hic candela ſeſi (4) conſtata quatrino,
  Quam tenet in propria povera vecchia manu.
Dum bruſat (5), et culum jam jam focus ardet ad imum,
  Mater ait: fili, jam moriare precor;
Nam neque tu moreris, nec ego meſchinula filo,
  Et jam candelae culus aduſtus abit.

IX.

De Baldracco.

Baldraccus nunquam niſi de mangiamine penſat:
  Cum mangiat, ſatiam neſcit habere gulam.
Scit dare praeceptum galantiter omne coquinae,
  Namque lecatoria ſemper in arte ſtudet.
Sic ait: in (6) ſpeto roſtirier Oca debetur,

Plena-

(1) *De Garda*. Benacus. *Lago di Garda*.

(2) *Sardenae*. Sardae, anguillae, Cyprini, Tincae, Salares. Sunt omnes piſces, qui praecipue in Benaco optimi ſaporis inveniuntur.

(3) *Padella*. Sartagine friguntur.

(4) *Seſi*. Ex Sevo. *Di Sevo*.

(5) *Dum bruſat*. Dum candela accedit ad finem.

(6) *In ſpeto*. Veru nos dicimus *Spiedo*. Baldraccus docet ſic anſerem veru aſſari.

Digitized by Google

Plenaque ſint ſpetiis interiora bonis.
Quae dum arroſtitur, quae dum gyratur atornum,
Non ceſſet lardi ſerva butare brodum.
Haec eſt materies, atque ars, et forma coquendi,
Haec venit a noſtris regula docta ſcholis.

X.
Ad Brioſſum.

Quiſquis olympiacas poterit numerare (1) faſellas,
Vel maris in fundo ſabbia quanta latet,
Aut quiſquis fojas quanta fert (2) ſylva Bacani,
Aut quantas muſcas Puja bojenta parit,
Nempe tuas poterit numerare, Brioſſe, boſias,
Mentiris ſubito cum tua labra moves.
Miraculum reputo quando parlare quieſcis,
Qui neque de tacita nocte tacere potes.
Tyrrhenum potius biberet formica profundum,
Et ferret Zenovae piccola muſca ratem,
Quam tua veridicam ferat unquam lingua parolam
Nil niſi, cum parlas, bocca boſia tua eſt.
Dens tibi ſi caderet quoties mendacia profers,
Jam tua non poſſet pane ganaſſa frui.
Uno ſolo flatu dicis ſex mille boſias,
Poſt quas ſex alias mille ſpudare paras.

XI.
Ad Falchettum.

Legiadram (4) mea ſtalla tenet, Falchette, cavallam,
Quam quicunque videt percupit eſſe ſuam.

T t Stare

(1) *Faſellas*. Faculas, nempe ſidera.

(2) *Sylva Bacani*. Ingens ſylva in agro Brixienſi.

(3) *Leggiadram etc.* Quod ſibi acciderat, Poeta hic lepide narrat, quemadmodum nos in ejus Vita diximus.

Digitized by Google

Stare parangono (1) Gonellae nempe cavalli
  Poſſet, qui tantum pellis, et oſſa fuit.
Longior ipſius ſex eſt magra ſchena cavezzis,
  Cruſtas de marzo ſanguine ſemper habet;
Quas polmoncellos vocat ars Merſcaltica cruſtas,
  Quas de (2) pellibovo ſella vodata facit.
An ſit mula quidem dubitas, an ſitve cavalla,
  Orecchias longas tres habet illa pedes.
Zardarum dicunt duplex genus eſſe, quod omne
  Poſſidet, in pedibus prima venire ſolet.
Altera quando cavat ſibi fraenum, meque pedeſtrum
  Linquens calcagnis pagat eundo viam.
Curſito poſt illam, clamo: ſta beſtia, ſta ſta,
  Fert mea baſtonem dextra, ſiniſtra briam.
Sed potius muro tunc poſſem dicere: ſta ſta,
  Non audit, pateat grandis orecchia licet.
Dum curro, per mille cavas, (3) per mille zapellos
  Caſco, nam laqueat ſperon uterque pedes.
Quando cavalco illam (4) mihi paret habere morenas,
  Et (5) bogas pedibus Rozza ribalda gerit.
Quum me ſcavalcat morſo fugit inde cavato,
  Turcheſcos etenim vincere poſſet equos.
Et quamvis oculo nihil uno cernat, et altro
  Pochinum, nunquam decidit illa tamen.
Decidit illa nihil quando ſine pondere ſcappat,
  Sed portans aliquem (6) tota ſtravacca ruit,
Si quis vult annos, vel tempus ſcire, poledra eſt,

Sex

(1) *Gonellae*. Quum equum infirmum, et malis plenum nos volumus per jocum ſignificare, dicimus: *il caval del Gonella*.

(2) *Quas de pellibovo*. Ephippium antiquum, quod mollibus fulcris caret, et ligno equorum tergus premit, et excoriat.

(3) *Per mille zapellos*. Per mille offendicula, quae ambulationem laborioſam, et difficilem reddunt.

(4) *Mihi paret habere morenas*. Nam paſſu inequali me vehementer concutit.

(5) *Et bogas*. Compedes habere videtur, tam lente procedit.

(6) *Tota ſtravacca*. Ceſpitat ſingulis paſſibus, et cadit.

Sex habet haec annos, ſex quoque Baila dedit.
Ni credat, videat ſignalia clara ganaſſae,
  Limaſti dentes bis, Mogarine, ſuos.
Incaſtellata eſt, non mancat rogna, ſpinellae.
  Denique quicquid habet digna cavalla boni.
Digna cavalla boni quod habet (pro paſcere dico
  Moſcones) dubitet nemo, quod ipſa tenet.
Ergo comprandi ſi cui foret ullula voja,
  Hanc emat, et faciat, ſicut uſanza, provam.
Eſt aliud, quod ſit juvenis, ſignale galantum,
  Vermibus haec alios ſemper amorbat equos.
Non patitur vermes ſenior, ſed parvulus infans,
  Quapropter venas ungeo ſoepe ſuas.
Utilitas erit haec compranti, ſola valebit
  Ledamo (1) campos imboazare ſuos.

XII.

Ad Baldraccum.

Te naſcente Dei naſum, Baldracche, tuſarunt,
  Juppiter in colera ſic ait: Oybo quid eſt?
Quae latrina ſapit? quae faex amorbat Olympum?
  Qua penetrat noſtros parte carogna polos?
Reſpondere Dei, ventrem natura foravit,
  Et qua ſorbiret pezza niuna fuit.
Pezzat niuna fuit, qua naſum retro netaret;
  Quam bellus noſtro tempore ſtronzus olet!

XIII.

Ad Boccalum.

Vidimus, et provae ſi fas eſt credere, provo,
  Nulla proculdubio (2) peſtis amazzat Ocam.

Tt 2 Noſcere

(1) *Ledamo.* Fimo. Nos dicimus *Lettame*. Etruſce *Concime*.

(2) *Peſtis etc.* Morbus nullus anſerem occidit, quia mane bibit, et ſi mane bibit, antea manducavit.

Noſcere vin quare non Phoebus apena cavallos
Spronat Orizonto, protinus illa bibit.
Non igitur mirum, (1) tibi ſi palearia pendent,
Cui nunquam panzam trovat Apollo vodam.

XIV.

Ad Baldum.

Mittimus in gabia pulchram tibi Balde gazolam:
Quam (2) ceu Cornacchias das mihi, dono tibi:
Dono tibi gazam de tali ſorte, quod ipſam
Pentibis cameris intro tuliſſe tuis.
Iſtam non unquam ſperes audire canentem,
Ni fuerit ſuppis imbriagata bonis.
Crede mihi nunquam cantat ſine robore ſuppae,
Et quando cantat, nil niſi (3) *che che* facit.
Interdum tamen illa licet pochiſſime ſecum
Gorghezzat, dicens: (4) Vacca to, pola, puta,
Attamen irrides poveri munuſcula vatis,
Irrides? dat quod pauper amicus habet.
Non tamen eſt hominis, mi Balde, temnenda povertas;
Namque povertatem Philoſophia ſequit.
Non vult ſcarlatum, granam, finumque velut um,
Sed (5) ſua ſtrazzolas undique veſta cagat.
Pauper, et ignuda eſt, ſicut Plato firmiter inquit,
Subque repezzatis pratticat illa togis.
Ergo, quod poverus ſic ſim, ne Balde caleſſa,
Paupertas (6) ſavium nam facit, atque ladrum.

De

(1) *Tibi ſi palearia.* Si capilli tibi ſunt cani, et duri inſtar palearum. Dici debet Boccalum hunc in optima ſenectute vixiſſe, et edacem fuiſſe, et bibacem.

(2) *Quam ceu cornacchias.* Cornices a Baldo Poeta dono acceperat, cui ipſe, ut vicem rependat, dono mittit Picam, cujus laudes deſcribit.

(3) *Che che.* Solitus picae cantus.

(4) *Vacca to.* Voces Picae humanam loquelam affectantis familiares.

(5) *Sed ſua ſtrazzolas.* Veſtis, cui fragmina cadunt.

(6) *Paupertas ſavium etc.* Utrumque effectum producit Pauperies.

XV.

De Cingare facetia.

Squaſſabat quondam pelagi fortuna ſchirazzum (1),
  Qui de ſalata carne pienus erat.
Frangitur arbor, aquas ſorbet ſfondata carina,
  Et plorans coeli quiſque domandat opem.
Cingar ſe miſit tantum roſegare mezenos,
  Ac ſi non eſſet tunc prigolandus aquis.
Scridatur, quare mangiet, nec donet ajuttum,
  Reſpondet: quia ſum ſat bibiturus edo.

XVI.

In mortem (2) *Prè Jacopini.*

Chieſa (3) Petri, falſo quae ſub paſtore cridabat,
  Oy mihi quam longo tempore panza dolet,
Jam guarrita canit dicens: procul ite Cirotti,
  Implaſtri, piſolae, Cryſteriique ſimul.
En tandem moruit poverorum boja ſuorum,
  Agnaque mazzato ſaltat alegra Lupo.
Ille Lupus, dico, pegorae qui veſte copertus,
  Non ultra falſo proferet ore, be be.

XVII.

De Gobbo Tognazzo.

Sturbavit dudum noſtras maravilia mentes,
  Cur in te Gobbi fallit uſanza viri.
Sguerzos, et zottos, gobboſque cavere monemur;
  Maxime quod Gobbus non bonus eſſe poteſt.

Gobbus

(1) *Schirazzum. Piccola nave.*

(2) *In mortem.* Presbiter Jacopinus, de cujus vita tot crimina, et voracitates deſcripſit in Macaronicis, etiam in morte a Poeta non omittitur et laudes ejus complentur.

(3) *Petri falſo.* Sub inique aſtore, qui Petri vices male gere'

C A R M I N A

Ex Ollandico exemplari expunɛta hic in unum colleɛta Leɛtorum oculis ſubjiciuntur deſignatis locis, in quibus ommiſsa ſunt.

Macar. 13. *p.* 8. *v.* 21. NUnc vult, nunc non vult ſoja legerior omni,
Centipedi ſimilis ragno.
Macar. 14. *p.* 21. *v* 1. Poſtquam tres horas dulci cubuere quieti,
Atque ſoporifero ſatiarunt membra repoſo.
p. 31. *v.* 20. Sed quia menſa Jovis plus bramat ferre vivandas
Avantazatas his quas plebs caetera mangiat,
Haec ſguattari documenta piant, Gambone docente,
Alter formazzi freſchi, leviterque gratati
Binas accumulat libras, biſſenaque ſecum
Ova sbattuta premit, quae vix gallina cacarat,
Finarumque duas ſpecierum praeparat onzas,
Poſt haec zaffrani mediam, lardique recentis
Menſurat libram, largus capit iſta cadinus.
Inde duos coɛtos extra caldare capones
Eligit et polpas divellit ab oſſibus omnes,
Oſſa governantur, ſed carnes optime piſtat.
Cum petreſemolo, vel menta, vel mazurana,
Donec cum variis piſtatio morbida rebus,
Devenit atque color diverſus contrahit unum,
Oſſa dein recipit, quae macco volvit in ipſo,
Cumque radicella porci facit arte tomaclas,
Quas aliquantillum cum lardo frixat aprino,
Inde bianchezzam legit ovi (Mantua chiaram
Hanc vocat) atque crocum, ſpecies, ſugumque naranci,
Omnia cum brodio facit iſta bulire caponum;
E quibus et capiunt, et fundunt oſſa ſaporem
Quae mox ad tavolam mittuntur ſupra taeros
Et delicatas facit hoc brottamine ſuppas.
Alter ſemicoques ſguattarus capit oɛto polaſtros
Quos diſmembratos pingui bene frixat in unɛto
Alt ubi cum zuccat, ſpeciebus, aquave roſata,
Et modico agreſti ſpolverizaverat illos,
Tres maſinatarum libras piat avolanarum,
Gingiberis mediam et zuccar, quibus addidit onzam.
Iſta parum buliunt modico ſociante botiro,
Pollaſtroſque fovet ſecum de more guacetti,
Qui quoque ſic poſſunt condiri corpore ſodo.

Alter

Digitized by Google

Alter odoriferas piſtillo ſmazzolat herbas,
Formazzumque ſimul freſcum miſturat, et ova,
Piſtumenque facit dulcem jungendo canellam,
Lacteque manduleo coitum diſtemperat iſtum,
Trans pellem deinceps implet carnemque polaſtros
Qui calida lixantur aqua buliente lavezo,
Ipſa finatantum piſtumina dura fiantur,
Poſtque boimentum ſpeto ficcantur acuto,
Et juxta braſas lardo ſguazzante coquuntur.
Alter cervellas ubi coxit honeſte vedelli,
Separat ovorum de chiaris roſſola tota,
Quae cum pignolis, paſſaque incorporat uva.
Poſtea ſtamegnam facit haec tranſire per unam,
Inque pignatellam graſſo brottamine plenam
Lixat abelaſium, ne vadant cuncta brodetto.
Si cupit hanc epulam dulcem, dat zuccara ſecum,
Si garbam, garbae ſuccum diſtillat agreſtis.
Alter arottitum fegatum cum radicella
De ſpeto ducit ſimul, ac in fruſtra minuzzat,
Inque lavezettum cum zuccar, aquaque roſarum,
Atque Naranzorum muſto, ſpeciiſque guacettat.
Alter adhuc lixat vel ſex vel octo polaſtros,
Inque duos quartos per mezum dividit omnes.
Quos teggetta coquit ſleguati comoda lardi,
Poſt haec acetoſum vinum, tollitque marinas.
Uvas, agreſtum, et gialdum graſſedine brodum,
Atque remordacem ſguſſat, ſpartitque cipollam,
Bojentâ conſumit aquâ, totamque diſaſprat,
Quam, ſimul et reliquas res in mortaria piſtat.
Mox frixat junctis ſpeciis, pluráque galangâ,
Sic et acetoſo modicum venit eſca brodetto.
Sed piſtinacas alter brovat, inde farinat
Ac oleo frixat, ſed aquâ mox dextriter, atque
Concoquit agreſto, ſpetiis et gingere junctis.
Alter Criſpinos, graſſum brottamen, et herbas
Summit odoriferas, lixat, paſſatque per unam
Stamegnam, redditque foco, quibus addit et ovos
Optime sbattutos, et agreſti granula crudi,
Uviculam paſſam, zaffranum, ginger acutum.
Alter lixatos trat de caldare capones,
Quos parat in terrae lato cum ventre piattum,
Fundit aquam roſeam, mox zuccar abunde tridatum
Deſuper imponit caricum braſamine teſtum.
Iſta coſinandi pulcherrima foza capones.
Alter poma capit, diſcorticat intus et extra,
Mollit

Digitized by Google

Mollit aquâ, rammique ſcolat cum vaſe forati,
Quae mox ut brodio roſſis quoque meſcolat ovi,
Cumque bonis ſpeciis fit digna maneſtra Milano.
   Alter lampredas toltas fonte comaſco
Frixat, et inde capit mollamen panis aduſti,
Manduleaſque, nuces moſcatas, ac avelanas,
Gingiber, et longum pever, forteſque garoflos,
Paſſiculas uvas, zaffranum, denique paulum
De gardamomo, cinamomum, ſive canellam,
Omnia cum blanco, maſinatus, diſtemprat aceto,
Lampredasque ſuper prius igne boita reſpergit.
   Alter ſmenuſſat Ravas in mille bocones.
Inde boire facit, paſſatque foramina Rammi,
Piſtat, et in bronzum lixat cum lacte recenti,
Ova sbatuta quibus, zaffranum, zuccar, et altras
Adjungit ſpecies, per quas bona quaeque fiuntur.
   Alter caprettum crudum tajando minutum
Deſuper agreſtum guaſſat, lardumque, canellam:
Paſtellumque facit, quem poſtquam coxerit, ova
Cum brodio vel aquâ roſcâ sbattuta ſuperdat.
   Alter cervinam carnem coquit, inde ſtrinatum
Cum cruſta panem in forti demergit aceto.
Poſt haec Formazzi gratat inſtar quinque cepollas,
Smenuzzat carnem, lardo quam roſtit in albo,
Figatumque ſuum coctum cum pane moiato
Meſcolat, et maſinat, nec non diſtemprat aceto,
Mel addit, ſpecieſque bonas, traditque boiendum,
Hancve zelatiam caldam frigeſcere laſſat.
   Alter gambaricum mirâ facit arte ſaporem,
Gambara diſguſſat, quibus ante cavaverat ova,
Piſtat aquam ſtillans colat, inde capitque bonherbam,
Roſſolaque ovorum, panis mollamen, et iſta
Conterit, agreſta quae mollit, aquâque puſillâ.
Poſt haec aceto ſat forti ſpeciebus, et ova
Quae prius abſtulerat guacettum ficcat in ipſum.
   Alter mandulibus flores immiſcet aneti,
Gingiber, atque nuces muſcatas, zuccar, et iſta
Piſtillo maſinat, nec acetum ſpargere ceſſat,
Supra caſtronis carnes: Haec optima broda eſt.
   Alter at anguillas vel tencas maxime graſſas
Lixat, et expolpat, quas in mortaria ſmiccat
Cum petreſemolo, datilis, uvâque marinâ,
Dulcibus et ſpeciis, oleo, tortamque per illos
Condit, nulla quibus carnem mangiare voluntas.
   Alter quin etiam fungos in fruſtra minutos

Frixat aquâ et lardo freſco, quos inde cavatos
E pignatello, Formazzum miſcet, et ova,
Zaffranum, ſpecies, quibus optima torta creatur.
Alter acerboſas marraſcas abſque medullis
Piſtatas paſſat ſtamegnam, caſeus; et lac
Additur, ova, bonae ſpecies, cum zuccare fino,
Tettaque ſmiccatur juvenis bene cocta vitellae,
Non ſparagnat aquam roſeam, freſcumque botirum
Torta fit, ovorum chiarae ſint cruſta dabaſſum,
At ſuper effundit pignolos, atque canellam.
Sed quid ego longis pario faſtidia verbis?
Illic divinum facitur ſolummodo Nectar.
Multi bugiardi dicunt hoc eſſe bevandam.
Id nego, ſed cibus eſt quo morti ſurgere poſſent.
Gambonique coco, ſguataro qui praeſidet omni
Hoc datur officium componere Nectaris eſcam.
Gambo caponazzos largos in tergore gialdos,
Accipit, et porci panzam prius optime coctam,
Ginger et integrum, ſpecies, freſcumque caſettum,
Mox petreſemolum, Mentam, calidoſque garoflos,
Poſtea diſmembrat medicoctos ante capones,
Frixat, et inſpergit ſpecies, capit inde noſettas
Manduleas quas non tellus, ſed fecit olympus,
His quoque frixat, aquam modicam jungendo, polaſtros,
Dumque id fervet opus, medias quas diximus ante
Aſſummit ſpecies, his ſalvia, mentaque juncta eſt,
Piſtumen fabricat, tortellos inde refrictos
Inter Delecum, quem pezza tenella ſcolarat,
Spolvificatque ſuper ſpecies dulces et acerbas.
Poſt haec exoſſat datiles, et gignere volvit
Cumque ſminuzzato cinnamomo, cumque garoflis
Inde locat ſpecies, raſiolos ipſaque cocta
Fruſtra caponorom, datiles, uvamque marinam,
Pignolos mundos, in unam cuncta padellam,
Fecerat in fundo cruſtam, mediam quoque jungit,
Quas ſuper apponit praedictas quasque facendas
Mox aliam cruſtam ſuperaddit zuccare plenam
Torret abelaſium teſti ſcaldante coperto,
Atque frequenter aquis bagnatur cruſtra roſatis
Dicitur hoc Nectar, ſatis eſt narraſſe coquinam.
Mac.15.p.56.v.23. En ſperata nihil procul inſula magna videtur;
Quae viret, et fagis, et pinis, atque cypreſſis;
Hac viſâ incipiunt laeti cantare barones,
Juſſerat huc ſubito Baldus torquere timonem,
Ad littusque facit verſam inculare galeam,

Ancho-

Digitized by Google

Anchoreus rampinus aquas gettatur ad imas,
Omnes armati ſaltarunt extra galeam,
Tangere gaudet humum Cingar, navemque biaſmat,
Saltat, et ut Baldo ridens ſcrizzare comenzat,
Introeunt boſcos ſi qua mangianda catarent.
Ecce duas capras binis ſeguitanribus haedis
Aſpexêre procul, Falchettus Cingare licto
Se citat ad curſum, pedibuſque volutat arenam,
Inque tribus ſaltis caprettos arripit ambos,
Nec ſtetit indarnum per collum ſtrangulat illos.
Inde capras ſequitur, tantum tamen abſtulit unam,
Cingar eos tollit, quo ſcortigando picarat.
Baldus cum ſpadâ tajavit ab arbore truncum,
Quem bene sbrocavit foliis, ac fecit aguzzum.
Moſchinus truncum caprettos ficcat in illum.
Sed Leonardus habet filices, quas chioccat, et auget
Ingentes flammas dum plurima ligna butabat.
Cingar it ad navem, tulit inſtrumenta coquinae,
Smenuzzat trippas bene lotas, inque pignatam
Cum ſale, atque oleo poſuit faciendo meneſtram.
Moſchinus volgit ſpetum, jam fumat aroſtus,
Supra quem Baldus collantia larda butabat.
Quaſdam frondoſas Leonardus praeparat umbras,
Sub quas debebant ſocii mangiare caprettos.
Denique jam omnes cocto refreſcantur aroſto,
Cingaris incoepit ſubito maſenare molinus,
Jam mediam capram tumefacto ventre vorarat.
Baldus nil parlat, rapido ſed dente fracaſtat,
Datque bonos charo Leonardo ſaepe bocones,
Moſchinus frangit nettum laſſando taerum,
Qui niſi biſcottos tres menſes ederat ante.
Quiſque ſuum ſaturat caprina carne magonem,
Nec ponunt mentem quod ſunt niſi quatuor illic
Non Falchettus adeſt, qui capram perſequit altram.
Mac.16.p.65.v.23. Deh moderare fugam, deh noſtram cerne figuram
Non meret id facies, aetas juvenilis, amorque.
Mac.16.p.70.v.18. Expectat Baldus tres horas forſitan illos,
Sed quia non veniunt groſſo targone recepto
Ingreditur boſcum, Moſchinus manſerat illic
Ad guardam fuſtae, tandem proſtratus arena
Se dedit in praedam ſomno, ronſareque coepit.
Mac.16.p.73.v.32. Inde capanellam Muſelinae denique venit.
Mac.16.p.78.v.5 Quanta pudicitiae laus eſt, nunc morte probatum:
Virgo Leonardus, Muſelinam ſpernit, obitque.
Haec metra Serraſſo tranſcripta fuiſſe putatur.

V v 2 Jam.

Jam jam nil dubitat, jam jam cognoſcit aperte.
Mac.16.*p*.81.*v*.1. Alloquitur dicens, mortalis, Balde, Lonardus
Non erat?
Mac.17.*p*.90.*v* 30. Alter erat guerris nil deditus, atque batais,
Immo Fiamengus citharam colit, atque camoenas,
Qui poterat ſuperare canens Amphiona vatem.
Hujus progenies magno devenit ab Orpheu
Cui Giubertus erat nomen, gentilis, honeſtus,
Pacificus, mitis, prudens, affabilis, aequus,
Tam bene cantabat, quod boſcos, ſaxa, feraſque,
Ad ſonitum Cithare juncta cum voce trahebat,
Non tamen evaſit Muſelinae verſibus artem,
Muſica victa fuit, magia ſunt utraque carmen.
Mac.17.*p*.91.*v*.11. Ultimus alter erat tantum parlando facetus,
Quod cogiſſet enim riſu molleſcere cautes,
Riſiſſentque aſini buffonizante Boccalo
Nomen erat nam tale ſibi, de ſtirpe Botazzi,
Hos omnes ſolita Cingar ſuſcepit uſanza,
Improviſa ſimul, quos fradelanza ligarat.
Mac.17. *p*.95. *v*.5. Credite quid coelum, quid tellus praebeat, et quid
Tartarus agnovi.
Mac.17.*p*.97.*v*.5. Hactenus arbitrio preſens ſtetit inſula noſtro,
Inſula, quae ſummo fundatur tergore cethe
Haud naturali, magico, ſed carmine, cauſam
Hanc etenim perverſa Deo Muſelina ferente
Compoſuit; ſed nunc poena pro crimine ſolvet.
Jam paradiſiacos ad Cives ſcando, valete.
Sic dicens junctis palmis, ac poplite flexo,
Tradidit extremas coram plorantibus auras
Mac.19.*p*.130.*v* 26. Incago Marti, Phoebo, Bacchoque, Jovique,
Retroque Mercurium, Lunam, Veneremque petezo,
Et mihi rincreſit non ſcribere poſſe corezam
In veſtrum, quoniam deſpregum grande volumen
Dictarem plenum de veſcis, atque corezis.
Non Dii, ſed potius vos eſtis nempe Diabli.
O ſine cervello populus, qui ſtultus adorat,
Vos autem bechones ravaioſos, aut roſianos,
Aut imbriagos, corruptoreſque ſororum.
Nonne Venus meretrix fratrum? Junoque gajoffi
Nonne Jovis ſoror eſt et conjux? nonne puellas
Juppiter innumeras ſforzavit? ſed tamen ille
Princeps cunctorum dictus fuit eſſe Deorum,
Ecce tibi ficcas facio, digitiſque minazzo,
Cancar te mangiet, fratres, matremque patremque,
Impleſtis mundum variis erroribus omnem,

Atque

Digitized by Google

Atque Dei magni ſanctum rapuiſtis honorem.
Dic mihi merdipotens, o Juppiter, ut quid ab omni
Gentilium vulgu, totius factor Olympi
Eſſe putabaris, cum ſit quod adulter, iniquus,
Quod ſtuprator eras caſtarum boia ſororum?
Tajaſti patri genitivas, peſſime, ballas,
Ut tibi germanum faceret non amplius ullum,
Stupraſtique tuam poſt haec, manigolde, ſorellam,
Sforzaſti Alcmenam, quando nox una trigiornos
Perfecit, grandem propter fabricare gigantem,
Qui ſuſtentaret te Regem totius orbis.
Qui ſtans in cunis infans occideret angues.
Qui Nemeae vaſtâ premeret virtute Leonem,
Qui quoque dentigerum cum mazzâ ſterneret aprum,
Qui Cervam doras cornas mutilaret habentem,
Qui ſtymphallicolas arcu ſaetaret Oſellas.
Qui deſcornaret longo certamine taurum,
Qui poſſet ladrum vaccarum caedere Cacum,
Qui quoque Gerionem ſuperaret fulgure natum,
Qui vel Centauros deleret ſemicavallos,.
Quive daret faturum Buſirim ſanguine morti,
Qui deſpomaret ſylvam cuſtode Dragono,
Qui tereret noſtra paſcentem carne cavallos, (zum,
Qui tripliteſticanum traheret de Acheronte cagnaz-
Qui procul Antaeum ſuſpenſum matre fogaret,
Qui ſepticapitam luctans extinguerer Hydram,
Qui de Tartareis Alceſtem velleret umbris,
Qui tandem ferret conſtanti vertice mundum;
Attamen hunc ſolo ſtravit muliercula ſguardo,
Ac in guarnello fecit filare gazanum.
Tu quaſcunque tuis oculis gajoffe placerent
Seu conſanguineas, ſeu non, ſine jure puellas
Turpabas, faciens aſinaliter omnia ſecum;
Ergo de coelo tibi poſſis rumpere collum,
Poſtquam ſic nobis crudelia fata miniſtras,
Ætheris ignitas devolvat machina flammas,
Et ſint de nigro montagnae ſulphure factae.
Et nubes oleo gravidae ſolvantur ab Auſtro,
Pegola ſit Pelagus, ſit quaelibet inſula charta,
Sint nemora et ſylvae reſinaque, ceraque, pixque &c.
Mac.20.p.130.v.28. Donec ad flumen Rabicas venêre profundum,
Quod fluit e vaſtis montagnis nomine zammis,
Ad Mare praecipitans per arabbica climata rurſum.
Mirigeros Colles aſcendunt calmas, et almas;
Tranſactiſque iſtis calcant regnamina Sabbar,

Donec

Digitized by Google

Donec arivarunt ad Perſi littora Ponti,
Varcarunt flumen Pion, patet Indica tellus,
Ad dextram linquunt Arbum, quod flumen inundat
Contradas Arabum, tres montes inde trapaſſant,
Quorum praecipuus Calabatras altius exrat.
Non intrant ſtrictum Tubrii, quem perfluit Indum
Æquor, et ille duos centum per ſtricta mearos
Littora durat, atque donec facit Æquora groſſae,
Quae Babilonis agros, et regna Ægiptia guazzant.
Baldus habet vojam Tubrii tranſcendere Golfum,
Quo tam famoſum poſſit Babilona videre,
Maxime quem quondam proles Nembrotta Torazzum
Fecerat, ut Coelum aquiſtaret tempore vecchio,
Cingar ait, non ſic quaeremus Balde Fracaſſum,
Qui verſus Libiae partes, Aphricaeque caminat.
Cingaris eloquium laudant, Libiamque ſubintrant,
Aſpera poſt humeros deponunt arva ranocchiae,
Diſcopruntque lacum Merriddae, ſtagnaque Giblich,
Conſcendunt culmen Gramii, laſſantque Moream,
Paſtores varios retrovant, Armenta, Gregemque,
Tu penſare potes ſi ventrem paſcere nolunt.
Mox in deſertum per giornos quinque cavalcant,
In quo vallis aquae mortae foetebat, et angues,
Aſpides, et colubres generat, tumidoſque dragones,
Iſta travarcatur ſpadarum tellus ajutto,
Denique ſcandentes montem, diſtenditur ecce
Planicies Libici Pelagi, tunc Cingar amicis
Extendens digitum borealia Climata monſtrat.
Illac, dicebat, illac Europa galanra eſt,
Illac Italiae paradiſus, Graecia, Spagna,
Illac Siciliae tellus quam circuit Æquor,
Illac Alemagnae, rum Franciae littora ſedent,
Illac Sardegnae partes, et Corſica Tellus,
Haec inter Zephirum, Boreamque Europa repoſat,
Vera dei cultrix, et Chriſti legis amatrix.
Hoc mare, quod vobis oſtendo, dividit Afros
Gentibus Europa, quamvis Europa paranda
Grandezzâ non eſt Aphricae, ter Aphrica major,
Sed piperis granum plus eſt quam ſtronzus aſelli:
Sic dicens callant in vallem, poſtea ſilvas
Per medias paſſant, animalia mulra trudicant
Montagnam tandem retrovant, quae culmen acutum
Ficcat in aethereas nubes, er ſciſſa patebat,
Illic horrendam procul inſpexêre Cavernam,
Namque erat obſcuris Montagna buſata latebris.

Fal.

Falchettus novit veſtigia facta Fracaſſo,
Terribiles quoniam monſtrabat arena pedattas.
Omnes gaudenter ſtatuunt ſeguitare Fracaſſum,
Baldus ſmontat Equum pariter Lironus, at ipſe
Manſit equeſter enim, Baldo mandante, Rubinus
Cingar aſinaſter reliquis derderior, inquit.
Mac.20.p.140.v.3. Cantus Italicos, Franceſos, atque Spagnolos
Cantabant, nam ſic facientes tempora paſſant.
Sunt tamen inſani quidam, vel corde ferini,
Haud homines etenim, ſed eos apello boazzos,
Invidiâ morſi praeſummunt carpere Divam
Muſicen, angelici recolit quam turma Theatri.
Dicunt Ballordi quod Muſica tempora perdit,
Pluſque Tyranniam preciant, quam voce, ſimulque
Corde Creatorem noſtrum laudare canendo.
Eſt inſanus homo dignus baſtone repelli
Ut canis, aut Aſinus, poltronus, beſtia, panem
Qui fruſtra comedit, magis eſt, mihi credite, ſtercus,
Cujus non capiat liquefactum Muſica pectus,
Muſica continuo verſatur in ore Deorum,
Muſica circumfert concordi cardine coelos,
Muſica, flante Deo, noſtros compaginat artus.
Cur Antiphonas, vel pſalmos, cantica noſtri
Compoſuêre Patres? cur diva Eccleſia libros
Continet inſcriptos Reſponſis, verſibus, hymnis,
Kyrieleyſonis, Introitibus, ac Aleluis?
Ite genus pecudum, Pacchiones, ite canaja,
Vos quicunque putri laceratis Muſicen ore.
O ventura bonis felicia ſecla diebus,
Florida monſtrabit cum Muſica ſacra Leonis
Sub ſpe Pontificis quantum ſit grata Tonanti;
Naſcere Phoebi decus, o Joſquine, ſenatus,
Naſcere qui primos in hac arte merebis honores.
O felix Bido, Carpentras, Silvaque, Broier,
Voſque Leoninae cantorum ſquadra capellae,
Joſquini quoniam cantus frivolabitis illos,
Quos Deus auſcultans coelum monſtrabit apertum.
Miſſa ſuper voces Muſorum, laſſaque fami,
Miſſa ſuper ſextum, Fortunam, miſſaque muſquae,
Miſſaque de Domina, ſine nomine, Duxque Ferarae
Partibus in ſenis cantabitur illa Beata,
Huc me ſidereo, ſe conge, Praeter, et illud
Compoſitum Miſerere Duca rogitante Ferarae.
Naſcere Phoebeae laus ergo prima cohortis,
O Joſquine, Deo gratiſſime, naſcere mundo
Com-

Compoſiture diu; quem clamet Muſica patrem,
Magnus adorabit tua tunc veſtigia Brumel,
Jannus motonus, Petrus de robore Feſta,
Conſtans, Joſquinus qui ſoepe putabitur eſſe.
Tuque pater Franchine novas componere normas
Incipe, et antiquas remove ſquallore ſepultas.
Mac. 21. *p.* 168. *v.* 9. Non in ſolo pane vivat homo, caro carnem
Accuſativo facit.
Mac. 21. *p.* 182 *v.* 24. Eſt ubi (me miſerum) mea filia cara? quis illam
Ladrazzus rapuit?
Sic dicens vecchius mendax diſparet ut umbra.
Contremuêre pedes Baldi, ſteteruntque capilli,
Multaque contraxit faciem maravilia criſpam,
Quando repentinâ ſe voltâ repperit illic
Solum ſolettum neque coram vidit amicos.
Quid faciat, vel quo flectat veſtigia, neſcit.
Mente Deum vocitat, Serraſſum voce gemendo.
Denique Gulfoream ſatius putat eſſe Maſonem
Vadere, ſmaritos ubi forte catabit amicos.
Non vix andatu compleverat octo Cavezzos
Pizza Cappellettus procul obvius ecce ruebat,
Nam ſuper amblantem ſtradiotti more zanettum
Currit, et altivolam giaverinam ſuſtinet armo,
Baldus eum norat, vocat, heus, o, Pizza Capelle,
Angelus es nunquid Gabriel? da quaeſo novellas,
Eſt ubi Serraſſus noſtri ſpes una repoſi.
Pizza Capellettus reſpondet: nobilis Haeros
Salve, non procul eſt, qui nil niſi curat amicos.
Serraſſus pater, et lapidem tibi commodat iſtum,
(En cape) quem dicunt optalamium.
Is latet in lauri folium, quem nemine viſus
Ore feras, intraque lares ubi Gulfora godit,
Te rogat ut ſcarpes illi de corpore vitam.
Dixerat, et ſubitus campagnâ ſgombrat ab illa.

MACAR. XXII.

p. 195. Gulfora triſtiferam Vecchia referente novellam
Senſerat, armatum quia viderat illa Baronem,
Vana ſuperſtitio quem nulla movere valebat,
Et quod ſeptem homines mutarat in ore ferarum,
Reddere qui ſecum voluere libidinis actum,
Sed non ante ſuam poterat conducere ſedem,
Caſto namque animo fuit interrupta Baroni
Fraus ſua, nil fecit pulchras nudare mamillas,
Nil quoque blandiciis Venerem ſtimulantibus uti.
Ergo ſuam mandat ſubito concurrere guardam;
Fit

Fit gridor, armorum ſtrepitus, clangorque tubarum,
Don campana ſonans ſibi contrahit arma, viroſque,
Audiit hunc ſtrepitum Baldus, ſeguitate ſodales,
Dixit, et incontra Pallazzum dirrigit ormam.
Reſtant Serraſſus, Giubertus, Pizza, Rafellus,
Per quos impreſas alias explere biſognat.
En procul apparet maga Gulphora, fortiter urlat,
Ac ſuper auratam properat tirrata quadrigam,
Quam Nimphis plenae ſeguitabant octo caretae,
Non Imperatrix fuit hac pompoſior unquam.
Quattuor albentes Palefreni terga copertis
Arte recamatis ducunt manſuete quadrigam.
Fert Regina manu ſceptrum, rutilamque coronam,
Supra fulgentes trezzas diademate geſtat.
Praecurrunt centum famuli, centumque ſtaferi.
Quiſque ſuum brandum tenet e galone cadentem.
Longa ſequit ſeries, et corteſanica turma.
Innumeras Nimphas, huc illuc ludere cernis,
Non alios Divos, aliud nec numen adorant,
Praeterquam Smirnam, ſola haec dea creditur illis.
Baldus ut inſpexit, compagnos ſtare comandat,
Mox ait, o quales ars Nigromantica vires
Monſtrat habere, tamen ſunt, credite, cuncta bajanae,
Sed pulchram ſollam faciamus deprecor unam.
De meretrice iſta fingamus habere ſpaventum,
Stemus et attenti, quae nobis damna parantur.
Talia dum Baldus tacito ſermone ſuſurrat,
Hos procul illa videt, turbaraque clamitat, o là.
Cernitis humanam (quo tanta audacia?) gentem?
Qui praeſumpſerunt mea regna ſubire gajoffi?
Sic ait, et ſpazzat Trombettam, nomine dictum
Bertuzzum, rei qui vadat ſcire raſonem.
Ipſe galoppando cum tromba clangere coepit,
Venit et ad Comites, ad quos ſic ore loquutus.
O compagnones, quae phantaſia menavit
Iſtas in partes vos nil deitate ſeguros?
Tantane vos generis tenuit fiducia veſtri?
Maturate fugam, ſubitoque netate ſchiſones,
Sic vos baſtardi zaltrones, genſque pedocchis
Plena, Deae noſtrae veniſtis tangere limen?
Ad vos me mandat venerabilis illa Virago.
(Cingar ait tacitus, venerabilis illa putana)
Gulfora, quod terro ſpaciatis preſto caminum,
Aut ſcorozzatam pariter veniatis ad illam,
Poſt haec adoretis ſacroſanctas illius aras,
Vosque ſacrificium meritabitis eſſe beatum,

Humano quoniam placatur ſanguine Diva.
Preſto venite illi, quid ſtatis? preſto venite.
Baldus ait ſociis (quibus uno cignat ocello)
O sfortunati, quo non deſgratia vexit?
Cur quando noſtrae Genetrices parturierunt,
Non potius mundo tantos fecêre navones?
Haec Baldus parlans fingebat habere ſpaventum,
Mox ait, andemus ſanctum componere numen,
Omnes de riſâ tacito ſub pectore ſchioppant,
Exterius placidâ ſimulantes fronte dolorem
Trombettam rogant Smirnae lenire furorem;
Sed magis in colera gridat Trombetta ſuperbus,
Vos anchora eſtis pigri? ſpazzate caminum,
Quo dicto vix ſe tenuit fortiſſimus Hippol.
Sed penitus non vult mandatum rumpere Baldi.
Ergo cum baſſis teſtis andare comenzant,
Ac ſi poſt tergum manibus colloque ligatis
Deberent triplicis ligni montare ſchalinos.
Hos Trombetta ſuae Dominae praeſentat, et inquit,
Hi majeſtatis turparunt Atria veſtrae.
Gulphora contremuit corpus tam grande Fracaſſi,
Interpellat eum qui ſit, quo ſanguine natus.
Fracaſſus ſecum rodens in corde cathenam,
Reſpondit curvans laccam ſermone trementi,
Nomine Sturlonus dicor, ſum natus ab uno
Nomine Burdacho nato de ſtirpe gigantum,
Qui ſchazzare Jovem voluerunt de Paradiſo.
Gulphora plus tremuit talem ſentendo parolam;
Poſtea fatezzas Baldi, vultumque galantum
Mirabat, latoſque humeros, ſtrictumque fiancum,
Cui brancata quaſi ſub rete Cupidinis inquit,
Tu quoque, qui ſenſum te prodis habere ſuperbum.
Da prolem, nomenque tuum, genus atque tuorum.
Baldus reſpondet, Calicuttus nomine dicor,
Natus adulterio Monachae, Fratriſque Stopini.
Me conceperunt Geſiae devote ſub Ara;
Poſtea Plutoni de me fecêre ſigillum.
Sum devotus ei, donavi corpus, et almam,
Ergo meum regem, dominumque catare procazzo,
Me mare, me tellus, quanto magis aſtra refudant,
Si non eſſe Dei potero, volo, ſumque Diabli,
Has deſperati ſtupuit Regina parolas,
Mox qui ſint alii ſemper magis aſpra rimandat.
Cingar ait, poſtquam ſcire optas ô alta Majeſtas
Qui ſumus, et qualis noſtra eſt generatio, dicam,

Sum

Sum Scarpaeinus, ſcio repezzare zavattas,
Sed quia disfaciunt Dates, Tavoleria, Cartae,
Ac reliqui ludi poveros, mea cuncta zugavi,
Martellum, gucchias, Liſnam, ſparamenta, Didalum,
Formas, et ſçcchiam, ſpaghi quoque fila, Tacones;
Poſt haec ammiſi ludendo ſponte Cerebrum,
Quapropter ſtygias eo deſperatus ad oras.
At me ſub muclech, fecit Garaminga Ribagam
Nec bra convaluit, nec bru, nec zonzia Moſchae;
Hoc aenigma cupis diſſolvere? ſunde ſtrannudum.
Sum cui tres charites Coelo demiſit ab alto
Juppiter, ut redeat mea patria candida, quae nunc
Nigra fuit turpis, Ciſautti ſquallida morbo.
Sum qui ſquarzo Lupos cum dentibus, inque mene-
Illorum carnes comedo non absque Cuchiaro. (ſtram
Eſt mihi leno domi pater, eſt injuſta Noverca,
Eſt uxor meretrix, baſtardus filius unus.
Qui ſim ſcit coelum, quid ero ſcit filius heli,
Qui cum furcinulâ trat carnes extra lavezzum.
Qui ſis ſcit coelum? quid eris ſcit filius heli?
Deh cancar veniat robbantibus extra lavezzum,
Nuper ego veſtras o Gulfora magna coquinas
Intraram furtim invitatus odore camini.
Dumque ego ſemilatens ſtabam poſt limina portae,
Ecce virum (magis imo bovem volo dicere) graſſum
Inſpicio lecti ſub cavezzale latenter,
Condere Teſtonem coctum cum pelle vedelli.
Poſtea guſtigolis Boccalum implere buſecchis,
Namque ſuum ſtudium nihil eſt niſi pacchia, brotamen.
Nunquid es ille latro, quem feci nuper Aſellum,
Eya cito famuli, ſolitas incendite flammas,
Atque mihi Altaros holocauſti condite ſacros.
Preſtiter obedit famulorum maxima phalanx,
Lignaque portantur, vaſtuſque incenditur ignis;
Ecce Sacerdotes velatâ fronte canentes
Accedunt, unus puvialem portat adoſſum,
Undique turribuli mittunt ad nubila fumum,
Incenſique faces crepitant altaria circum,
Gulphora, gridatur, vivat Dea Gulfora noſtra.
Ipſa ſuper celſam montaverat alta columnam,
Seque Deam cunctis mandat ſchanfarda vocare,
Trombarum clangor raucanti ſoce frequentat
Tarara ton tarara ton tarara ton taira,
Mens ſociis brillat ſtoccos ſguainare politos,
Quos nimis accendit multae tararatio trombae,

Digitized by Google

Jamque Sacerdotes gladios portando cruentos
In primis voluêre gulam jugulare Fracaſſi.
Ergo jubent illum curvos piegare zenocchios,
Nam veluti vaccam illum deſcopare volebant.
Impatiens unum dextrâ Fracaſſus agriffat
Presbiterum, ſmaccatque illum ſi muſca fuiſſet,
Reſtavitque manus de merdâ, et ſanguine tincta.
Baldus ut agnovit baruffam eſſe comenzam,
Me ſeguitate, gridat, ſfodransque repentiter Enſem,
Currit ad urtandam, quam diximus ante columnam,
Cum caput innanzum tommavit Gulphora zoſum.
Concurrunt gentes propriae ſuccurrere Divae,
Quam Baldus ridens jam ſtraſſinabat ubique
Hippol,et Hircanus,Cingar quoque ad arma gridabant,
Inque ſquadras illas ad guiſam fulminis intrant,
Bachioccum ſtrinxit palmas bagnando Fracaſſus,
Nos ſacrificium, clamat, faciemus adeſſum.
A, porcinajae, gridat Falchettus, et Hippol,
Nos aliquos igitur penſaſtis eſſe gazanos?
   Septem mille homines jam brandos extra cavarant,
Praecipitant, circumque ferant, facto agmine, Baldum
Cui celer altorium currit preſtare Lironus,
Saltat et in medium veluti Leoniſſa travajum.
Centaurus paret ut Lupus inter oville,
Qui defunctorum jam montem fecerat altum.
Hircanus nunc huc, nunc illuc fortiter urtat,
Falchettus ſaevit, mandatque ad ſidera teſtas.
   Turba puellarum palmas battendo fugatur,
Attonitae laceris feriebant pectora pugnis,
Has ſequitur clamans Boccalus, ſtate ribaldae.
State putanellae, vos caſtigabo, quo itis?
Quove ſcapinatis? ſie me feciſtis Aſellum?
Sicve mihi ſchenam grataſtis pectine boſchi?
Nunc ſcitis quantam deitatem Gulfora geſtat?
Sic dicens brancat ſcoriatam forte trovatam,
Ac illas multum flentes fruſtrare comenzat.
Sed tamen egregias fantinas plane flagellat,
Nec tenerinellas patitur ſcoriare putinas.
Verum cum nullâ quaſdam pietate ſtriazzas,
Aut Vecchionazzas toto conamine chioccat.
Undique ſanguineam fondunt ſua membra piozam
Non pietas valet hic, non perdonanza gridare,
Nam Mercadanti Boccalus fecerat aures.
Baldus in amplexu Smirnam trahit extra catervam,
Quam fert, incalzantque illum tres mille ſtaferi.

Sed

Sed Lironus cos diſtemperat enſe, Lironus.
Caſcabant piſces nimiâ pro voce gridantum
Culmine de celſo, quoniam maris eſt ibi fundus,
Tunc homines mundi (peream ſi dico boſiam)
Auribus hauſerunt talem deſſotta batajam,
Attoniti piſces veniebant ſupra timentes,
Sguizzabantque ſuper fluctus ſcampare volentes:
His oculis vidi, vel ſomnia forte fuerunt.
Jam Baldus Smirnam multo ſudore ligarat,
Fertque ſuper ſpallas in quandam proxime grottam,
Jam non ulterius tremefacta canaja ſequebat,
Namque Fracaſſus eam ſmagazzat more noſarum,
Quiſque fugae ſtudiat, ferus Hippol perſequit illos,
Incalzans aliâ diſmembrat parte Lironus.
Gulphora jam triſti portu guidata Diablum
Advocat, atque patrem, matrem maledire comenzat.
Increpat hanc Baldus dicens, ah nata Diablo,
Nunc debes domino rationem reddere Chriſto,
Cur tua non deitas, cur non tibi donat ajuttum?
Et ſic dicendo ferit uno calce miſellam,
Infoelix clamat mortem, patremque Sathanum
Ut veniens animam miſero de corpore vellat.
Ergo dum ſtridet, rapitur miſerabilis inde,
Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub umbras.
Si brevis hic liber eſt brevis eſt, nam ſemper acerbos
Catta parit Catulos nimium frezzoſa, valete.
Nunc huc, nunc illuc per largum curſitat agrum,
Mac. 23. p. 213. v. 6. Nobilis Hircanus ſequitur, ſecum quoque ſcherzat,
Non bene ſunt iſti tempus juvenile ſoluti
Morbinant, ſaltant, rident, vadunt, redeuntque,
Quos unquam vidit turbatos nemo viciſſim.
Quales Agniculi matres linquendo reſultant,
Quatuor et pedibus guizzant, et ad ubera tornant,
Mox veniente Lupo, ſe matrum in corpore celant,
Tales Hircanum, Falchettinumque videbas
Curioſare ſimul loca per longinqua vagantes.
Aſt improviſum monſtrum ſi quando catabant,
Preſtiter ad portum Baldi remeare videbas,
Inde ſub illius combattere fortiter umbrâ.
Qui velut aſſueſcit Caporalis providus, et dux,
De ſe nil curans tantummodo curat amicos,
Res quoque venturas animo ſubimaginat alto,
In caput illius campagnae ſcurus, et aſper
Boſcus adeſt, ac ſilva pavens, non conſita Myrthis.
Nec Lauris, verum Taxus Aconitaque mixta.

Toxica

Toxica foeda nigro ſemper de cortice ſudant.
Introit anterior Baldus, nova cernere gaudet
Perque venenatas frondes nihil extimat ire.
Incipiunt jam jam dirum ſentire bagordum,
Murmur, et inſuetum tanquam reboantia ſaxa,
Vel magis ad guiſam pelagi sbattentis arenam,
Quando fremit vaſtas balzando fragoribus undas.
Ad finem boſchi retrovant intramina grandis
Portazzae nunquam clauſae, ſed ſemper apertae,
Per quam trenta pares poſſent intrare carettae.
Poſt haec tollentes oculos Epigrammata cernunt,
Cingar et in ferro ſculpitum carmen adochiat,
Quod legit; haec talis fuerit ſententia metri.
Regia Luciferi dicor, bandita tenetur
Chors hic, intrandi datur omnibus ampla poteſtas.
Fracaſſus ridens dixit, ſubeamus adunca,
Non regrediendi dabitur fortaſſe facultas?
Introeunt omnes, tenebris appena reſiſtit
Carbonus Baldi, manuum sbatimenta rebumbant
Illic, et horriſonas refrimentia labra querelas.
Ecce Tavernarus quidam barbatus, habensque
Non unquam raſas ſtipante pilamine galtas,
Obvius accelerat Baldo velut aſſolet Oſtus,
Portans guarnazzam plenam brotamine cinctam
Vultis, ait, noſtrâ ſocii alozare tavernâ?
Boccalus raptim Baldi reſponſa tajavit,
Quid cercandum aliud? bona ſi tibi caneſa vini,
Inde polaſtrellos tua ſi polaria donant,
Ecce parecchiati ſumus hanc intrare Tavernam,
Oſtus ait, mecum veniatis, non mihi deſunt
Pernices, Quajae, Vituli, Vernazza, Phalernus.
Hunc ſeguitant omnes Baldo incedente davantum.
Qui facit ad comites per operta ſilentia ſcortam
Donec eos Oſtus tenebroſum vexit in Antrum,
Quo ter mille animas epulis catavêre cubantes,
Mangianteſque inſtar Porcorum dente famato,
Irruit ad Menſam laeta cum fronte Bocalus,
Inque piatellum dum vult extendere brancam,
Protinus indrettum ſe nigra fronte retraxit,
Nam penſando aliquem coctum gremire caponem,
Peſtiferam ſenſit crudam zaffaſſe colubrem.
Accedit proprius factum diſcernere Baldus.
Cum quali guiſa Gattum roſegare codajum
Aſpicies, quem quis, caudam ſtricando, moleſtat,
Qui fremit, et gnao gnao faciens ingordus anegat.
Sic

Digitized by Google

Sic animas illas Baldus reſpexit edentes
Vipereas carnes, Roſpos, Biſſas, Crocodillos.
Aſpideo poſt haec plenas de ſanguine tazzas
Sorbebant, oculosque foras ſorbendo butabant.
Non aliter ſi quis febri tenuatus acerbâ
Nauſeat agaricae medicinae pocula ſumens.
Interea poſtquam dapibus ſatiantur ab illis,
Ecce cathenarum ſcoriadam corripit Oſtus,
Intornumque menans furioſe licentiat illas,
Namque novas alias almas alogiare biſognat.
Impetuoſe foras abeunt, intrantque novellae,
Quas etiam cogit putridis accumbere menſis.
Mox ait ad Baldum, ſociosque, ſedete bricones,
Miſterum quoniam faciet vos ſolvere ſcottum.
Sic dicens ferri ſcoriadâ percutit Hippol,
Quem male proviſtum terrâ de peſo levavit,
Quem quoque Lirono caſu ruzzavit adoſſum.
Ambo ſchenadam pariter caſcando piarunt.
Illa quidem veſtra eſt, Boccalus dixit, habetis
Prevendam veſtram, tamen hanc non curo biavam;
Sic dicens ſcapolat, cantoneque ſe latet uno,
Baldus aroſtitum brançavit forte Draconem,
Inque Tavernari moſtazzum jactat et unum,
Donando pugnum dextram colpivit orechiam,
Cui ſtramazzanti percuſſit terra ſiniſtram.
Cingar ait ridens nondum mangiavimus, et tu
Balde comenzaſti ſcottum pagare tavernae.
Baldus reſpondet ſic Hippolis eſca ſoluta eſt.
Dixit, et ut pugnis iterum chioccare comenzat;
Interea Virmazzus eas interrogat umbras,
Cur veniant illam ſic albergare tavernam,
Atque venenoſas glutiens ſtomacaliter eſcas,
Cui major aliis planctu reſpondet amaro,
Quaelibet inferni cruciatibus alma ferenda,
Corpore quàm primum poſito deſcendit ad Orcum,
Anteaquam vadat tombas habitare ſtatutas,
Hoc diavolazzo primum invitatur ab Oſto,
Quem Griffaroſtum Plutonica turba dimandat,
Nec nos invitum contemnere poſſumus iſtum,
Nam Griffaroſti nolentes sferza coercet.
Quapropter quantas animas infernus agombrat
Iſte Tavernarus marzo mangiamine paſcit.
His dictis alias animas adjungere cernunt.
Baldus compagnis jubet illam exire Tavernam,
Et jam cum pugnis ſtropiatum liquerat Oſtum.

Protinus

Protinus egrediunt, ac ibant agmine ſtricto,
Namque illic adeo groſſa eſt offuſcatio noctis.
Quod cum cortello poſſes tajare tenebras,
Perdere vel ſeſe quiſquam potuiſſet eorum.
Juſſu ergo Baldum parvum fecêre trapellum,
Atque Capellettis ſimiles inſemma dunantur.
Namque Capelletti legeros ſupra Cavallos
Quando Coreriam faciunt inimica per arva,
Non ſpernazzatur, facit ut villana Canaja.
Verum Groppetto ſtricti calcantur in uno,
Donec aquiſtatis parlent ſperone botinis,
Atque cavallâ grisâ bre bre, vel poſpodo dicant.
Baldus praecedens ſguainatum bajulat enſem,
Boccalus nunquam ſe diluntanat ab illo,
Seque volenteram (tremulo quia corde ſtopinat)
Vellet in illius totum ſe abſcondere coſtas?
Tam bene furſanti nunquam tremolare videntur
Cum mancante foco patiuntur tempora giazzae,
Ut modo Boccalus filans ſubtiliter ante,
Retroque guardabat mutas geſtando loquelas,
Atque Agnusdeos faciebat ſoepe caminans.
Non procul aſcoltant ſtrepitum rumoris aquoſi,
Non aliter quando laxatur brena Molinis.
Baldus ad hunc ſonitum ſcarpas dirrumpere tendit,
Arrivant tandem pavidas Acherontis ad undas.
Cernere Fornaces jam de lontano ſogatas
Incipiunt, talique vident luſore Caminum.
Circa ſuas teſtas Animarum milia ſtrident.
Agmina terribili clamantia voce Charontem,
Quas ſua debebat Navis paſſare delajum.
Cingar ſe alquantum ſociis lontanat ab altris
Nam cogebatur Naturae figere termen,
Atque ſuper litus fungum plantare novellum,
Vel potius voluit lombardam prodere quajam.
At sbardelatus dixiſſet forte Poeta
Cum plena bocca, Cingar cagare volebat.
Ergo jam bragas implens andabat annaſum,
Ut brachetta ſolet Leporem dum prona ſauſat.
Heu quia non leporem reperit, ſed (flebile dictu)
In quendam Juvenem ex improviſo trabuccat,
Unde pilos habuit quantos in corpore, drizzat.
Nec deſtringatis bene tunc ſe in littore calcis
Baſſarat, totum ſe merdam repperit eſſe,
Nam cagarola ſolet procedere ſoepe ſpaventu.
Immo paura magis poterit baſtabilis eſſe,

Diſtiticare

Diſtiticare ſtatim ventrem, liquidareque trippas,
Quam caſia, aut roſeus ſuccus, vel dulza ſebeſtem,
Vel per chriſterium Benedicta ficara dedretum,
Vel diſponentis fezzam ſuppoſta ſavonis.
Cingar ſe traxit paſſu tardante dacantum,
Et juvenem pavidâ guardabat mente galantum,
Qui ſtramortitus macilenti fronte jacebat.
Fecerat et largum lachrimis in littore guazzum.
Ayme, Cingar ait, quaenam puer inclyte ſors te
Iſtuc guidavit?
Sic dicens, vitam ſi forte reliquerat iſtam
Vult experiri, pagnos ſbaratare comenzar,
Et modicum taſtat tenui ſub corde calorem,
Quare cognovit necdum ſborraſſe fiatum,
Nec requiem aeternam fuerat cantare biſognus,
At penſare nequit guiſam, qua ſuſcitet illum,
Non ibi credat aquâ faciem ſbrofare roſatâ,
Non confortanti venas fregare Cirotto,
Non ibi ſperet aquam de flumine tollere freſcam.
Namque venenoſis Acheron cum fluctibus illic
Sbojentat, Juvenemque mori feciſſet afattum,
Per mancum ergo malum calidam ſpinavit orinam,
Et Juvenis venas, polſos, ac tempia bagnat.
Non poſſens quod vult, voluit quod poſſe prodivit,
Ille pudicino piſſamine Cingaris unctus,
A pochum vires a pochum ſummere coepit,
Ac ſi aqua cotalis benedicta fuiſſet orina,
Quam bellam frontem, quam bellos prompſit ocellos
Haſque parolinas inſpecto Cingare fatur.
Sis benedicte Deo, qualis Barrone fuiſti,
Qui mihi ſemineco traſtullum tale dediſti?
Non hoc feciſſet medicinae inventor Apollo.
Non Mithridates nigram portando Triacam,
Non qui corporibus Galienum repperit unctum.
Mac.24.p.231.v.5. Non penſare ſuſum dinam ſtetit ipſe Fracaſſus,
In tres arcatas diſcorſam longe piavit,
Inde movens curſum ripam ſaltavit ad altram,
Et largum centum brazzos tranſcendidit Amnem:
Omnes terribilem ſaltum ſtupuêre Barones.
Baldus ei mandat cerebrum ſpezzare Charonti
Inde provet Barcam, ſi forte reducere poſſet,
Jam Charon attingit, ripam jam exire comandat,
Ac ſfortunatas cum remo percutit umbras,
Illae precipites manibus ſbatendo labaſcunt,
De prora fugiunrque ſenis batimenta Charontis.

Mox flentes ullo celeraſcunt abſque ripoſſo,
Fracaſſus quattus, quattus poſt terga Charontis
It furtim, paſſuque levi calcagnat arenam,
Quem cito, per cornu turba ridente piavit.
Et volvens illum leviter tellure levatum
Fert ei, cum teſtam, veluti ſi ſaxa tiraret
Cum Cazzafruſto, ſparaverum ſive vocaret,
Torquet robuſto tenebroſa per aera brazzo,
Ille volat nigras tanquam cornacchia per auras,
Et niſi dextra Dei feſtina dediſſet ajuttum.
Qui tam res Baratri, quam coeli rite gubernat,
Ille fracaſſaſſet ſibi collum, totaque membra.
Sed per venturam caſcans per inania mundi
Adjutus levitate fuit, ſoſpesque remanſit,
Interea magnus vult parvum intrare phaſellum
Fracaſſus propter curam exercere Charontis.
Sed pede vix poſito Navis ſubmergitur unda,
Namque pulex veluti poſſet portare Camellum,
Parvula ſic Navis potuiſſet ferre Fracaſſum.
Ipſe retro vaſit raptim, plantasque retraxit.
Mox alium reperire modum ſubimaginat, ecce,
Repperit ac artem fantaſticatio duxit,
Nam tergum Barchae tali cum calce ferivit,
Quod quaſi tuffatur, ripam tamen ivit ad altram:
Cingar eam tenuit, curvumque ad litus apoggiat,
Scandit, et accepto remo gridat, olá, ſodales,
Intretis quoniam varcabimus abſque Charonte;
Conſcendunt ergo, partim, partimque morantur,
Namque magis tutum eſt voltis paſſare duabus.
Cingar eos guidat multo quoque remigat auſu,
Et ſcindens undas puzzantes ſulphure paſſat.
Baldus ridebat dicens, mirate ſodales
Quam bene ad officium Nautae ſe Cingar adaptat,
Certe nec forma nec diſcrepat arte Charonti.
Cernite terribiles oculos, macramque figuram,
Quisnam illum guardans non dixerit eſſe diablum?
Phinoſomia docet quod ſit Cornachia vetuſta,
Quae Campanillos ſuper altos ſemper alozzat,
Et pluvioſa gridat cum rauco nubila qua qua.
Tum Boccalus ait, non ſic o Balde loquaris,
Verum ſi numos velles mandare Venetis,
Quam foret impreſam Cingar meus aptus ad iſtam.
Cingar reſpondet, nec tu Boccale biolchi
Officium cazzando Boves conducere ſcires.
Namque volunteram lardum, carnemque ſalatam
Dum

Dum comedis, nunquam mollires fruſta rotarum
Et tua cantaret ſemper non uncta Caretta.
Sed tamen ut merear pietatem Celſi tonantis,
Sic contentatis, nec ſit cui forte moleſtum,
Hic ego reſtabo, nec non Charon alter habebor:
Nolo equidem, Falchettus ait, quod Cingar ad iſtud
Officium maneas, niſi me quoque ſtare licebit,
Baldus ait, nec tu, nec Cingar retro manebit.
Tangite jam littus, tu Fracaſſe accipe cordam
Vade prius Boccale, ſed heus Boccale fiaſcum
Liquiſti retro, panem, Carnemque ſalatam.
Illico Boccalus pallenti fronte retornat,
Namque hominum vitam penſat nihil eſſe beatam,
Quando caminantes renuunt portare botazzum.
Ridentes omnes Barcam exivêre Barones,
Campagnamque ſuper largam properare comenzant,
    Ecce procul Juvenem lachrimoſa voce gridantem.
Currentemque videt, ac dantem brachia Coelo,
Quem mala vecchia ſequens ſtimulis incalzat ubique.
    Non aliter ſi bella truci picigata Tavano
Manzoletta boat, curritque ſmarita per agros,
Sic puer inſanit, nunc huc, nunc curſitat illuc,
Quem vera Vecchia citat.
Cujus corpoream formam ſic eſſe probarunt.
    In primis habet illa ſuis pro crinibus angues,
Supra Cervicem ciſilant duo mille Ceraſtae.
Rodunt Sindereſim ſubtruſo dente malorum,
Stat circa collum magnus Draco more Colanae,
Atque venenatos jactat manus utraque vermes,
In coſtis pueri, quos ficcos ſemper habebat,
Mac.24.p.243 v.20. O Italia infoelix propera,
Currite vos omnes tandem (ſi curritis) urbes.
Veras rixarum veſtrarum audite caſones.
Mac.25.p.249.v.12. Credite non illos, velut extat uſanza, catavi,
Verum poſtremas per partes,
Hi bene nec nati, bene nec de ventre catavi,
Incepere ſtatim mutui ſe sbattere pugnis,
Atque ganaſſiculas ongis lacerare viciſſim.
Illos ſemper ego Serpentum lacte cibavi,
Ac ſemper feci colubrinas ſuggere tetras.
Certabant quiſnam ſeu dextram ſive ſiniſtram
Siccaret mammam, ſibi dantes calcibus urtas,
Quos tandem Gelphum Gibilinum nomine dixi.
His ego proſtravi totum cum fratribus orbem.
Dicite, quid praeſens abſque illis turba valeret

 Millibus

Millibus in fraſchis partes monſtrantur utrinque.
Alter vult dextra banda portare penazzum,
Et monſtrat digitum quo nos ſpedochiare ſolemus.
Alter ſed contra, pennas fert, parte ſiniſtra,
Et digito fidei mortaros lingere paret,
Stajezant calzas ſeu dextras ſive ſiniſtras.
Qui per traverſum, qui non vult ſcindere panem.
Denique non res eſt tam parvula tamque vilana,
Qua non comprehendant quis Gelfus, quis Gibilinus,
His tanta Italiae diviſi regna ſuperbae.
His magnas urbes, medias, parvasque prophano
His caſtelluzzos, Villas, paiaeque Caſottos.
His toties ſemet Millanus ſanguine foedat,
His Codros lingit, Neutisque Papia rebellat,
His formajatur ſub jure Placentia Ringhi.
His niveos aſmat catanicula Parma Brioſſos.
His Regium brillat, frullat, ſpellatque Booton.
His rugulat bleſos Modenae ſapientia Pandros.
His me pinguificat graſſis Bologna Coandris
His tenet armigeros ſub ádrantibus Imola ſullos.
His male conſentit Jocunda Faventia Scochis,
His male Furlivium Candraghis obtumet uncis
His Caeſena tiat proprius, hilaratque Leones.
His fumentatur Vandris Ravenna bioncis.
His raro poſſum Venetam ſchancare Leaenam'
His Patavos (nec me diſtollit Bluſa) relinquo
His ſaltat guizzat, ſed non Vincentia ſambrit.
His Verona tumes, ſpleumas, ac ore gliaſſis.
His gragnit, ſed non piſcombrat Brixia Mellam.
His Bergamaſchis praeſunt Baricondia ſurdis.
His quondam Manto fuerat vicina Cremonae.
His tamen (heu) cur non seducta eſt Mantua nobis?
His tamen (heu) cur non potui violare Cipadam?
Dixi, ſed quid ais de te temulenta Megaera?
Quare veniſti modo ſgomentare Senatum?
Dixerat, atque quater digitos ſibi dente momordit.
Dira Megaera levans tunc ſe latrando gridabat,
Totum ſturbaſti mundum, ſed ſola Cipada
Reſtat, et antiquo veniens de ſanguine Manto.
Aſt ego nunc magnam facio rixare Cipadam,
Quae poſtquam rotas mundi conterruit Urbes,
Venit ad Inferni, Baldo guidante, cavernas.
Bàldus id aſcolrans flevit, mox intus apertis
Praecipitat valvis,
Mac.25.p.249.v.2. Sic Phantaſmae Baldum, Baldique ſodales
Aſſaltant,

Aſſaltant, intrantque caput, roduntque cerebrum.
Multas cum manibus Cingar brancabat, et illas
Secum ferre cupit, ſed non retinere valebat.
Vidiſti forſan pueros quandoque zugantes,
Velle piare manu ſtantes in pariete Muſcas,
Sed quando pandunt digitos (niſi preſtiter illas
Scaltritas capiant) retrovant zaffaſſe Chimeram:
Sic Baldus comitesque manus hinc inde menabant,
Ut phantaſias caperent, ſenſuſque bizaros.
De quibus impleràt Carnerum Cingar, et Hippol,
Pizza Capellettus non ſe ſatiare valebat
More ſuo (ſtradiotus erat) ſpoliare Maſonem,
Implet Scharſellas, ſaccum, geminasque Biſacchas
De Paulo veneto, de Hiſpani mille bajanis.
Baldus Moſconem brancat, retinetque Plutonis
Deque ſuis Grillis naſum replebat et aures.
*Mac.*25.*p.*259.*v* 15. Hac igitur Baldus ferrum sfodrando Chimeram
Percutit inque duos pariter videt eſſe mezenos,
Integra ſed pariter tornat, nec vulneris ullum
Monſtrabat ſignum, fixasque movebat ochiadas,
Inde cito, nec ſponte quidem removentur ab una
Phantaſma, retrovantque pedes miſiſſe Tereno.
Quisque ſuis gambis propriis ut vadat oportet,
Non plus aſpiciunt curas nihilamque Chimeram,
Nec mage parlandi libertas tollitur illis,
Nec quiſquam memorat quidnam vidiſſet adeſſum
Phantaſiae abeunt quas in Carneria nuper
Ficcarant redeuntque loco prius unde recedunt.
Sunt tamen hi medii pazzi, mediique balordi.
En ſuper interea pratum veniſſe videntur,
Ex Arborſellis, florumque nitore plenum.
Candida fragrabant ibi Lilia, ſepta roſarum
Cingebat Campum, varios qui miſcet odores:
Innumerae Dammae danzabant undique dulces
Dant cantilenas, plenaſque Cupidine voces.
Inter eas reliquis formoſior una canebat,
Geſtans auriferam ſublimi fronte Coronam,
Tantum ſuavis erat viſu, tantumque petulcis
Blanda oculis quantum fuit unquam foemina mundo?
Nunc humilem terrae frontem pudibunda tenebat,
Nunc laetos madidoſque ſimul relevabat ocellos,
Nunc effundebat graciles laſciva cachinnos,
Nunc inflamatis animos ſtimulabat ochiadis.
Obvia currebat venienti fervida Baldo,
Seque galantinam totam praeſentat ad illum,
Mox

Mox quot Compagni ſunt, tot venere puellae.
Hic blandi riſus, ſdegni, ſuſpiria dupla,
Hic turpes tactus, Cegni, baſamina, luxus,
Plena libidinis movimenta trahentia mentes.
Hic ſtigans animos ad amorem Muſica garrit.
Arpicorda, Lyrae, Citharae, Flautique forati,
Voces humanae melius quae pectora captant.
Baldus communi urgetur ſuccumbere legi,
Namque fomenta videt Veneris cauſamque modumque
Non apud ardentes flammas eſt paja tenenda
Coeleſtes violare Deos occaſio poſſet.
Ergo manum Baldus Reginae porrigit inſtar
Ballandi, Cingarque ſuam carezzare puellam
Incipit, atque capit dum Liro fervidus altram
Denique dum cuncti nimio vexantur Amore,
Contremuit, Campagna ſtatim Pratique decores
Auffugiunt ſubito, fontes, et limpida ſtagna
Non plus apparent, diſcedunt oſcula, luſus,
Mutantur flores in tintas ſulphure flammas,
Mutantur Nimphae cornutos in diavolazzos,
Mutantur ritus in verba piena doloris.
Undique luce caret locus ille ſeverus et aſper,
Qui ſonat ut reſonat Mare tempeſtate revoltum,
Incipiunt fremitus vocum, ſtridorque gridantum
Almarum, verſant raucantes nubila voces.
Hic tantae flammis Umbrae cruciantur acerbis,
Quantae pro foedo periere Cupidinis actu.
Illam quam ſupra Reginam diximus, eſſe
Quippe voluptatem carnis novere ſodales.
Paret in aſpectu primo formoſa, ſed inde
Efficitur luctus, daemon, lachrimoſaque ſtrages
Inde per horrendos cruciatus ire comenzant.
Inſpiciuntque animas cunctas ſimul eſſe gemellas.
Squarzabant mutuo crines barbasque pilabant,
Invitis labris fellantia baſia taccant,
Et quae olim morſu cupiebant ſuggere labra,
Nunc laniant, rodunt, guſtant pro melle venenum,
Quarum jam linguae ſunt factae Roſpus et anguis.
Sed major poena eſt quod amor tam fervidus olim
In crudele odium mutatus torquet Amantes.
Hic genus omne hominum ſeu nobile, ſive codardum
Ad quorum numero ſtellae, nec arena parantur.
Inter Compagnos Baldi fuit unus eandem
Qui timuit poenam, troppum quia ſemper amavit.
Alter at inter eos contrarius extitit illi

Qui

Qui ſemper Venerem ſprevitque Cupidinis arcum.
Fornaces condunt ibi ſemper mille Diabli,
Furnos, Furnellos, Bozas, caldaria ferri,
Venturisque locus ſignatur ſingulis almis.
Ignoret quamvis ea quae ventura diavol.
Ergo quisque ſuam fornacem Barro catavit
Semiruinatam velut eſt antiqua muraia,
Singula nam fornax habet hoc Epigramma notatum,
Quod facinus ſtruit, id Confeſſio deſtruit alma.
Baldus at inventa ſtupuit Fornace profunda,
In qua cum Berta debebat ſemper aduri.
Ah, dixit Cingar, cur fallit opinio vulgum?
Quis non penſaſſet potius cum Criſpide Baldum
Iſtic damnari veluti damnantur Amantes?
Ecce quid aequus amor conjunxit Criſpida Baldum.
Hic laſcivus amor laſcivos damnat Amantes,
Hic ſincerus amor ſinceros laudat Amantes.
Baldus ait, nihil eſt mi Cingar opinio vulgi,
Et licet haec ſpeculum noſtri denigret honoris,
Summa tamen Deitas ad lucem denique veram
Prodit Amicitiam ceu nunc de Criſpide fecit.
Sed quid de nobis opus eſt narrare prophanis,
Quandoquidem ſanctos etiam mala lingua premebat?
Maxime Hieronymum dictum cognomine Divum
Et qui Martini Bricius poſſeſſit honorem.
Quid referam Carolum Benedicti clauſtra colentem,
Quem tanquam purum Joseph, caſtamque Suſannam
Crimine adulterii, furti quoque lingua gravabat?
Sed tamen ad finem Calicutti ſecta ribaldi
Qui dabat accuſam Carolo tenuata remanſit,
Et Caroli tandem patuit mens candida mundo.
Unquam nemo ſuam voluit deffendere cauſam,
Immo tota cohors ipſum crucifige gridabat,
Tres habuit contra Pilatum Caipham et Annam.
Pilatus dicebat ei, mihi gens tua tradit,
Nec meruit quid ſit verum cognoſcere tandem.
Hunve flagellatum crucifigi fecit et undam
Dimandando manus lavit, velut eſſet ab ejus
Sanguine nil nocuus ſed tantum culpa ſuorum eſt.
Sic ait, ac inter bruſantes quaeritat umbras.
Tanta Putanarum ſtipatur copia, quod non
Diſcernunt animas quas culpa ſecreta peremit.
Attamen heu quantos quo gens prius eſſe pudicos
Credidit, aſpiciunt illic ſtridendo cremari.
Maxime nonnullos quibus olim cura dabatur

Corri-

Corrigere alterius mendas, et tradere culpis
Judicium, ſibimet placidis, aliisque ſeveris.
Hi tamen officii caſto ſub tegmine tanti,
Luxuriae, ſolumque Gulae ſtuduere voraci,
Atque puellarum comprabant oſcula plura,
Dantes ducatum per baſum quodlibet unum.
    Luxuriae viſu cruciatu, denique Baldus
Vult exire, vocat ſocios, qui flammea ſparſim
Per loca girabant animarum, multa rogantes.
Conveniunt, exire parant tamen hoſtia nuſquam
Apparent, nullamque vident ſignacula Portae.
Baldus natura ſdegnoſus fronte rapatur,
Nam vult ire foras, nec eundi forma trovatur.
Huc illuc properat, nigras interrogat umbras.
Reſpondetur ei: noſtrum cercate Minoſſum
Confeſſatorem, ſine quo mihi credite portam
Quaeritis indarnum, dextrae vos ducite parti,
Cernite de longe faculas vomitare Torazzum,
Illac confeſſat Minos almas igne bruſandas,
Illuc egreſſus patet hujus flebilis agri.
Illico campagnam greſſu celerante trapaſſant,
Turronemque adeunt, ignem ventumque vomentem.
Mac.25.p.266.v.21. Quantos Roma viros nunc obtinet inclita ſanctos,
Religioſorum mores, quot habentur honeſti.
Quotve forum juſta doctores lege gobernant
Quot divas habitat matronas integra Pallas,
Denique quot ſanctae gentes, Urbeſque Romagnae,
Aut Lombardiae, Toſcanae, aut totius orbis.

Digitized by Google

S A G G I O
D' UN VOCABOLARIO
MANTOVANO, TOSCANO, E LATINO

Ad uſo ſingolarmente di chi le mantovane voci brama di eſprimere con le Toſcane loro corriſpondenti.

Digitized by Google

Digitized by Google

PREFAZIONE

A*Gevole impreſa, e impreſa di poco conto potrebbe ad alcuno ſembrare per avventura il teſſere un Vocabolario, che le patrie voci vernacole cerchi, quanto è poſſibile di eſprimere con le toſcane voci corriſpondenti, e con le latine; quando ella è un impreſa, che ſeco porta fatica, e difficoltà grandiſſima; e che alla Patria letteratura arreca una ſoſtanziale utilità.*

Io non iſtarò ad eſporre la fatica ſofferta, e le difficoltà incontrate nel teſſere queſto piccolo vocabolario, che altro non dee chiamarſi, che un Saggio di maggiore Vocabolario, che alla lingua noſtra Mantovana ſarebbe neceſſario. La fatica, che incontraſi a teſſere qualunque vocabolario, aſſai vivamente viene eſpreſſa dallo Scaligero, ma non punto con eſaggerazione, che ſorpaſſi il vero:

Si quem dira manet ſententia Judicis, olim
    Damnatum aerumnis, ſuppliciiſque caput:
Hunc neque fabrili laſſent ergaſtula maſſa,
    Nec rigidas vexent foſſa metalla manus.
Lexica contexat, Nam coetera quid morer? omnes
    Poenarum facies hic labor unus habet.

Che ſe tale, e tanta è la fatica, che incontraſi nel teſſere qualunque Vocabolario, quanto ſarà più faticoſo il teſſere un Vocabolario vernacolo, nella coſtruzione del quale, niuno eſemplare non può ſeguirſi, neſſun autore non ha preceduto, neſſun libro non può dar lume, e in tutte le voci ſi incontrano delle nuove difficoltà? Di molte parole del noſtro dialetto rieſce difficiliſſimo il trovare la giuſta corriſpondenza col Toſcano, di molte rieſce affatto impoſſibile. Chi ſaprebbe trovare, come dicaſi in toſcano per eſempio Lovartis, ZZorzzéi, Pvida? *Voci, delle quali per avventura manca il Toſcano, e che non ſi potrebbero eſprimere, che col giro di più parole, come a loro luoghi noi abbiam fatto. Lo ſteſſo dicaſi delle voci* arquéſta, modrél, balöc. *Di molte altre, trovata che ſiaſi una tale corriſpondenza, par facile, poichè vi ſi vede il giuſto ſignificato; ma a trovarla ſi dura fatica moltiſſima. E di altre finalmente vi ſi mette, ad iſpiegarle, quella voce toſcana, che ſembra più addattata, e facendoviſi poi ſo-*

pra, trovaſi, che non iſpiega eſattamente il penſiere, e lo ſpirito dell' eſpreſſione vernacola, come nelle voci giravólta, grépola, purár, *delle quali a ſuo luogo ſi può vedere.*

Come però tali voci ſentonſi tutto giorno in bocca della Servitù, della plebe, e della maggior parte di quelle perſone, le quali abbiamo occaſione di trattare frequentemente, ſono elleno le prime, che vengono in penſiero, e ſulla bocca eziandio alle perſone colte, quando vogliono eſprimerſi di qualche coſa: anzi i nomi di moltiſſime coſe coſtretti ſiamo ad apprendergli dalle Perſone rozze, che certamente della Toſcana favella ſono totalmente all' oſcuro. Da chi ſapremo noi, che eſſi ſiano il Rapgón, *il* Gomér, *la* Rúza, Trajón, Varzélla, *che nomi ſono d' iſtrumenti rurali? Da chi avremo noi notizia del* Trivlín, Piolét, Manarín, Ráſpa, Réſga, *ed altri ſimili, ſe non ce la ſomminiſtrano i legnaivoli, i quali da noi chiamanſi Marangoni? E qual contezza potrem noi avere del come chiaminſi in buon toſcano cotali coſe, ſe un Vocabolario Vernacolo non ci venga in ajuto, a ſomminiſtrarci un Repertorio ordinato di tali voci, ponendovi a fianco la toſcana voce loro corriſpondente? E dove gli oggetti eſpreſſi con tali voci vengono da inſerirſi in qualche Scrittura, o diſſertazione, che da noi vogliaſi eſporre agli occhi del Pubblico, dovrem mettere con roſſore una parola vernacola, o dovrem beccarci il cervello a cercarla in tutti i Repertorj, che ci vengono alla mano, alla ventura, ma con poca ſperanza di ritrovarla.*

Ecco adunque il ſoſtanziale vantaggio, che da queſto Vocabolario deve venirne alla Patria letteratura. „ La principal mira „ dicono quegli „ Eruditi, che il Vocabolario Breſciano hanno teſſuto „ la principal mira „ nel coſtruir queſto Leſſico non è ſtata propriamente, come ad alcuno potrebbe ſembrare per avventura, di dare notizia al Publico del noſtro „ linguaggio, ſervendoci poi del Toſcano, quaſi d' interprete, a quel modo, „ che i Leſſici Greci inſegnano il Greco, i Latini il Latino, e ſimili; ma „ piuttoſto di formare della lingua noſtra un Indice, che a noi particolarmente, e a noſtri Compatriotti ſerviſſe come di Repertorio, e di chiave „ per rinvenire al biſogno le parole, e i modi di dire Toſcani, che a noſtri equivagliono, e per cotal mezzo rendere così agevole il ritrovamento „ de' termini Toſcani, quanto ci è facile il ſaper quelli, che tutto dì „ abbiam ſulle labra „.

L' indole poi paſſando a riflettere del noſtro Dialetto; ſi vede per una par-

parte, che molte voci egli ha così proprie ſue, che a neſſun altro dialetto Lombardo ſono communi, e con la lingua latina non hanno relazione di ſorte alcuna: Si oſſerva, che ha per carattere ſuo proprio, l' accorciar le parole, e il ſeguire la maniera più facile, e più ſpedita nel proferirle; Che nella pronunzia egli partecipa del Franceſe, e dello Spagnuolo, e che molte voci egli conſerva, che ſon Toſcane, e che moltiſſime egli ne va addottando, che da Paeſi ſtranieri a noi ſono portate. Quindi noi ci faciamo ad inferire, ch' egli non è da dubitare, che diverſi eſſendo ſtati i primi abitatori dell' Italia, come dottamente lo dimoſtra il dottiſſimo P. Bardetti nell' inſigne opera, che ſopra di un tale argomento egli ha ſcritto, il di cui primo Tomo ſoltanto è fin ora comparſo dai Torchi di Modena, dalla diverſità di tali primi abitatori, diverſi linguaggi al principio ſi cominciarono nell' Italia a favellare. Eſſendo poi ſucceſſo il Dominio de' Romani, cominciò la loro lingua a dominare in tutta l' Italia, ſparſavi ſingolarmente col mezzo delle Romane Colonie. Come però nelle diverſe Provincie d' Italia parlavaſi diverſamente per l' avanti, non potè tutta la forza delle loro loro armi ottenere, che le primitive lingue dagli aſſoggettati Popoli ſi diſuſaſſero. Quindi allora eziandio, che fioriva la Romana Repubblica ſi dovettero uſare ancora le lingue, che prima della propagazione della latina erano proprie de' diverſi Paeſi, come Etruſci, Greci, Oſci, Inſubri, Liguri, Galli, ed altri popoli, che a poco a poco piegarono il collo ſotto i Vincitori Romani. Sembra addittarlo aſſai chiaramente Quintiliano nel lib. 1. c. 9., dove parlando delle parole Pellegrine, ſcrive: Taceo de Tuſcis, Sabinis, et Praeneſtinis quoque: nam ut eo ſermone utentem Vectium Lucilius inſectatur, quemadmodum Pollio deprendit in Livio Patavinitatem, etc.

Quindi due coſe ſono da inferirne. Che anche nel fiore della lingua latina, ſeguitarono ad uſarſi da diverſi Popoli dell' Italia diverſe lingue; E che queſti diverſi Popoli nel parlar anche latinamente, dimenticar non ſapevanſi del lor Dialetto, ma nel modo di pronunziare, nella conſtruzione delle loro Sintaſſi, in più parole eziandio, l' antica indole ritenevano del loro linguaggio. Ciò ſuppoſto, e ſuppoſto fuor d' ogni dubbio, che i primi abitatori di queſta circumpadana Regione, che noi abitiamo, ſono ſtati gli Antichi Etruſci, come il lodato P. Bardetti ſoſtiene, e come noi, prima ancora che la Poſtuma ſua Opera uſciſſe alla luce, abbiamo con più fondamenti accennato nelle Note al primo Tomo Mac. I. p. 79 Not. 1., *ne viene*

Digitized by Google

ne ancor manifeſto, che i Maggiori noſtri con l'uſo della latina lingua, alcun veſtigio ancora della primitiva lingua Etruſca avran ritenuto, la quale quanto aſpra foſſe, e dalla Romana diforme, agli Eruditi e già noto, e dai veſtigj, che di quella lingua in più Inſcrizioni ſi oſſervano, baſtantemente appariſce.

Sono poi ſuccedute le Irruzioni de' Barbari, la lingua latina, divenuta oramai univerſale in tutta l'Italia, ſi è traſformata; ma que' diverſi dialetti, che ſecondo l'Indole del loro antico linguaggio accoppiarono le diverſe Provincie con la lingua latina, ſeguitano ad accoppiarli con la lingua Italiana ſucceduta in luogo di quella, e certe primitive voci, e certa infleſſion di pronunzia, niun volger d'anni, ne vicende di tempi hanno avuto giammai forza di traſformare.

Io entro pertanto facilmente nell' opinione inſinuata dal Chiariſſimo Marcheſe Maffei, e tenuta come non inveriſimile dall' Immortal Muratori, che i Lombardi, da Breſcia paſſando a Milano, e Mantova, e quindi a Ferrara, e Modena, fino a Rimini accorcino, e tronchino, dove più, dove meno i vocaboli, perchè anticamente i Galli prima del Dominio Romano ſteſero ſino a Rimini la lor Signoria, e probabilmente anche allora per lo più terminavano le lor parole in Conſonanti, come praticano anche oggidì.

Da tutto queſto mi ſarà lecito di andar opinando, che avendo noi non poche parole, che ſon noſtre proprie, ne da noſtri Confinanti vengono uſate; e avendo con diſtinzion riflettuto, che tutte le altre Città, e gli altri territorj a noi più, o meno lontani hanno i vocaboli lor proprj, che non ſono ne Toſcani, ne latini, ne di altro linguaggio a noi noto; ſiano ſtate cotali voci dagli antichi abitatori di tali diſtretti tramandate a que' che vivono preſentemente, e come meglio corriſpondenti alle loro idee di generazione in generazione con poca o niuna mutazion conſervate.

Ne naſce da queſto, che ſebben nuovi vocaboli tutto giorno nel noſtro linguaggio ſi vanno introducendo come Cabaré, Toclá, Landó, Suffi, Agramán, Succi, Pampadúr, Comó, Burró, *ed altre ſenza numero; Ciò non oſtante appreſſo i Mantovani, il* Luppolo, *ſarà ſempre* Lovartis, *il* Viccolo, *ſarà* Arzolin, *certo piccolo raffivoleto rotondo, che tra noi uſaſi, ſarà* Agnolin, *e il graſſello arroſtito ſarà la* Grépola, *e moltiſſime altre coſe, ſe vorrem farci intendere da chi ci ſerve, e dai Mantovani artieri, ſaremo ſempre coſtretti a chiamare con quel noſtro volgar Vocabolo, che lor*

lor corriſponde, ne tutti i noſtri Franceſiſmi potran mai fare, ciò che ne il Dominio de' Romani, ne le Irruzioni de Barbari non poteron ſortire.

Intorno poi alla pronunzia del noſtro dialetto, che del Franceſe partecipa nella pronunziazione dell' u, *e dell'* eu, *come del primo nelle voci* virtú, lú, vgnú *ſupino del verbo venire, e del ſecondo nelle voci* feúg, leúg, zeúg; fuoco, luogo, gioco; *e dello Spagnuolo, pronunziando noi il* ch, *come gli Spagnuoli nelle voci* nucho, mucho, *come nelle voci* chioc, chiocar, bachiocar, *e in cento altre; il decidere, ſe ſia queſta una corruttella introdotta ne' Secoli poſteriori, quando in occaſione di guerra, eſerciti di coteſte nazioni hanno occupato, e dimorato lungamente nel noſtro territorio; o pure un vezzo egli ſia, e una infleſſion propria ancor de Secoli più antichi, non è coſa sì facile; onde ove mancano ragioni, o almen congetture per affermare una parte più che l' altra, è meglio tener ſoſpeſo il giudizio.*

Paſſando quindi a diſcorrere della maniera da noi tenuta nel teſſere il preſente aſſai riſtretto Vocabolario, debbon riflettere i noſtri Concittadini, non eſſerſi qui potuto formare un Opera voluminoſa, la quale da ſe facia corpo; ma eſſere ſtato neceſſario lo ſtar riſtretto tra i limiti d' una ſemplice aggiunta, o ornamento alla Edizion del Merlino. Era l'idea da prima di non inſerire nel Vocabolario che le ſole parole vernacole uſate dal Poeta; ma riflettendo al troppo ſcarſo numero a che queſte ſi ridurrebbero, ſi è penſato poter riuſcire ai Concittadini noſtri più utile, e più gradevole ancora, il teſſere un più eſteſo vocabolario, col mezzo del quale potere alla Mantovana parola trovare la Toſcana corriſpondente, il quale ſe non poteva eſſer perfetto, a cagione della riſtrettezza, in cui dovevaſi racchiudere, avrebbe almen ſervito a ſomminiſtrare un Saggio dell'utile, e del diletto eziandio, che da un Opera più completa trar potrebbero i noſtri Concittadini, quando ſi accingeſſe alcuno a condurre a maggior perfezione l'Opera, che qui noi non abbiamo che potuto abbozzare.

Alla Pronunzia tornando, che ſi uſa nella Patria noſtra, abbiam detto fin ora dell' eu *ad uſo de' Franceſi da noi preferito, ed avendo noi nelle noſtre voci il ſuono medeſimo, che hanno eglino, noi ci ſerviamo nello ſcriverlo delle letere medeſime, di cui ſi ſervono; non avendo voluto in ciò ſeguire la determinazion preſa da Valoroſi Autori del Vocabolario Breſciano, i quali avendo la ſteſſa pronunzia dell'* eu *nel loro dialetto, dell'* ú *ſi ſono ſerviti ſemplicemente a dinotarlo.*

Noi

Noi abbiamo in oltre il ch, *che da noi all'uſo degli Spagnuoli, come abbiamo notato in moltiſſime voci ſi proferiſce. Non potendoſi però fiſſare una regola certa del quando debban cotali letere proferirſi con un ſuono tenero, e andante a guiſa degli Spagnuoli, e quando debbanſi proferire col loro ſuono duro, e conſiſtente, noi abbiamo ideato un neſſo, o unione di lettere; le quali eſprimano il ſuono, che diamo alle volte alle due dette lettere* ch, *o ci pare almeno, che più da vicino lo eſprima; e quando ad altri diverſamente ne ſembri, noi non vogliamo oſtinarci a ſoſtenere il contrario; ma rendiamo avvertiti ſoltanto i noſtri Lettori, che dove incontrano le letere* cgi *unite inſieme, come nelle voci* cgiáv, incgiavá, cgió, incgiodá, *le quali dovrebberſi ſcrivere* chiáv, inchiavá, chió, inchiodá, *ſe ad eſſe letere noi daſſimo il ſuono, che loro danno i Toſcani; deveſi quel* cg, *che ſono due letere mute, proferire come il* ch *degli Spagnuoli nelle accennate parole, che in ſomma altro non è, che proferirlo come il* c *de' Toſcani, ma alquanto più largo, ſpiccato, ed eſpreſſo, come ſi può vedere, ſe alcuno toſcanamente proferiſce le voci* ciáv, inciavá, ció, inciodá.

Due altre coſe reſtanci da avvertire intorno la pronunzia: Primieramente intorno la Z, la quale proferendo noi la C a guiſa di Z, con quella facilmente confondeſi: la ſeconda, che molte volte la Z di tal maniera di noi non ſi preme al principio, e alle volte nel mezzo delle parole, che veniamo a proferirne due, benchè in mezzo alla ſillaba ſiano precedute da altra conſonante, come nella voce ZZorzzei, Corzzá, *che ſignifica* ſubiratus, alquanto in collera, *ed al principio della ſillaba nelle voci* ZZaffár, ZZaltrón, ZZangolár. *Chi voleſſe ſpeculare ſopra queſta proprietà, o accidente della noſtra pronunzia, trovarebbe, non da altro ciò naſcere, ſe non dal non pronunziarſi da noi la C all'uſo de' Toſcani. Quindi ne viene, che la C da noi pronunziaſi come una Z, ma ben calcata, come nelle voci* Cib, Cervel, Ciffolar, cergg; *Onde in quelle voci, nelle quali la C non potrebbeſi proferire che duramente per la precedenza, che viene ad avere all'a, é all'o, noi abbiam penſato invece della C, di collocarvi due ZZ, come nelle voci* ZZoc, ZZuccon, *ed altre non poche, dove la doppia ZZ ſi pronunzia non altrimente di quel che facciaſi la C nelle voci* Civil, Cibár, Cervél.

*L'altra coſa a riflettere ſi è de' molti dittonghi, che ammetterebbe la noſtra lingua, ſe ſi coſtumaſſe di ſcriverli, e caratteri vi aveſſero, con cui diſtinguergli. Imperciocchè oltre l'*eu, *di cui ſi è fatta menzione, ammette-*

ammetterebbe ancora l'au, *in alcune voci, nelle quali proferiamo l'ó aſſai aperto, come* faló, filóz, landò, *e l'*ou *proferendo l'*u *aperto in guiſa che partecipa dell'* o *nelle voci* un mez d'vin, unzar, unt, *nelle quali voci faciamo talmente, che l'*u *partecipi dell'*o, *che abbiamo amato meglio di ſcriver* o, *che* u, *come* onzar *e* ongia, *e più altre, che noi abbiamo. Finalmente, avremmo l'*ie, *e l'*ae *ſe così foſſe in coſtume di ſcriverli, com'è in uſo di proferirli, o con idonei caratteri ſi poteſſe eſprimere un ſuono, che partecipa dell'*i, *e dell'*e; *ovvero dell'* a, *e inſieme dell'* e; *poichè frequentemente dai Contadini ſi proferiſce un'* i, *che molto partecipa dell'* e, *come nelle parole* viſta, lingua, vita, *ed altre moltiſſime; e tanto in Città, che alla Campagna, ſi proferiſce in alcune voci l'*e *in maniera, che ſembri* a, *o da quella non molto diſtinguaſi, come nelle voci* Bertín, bertón, *onde alcune ne abbiam dinotato ſcrivendole col dittongo* æ, bærtín, bærtón.

Intorno la ſcelta poi delle parole, noi potremmo ben dire moltiſſime riſleſſioni da noi fatte nello ſcieglierle, e diremmo il vero; ma non volendo qui fare sbracciate, ne dilungarci ſoverchio, ſarà più breve il dire, che le prime abbiamo ſcelto, che ci ſi ſono affacciate alla mente, moltiſſime laſciandone, benchè noſtre proprie, o perchè derivate da quelle che mettiamo, onde da quelle facilmente ſi intendono sì il Vernacolo, che il Toſcano; o per unico ſtudio di brevità, tanto per non accreſcer di troppo, la mole del libro, quanto perchè è ſempre meglio tentar prima il guado per pochi paſſi in un acqua torbida; e ſcorto poſcia ſicuro il tragitto, allora intraprenderlo con animo di terminarlo. Per brevità pure molti proverbj ſi ſon laſciati, e moltiſſimi modi di dire, di cui ha non diſpregevol copia la noſtra lingua, non privi ne di grazia, ne di vivezza, e di queſti pure ci ſiam contentati di dar qualche ſaggio. Nel render toſcane le parole vernacole, non abbiamo giudicato opportuno l'andar a caccia con troppa anſietà delle parole toſcane per contrapporvele; e ciò per evitare due ſcoglj, l'uno di non accertare il ſuo vero ſignificato, come in molti vocabolarj ſi può oſſervare; l'altro di non cagionar il diſguſto notabile, che arreca a chi legge, il trovare a fronte della voce Vernacola una voce Toſcana da noi non inteſa, e che ci accorgiamo talvolta, non eſſer quella, che con proprietà eſprima l'idea, che in noi eccita la noſtra voce vernacola. Quindi non per iſpiegarè il Mantovano con il latino, che ſarebbe follia; ma per vedere di cogliere il più da preſſo, che far per noi ſi poteſſe l'idea appunto, che con

 la

Digitized by Google

la vernacola noſtra voce a quella tal parola ſi eccita nel penſiero, ci abbiamo per lo più al Toſcano la latina voce ſoggiunta; ne in ciò ſiamo ſtati molto minuti. Imperciocchè il pretendere di eſprimere eſattamente con voce toſcana ogni noſtra parola vernacola, è impreſa tanto difficile, che può dirſi impoſſibile; e noi non l'abbiam fatto, o perchè la toſcana parola noi non la ſappiamo; o ſapendola non ci viene al penſiero, quando per appunto noi la cerchiamo; o perchè quella tal voce, che noi vorremmo, i Toſcani non l'hanno; Mentre tanto noi, che i Toſcani egualmente eſprimiamo tutti gli oggetti, e tutte le idee; egualmente ora ci ſerviamo di termini, che in tutto calzano all' oggetto, ora lo ſpieghiamo con qualche improprietà, non avendo voce che lo adegui; ma tante, e poi tante volte avviene, che lo eſprimono i Toſcani addittandone una proprietà, e noi l'eſprimiamo addittandone un altra, e allora come accertarſi, che la voce da noi traſcelta trà le Toſcane ſia d'eſſa appunto, che più ſi accoſti all'oggetto, di cui ſi tratta? Sia per eſempio álbi voce noſtra, beveratojo voce toſcana. Noi l' eſprimiamo per la ſomiglianza, che ha coll' alveo, l' eſprimono i Toſcani per l' uſo che ha di abbeverare; e vediamo inſieme, che beveratojo non eſprime ciò, che noi intendiamo con la voce álbi; mentre come diranno i Toſcani quello che noi diciamo Inguéra? Truogolo. Va bene, ma non riderà un Toſcano, ſe ſentirà, che un porco ſi paſce nel Truogolo, e rideremo noi ſe ſentiremo, che un porco ſi paſce nell' inguéra, o in un beüréul, e diremo al vá álbi di pórc; e pure tanto álbi, che inguéra ſi eſprime acconciamente con la voce Beveratojo.

Concludiamo per non renderci ſtucchevoli di troppo, dimandando compatimento a noſtri Concittadini, ſe con le voci proprie toſcane non abbiam ſempre o ſaputo, o potuto eſprimere le voci noſtre vernacole, volendo piuttoſto comparire di ſaper poco il toſcano, che fiutando da un capo all'altro la Cruſca, ſcieglière parole, che non eſprimano quello che noi intendiamo di voler dire; Mentre per quanto poco noi ſappiam di toſcano, ne ſappiamo però quanto baſta per ridere con qualche amarezza dietro que' Lombardi, che affettar volendo un pretto Toſcano, non parlano nè lombardo, nè toſcano, e nè dai Toſcani, nè dai Lombardi ſi laſciano ben intendere.

A

A Prima lettera dell' alfabetto, perchè più agevolmente s'eſprime. Appo i Latini dicono, che aveva più di dieci diverſi ſuoni; appo i Toſcani ſe ne ſente difficilmente più d'uno, ſe però la diverſità dell' accoppiatura delle parole non faceſſe alcuna volta proferirla con molta ſorza, come A LUI, alcuna con meno, come A' MIEI, alcuna volta quaſi due AA. AH RIBALDO.

Nel noſtro Dialetto vernacolo dell' A ſi ſentono almeno due ſuoni, e noi lo andaremo notando con fare il dittongo quando veſte le ragioni dell'e, maſſime preſſo i Contadini: *Pouræt*; *gnænt*, *poveretto*, *niente*.

Abachin) Abbaco. Libro, che inſegna far conti. *Arithmetica*, *cæ*.

Abecé) Abbicci. *Literæ elementariæ*.

A bel. aſi) Adágio. *Lente*.

A biolc, a man) lo diciamo, quando vogliamo ſignificare, tenere il Lavoriere delle proprie tenute ſopra di ſe, e a proprio conto, a differenza di tenerle a *Lavorent*, o a *Mzadar*, o a *Maſſer*, che vuol dire *farle lavorare a metà*.

Adré) Addietro. *Retró*.

A brazza col) Al collo gittarſi abbracciando alcuno: *In complexus ruere*.

A bocca avverta) Star con attenzione, con gli occhi attenti, quel, che diſſe Virgilio: *intentique ora tenebant*.

A caval) A Cavalcione.

Alla carlona) Diciamo anche, *on tant al braz*, volendo ſignificare qualche coſa fatta alla peggio, a caſaccio, a catafaſcio. *Temere*, *ſine ordine*.

Alla rinfuſa) I Contadini dicono *a ranfuſt*, *Promiſcue*, *av*.

A có ficón) a Capo all'ingiù. *Inverſo capite*.

Agnolin) Mineſtra a guiſa di piccoli tortelli rotondi. Queſta voce di noi propria, e che non ritrovaſi uſata dagli altri lombardi, per qual motivo non potrebbe dirſi una di quelle voci dai noſtri Antenati ſempre conſervate fino dai tempi anteriori agli antichi Romani, ſecondo il ſiſtema da noi addottato? V. la pref.

Agúz, vedi Guz.

Ai) Aglio, *Allium*, *allii*. Lo diciamo anche per voce di chi ſi lamenta, e ſi duole.

Ajar) Aria. *Aer*, *eris*.

Aime Dio) Ahime! Oh Dio. *Heu*. Merlino uſa *Ahime Deus*.

Albi) Alveo, in cui ſi fanno abbeverare i Beſtiami. *Alveus*, *ei*. I Toſcani dicono: abbeveratojo. *Acquarium*, onde ſi vede, che abbiamo noi conſervato qualche veſtigio della parola latina *Alveus*.

Albicul) Piccol alveo deſtinato all' uſo medeſimo. *Alveolus*, *li*.

Alcár) Leccare. *Lambio*, *bis*.

Aldâm) Letame. *Fimus*.

Aldamár) Lettamare. *Stercoro*, *ras*.

Aldgáras) Arriſchiarſi, avvanzarſi, voce uſata ſolo da Contadini. In Città ſi uſa *attentáras*, non aver timore a far qualche coſa.

A letre da ſcatola) A letteroni majuſcoli. *Clare loqui*.

Aliadga) Uva, che ſi matura nel Luglio, quaſi *Lugliatica*, come diciamo *Goſtan*, o *Agoſtan* quel che naſce, o matura nel meſe d'Agoſto, e *Mazddag* quel, che nel Maggio.

Alvadór) Lievito. *Fermentum, ti.*

A mala pena) Appena. *Vix.*

Amón) Amo n. *hamus, mi.*

A mucgg) In gran quantità. *Abunde.*

Anas) Anice. *Aniſum, ſi.*

Angár) Annegare. *Submergo.*

Angárs) Annegarſi. *Submergor.*

Angil) Angelo *Angelus, li.* Voce della baſſa plebe, e de Contadini.

Angonía) Agonia, *Agon, nis.* Merlino uſa *Angonaja*.

Anguria Languria, o Linguria) Cocomero. *Cucumis, ris.*

Andagánd) Gerundio del verbo *andar* Andando. *Eundo.*

Andar da mal) Andar in ruina. *Peſſum ire.* Eſſer da mal. *In malo ſtatu verſari.*

A pé zont) A piè giunti. *Junctis pedibus.*

A pingolón) a pendolone. *Pendulus, la, lum.*

A poſta) a bella poſta. *Conſulto.*

A pú non poſs) con ogni sforzo. *Omni, ope.*

Arancár v.) Fuggire. *Fugio, gis.* In queſto ſignificato l'usò Merlino. Noi però l'uſiamo in ſignificato di *dar di piglio*. *Arripio.*

Arbaltár v.) Travolgere. *Inverto.* V. Arvarſar.

Arbæba, Rbeba, Ribeba) Inſtrumento di ferro aſſai noto. Merlino diſſe *Rubeba*. Toſcanamente diceſi anche Ribeca.

Arbél) Ribelle. *Rebellis.*

Arbinár v.) Adunare. *Colligo, gis.*

Arbori n. f. arborída) Pieno d'alberi. *Arboribus conſitus a, um.*

Arbombár) Rimbombare. *Perſono, nas.*

Arcamár) Ricamare. *Pingere, acu.*

Arcmandáras v.) Raccommandarſi.

Arcójar) Raccogliere. *Colligo.*

Ardós) A bardoſſo. *Equo nudo inſidere.*

Arént) Vicino. *Prope.*

Arſudár) Rifiutare. *Reſpuo, is.*

Argái) Raucedine per diſtillazione di teſta. *Raucedo.*

Argan) Argano. *Ergata.*

Argatár) Uomitare. *Vomo, is.*

Arggnáras v. Sup. Arggná) Torcere il viſo.

Argói) Orgoglio. *Faſtus.*

Ari) Voce dell' Aſino più volte uſata da Merlino. *Ruditus Aſelli.*

Ariſga) Appena. *Vix.*

Arlói) Orologio. *Horologium, gii.*

Armágnar v.) Rimanere. *Remaneo.* Voce uſata per lo più da' Contadini. In Città uſaſi il verbo *reſtare*.

Armella) Oſſo, o ſeme di qualunque frutto.

Armilla) Albercoco. *Malus Armeniaca.*

A Rozz) In calca. *Turmatim.* Diciamo *on rozz d'uva*. Molti grapoli uniti inſieme.

Armucár v. Sup. Armuc, armucá, armúca, armucáda) *Retundo.* Diciamo. *An biſogna armucár tutti i cgiò.* Non biſogna rintuzzar tutti i chiodi. Ciò è non biſogna trovar che ridire ſopra ogni parola.

Arpoſár v. Sup. Arpoſá) Ripoſare. *Quieſco, ſcis.*

Arpós n.) Ripoſo. *Quies, tis.*

Arqueſta, Arqueſti, Riqueſti) Interio-

teriora de' pollami, che ſi raccolgono per farne una diſtinta vivanda. Da *racquiſtare*, volendo ſignificare, che la diligente Cuciniera, ricuperando, o raccogliendo le interiora, che andarebber confuſe col reſtante del pollo, le acquiſta per formarne altra vivanda.

Arſonár) Parlare. *Loquor*.

Articgióc) Carcioffo. *Cinara, ae*.

Arvandréul) Rigattiere. Rivenditore. *Propola, ae*.

Arvarsár v.) Roveſciare. *Inverto, tis*. Noi l'uſiamo per verſare. *Verto, is*. Per ſentirli poco bene *ſon arvarſá*.

Arviná) Ruinato. *Dirutus*.

Arvlàr, Strivlar j'ogg) Torcer gli occhi. *Oculos invertere*. Voce formata dalla voce *Trivella*, da cui noi formiamo *trivlar terebrare*.

Arvólt) Luogo ſotterraneo. *Cava, vae*.

Arzan) Argine. *Ager, ris*.

Arznár v.) Arginare. *Ageribus cingere*.

Arzolín) Vicolo. *Calles, lis*. Queſta la poſſiam mettere trà le voci di origine anticha Mantovana, poichè ne uſata da alcun altro lombardo, e rimota da tutte le altre lingue a noi note. Quando alcuno non la prendeſſe dal verbo *Arceo*, poichè chi và per quelli, *ſe arcet e majori via, & a populi frequentia*.

A sbac) A buſſo, a bizzeffe. *Abunde*.

A ſcgiap) In calca. *Certatim* a Torme *Turmatim*.

Asé con l' é chiuſo) *Acetum, ti*.

Aſi) Agio, commodo. *An ghó l'aſi. Otium mihi non eſt*. Maniera uſata da Contadini.

Aſiêul pl. Aſieui) Veſpa. *Veſpa pae*.

Aſnér) Aſinajo. *Agaſo, nis*.

Aſpert. V. Spert.

A ſquaſſon, a man ſquaſſon) A mani vuote. *Vacuis manibus*.

Aſsê con l'e aperto) Aſſai. *Valde*. *pur aſsé* moltiſſimo. *Plurimum*.

Aſſediá) Sitibondo. *Sitiens*.

A ſtambalon) Andar trabuccando. *Coeſpito, as*. Far a ſtrambalon) Far alla peggio. *Temere, inconſiderate facere*.

Aver dal'oſs) aver inviſcerato qualche vizio.

Avért) Aperto. *Apertus*. Ernioſo, che ha l'ernia.

Ava pl. Avi) Ape. *Apis*.

Avviar) Avvezzare. *Aſſuefacio*.

Avviáras v. ſup. avviá) Aſſuefarſi. *Aſſueſco*.

Azzál) Acciajo. *Calybs, bis*.

B

B Lettera aſſai ſimile al P, e al V conſonante, dicendoſi nella toſcana lingua molte voci coll'una, e coll'altra ſcambievolmente, come *Serbare*, e *Servare*, *Nerbo*, e *Nervo*, noi però nel noſtro Dialetto proferiamo il B ſemplicemente col valore ſolo di B, come Botta, Botte, Balla, Ballon. Ma alcune volte nel fine della Lettera da noi ſi eſprime il B in maniera che partecipa molto del P, come Gob, Adób, Glób non diſtinguendoſi l' ultima lettera di tali voci dalla lettera, che chiude le ſeguenti voci, Zóp, Galóp, ec. e di più il P in molte voci lo cangiamo in B, come nelle

nelle accenate voci *Balla*, *Ballon*.

B A

Babán) Stolido. *Stolidus*.

Bacgiocár) Andar battendo con che che ſia.

Bacgioc n.) Battaglio con cui ſi batte alla porta. *Malleus*. Uomo Stolido. *Stolidus*.

Bachéta) I Contadini uſano *Batecha*. V. Stropa. Uomo malvagio. *Homo perditus*.

Bacigár) Lo diciamo, o di chiodo, o di pivolo non ben piantato. Si dice anche per capitar ſpeſſo in un luogo, *al gh' bdciga ſpeſs*.

Bacìn) Bacile. *Pelvis*.

Badìl) Badile. *Batillum*.

Bagái V. Cotál.

Bagarón) Mezzo bajocco.

Bagola) Zacchera. *Imæ veſtis lutum*. Imbagoláras) Inzaccherarſi. *Veſtes luto fœdare*.

Bagolár) Tremar dal freddo. Abbrividare. *Tremere propter frigus*.

Bàja, dar la baja) Schernire. *Illudo*.

Bália) Nutrice. *Nutrix*.

Bailir) Nutricare. *Nutrio*.

Bàla n. pl. Bali) Palla. *Pila*. Lo diciamo anche per ubbriaccatura. *Ebrietas*.

Baléus) Caſtagne aleſſe. *Caſtaneæ elixæ*.

Balóc) Involucro di qualunque coſa, che di ciaſcuna non potrebbeſi ſpiegare con una ſola voce v. g. *On baloc d'cavei* un gruppo di capelli ravvoltolati inſieme. *On Baloc d' bombas* un fiocco di Bombace a guiſa di palla *on baloc d' terra*: un pezzo di gleba.

Barbajar) Abacinare. *Oculos perſtringere*.

Barbajéra) Abacinamento. *Oculorum perſtrictio*.
Barbajón)

Barbér) Barbiere. *Tonſor*.

Barbìs) Muſtacchio. *Myſtax*.

Bàrbola) Bargilione. Carne roſſa ſotto il becco de' galli. *Palea*, *ae*. Si dice anche delle code, che cadono dalle Cuffie.

Barbotár v.) Bagolar, ſignifica anche *Brontolar*.

Bargnócola) Bernoccolo, Maccatura. *Vibex*.

Barbóuz) Mento. *Mentum*.

Barcaréul, Paron) Barcaruolo. *Portitor*.

Barcheſſa) Tetto, ſotto cui ſi cuſtodiſcono le biade, che ſi conducon dal campo, e gli ſtrumenti di campagna.

Bardáſsa) Nome d'ingiuria a fanciulli.

Bardèlla) Suppedaneo. *Suppedaneum*.

Baricócol) Arbicocco. *Malus armeniaca*.

Barilót, Baril, Barilla) Botticella. *Doliolum*.

Bariſél) Bargello. *Stator*.

Bærtìn) Cinericcio. *Cinereus color*. Berettino, per coprire la teſta. *Pileolus*.

Bartoldìna) Pattona. Torta fritta, che ſi fa di qualunque mineſtra.

Barúffa) Riſſa. *Rixa*, *ae*. Merlino usó *Barúffola* nello ſteſſo ſignificato.

Bàs) Baccio. *Oſculum*.

Báſia) Tagliere, o piatto di legno, di cui ſi fa uſo nel rimondar i legumi prima di mettergli a cuocere.

Baſilicó) Erba nota. Baſilico, Ozzimo.

Digitized by Google

zimo. *Ocymum*.

Baſiót) Cadino. *Cadus*.

Báſs) Baſso. *Profundus*. Violoncello. *Lyra major*. Baritono. *Barytonus*. Diciamo: *Om baſs* tanto per uomo piccolo, *homo parvus*, quanto di baſſa condizione, *homo vilis*.

Báſt, baſtina) Baſto. *Clitellæ*.

Bázol) Legno curvo, che ſi addatta ad una ſpalla, per portar due peſi ad un tempo.

Battaja n. pl. Battaji) Battaglia. *Pugna*.

Battajeúla. V. Baruffa.

B C B E

Bcaría) Macello. *Macellum*. Uccifione, Strage. *Cædes*.

Bchér) Macellajo. *Lanius, ii*.

Béc) Becco. *Roſtrum*. Diciamo per proverbio: *l' è fat al bec a l' oca*, volendo ſignificare: *E' fatto il colpo, è fatto l' intereſſe*. Significa anche il Caprone. *Hircus*.

Bég, bgót) Verme. *Vermis*.

Bér d' Cavéi) Ciocca di Capelli. *Cirrus*.

Béu) Bue. *Bos*.

Beúg, e Beúga) Diciamo *far oegg beug*, far ochio torbido, come di chi s'inſoſpettiſce: *Nós Beúga*) Noce bucca.

Bertezár V. Caleffár.

Bærtón) Berettone *Pileolus*. Si dice anche per Amaſio. *Amaſius, ii*.

Bévar v. Sup. buéſt) Bevere. *Bibo, is*.

Beũreúl, Bævréul) Dove ſi da a bevere agli uccelli.

Bézzi) Quantita di danaro. *Pecunia, ae*.

Bézzo) Soldo. *Obolus, li*.

B I B L

Biaſsár) Maſticare. *Mando, is*.

Biáva) Biada. *Fruges, frugum*.

Bicgiér, Bicgierin) Bichiere *poculum, i*. Merlino diſse *bicherus*, e *becherus* in diverſi luoghi.

Bígol) Umbilico, Bellico. *Umbilicus*. Specie di mineſtra, che ſi fa ſtendendo la paſta in lungo a guiſa di ſtringhe. *Paſtillus*.

Biólc) Biſolco. *Ruſticus, ii*.

Biólca) Miſura di terra, lunga, e larga cento pertiche. *Jugerum, i*.

Biòri V. Baban.

Biéús, Biós, biút) Biuto, ſolo, e ſchietto. *Magnar pan biéús*. Mangiar ſolo pane.

Birlo) Retta ſtrada, retta ragione) Noi diciamo *l'é andà zó dal birlo*. *E mente decedere*, *l' ha pers al birlo*. Ha ſmarrita la ſtrada. Molte volte, e nell'uno, e nell' altro ſignificato l'usò Merlino.

Biſsabeúga) Turbine. *Turbo, nis*.

Biſſacca) Biſaccia *Crumena, nae*. Sacca *Sacculus*.

Blisgár V. Sbliſsár.

B O B R

Boázza) Sterco di bue. *Stercus bovis*.

Bócgia n. pl. Bócgi) Palle di legno, con cui ſi giuoca.

Bodénſi) Gonfio. *Inflatus*.

Boffár. V. Sopiár.

Bóff) Soffio. *Flatus*. *In t'an bóff*. *In ictu oculi*.

Bójar, boir) Bulire. *Bulio, is*.

Bojént) Bollente. *Ebuliens*.

Boida) Aqua bollente, che ſi infonde nelle botti per lavarle. Pam-

Pampanata. *Doliorum purgamen*. Diciamo *Tgnir la bolda* in ſignificato di contener la colera per forza.

Bolár v. Sup. Bolá) Sigillare *obſigno, as*. Merlino lo diſſe in ſignificato di romper la teſta, e lo diciamo noi pure. *His teſtam ſæpe bolabat*. Ed in ſignificato di reſtar gabbato. *Al m'ha bold*.

Bombasina) Tela teſſuta col Cotone. *Tela Xilina*.

Bómbo) Voce, che uſaſi co fanciulli, e ſignifica ciò, che Merlino diſſe *dabever*. *Potio, nis*.

Bombón) Robba dolce. *Dulciarium*.

Boncó, Bonalana) Uomo cativo. *Malus homo*.

Bondiſiría) Modo di ſalutarſi tra' i Contadini, e la baſſa gente. Dicono anche ſolo *Bondi*, ovvero *Siría*.

Bonhóm) Uomo Sciocco. *Stolidus homo*.

Borácgia) Fiaſca di legno. Si uſa anche per quella borſa, o zuccheta, dove portano le munizioni i Cacciatori.

Borióło) Lo diſſe Mérlino in ſignificato di ſdegnato. Diremmo noi *Inſtizzí*. *Iratus*.

Borír v.) Correr contro furioſamente, come fanno i cani.

Bosía) Bugia. *Mendacium*. Diceſi anche per quello ſtrumento che ſi adopera a portar la candella a mano.

Borón) Turacciolo della botte per la parte di ſotto.

Botázz) Botécgia) Botticello. *Doliolum*.

Botér) Butiro. *Butyrum*.

Bozza) Boccia. *Amphora, ae*.

Bozzolán) Ciambella. *Spira, ae*.

BR BS

Bråga) Calzone. *Femorale*. Noi però diciamo più communemente *Braghin*.

Bragá) Aggiunto, che mettiamo per eſprimere *aſſai graſſo*. *Valde craſſus*. *Quamvis ipſa boves graſſos, faciatque bragatos*. Merl.

Brancá) Ghermito. Merlino usò in queſto ſignificato *Brancutus*: *Correptus*. Da noi però non ſi uſa.

Brandín) Pendaglio a cui s'attacca la ſpada.

Braséula) Bracciuola. *Offella, ae*. Noi lo diciamo anche come lo diſſe Merlino per camiccia, che ſcappa fuori de' calzoni. Lo diciamo di più per macchia, che altri faciaſi negli abiti.

Brénta) Specie di maſtello ſtretto, e lungo con manici, per cui ſi addatta alle ſpalle. *Cadus*.

Bréta) Beretta. *Pileolus*.

Bretiner) Berettajo. *Pileolorum artifex*.

Bréu) Brodo *Juſculum*. *Brodet* Brodo con ova. *Andar in broda, andar in breu d'mandolin*. Colmarſi d'allegrezza. *Gaudio liqueſcere*.

Bría) Briglia. *Frænum*.

Bríſa) Bricciolo. *Mica Micæ*. Lo diciamo anche in ſignificato di *niente*.

Brisín Diminutivo di *briſa*.

Bròc) Ramo ſpogliato dalle foglie. *Ramus*.

Brodája V. Zotta.

Brofel) Tuberculo. *Tuberculum*.

Bróld) Dolcio. Sangue d'animale racchiuſo in ſalciccia, e condito con aromi.

Brontolár) Brontolare. *Muſſito, as*.

Bron-

Brontolón) Brontolatore, o brontolamento. *Blattero, nis.*
Brónza) Vaſo di bronzo. *Vas Aeneum.*
Brusór) Brucciore. *Angor, ris.*
Bsíl) Pungolo delle api. *Aculeum.*
Bsónt) Aſſai lordo. *Fœdus, a, um.*

B V

Buſét) Specie di pane. Merlino lo diſſe in ſignificato di colpo dato col pugno. *Binos dedit atque buffettos.* In queſto ſignificato noi pure l'uſiamo.
Bugàda) Bucato, imbiancatura de' panni. *Lixivium.*
Bugandéra, Lavandéra, Bugandér) Lavandaja, Lavandajo. *Purgatrix. Purgator.*
Buganza pl. Buganzi) Gelone, Pedignone. *Pernio, nis.*
Burát V. Furlón.
Burcgél) Batello. *Cymbula.*
Bus) *Foramen, nis.*
Búſca) Buſco, feſtuca. *Feſtuca, cæ.* Noi diciamo come in una ſpecie di ammirazione. *Buſca!* Merlino diſſe. *Buſca de mi!*
Buséta) Ochiello, Pertugio, per cui paſſa il bottone. *Ocellus.*
Búſs) Boſſo. *Buxus.*
Buſsolót) Boſſolo. *Pixis.*
Buttár via) Gittare. *Projicio.*
Buzzàr v.) Cozzare. *Cornu petere.*

C

C Lettera, la quale ha molta ſomiglianza col G. Noi pure li diamo due ſorti di ſuono, perchè poſta innanzi all' A, O, V, ha il ſuono più pinto, e rotondo, come *Cadlég*, *Complót*, *Cdcgg*, avanti poi all' E, I, nel noſtro dialetto non manda quel ſuono ſonante, o aſpirato, come preſſo i Toſcani; ma un ſuono così riſtretto che ſi pronunzia, come ſe foſſe Zitta. Come *Civeta, Cib, Cera*, non proferendoſi da noi tali parole, come dai Toſcani, ma non altramente che ſe ſi ſcriveſſe Zib, Zera Zio ec. Calcando un poco il ſuono ſopra la Z.

C A

Cabaré) Vaſſojo.
Cadémia) Accademia. *Academia, ae.*
Cadlég) Cattaleto. *Pheretrum.*
Cadnánz) Chiaviſtello. *Peſſulus.*
Cadníl) Legno che regge la catena del Camino.
Cadréga) Seggia. *Sedes.*
Cagiáda) Latte rappreſo. *Coagulum.*
Calabrúza, o Galabrúza V. Galaverna.
Caldarín) Secchio di rame, con cui ſi attigne acqua dal pozzo. Secchio, *Situla.*
Caldarón) Calderone. *Ahenus.*
Calúzan) Fuligine. *Fuligo, nis.*
Calzét) Calze. *Calces, ium.*
Camaráda) Compagno. *Socius.*
Campér) Campajo. *Cuſtos agrorum*
Càmiſa) Camiccia. *Subucula.*
Camiſéula) Camicivola. *Tunica inferior.*
Canaja) Canaglia. *Turba.* Noi lo diciamo in ſignificato di gente cattiva.
Canarúz) Gorgia. *Guttur.*
Cánau) Canape. *Cannabum, bi.*
Cáncar) Cancro. *Cancer.* Lo diciamo anche per eſclamazione

 di

di maraviglia.

Canocgiál) Canocchiale. *Teleſcopium.*

Cántar) Secchiera ad uſo di ceſſo. *Latrina.*

Cantér) Cantiere, groſſo trave. *Trabs, bis.* Diciamo per proverbio, *andár da ſédla in cantèr.* Saltar col diſcorſo fuor di propoſito.

Cantarán) Armadio. *Arca.*

Cánva) Cantina a pian terreno. Quando è il vino in luogo ſotterraneo diciamo, *Arvolt.*

Caracól) Girarſi in fretta, *Téur on caracól. Far on caracól.*

Caréul) Tarlo. *Teredo, nis.*

Cardenza) Armadio da Cucina. *Abacus, ci.*

Caréra, o carzadóra) Botte da condurre col carro. *Dolium Currule.*

Caréza) Erba lunga, con cui ſi copron le Seggiole.

Carnér) Piccol Sacco. *Sacculus.*

Carobi) Radunanza di Villani, che diſcorrendo paſſano il tempo. Dicono anche *Congrdgol.*

Cartél d' carta) Ottava parte d'un foglio.

Casér) Quello, che fa il formaggio. Caſciajo. *Caſealis Cuſtos. Caſei opifex.*

Caſoncél V. Tortel.

Catár v.) Trovare. *Invenio.*

Catár n.) Cataro. *Gravedo, is.* Lo diciamo anche in ſignificato di *boria.*

Cavágn) Ceſto. *Ciſta.*

Cavagnéul) Piccola ceſta.

Cavarznál) Chi preſiede al lavoro immediato degli Argini.

Cavaléta) Locuſta. V. Gambareula.

Caudágna) Spazio, che laſciaſi in capo ai campi per commodo di coltivarli.

Caudín) Capezzolo. Punta della mammella. *Papilla.*

Cavéſtar) Capeſtro. *Laqueus.* Si prende per giovane diſcolo.

Caviára, Caviéra) Capigliatura. *Capillorum congeries.*

Cavícg) Pivolo. *Ligneus claviculus.*

Caúra) Capra.

Caurieúla) Capriola. *Saltus, us.*

Cauzzàl V. Piumàz.

Cázza) Meſtatojo di ferro, o rame per attigner acqua. Remajvola. *Tudicula.* Caccia. *Venatio.*

Cazzéula) Cazzuola da muratore. *Trulla.* Con lo ſteſſo nome nominiamo pur quella, che s'adopera a frigere.

C E   C G

Cercg) Cerchio. *Circulus.*

Cervlá) Cervellato. *Salſamenti genus.*

Ceúg) Cuoco. *Coquus.*

Céur) Cuore. *Cor.*

Céuſar v.) Cuocere. *Coquo, is.* Diciamo *l' è cot al libi.* Volendo ſignificare. *Jacta eſt alea.*

Cgéra) Ciera. *Faciei habitudo.*

Cgérga) Chierica. *Tonſura Clericalis.*

Cgéſa) Chieſa. *Eccleſia.*

Cgiácara) Chiacchera.

Cgiacarár v.) Chiaccherare. *Blattero, as.*

Cgiacaráda n.) Lunga parlata. *Longa locutio.*

Cgiáf) Chiave. *Clavis.*

Cgiáp) Naſtro, Cappio, Fettuccia. *Fruſtillum.*

Cgiapa V. Scoz) Lo diciamo anche per natica. *Nates, ium.*

Cgiapár v.) Pigliare *Corripio.* Diciamo *cgiapár la gatta,* in quel ſignificato, in cui diſſe Merlino.

Ulte-

Ulterius nemo vult ſecum carpere gattam.

Cgiarabacgión) *Oculorum perſtrictio*. Sfinimento. *Deliquium.*

Cgió) Chiodo. *Clavus.*

Cgióc) Battuta, colpo. *Ictus, us.*

Cgióma) Chioma de' Cavalli. *Jubæ.*

Cgiópa) Due coſe accoppiate. *Par. Nà cgiópa d'pan*. Due pani accoppiati.

Cgiú) Cucco. *Cuculus.*

Cgiúc) Ubbriaco. *Ebrius.*

Cgiucgiár v.) Succhiare. *Exſugo.*

Cgiuſéra) Toppa. Inſtrumento di ferro, per cui ſi avvolge la Chiave. *Sera*. Lo diciam per metafora in ſignificato di moneta logora che difficilmente può ſpenderſi.

C H   C L

Chéuf, Chóf, Cóv) Faſci di frumento, che ſi formano da molti manipoli uniti inſieme. I Toſcani confondono Covoni, con manipoli.

Chiló) Merlino usò queſta voce in vece di *qui, hic*, che noi diciamo *chi.*

Chizzéul, Chizzéula) Focaccia. Schiacciata. *Placenta triticea.*

Chizzolina) Focaccia, Schiacciatella co'graſſelli. *Placentula fruſtulis ſuillis condita.*

Cij indecl.) Ciglio. *Cilium.*

Ciffolár) Zuffolare. *Sibilo, as.*

Ciffol) Voce che ſi fa Zuffolando. *Sibilus.*

Cigála n.) Cicala. *Cicada.*

Cigàr) Merlino ha uſato *Cicigàr*, *Cicigant Cicadæ* in ſignificato di *Cicalare*. Queſta voce però non eſprime il noſtro *Cigàr*; che è propriamente gridar ad alta voce. Usò pure *Cicigàr* per aizzar il Cane. *Canem incitare*, noi diciamo *uzzar.*

Cignár) Far cenno. *Annuo, is.*

Cignón) Maniera, con cui le Donne tiran ſu i capelli di dietro.

Cigóla) Cipola. *Cepe.*

Cigóla d' Fior) Bulbo. *Bulbus, i.*

Cimas) Cimice. *Cimex, icis.*

Cimigáta) Capitombolo.

Cirúgich) Chirurgo. *Chirurgus.*

Cis) Cece. *Cicer Ciceris*. Cis guſsú. *Cicer cum cortice*. Cisfrant. Cece infranto.

Ciſóra. V. Forbas. Lo diciamo anche per lingua mormoratrice.

Civárs) Cibarſi. *Veſcor, eris*, è parola uſata ſolo dai Contadini.

C L.   C M

Clò, clò) Uſiamo di queſta voce, quando vogliamo eſprimere il ſuono d'un liquore, che eſce da un Fiaſco, o altro ſimil Vaſo. Merlino diſſe: *En bibo, clo, clo reſonat botazzus.*

Cmádar) Allevatrice. *Obſtetrix, tricis*. Comadre. *Comater, tris.*

Cmanzár) Incominciare. *Incipio, is.*

C O

Có) Capo. *Caput, pitis.*

Cóc) Noce groſſa. *Nux.*

Cocáj) Turacciolo. *Operculum*. Quindi Merlino ha preſo il ſuo Cognome, perchè è da ſapere, che quando noi vogliam dire, che altri fà errore, o dice parlando degli Strafalcioni, ſiamo ſoliti dire, *ch'al fà di Cocaj.*

Cocón) Cochiume. *Epiſtomium.*

Cocúmar, o Cocómar) Citriolo.

Digitized by Google

Codáj) Un Aglio. *Allium, ii.*

Códga) Cottica, Cotenna. *Cutis, Cutis.*

Codghín) Salame fatto con le Cotiche.

Codegón, Cordon) Per minchione. Uomo ſciocco. *Homo bardus.*

Codeſélla) Merlino l' uſa in ſignificato di diſgrazia. *Infortunium, nii.* Ma preſſo noi non è più in uſo.

Coja, alla Cója) Quando molti corrono, o vanno in gran fretta a gara, come ſe correſſero per andar a raccogliere qualche coſa d'importanza.

Cójar verb.) Raccogliere, *Colligo, gis.* Dar nel ſegno.

Colgár, Colgárs ſup. Colgá) Gittar a terra. *Proſterno, nis.* Corricarſi. *Cubo, as.*

Cólla, o préſa) Ajeta, Ajuola. *Areola.* Glutine. *Gluten, is.*

Compágn, Compagnón) Amico, Amiciſſimo. *Amicus, ci.*

Complót) Conventicola, Conventicolo. *Coitio.*

Conſéi) Conſiglio. *Conſilium, lii.*

Cóp) Tegola, Coppo. *Tegula, æ.*

Coplót) Scodella di legno. *Lignea Scutella.*

Coráda nom.) Polmone. *Pulmo, nis.* Più ſpeſſo però diceſi *Coradella.*

Corbél) Sorba.

Corézza) Coreggia. *Corzár Scorzár. Pedo, is,* diciamo anche Coreza per liſta di Cuojo. *Cingulus Corius.*

Corót) Sccruccio. *Ater, atra, atrum.*

Corsín, con s ſtretta) Getto di fiori.

Cortlæta) Falcetto. *Falcula.*

Corzzá) Sdegnato. *Iratus, a, um.* Diſſe Merlino *Scorozzatus.* Ma non è in uſo.

Cos. V. Bagáj.

Cóſar: verb. con l'o ſtretta) Cucire. *Suo, is.*

Cosdúra) Cucitura. *Sutura, æ.*

Coſína) Cucina. *Culina, næ.*

Cóſſa) Noi lo diciamo per Coſa. *Res, rei,* e lo diciamo in ſignificato di Coſcia. *Coxa, æ,*

Coſsín) Cuſcino. *Pulvinar, ris.*

Cót) Cotto. *Coctus, a, um.* Lo diciamo anche, e molte volte lo usò Merlino in ſignificato di Ubriacco. *Ebrius.* Ed in ſignificato di malatticcio.

Cotàl, Cotàla) Nome di coſa indeterminata, che ſi dice, quando non ſovviene il nome proprio, di ciò, che ſi vuol nominare.

C R

Crá, Crá) Con queſta voce ſignifica Merlino il gracchiar de Corvi. *Crocito, as.* Verb.

Ceréſa) Cireggio. *Cerasus.* Diciamo *Cdl.m,* una ſpezie di ceregio groſſo, e duro. *Mareni, Maraſchi*) Le Amarine, o Amaraſche.

Crica) Lordura. Lordezzaccia *Sordes;* lo diciamo per unione di gente ſoſpetta.

Crivel) Vaglio. *Cribrum, i.*

Crivlár verb. ſup. Crivlá, fem. Crivláda) Vagliare, *Cribro, as.*

Crivlónz) Vagliatore. *Cribrator, oris.* Diciamo anche *Crivlin.*

Crodár verb., ſupin, crodá, fem. crodá, o crodáda) Cadére. *Decido, is.*

Cſércgia) Cicerchia. *Cicercula, læ.*

Google

C V

Cúcgg) Letticello. *Grabatus*. Lo diciamo di quella paglia, o altro, ſu cui dormono i Cani.

Cucgiars) Chinarſi. *Inclinor*. Diciam *mettars in Cucgion, ſtar in cucgion*, per ſtarſene ripiegato ſu le calcagna. *Talis inſidere*.

Cucgiér, o Cucgiàr) Cuchiajo. *Coclbear, ris*.

Cúgola nom.) Palla groſſa di legno, con quatro delle quail ſi giuoca al trucco di terra. Plur. Cúgoli.

Cùna) Cúlla. *Incunabulum, li*.

Cunín) Legno formato a diverſi archi, con cui ſi copre la cúlla.

Cunzár) Acconciare. *Sarcio, is. Condio, is*. Diciamo ironicamente. *Cunzá par lé Feſte*. Per dannegiato aſſai. Significa anche *ornare*.

Cunza lavéz) Artefice, che accomoda, i Laveggi, le pignate, ec.

D

D Lettera, che ha gran parentella col T, e noi non poche volte il T cangiamo in D per maggior facilità di pronunzia, come nelle voci. Didélli, Didál. Benchè nel Toſcano acconſenti dopo di ſe la R, ſoltanto, appreſſo di noi però ſi mette avanti più altre conſonanti, come nelle voci Dbót, Dsáſi, Dzipár, mangiando noi per proferire più ſpeditamente, quella vocale, che naturalmente dovrebbe ſeguire dopo la D.

D A

Dá) Dado; *Cubus, bi*.

Da banda) Da parte.

Da drè) Di dietro. *Retro*.

Dantſón) Legamento de' denti.

Dar d'barba) Lo diciamo, quando alcuno fa sforzo per nuocere ad altri, e non ha potere di farlo. *Inani labore conari*.

Daſcargár) Scaricare. *Exonero, as*.

Daſcantonàr) Toglier da un angolo, o cavàr da un angolo.

Daſcartozzár) Svolgere dal Cartoccio. *Exſolvo, is*.

Daſcgiarár) Dichiarare. *Declaro, as*. Voce de' Contadini.

Daſdár, dasdars) Svegliare, ſvegliarſi. *Excito, Expergiſcor*.

Daslazzár) Slegare. *Solvo, is*. Diciamo per proverbio *nlé bon da slazzargh li braghi* in quel ſignificato, in cui diſſe Merlino, *indignumque tibi slazzáre mudandas*.

Daſmæntgáras) Dimenticarſi. *Obliviſcor, eris*.

Daſmæntgón) Chi facilmente ſi dimentica. *Vir obliviosus*.

Daſmiſsiàr) Svegliare. *Excito, as*. Diciamo per proverbio *daſmiſſiar, i can, ch' dóram*, in ſignificato di ſtuzzicare chi non dà noja.

Daſmiſsiàrs) Svegliarſi. *Expergiſcor, ris*.

Daſténdar, daſténdars, ſup: daſtés) Stendere, Sdrajarſi. *Extendo, is, Projicior, eris*.

Daſtéur.) Diſtogliere. *Diſtrabo*.

Daſtorcgiár, daſtortiár) Svolgere, Sciogliere, Sviluppare. *Solvo, is*.

Daſtrigár, Daſtrigáras) Sbrigare. *Expedio*, Sbrigarſi. *Expedior*.

Digitized by Google

D B

Dbót) Quaſi. *Ferè*. Merlino lo uſa per ſubito immediatamente, ma noi non lo uſiamo, che aſſai di rado.

Dbóta ſalda) Ad un colpo. *Uno ictu*.

D E

Dedo. Deda) Fratello, Sorella. *Frater, Soror*.

Dentar) Entro. *Intùs*.

D F

Dfàt) Affatto. *Omnino*..

D I

Dí) Giorno. *Dies ei*. Ditto. *Digitus*. Diciamo *al dì gros*. Il Police, *al dì marmlin*, l'ultimo dito.

Didélli, andar in didélli) Caminar in punta di piedi. *Pede ſuſpenſo, ſummis digitis ambulare*.

Dindolár v.) Crollare. *Concutio*..

Dleg) Diſtrutto.. *Adeps, pis*.

D O

Dobár verb. ſup. Dobâ, fem. Dobáda) Addobbare. *Orno, as*.

Docgiár v.) Adocchiare. *Intueor*.

Dója) Dóglia. *Dolor, ris*. Lo diciamo anche per mal di punta.

Donca) Dunque. *Igitur*. Merlino usò *Adonca*..

Donjáre) Voce più volte uſata da Merlino in ſignificato di miràr con affetto, ma da noi non ſi uſa..

Donzéna) Numero di dodici. Noi lo diciamo di tutte le coſe, laddove i Toſcani, ora dicono *Dozzina*, ed ora *Serqua*. *Duodenarius numerus*. Si dice anche *andar in Donzena, téur in Donzéna*. Per metter, o andar in caſa, dove mediante il congruo pagamento viene ſomminiſtrato il vitto. *Convictum, contubernium adire*. Si dice anche per metter a faſcio, cioè avvillire una perſona confondendola con altre a lei ineguali, il che ſi eſprime anche dicendo. *Non tutti j'erbi j'è da mettær in torta*.

D R

Drúſi nom, fem., Druſia) Noi diciamo anche *ſdruſi*, e *ſdruſia*, che toſcanamente diceſi ruvido: *aſper*..

D S

Dsáſi) Incommodo. *Incommodum, i*. Parola uſata da Contadini.

Dsévad, fem. Dséuda) Inſipido. *Inſipidus*.

Dſora più) Di più. *Inſuper*.

D' ſumsált) Di pianta.

D Z

Dzipár v. ſup. Dzipá, fem. Dzipáda) Ruinàre, rompere, diſtruggere. *Rumpo, deſtruo*.

E

E Lettera vocale, la quale appreſſo i Toſcani ha due ſuoni, uno aperto, e ſtretto l'altro; appo di noi in tre ſuoni ſi fà ſentire:

ſentire: Uno aperto, come *Erba*, l'altro ſtretto, come *Sega*, il terzo finalmente è un certo ſuono, che non ſi ſa, ſe ſia l'E, che partecipi dell'A, ovvero, l'A, dell'E; come *eſſær a ſedær, bærtin*. Onde acciò, la coſa rieſca più chiara in queſto Vocabolario in molti luoghi ſi è ſcritto, con l'æ dittongo.

Era) Aja. *Area*, *æ*.

Erbor, Arbor) Albero. *Arbor*, *is*.

Eſſær al can) *Summa paupertate laborare*. Si dice anche toſcanamente. *Eſſere al Cane*.

Eúli) Oglio. *Oleum*. Bocalín dá l'euli bon. Orcivolo. *Urceolus*.

F

F Lettera, che molto confina con la V conſonante. Nel noſtro dialetto poi evvi queſto di particolare, che, allora quando l'U conſonante cade ſul fine della parola, ſi pronunzia con lo ſteſſo ſuono della **F**, come ſarebbe a dire eúv, neúv, e zov, le quali da noi ſi proferiſcono, eúf, neúf, zof.

Fandónia) Favola. *Fabula*, *æ*.

Fár croséti) Non aver che mangiare, o reſtar privo di che che ſia. Merlino lo diſſe in ſignificato di ſupplicare. Ma in tal ſignificato da noi non ſi uſa. *Parce, precor, gridant, facientes mille croſetas*. Mac. 9.

Fáda) Roſpo di maggior grandezza. *Rubeta*, *æ*.

Fadiga) Fatica. *Labor*, *ris*.

Faló) Incendio grande, che formaſi communemente con materie facilmente combuſtibili, come paglie, canne, ed altre. Coſi l'usò Merlino parlando di ſtoppa Mac. 4. *Videns magnum creviſſe Falojum*.

Faméja) *Familia*, *liæ*.

Faséla) Merlino lo diſſe per *Fiaccola*. Ma noi lo diciamo per certe carte ripiegate, le quali piene di polvere d'archibugio, e ſtrettamente legate, con applicarvi il fuoco, van ſaltellando, e ſcopiando con notabile ſtrepito.

Far bochín) Soghignare. *Subrideo*, *es*.

Fárgh ſtár) Ingannare. *Decipio*, *is*.

Far le ſiche) Burlare. *Irrideo*, *es*.

Far la gambaréula) Far lo ſgambétto. *Supplantare*.

Far lárg) Dar luogho. *Dare locum*.

Far la ſtá) Reggerſi appena ſu le gambe, e ſi dice de' Bambini, che cominciano a caminare, e degli Ubbriachi, che penano a ſtar in piedi; *male pedibus conſiſtere*.

Farla in barba) Sortire in qualche intento a diſpetto d'alcuno.

Far la nana) Dormire, *Dormio*, *is*. Voce, che uſaſi co' fanciulli.

Faséul) Fagiuolo. *Faſélus*, *li*.

Faſsína) Faſtello di legna minuta. *Faſcis lignorum*. Quando è un faſtello di legni alquanto groſſi, diciamo *faſſet*.

Feúdar) Fodero. *Vagina*, *næ*.

Féug) Fuoco. *Ignis*, *is*.

Feúra) Fuori. *Foris*.

Féüra) Febre. *Febris*.

F I

Fiá) Fiato. *Spiritus*.

Fiáp n. fem. Fiapa) Impaſſito. *Paſſus*,

Digitized by Google

Preſſus, a, um.
Fiáſtar) Figliaſtro. *Privignus.*
Fig) Frutto noto, Fico. *Ficus, ci.*
Figá n. ind.) Fegato. *Jecor, ris.*
Fighér) Ficajo. *Ficulnea, æ.*
Filóz, Filó) Luogo dove ſi radunano le donne di campagna a filare. Merlino usò la voce *Filò.*
Filza) Mataſſa. *Mataxa, æ.*
Fina mai) Moltiſſimo. *Plurimum.*
Fiéul) Figlio. *Filius, lii.*
Fiéula) Figlia. *Filia, æ.*
Fiòz) Figlioccio.

F O

Fóſa, Fúſa, Fuſót. V. Spigót.
Fogá) Infuocáto. *Ignitus, ta, tum.*
Fogár v. ſup. Fogá, fem. Fogáda) Affogáre. *Suffoco, as.* Diceſi anche infuocare *Incendo, is.*
Fogolér) Focoláre. *Focus, ci.*
Foghéra) Padella grande di ferro da tener braccie.
Foja) Foglia. *Folium, ii.*
Fómna, Fæmna preſſo i Contadini. In Città Femna) Femina. *Fœmina, næ.*
Fonz) Fungo. *Fungus, gi.*
Fôla) Favola. *Fabula, læ.* Con l'o chiuſo lo diciamo anche per molta gente.
Fojàda) Paſta ridotta in foglio, poi tagliata in lunghe ſtriſcie.
Fóran) Forno. *Furnus, ni.*
Fórbas, o Forbsína) Forbice. *Forbex, ficis.*
Forbír) Rinettare. *Mundo, das.*
Formáj indecl.) Formaggio. *Caſeus, ei.*
Formája, plur. Formáji) Forma di formaggio.
Formajéla) Piccola formaggia. *Caſeus.*
Forcá. V. Raſch.
Forzina) Forcheta. *Forcula, læ.*
Fotécgia) Liquore di deterior condizione. Vin torbido, che reſta in fondo alle botti.

F N

Fnócgg) Fenochio. *Fœniculus, li.*

F R

Fraſca) Ramuſcello. *Ramus.* Lo diciamo di chi opera con leggerezza, e imprudentemente, come pure, *Fraſcón, Fraſcóna; Inſolens.*
Freduór) Raffredore. *Gravedo, dinis.*
Frézza) Fretta. *Sollicitudo, dinis.*
Frezzós) Frettoloſo. *Sollicitus, ta, tum.*
Friſſolar) Friſſolare. E' queſta voce propriamente lombarda, e ſignifica quel, che in Toſcána ſi dice Trilláre, e ſi applica al canto. *Vocem criſpare.* Una tal voce noi non l'uſiamo, che degli ſtromenti da fiato.
Frigàr. V. Frigá ſup. fem. Frigáda) Perfricáre. *Perfrico, cas.*
Fritola, Frirélla, e Fritélla à vento) Fritelle. *Frictilæ, larum: Frictilæ inflatæ.*
Frizza) Freccia. *Jaculum*, diceſi anche *fitta*, in ſignificato di acuto dolore, che in iſtante viene è ſvaniſce.
Fromba. V. Frombola.
Froſca. V. Fraſca.

F V

Fuſgna) Togliere di naſcoſto. *Subreptio.* Inganno. *Dolus.*
Fuſgnar) Prendere di naſcoſto. *Clam eripere.*

Fus-

Digitized by Google

Fufgnàr) Far frodi. *Decipere.*

Fúlman) Fulmine. *Fulmen.*

Fumàna) Nebbia. *Nebula, læ.* Lo diciamo metaforicamente per *collera: l'é in fumàna.*

Fúm d'rovícui) Coſa da nulla, coſa da non temere. *N'bó miga pavura d'fum d'rovieui.*

Furlón) Frullóne. *Cribrum Farinarium.*

G

G Lettera conſimile al C, la quale pure ha due ſuoni diverſi; l'uno, come Ga, Go, Gu, l'altro aſpirato, come Ge, Gi. Noi ſiamo ſtati coſtretti, in quelle parole, nel fine delle quali cade la G, per eſprimere la cadenza, di aggiungervi un altra G, come Pieúgg, Lavàgg; inoltre il CH da noi ſi proferiſce così andante, e ſchiacciato, che ſembra quaſi due GG; ma come rieſce più ſpiccato di quello, che ſarebbero i due GG, noi abbiamo ideato, di far precedere la C al G, come nelle parole cgiàr, cgió, ed altre; e nella fine di alcune voci ci ſiamo ſerviti di CG, invece di due GG, come nelle voci ocg, znócg ec.

G A

Gabàn) Gabbàno. Veſte, che uſaſi eſteriormente *Endromis, is. Lacerna, næ.*

Gajard) Gagliardo. *Fortis.*

Gajóf) Galioffo. *Nebulo, onis.*

Gajoffa) Saccoccia. *Crumæna.*

Galavérna) Gran brina. *Pruina, næ.*

Galzóp) Andar *in galzop*, lo dicocono i fanciulli del ſaltellàre, che giocando fanno con un ſol piede, l'altro tenendo alzato da terra. Deſcriſſe un tal gioco Merlino. T. I. Mac. 11. p. 88.

Gambareúla) *Far la gambareula:* Significa mentre altri camina, cacciargli un piede avanti, perchè trabochi, e cada.

Gambétta) Diciamo *tirar d'gambétta*, per *morire*.

Gamiſél) Gomitolo. *Glomus, mi.*

Ganàſſa) Ganaſcia, Guancia. *Genæ, narum.*

Gandión) Orecchioni. Sorta di malattía nelle glandule degli Orecchii. *Parotides.*

Garatola) Carrubo. *Siliqua dulcis.*

Garavàn) Preſſo di noi han queſto nome i Facchini della Dogana, e quelli, che ſtanno al porto di Catena. *Geruli Mercium.*

Gargóz, o Gargót) Gorgozzule. *Guttur, ris.*

Gavéta d'lazza) Gomitolo d'accia. *Glomus funiculi.*

Garíl) Nocciólo. Spichio della noce. *Nucleus, i.*

Gàtamórta) Far la gatta morta, far il modeſto, far lo ſchizzinoſo. *Se modeſtum, ſe renitentem oſtendere.*

Gavàzza) Tronco d'Albero. *Truncus, ci.*

Gavazzàr) Tagliar tutti i rami di un albero ſopra il tronco. *Arborem detruncare.*

Guarnél) Gonnoleta teſſuta di lino, o bombace. *Cycladic ula ex onycina tela.*

Garéuſola) Maréuſola, diceſi anche *garuſola, maruſola*) Specie di papavero. *Papaver.*

Garét. V. Sgarlét.

Garófol) Garofolo fiore noto. *Cariophillus, i,* ma noi lo diciamo anche

anche in ſignificato di ſchiaffo, e nel ſignificato medeſimo diciamo *Garofol da cinc foii*.

Garofolár) Schiaffeggiare, battere. *Verbero, as*.

Gasón. V. Lot.

Gavál) Paleta. *Batillum ferreum*. Non è però voce mantovana, ma uſata da Merlino: noi diciamo *paleta*.

Gavázza) Ceppo dell'albero. *Truncus*.

Gazán) Barbagiáni, ſtolido. *Stolidus, a, um*, anche per nome di fiore.

Gazeúl) Lo diciamo, di chi hà li occhi giallicci.

Gæmé) Gelſomino inſerito ſul Cedro. *Jaſminus cedrinus*.

Géra) Ghiaja. *Glarea, æ*.

Ghéda) Grembo. *In ghéda*. *In ſinu*. Diciamo ancora. *In ſcoſs*.

Ghignín) Ghigno, vezzo. *Blanditiæ, arum*.

G I

Gianduſſa nom.) Ghianduccia. *Glandula*. Noi però l'uſiamo in una affatto diverſa ſignificazione. Merlino l' adopera per eſclamazione, e dice. *Deh gianduſſa, grido*. E direbbeſi. *Oh diamene! Oh pó far il mondo!* laddove noi l'uſiamo per imprecazione, e diciamo, *che ti venga la gianduſſa*; e vuolſi dire, che ti venga il malanno. Si dice anche per contumelia contro i fanciulli: *guarda, che gianduſſa*, o pure ſemplicemente *Gianduſſa!*

Gianéta, Zaneta) Baſtone con pomolo, che uſano gli Uffiziali di milizia. *Baculus, li*.

Giarón) Saſſo. *Saxum, i*.

Giáz) Ghiaccio. *Glacies, ei*.

Giravólta) Giro, che ſi fa caminando. *Circuitus*. Si dice anche per aggirarſi. *Cicumagor*.

Giupón. V. Zipón.

G N

Gnácara) Nachero, o nachera. *Crotalum*. L'uſiamo ancora per coſa da nulla.

Gnánca, Gnancór) Ne anche, ne pure. *Ne quidem*.

Gniál) Nido. *Nidus*.

Gnicóſſa) Tutte le coſe. *Singula, orum*. Parola uſata da Merlino, e che ſi uſa tutta via dalla baſſa plebe.

Gnint, Gnént) Niente. *Nihil*.

Gnóc) Gnocco. *Paſtillus, i*. Lo diciamo anche per uomo ineſperto, e ſemplice. *Bardus, di*.

Gnúcca) Teſta. *Caput, itis*.

G O

Gó) Ghioccio, piccolo peſce col capo groſſo.

Gojéul, Gojadel) Verga lunga armata di pungolo, con cui i Contadini guidano i Bovi.

Gólta, Gólti, Guólti) Guancia. *Genæ, arum*.

Gombét) Gomito. *Cubitus*.

Gomér) Vomere. *Vomer, eris*.

Gós) Prominenza, che a molti naſce nella gorgozza. *Rhuma, mæ*. Con queſto nome chiamaſi anche il ventricolo de polli.

Goz, Gózza con l'o chiuſo) Goccia. *Gutta, tæ*, lo diciamo in ſignificato di poco. *N' al gá na gozza, on goz d'giudizi*.

G R

Gradélla) Graticola. *Craticula, læ.*

Graffàr, Griffàr) Pigliare con avidità, rubare. *Rapio.*

Gràmola) E' anche voce toſcana, e diceſi altresì *maciulla. Inſtrumentum, quo Piſtores panem deſſunt.* Lo diciamo anche per ſignificar, uomo, o donna di ſtraordinaria grandezza.

Granáz) Granazuolo, o Frumento di qualità inferiore, che ſi da ai Polli. Mondiglia.

Graffi) Cerchio armato d'uncini, con cui ſi peſca il ſecchio, o che che altro immerſo in acqua. I Toſcani dicono *Gancio.*

Gránf) Dolore nato da tenſione di nervi, che così da noi vien chiamato.

Gratàr) Grattare. *Scalpo, pis.* Ci ſerviamo di queſto verbo medeſimo in ſignificato di *grattugiáre. Conterere fricando.*

Grataréula) Gtatuggia. Strumento da cucina.

Gréſta) Creſta; *Criſta, tæ. Portár la greſtá lvdda* lo diciamo in ſignificato d'eſſer ſuperbo.

Gravalón) Calabrone. *Crabro, nis.*

Grembiál, Grombiál) Grembiale. *Ventrale, lis.*

Grepola) Graſſello. *Fruſtulum ſuillum.*

Grezár v.) Gradire. *Quod placet.* Non lo uſiamo però, che negativamente, come lo usò Merlino. *Non agrezante Pedocbio,* un piéucg, che nág grezava.

Griſſa) Unghia. *Unguis, is.* Si dice di più per artiglio di qualunque animale, che con le zampe feriſca.

Grignàr. Verb. Sgrignár) Ridere ſgangheratamente. *Cachinor, aris.*

Grinta) Colera. *Ira, ræ.*

Grondàl) Stillicidio. *Stillicidium.*

Gropar) Raggruppare. *Necto, tis.*

Groſta) Croſta. *Cruſta, tæ.*

Grúgn) Ceffo. *Rictus.*

Gruz) Ruido. *Aſper.*

G V

Guárdadúra. V. Sguardadúra.

Guazét) Guazzeto, Manicharetto. *Minutal, alis.*

Gúcgia) Ago, o Spilla. *Acus, cus.*

Gucgiár) Far calce, o berette con gli Aghi.

Gudáz) Padrino. *Patrinus.*

Gúz) Agúzzo. *Acutus, ta, tum.*

Guzzar) Affilare. *Acuo, is.*

Gúzza Forbas, e Cortéi) Arrotatore: Moleta. *Molitor. Cotárius.*

I

I Lettera vocale, che da noi pure, come dai Toſcani, e Latini, ſi fa conſonante, come Jada, Jutár. Alle volte poi la I ſembra partecipi, come della E, come ſi uſa dai Contadini in queſte voci Lingua Viſta, e Vita, nelle quali proferiſcono, quaſi Lengua, Veſta, e Veta.

I A I M

Jada) Agliata. *Alliatum.*

Imboldir v. ſup. Imboldí ſem. Imboldida) Fraſtornare *Impedio, is.* In queſto ſignificato l'usò Merlino. Noi però l'uſiamo in ſignificato di prevenir malamente di qualche affare. *Seducere.*

Imbonír) Luſingare alcuno con buone ſperanze. *Aliquem ſpe decipere.*

Imbozzár) Imbocciato. *In phialas conjicere.*

Imbriág) Ubbriaco. *Ebrius.*

Imbriagáras) Ubbriacarſi. *Inebrior, ris.*

Imbrodgár v. Sup. Imbrodgà, fem. Imbrodgáda) Sporcare, *fœdo, as.* In vece del Supino ſi uſa l' addjettivo *bródag*, *bródga*. Sporco, *fœdus, a, um.*

Imfadàr v. s. Infadá, infadada) Accender alcuno a collera. *Ad iram excitare.*

Impazz) Impaccio. *Negotium.*

Impazzáras v.) Impicciarſi. *Se intromittere.*

Impinír v.) Empire. *Impleo.*

I N

Inaſiár v.) Preparare. *Præparo.* I Contadini dicono anche *Amanir*; e diciamo anche *parcgidr.*

Incagní) Accanito. *Ardens, ira.*

Incarogná) Fetente. *Fœtidus.* Lo diciamo anche per intorpidito. *Torpidus.* Merlino lo diſſe per *inamorato*; e da noi pure ſi uſa.

Incéu) Oggi. *Hodie.*

Incgiavár v. ſup. incgiavá fem. incgiaváda) Chiudere a chiave. *Clavi. obſirmare.*

Incgiodàr) Inchiodare. *Clavo affigere.*

Incorotà n. fem. incorotàda) Veſtito, o veſtita a ſcoruccio. *Lugubri veſte indutus, ta, tum.*

Indré) Indietro. *Retro.*

Indré ſchena) Con la ſchiena in dietro. *Caſcar in dré ſchena. Supinus cadere.*

Induſiár) Indugiare. *Cunctor, ris. Induſiar*, e *Induſia* usò Merlino molte volte. Del verbo qualche volta uſiamo; del nome non mai.

Infiár. V. Sgionfár.

Infibiár) Chiuder con la fibbia. *Nectere fabula.* Diciamo: *Infibiar li ſcarpeti* in ſignificato di fuggire.

Ingarbojár) Imbrogliare. *Conturbo.*

Ingatiàr) Rendere arruffiata la mataſſa, o ragruppati i capelli. *Implico.*

Ingióva, o Angiova) Acciúga. *Appua.*

In gringola) In giubilo. *In gaudio eſſe.*

Ingrintà) Adirato. *Iratus.* V. Grinta.

Inguéra) Truogolo, Beverattojo per ogni ſorte di Polami. *Aquarium, ii.*

Insfrocgiàr) Infilzare. *Transfodio.*

In ſcoltón) Star con l'orecchio teſo per ſentir di naſcoſto, o qualche coſa, che ben non s'intende. *Arrectis auribus.*

Inſognàras v. Sup. Inſognà) Sognare. *Somnior.*

Inſógni n. indecl.) Sogno. *Somnium.*

Inſonión) Dormendo. *In ſomnis.*

Inſtarghan) Non riconoſcerſi obbligato ad alcuno, il quale potendo, non ha voluto impiegare l' opera ſua in qualche altrui vantaggio. *Agh n' inſtó.*

Intanabusàr) Naſcondere. *Abſcondo*, diceſi anche *imbasár.* Il primo verbo è compoſto da *tana*, onde diciamo *intanár* nel medeſimo ſignificato, e inſieme da bucco: l' altro, è compoſto da *bús*, *bucco.*

Intorcgiàr, Intortiàr) Involgere,

Inv...

Digitized by Google

Involvo, is.

Intrasát) Punto, o tempo breve. *In ſt' intraſdt, all'intraſat.*

Intrígh) Impaccio, imbroglio. *Impedimentum, ti.*

Inzaplàr, Inzaplàrs) Imbrogliare, Imbrogliarſi. *Implico, Implicor.*

Inzó) Ingiú. *Deorſum.* Averb.

Inznocgiàrs) Inginocchiarſi. *Flectere genua.*

Inzochì, nom. f. Inzochída) Imballordito *Somnolentus.*

Jutàr v.) Ajutare. *Auxilior, aris.*

L A

Lama d'la nos) Scorcia tenera intorno la noce *Putamen, nis,* lama d'cortel) Il ferro, o acciajo del cortello.

Lambruſcár) Cogliere la Lambruſca. *Lambruſcam colligere.* Si dice per metaf. Per andar buſcando denaro, o che che altro di quà, e di là.

Lampzár) Lampeggiare. *Fulgurat, abat.*

Lancúzan) Ancudine. *Incudo, nis.*

Langúria. V. Angúria.

Lantceur) Imprecazione famigliare, di cui ſi ſervono i Contadini, e ſignifica, che ti venga il malanno.

Lántecgia) Lente, legume. *Lentes, tis.*

Lapár. V. Slapár.

Laséna) Aſcella, quel concavo, che reſta ſotto il braccio. *Axilla, læ.*

Latúz) Morbiglione. *Morbilii, orum.*

Lavágg) Fango. *Lutus.*

Lávar nom.) Labro. *Labium, i.*

Lavàr v) *Lavo, as.*

Lávrón) Che ha groſſe le labra.

Láz) Laccio. *Laqueus.*

Lázza) Spago. *Funiculus, Accia.*

Lazzàr v.) Allacciare. *Ligo, as.* Diciamo per proverbio. *N' lé bon d'lazzàrg le ſcarpe.*

L E

Lecárda) Ghiótta. Padella bislunga, che ſi mette ſotto l'arroſto. *Patela oblonga.*

Léndna) Lendine. *Lendis.*

Lénta. V. Læntécgia.

Lergna, Lergneta) Piccola Febre. *Febricula.*

Leſca) Eſca. *Eſca, eſcæ.* Si dice per Uomo privo di denari. *L'é ſut cm' é la leſca.*

L I

Li li libtirum. Di queſta voce ſi ſervì il noſtro Poeta per ſignificare la voce, e la modulazione della Piva.

Lidrél, plur. Lidréi) Panicelli, in cui s' involgono i Bambini, prima di avvolgerli nelle faſcie. *Linteamina.*

Linzéul, o Lanzéul) Lenzuolo. *Linteum, i.*

Lira) Libra. *Libra, bræ.* Lirina dim. di lira.

Liſſia) Ranno. *Lixivium, ii.*

Liſſiáz) Lo ſteſſo, che *liſſia.*

Litra) Lettera. *Epiſtola, læ.* In Città diceſi *Letra.*

L O

Loc con l' o ſtretta) Lolla, Pulla. Guſcia del frumento. *Gluma.* Stolido. Stordito. *Attonitus.*

Logár) Naſcondere. *Abſcondo, is.* Riporre. *Recondo, is.*

Lonza) Parte del animale intorno i reni, opportuniſſima per l'arroſto.

Lorét, Loròt) Imbuto. *Infundibulum.*

Lór-

Lórgna) Ghanghero, o ſia ferro chiuſo a guiſa di anello, che ſi inſeriſce ne cardini. *Cardo, nis.* I Toſcani però ſpeſſe volte confondono ganghero, e cardine.

Lóſc n.) Una perſona, che guarda torto, che i Toſcani dicono Guercio. *Strabo*.

Loſna) L'uſano i Bologneſi in ſignificato di lampo. *Fulgur*, o di moneta, che non ha corſo. Noi lo diciamo in ſignificato di bugia. Frottola. *Commentum, ti.*

Lovartis n.) Cime di certa Erba, che naſce intorno alle Siepi, e ſi và avvitichiando intorno a ramuſcelli, che le ſtanno dappreſſo; e chiamaſi *luppolo* in Toſcano.

Lot) Zola. Pezzo di terra groſſa, e dura, che reſta eminente nei campi arati. *Gleba, ae.* Gioco di fortuna.

Lóv) Lupo. *Lupus, i.* V. *Graffi. l'è ſcur, com'è in bocca al Lov*, per dinotare una grande oſcurità.

Lovágna) Parola uſata da Merlino in ſignificato di Canaglia, moltitudine di vil plebe. *Tunc villanorum ſtipata lavagna gridavit.*

Lovín) Lupino. *Lupinus, ni.*

L V

Luſaréul) Luciola. *Lampyris, dis.*

Luſént. V. Straluſént.

Luſérta) Lucertola. *Lacertum, ti.*

Luſór indec.) Splendore. *Splendor, ris.*

M A

MAc) Panico. *Panicum, ci.*

Macágn. V. Magalót.

Maccár) Ammaccáre. *Comprimo, is.*

Macaron) Maccherone. *Paſtillus, i.*

Macgia) Machia. *Macula, læ.* Siepe) *Sepes, pis.*

Macgión) Gran Siepe.

Magágna) Mancanza, o difetto. *Infirmitas, tis.*

Magalót) Sputo Mucignoſo. *Sputum viſcidum.*

Magnán) Pajolajo. Artefice, che lavora intorno al rame. *Cacaborum artifex* lo chiamiamo anche *Cunza lavez.*

Magári) Piacia a Dio. *Utinam.*

Magnár, ſup. magná, ſem. magnáda) Mangiare *Edo, is.*

Magnár a úſ) Mangiar a bertolotto. Mangiare ſenza pagare. *Aſymbolum comedere.*

Magón) Stomaco, o ventricolo di qualunque volatile. Noi l'uſiamo anche per Uomo ſtolido, che non ſa parlare. *Lé on magón.* Per uomo travagliato. *Ld l'magón.* Per uomo appuntigliato diciamo lo ſteſſo. Per uomo di triſta ciera. *Lé color d' magon.* Quindi, quando vogliam dire, che altri ha ſfogata la ſua collera, o il ſuo travaglio, diciamo, *al s'è ſmagenà.*

Mai) Maj. *Nunquam.* Specie di gioco, che anticamente coſtumavaſi in Mantova. V. Merlino Mac. II. Pag. 86. Not. 2. Lo diciamo per quello ſtrumento, con cui giocaſi al trucco di terra. *Maglio*; del qual gioco parlò Merlino. Eccl. I., e Mac. 2.

Maitináda) Voce uſata dai Contadini, per ſignificare, quando in tempo di notte cantano, o ſuonano alla caſa della loro Amante.

Digitized by Google

Malgáz, Malgon) Gambo del formentone, o melica.

Malghés. V. Caser.

Mànech) Manico. *Manubrium.*

Manarín) Piccola Manaja. *Securis, is.*

Mancúnzi, a man cunzi) Man giunte. *Junctis manibus.*

Mànga) Manica. *Manica, cæ.*

Mánganél) Baſtone groſſo, e corto. *Baculus.*

Màn dritta) *Dextra, ræ.* Man ſtanca. *Siniſtra, ræ.*

Mánag da paréul) Manico di pajuolo. Argine, che forma un arco. Lo diciamo per iſcherzo, di chi ſi mette ambe le mani al fianco ad un tempo.

Manízza) Manicoto. *Manica, cæ.*

Manſión) Sopraſcritta delle lettere. *Inſcriptio.*

Mántas) Mantice. *Folles, lium.*

Manzaréul) Scopetta. *Peniculus.*

Marì) Marito. *Conjux.* Scaldatojo portatile, che uſano le Donne *Hypocauſtum, ti.*

Marangón) Legnajuolo. *Faber lignarius.*

Maravéja) Maraviglia. *Admiratio.*

Maraviáras) Maravigliarſi. *Admiror.*

Marchèt) Moneta nota, che val due ſoldi.

Mareúſola. V. Gareuſola.

Maticonda) Specie di mineſtra di pane, ed ova.

Marúf, Martúf) Stolido. *Amens, is. Stolidus.*

Marléta) Saliſſendo.

Marlir. V. Bagolár.

Marmlín) Mignolo. *Digitus auricularis.*

Marmóta) Stordito. *Attonitus, Stupidus, a, um.*

Márz) Meſe. *Martius.* Marcido, *Marcidus, i.*

Marzzádar) Mercante, che vende robe di poco valore, come ſpille, ſtringhe [illegible] altre coſe [illegible] annumera Merlino alla Mac. 5. p. 169.

Maſchérpa. V. Povina.

Masnar) Macinare. *Molo, is.* Lo diciamo anche per ruminar con la mente. *Mente excogitare.*

Maſséra) Serva, Maſſaja. *Famula.* Ruſcaruola; Caſſella in cui ſi raccolgono le ſpazzature.

Maſtra) Voce de Fornaj, che ſignifica, quello, che noi diciamo *Meſa.*

Mattàna, Mattárána) Pazzía. *Stultitia, æ.* L'uſiamo anche in ſignificato di pazzo. *L'é on gran mattàna.*

Matúrlo) Pazzo, ſcemo. *Stolidus, da, dum.*

Mazadág) Del meſe di Maggio. Così diciamo *fen mazadag; formaj mazadag;* volendo ſignificare tagliato, o fatto nel meſe di Maggio.

Mézzéul) Mazzapichio. *Malleus ligneus.* Mazzo di fiori. *Florum faſciculus.*

Mazzúc) Stolido. *Stolidus, da, dum.*

Mdája) Medaglia. *Numiſma, matis.*

M E

Méda) Zia. *Avia, æ.* In Città però non ſi uſa.

Médag) Medico. *Medicus, ci.* Merlino dice *Medécus*, e *Merdécus*, ma lo diſſe in perſona, che ſcherzava.

Médar con l'ë chiuſo) Mietere. *Meto, tis.*

Medgár, Madgár) Medicare. *Medeor,*

deor, *eris*.

Móuvar. ſup. movéſt) Muovere. *Moveo*, *es*.

Mercadant) Diciamo *[illegible] da Marcadant* per *ſurdas aures præbére*, e più volte lo diſſe Merlino.

Meſa) Madia. Recipiente di Legno, ove s' impaſta il pane. *Maſtra*.

Meſcol) Meſtatojo. Romajuolo. *Rudicula*, *æ*. Meſcol forà) Meſtatojo pertuggiato. *Rudicola perforata*.

Meſdár v.) Meſcolare. *Miſceo*, *es*. V. Miſſiar.

Meſtral, o Miſtral) Fante del Commune.

Méttar al fer à fond) Venire a qualche riſſoluta determinazione. *Aliquid decernere*.

Metter li pivi in ſác) Tralaſciare qualche operazione, che ſi era determinato di fare. *Ab incepto deſiſtere*.

Mezcalzét) Perſona, che vuol farla da grande, e non ha il potere.

M I

Mia) Millia. *Mille paſſuum*. Merlino lo ha uſato, come lo uſano i Veroneſi. *Midra*.

Miga) Voce negativa. *Non*.

Migol, Migolin) Un pochino. *Paululum*.

Miólla) Midolla. *Medulla*, *læ*.

Miſſiar v.) Rimeſcolàre. *Miſceo*, *es*.

Miſſiárs) Dimenarſi. *Se agitare*. Eſſere affaccendato.

Miſtá nom.) Amiſtà. *Amicitia*, *æ*. Voce uſata da Merlino.

Mlon) Popone. *Melo*, *onis*.

M N

Mnazzár, preſſo i Contadini ſmanazzár) Minacciare. *Minor*, *aris*.

Mneſtra) Mineſtra. *Pulmentum*, *ti*.

M O

Mocár. V. ſup. mocá, fem. mocada) Lo diciamo per ſoffiare il naſo. *Nares emungere*. Smoccolare. *Forcipe lumen excitare*.

Moch) Stupefatto. *Stupefactus*, *ta*, *tum*.

Modrél, plur. Modréi) Lungo ragionamento. Diceſi anche per pezzo d' Anguilla.

Mognàga. V. Armilla.

Mój, nom., fem, Moja) Bagnato. *Humefactus*. *In moja*. Nel acqua. Merlino diſſe Mac 19. *In moja ſe ſentit habere culdmen*.

Mojêta, Mója) Moleta. *Volſela*, *læ*.

Molſin fem. *molſina*) Molle. *Mollis*. Piacevole. *Mitis*. Nell' uno, e nell' altro ſignificato da noi ſi uſa.

Moléta. V. Guzza forbas, e cortei.

Mó nó) Maniera di negare. *Nequaquam*.

Mónzar. Verb. ſup. monzú, fem. monzúda) Mungere. *Emungo*, *gis*.

Morél) Color violaceo. *Violaceus color*.

Morrér) Mortájo. *Mortarium*, *rii*.

Moſcaréula) Moſcajuola. *Moſcarium*, *rii*.

Morſgàr verb. ſup. Morſgà) Morſicàre; Mordere. *Mordeo*, *es*.

Morſgon) Morſo. *Morſus*, *ſus*.

Mſòra) Falce curva, che ſi adopra da mietere. *Falx*, *Meſſoria*.

Moſſo-

Moſſolín) Moſcherino. *Parva muſca.*
Motella) Villa vicina a Mantova, di cui fece menzione Merlino ſingolarmente alla mac. VII.

M V

Múcg) Mucchio. *Acervus, vi.* Zitto. *Tacitus, a, um.*
Muffolént, Muffént) Mucido, che ha la muffa. *Mucidus, da, dum.*
Múl, nom. f. Mula) Mulo; *Mulus.*
Mulaz) Mulaccio. *Ingens mulus.*
Murája) Muro, o Parete. *Paries, tis.*
Músgg) Muſchio. *Muſcus, ſci.*
Muſarcula) Muſoliera. Strumento, che ſi mette al muſo a cani, od altri animali. *Olea, æ.*
Muſin) Piccol muſo. *Facies venuſta.* Si prende anche per Caparbio. *Pertinax.* Diſſe Merlino. *Ille Bochinellum faciens, blandumque muſinum.* Per ſoghignare.
Musnént) Lordo. Lo diciamo di chi ha la faccia lorda. *Fœdus, a, um.*
Mutria. V. Scruſna.
Múzar, Múgiér) Muggire. *Mugio, is.*
Muzzár verb.) Scivolare. *Delabor, eris.*

M Z

Mzén) Parte di Lardo, che cavaſi dalla metà di un animale porcino. *Lardus, di.* Merlino diſſe. *Deque ſuis Pretis faciebant ſæpè mezénos.*

N A

Nadrót) Anitra. *Anas, atis.*
Naránz) Arancio. *Malum Aſsyrium.*
Nasét) Monacchetto, quel ferro, nel quale entra il saliſcendo. *Nás fatt'a marléta, o nas arvli.* Diciamo chi ha il naſo camuſo. *Simus.*
Navazza) Caſſamadia. *Ingens mactra.*
Navójantamént) Inconſideratamente. *Inconſideraté.*
Nédar. V. Nadrót.
Nettár) Nettare, ripurgare. *Mundo, as.* Diciamo *nettár el Paès,* per ſgombrare da qualche luogo, e fuggire.
Névola) Paſta acconciamente lavorata per ſigillar le lettere. V. Merlino p. 87. n. 2.

N I

Nibál) Annibale nom. prop. *Anibal, lis.*
Nigota, Ngota) Niente. *Nihil.*
Ninár) Dimenar un Bambino ſu le ginocchia per concigliargli il ſonno. Si dice anche per dimenarſi da ſe medeſimo. Si uſa anche per tener a bada.
Nivol, plu. Nivoi) Nube, *Nubes, is.* E voce de'Contadini. In Città ſi uſa *Nuvol, Nuvoli.*
Niz) Livido. *Lividus, da, dum.*
Nizzadúra) Lividúra. *Livor, oris*
Nizzár) Cagionàr lividura.

N O

Nodér) Notàjo. *Scriba, bæ.*
Néuf) Nove. *Novem.* Nuovo adj. *novus, a, um.*
Nosér nom.) Albero, che produce le noci. *Nux, cis.*

O

O Lettera vocale, la quale appreſſo di noi ha tanta affinità con l'U, che con eſſa non poche volte confondeſi, come nelle parole Un, Unzar, Unt, che per lo più ſi proferiſcono con la O, *On*, *Onzar*. *Ont*. Riceve due diverſi ſuoni ſingolarmente uno aperto aſſai, come *Zòc*, *Filèz*, *Falò*, l'altro, chiuſo, e riſtretto, come, *Sol*, *Vol*, *Mond*.

O C

Ocg) Occhio. *Oculus*, *li*. *Avèr l'ócg alla Padèlla* ſtar con l'occhia attento.

Ocgiáda) Occhiata. *Intuitus*.

Ocgiàl) Occhiale. *Perſpicillum*, *li*.

Oeuf) Ovo. *Ovum*, *i*.

Ognimentdchè) Ad ogni momento. *Continuo*.

Ogn con l'o chiuſo. Ogníz) Ontàno. *Alnds*, *i*.

Omàz) Uomo grande. *Magnus homo*. Noi però lo diciamo coll' aggiunto di buono, *l'é un buon Omàz*. Significa ſenza aggiunto un Uomo truce, o un Uomo ſtrambo, e diciamo anche *l'é un Oméra*, *e l'é un bon Omín*.

Ombrós. Preſſo i Contadini. *Ombrios*) Ombroſo. *Umbroſus*. Prendeſi anche metaforicamente per ſoſpettoſo. *Qui facile ſuſpicatur*.

Ongia) Unghia. *Unguis*, *is*.

Onzàr verb. ſup. ont. fem. onta) Ungere. *Ungo*, *gis*. Diciamo. *Onzar con dld ſonza d' boſc*. In ſignificato di baſtonare. E nel medeſimo ſignificato diciamo anche ſemplicemente. *Onzar*.

O P

Opi con l'o largo) Oppio ſpecie d'albero. *Populus*, Noi lo diciamo per ſtolido. *L'é incantà com' é on Opi*.

O R

Orcgín) Orecchini: *Inaures*, *inaurium*.

Orécgia) Orecchio. *Auris*, *is*.

Orèvas) Orefice. *Aurifex*.

Orzéul) Orazivólo, Bollicina, che viene ai nepitelli degli occhi. *Hordeolus*.

O S

Osél nom. plur Osél) Uccello. *Avis*, *is*.

Oslàr) Uccellàre, *Aucupor*, *aris*. Sup. Oslà, qualche volta per deluſo. *Deceptus*.

Osmarín) Roſmarino. *Roſmarinus*.

Oſtrága, Oſtrega) Oſtrica. *Oſtreum*.

Ovà, far Ovà) Voce de Bambini. Vagito. Vagire. *Vagitus edere*. *Vagire*.

P

P E' una lettera affine col B, che con quella da noi facilmente confondeſi, e in quella traſmuttaſi, come nelle voci Balla, Ballon, in vece di Palla, Pallone; ne di queſta ci accade di dover notare più di quello, che abbiam notato nella B medeſima.

P A

Padir) Digerir nello ſtomaco. *Stomaco concoquere.*

Padregn) Padrigno. *Vitricus.*

Paja) Paglia. *Palea, æ.*

Pajàz) Lo diciamo per Uomo pigro, e groſſo. *Homo piger, et corpulentus*

Pajér) Pagliajo. *Palearium, i.*

Pajeúl) Lago vicino a Mantova, di cui parla Merlino nell'Egloga 6.

Pajolàda) Partoriente. *Puerpera.* Diciamo *tirár un cig da pajoláda.* Per gridar forte.

Pajón) Paglione, Paglierìccio. *Culcita ſtramentitia.*

Paisàn) Paeſano. Villano. *Ruſticus.*

Pagnoca) Pagnotta. *Panis, is.*

Palmúz) Palma della mano. *Palma, æ.*

Palpaſtrél. V. Sgargnapola.

Panàda) Panata. *Panis in pultem coctus.*

Pancgiàna) Frottola. *Cantilena, næ.*

Pansél, Sugamàn) Sciugatojo. *Linteum, i.*

Panſir preſſo i Contadini: panſær. nella Città) Penſiere. *Cogitatio, nis.*

Papardélle, o Paparélle) Paſta lavorata in mineſtra, che più comunemente chiamiamo *Tajadelle*, e ſono lunghe, e ſottili ſtringhe di paſta, ordinariamente impaſtata con l'ovo.

Pareul). Caldaja, *Ahenum, i.*

Parcgiàr) Apparecchiare. *Paro, as.*

Par dir ach sí) Per così dire. *Ut ità dicatur.*

Partsémol) Petroſemolo erba nota. *Petroſelinum.*

Paſsú. Sup. dal verbo paſcær) Paſcere. *Paſco*, ſup. *Paſtus.*

Paſtón) Farina impaſtata per far pane. Noi lo diciamo per Uomo condiſcendente.

Patáca) Piccol pletro, con cui ſi ſuonano gli iſtrumenti da pizzico, quando non adopraſi l'unghia. *Plectrum. Nol val nà pataca. Nan nimporta na pataca.*

Patnár v.) Pettinare. *Pecto, is. Patnarſi*, noi lo diciamo per aver baruffa inſieme.

Patnér) Pettignone, parte del corpo ſotto il bellico. *Pecten.*

Patúrnia) Malinconia. *Triſtitia, æ.*

Pavajon) Padiglione. *Tentorium, i.*

Pavéra. V. Caréza.

P D

Pdágn) Trave attraverſato ſopra un foſso per tragittarlo. *Ponticulus, li.*

P E

Pé) Piede. *Pes, dis.*

Pegola) Pece. *Pix, cis.*

Pégora nom.) Pecora. *Ovis, is.*

Pérſag n.) Peſca, Perſico. *Perſicum.* Pérſag durás. Perſico, che ſi tiene attaccato all'oſſo. Pérſag parror) Perſico, che ſi divide. *L'é un partor.* Significa è una frottola.

Pes nom.) Peſo. *Pondus.* Diſſe Merlino: *De centum peſiis.* E in fatti così noi diciamo a ſignificare un gran peſo.

Peſs. nom.) Peſce. *Piſcis.*

Péran) Pettine. *Pecten, nis.*

Pevar. Preſſo i Contadini Pivar) Pepe. *Piper, ris.*

Pez) Peggio. *Pejus* nom., e avverb.

Pevrón) Frutice, che ha il ſapore di pepe.

Pé zont, a pe zont) A piedi giunti. *Junctis pedibus*.

P G

Pgnocáda) Pinochiato. *Pineus paſtillus*.

Pgneúl) Pinochio. *Strobilus, li*.

P I

Piána) Groſſo trave, che ſoſtenta, o il tetto, o il ſolàjo. *Trabs, bis.* Lo diciamo anche per quello ſpazio di terreno, che è compreſo trà una filatura di viti, e l'altra. *Ne piana d' forment. Na piana d' melga.*

Piccája) Capo di corda, o ſtringa, a cui debbaſi legàr qualche coſa.

Piccanél) Gambo dei fiori. *Caulis.*

Piéla) Abete. *Abies.*

Piéuva) Pioggia. *Pluvia, æ.*

Piéuvar v.) Piovere. *Pluere.*

Picúgg) Pidochio. *Pediculus, li.*

Pigár, Piégár) Piegàre. *Plico, as.*

Piga) Piéga. *Plicatura, ræ.*

Pió) Aratro. *Aratrum, ri.*

Piola)
Piolét) Pialla. *Aſcia. Runcina, næ.*

Pireúl) Pivólo. *Cuneus.*

Pirlár) Giráre. *Verto, tis.* Si uſa tanto in ſignificato attivo, quanto neutro. Significa ancora *impazzire.*

Piſolar, Piſolárs) Dormigliare. *Dormito, tas.* Quindi formaſi il nome *piſolin; ho fat al me piſolin.*

Piſta, ſoſt.) Si dice, *al n'hà avù na piſta*, quando alcuno ha àvuto, o grande aſſollamento d'affari, o quantità di buſſe. In queſto ſignificato l'usò Merlino. *Sed vix Zambelius piſtas ſuſceperat illas.* Calpeſtio. *Pedum ſtrepitus.*

Piſtaréula) Peſtéllo. *Piſtillum, li.*

Piſtón) Pillo, Piſtello. *Piſtillum.* Lo diciamo anche d'una boccia di vetro. *Amphora, ræ.*

Pit, Piton, fem. Pitona) Pavone. Pavo. *Pavonis.* Diciamo *pitona* anche in ſignificato d'ubbriachezza.

Piva) Noi uſiam queſta voce per ſignificare qualunque legno lungo, e pertugiato, o canna, o o paglia, di cui altri ſervaſi a ber liquori. Per iſtrumento a ſuono, non l' uſiamo ſe non di quella, che latinamente direbbeſi. *Tybia utricularis*, e diciamo anche *piva a ſacchél.*

P L

Plàda) Teſta calva. *Calvities, ei.* Diciamo *l'ha la cova plada.* E' un Uom aſtuto. *Cingar habens caudam vulparum more pelatam.*

Plár) Pelàre. *Expilo, as.*

Plós) Peloſo. *Piloſus.*

P N

Pnín) Piccol Piede. *Parvus Pes.*

P O

Podajeul)
Podér) Piccola Ronca da potare.

Podár) Potàre. *Puto, as.*

Pocgia con l'o chiuſo) Pozzanghera. *Foſſula, æ.*

Podér n.) Tenuta, Fondo. *Fundus, i.*

Podér v. ſup. podèſt, poſsù) Potere. *Poſſum.*

Pojàna) Uccel di rapina. Sparviero. *Accipiter, tricis.*

Pol, plur. Poi) Polo. *Pulus.*

Polagh) Cardine. *Cardo, nis.*

Polèr)

Polèr) Polajo. *Gallinarium*.
Polsín) Pulcino. *Pullus Gallinaceus*.
Poltrón) Poltrone. *Homo piger*. Merlino ſi ſervì molte volte di queſta voce in ſignificato d'uom malvaggio. *Poltronibus, atque ribaldis*.
Ponsàr v.) Ripoſare. *Quieſco, ſcis*. Voce uſata ſolamente dall' infima plebe.
Pont) Ponte. *Pons, tis*. Lo diciamo anche per Punto. *Punctum, cti*, e per una ſpecie di gioco d'azzardo.
Pontireúl) Pungolo. *Stimulus, li*. I Contadini dicono eziandio; *ponzæt*.
Pónzar) Pungere. *Pungo, gis*.
Povína) Ricotta. *Flos lactis*. Diciamo *aver la Povina a i Ocg*. Per aver la ciſpa agli Occhj. Così ancora *vender la povina a ocg*. Noi diciamo *Sbarzgnent)* Ciſpoſo, e la Ciſpa la chiamiamo *sberzgna*.

P R

Prasón) Prigione. *Carcer, ris*.
Pregái) Voce uſata più volte da Merlino, che però non è del noſtro dialetto, ma del Veneto, e ſignifica Senato. *Senatus, tus*.
Preſſia V. Frezza.
Ptár, Petár, ſup. ptà) Voce ſenza dubbio derivata dalla voce *aptare*. Noi lo diciamo in ſignificato di dare. *Al gd ptd on pugn*. Gli diede un pugno. Collocàr malamente. *Al l' hd ptd li*. Lo ha ivi collocato ſuor del ſuo luogo. Per imporre. *Al ta gla ptdda*. Glie l'ha ficcàta. O pure gliel' hà data da intendre, e in più altri ſomiglianti ſignificati.
Ptrú, ſtd. Voce, con la quale ſà cenno il Condottiere all'Aſino di doverſi fermare.

P V

Pvida) Scheggia di pelle, che alzaſi tal volta intorno alle unghie.
Púlag) Pulce. *Pulex, cis*.
Pumàz) Capezale *Cervical, lis*.
Puràr) Scarſeggiare qualche coſa. Voce della Plebe. *Parcè ſe gerere*.
Putél) Fanciullo. Putello. *Puer, eri*.
Púzza) Puzzo. *Fœtor, ris*.
Puzzàr) Putire. *Puteo, es*.

P Z

Pzàda) Calcio. Adjettivamente *pzd, pzdda*) Rattoppato. *Calx, cis*. *Refartus, ta, tum*.
Pzàr) Rattopare. *Farcio*.
Pzigàr) Pizzicàre. *Vellico, as*.
Pzigón) Pizzicone. *Vellicatio, nis*.

Q A

Quàcg. n. fem. Quacgia) Zitto. *Tacitus, ta, tum*.
Quacgiàr, quarcgiàr) Coprire. *Tego, gis*. Il ſupino *quacgid* ſignifica coperto, e anche acquietato.
Quadrél) Mattone. *Later, ris*.
Quaja, Quajot) Quaglia. *Coturnix*. Lo diciamo anche per *ſterco*, vi aggiungiamo alle volte l' aggiunto di lombarda. Come più volte Merlino. *Lombardis quajis ſua limina, plena novellis*.
Quajarèul) Quagliere. Iſtrumento per immitare il canto della quaglia.

Quartór) Piccola coperta da letto. Si dice anche d' una ſpecie di rete, con cui ſi pigliano le quaglie.

Q E

Quércg) Coperchio. *Operculum, li.*

Querzar verb. ſup. quert. f. querta) Coprire. *Tego.* Il ſupino feminino lo prendiamo in ſignificato di coltre. *Lodix.*

R A

RAdet) Radicchio. *Cicorium.*

Radsél) Abdome. *Abdomen, nis.*

Ramína) Noi chiamiamo con queſto nome un vaſo di rame, quando è ſtagnato. *Aenum incoctile.*

Rampín) Uncino. *Uncus, ci.*

Rapá) Grinzo, grinzoſo. *Rugoſus, a, um.*

Rapgár, rampgár.) Arrampicarſi. *Manibus, pedibuſque inniti.*

Rampgaréula) Ellera. *Hedera, ræ.* Si dice anche, *al fà là rampgaréula.* Chi diſpone il modo di poterſi arrampicare.

Rapgón) Erpice, ſtrumento da trittar la terra. *Harpex, icis.*

Raſch) La voce eſattamenre corriſpondente i Toſcani non l'hanno, e ſi ſervono di translati: Forca, Tridente. *Furcæ fereae cuſpidibus inſtructæ, quibus utimur in ſtabulis, et fœnilibus.* Di tale ſtrumento parlò Merlino nella Mac. 7. *Diſmanicans furcam, quam raſcum Mantua chiamat.*

Raſparéula) Noi lo diciamo per quell' iſtrumento, con cui ſi raſpa, e lo diciamo per certa aſpra ſenſazione, che ſenteſi tal volta, o in gola, o nello ſtomaco, come ſe alcuna coſa vi foſſe, che ci ſi raſpaſſe.

Ráva) Rapa. *Rapa, pæ.*

Ravanél) Raſſano. *Raphanus.*

Razzénr) Garbo. *Acer, cris.*

Razdór, Razdora) Reggitore. Reggitrice della caſa. *Pater familias, Mater familias.*

R B

Rbéba. V. Arbéba.

R E

Re con l'e chiuſo) Rete. *Rete, tis.*

Rénga) Aringa. Peſce ſalato, e affumicato, che viene dall' Inghilterra. *Halec, cis.* Intendiamo altresì una campana, che ſuona nella noſtra Città ſol quando ſi eſeguiſce la condanna di qualche reo.

Remol) Semola, Cruſca. *Furfur, ris.*

Repetón) Inchino. *Capitis demiſſio.*

Reſga) Sega. *Serra, ræ.*

Reſgár, Raſgár) Segare. *Seco, cas.*

Reſta d'ai: Reſta d' cigóli) Reſta d'aglio. Reſta di Cipóle. Così detto da *reſtis*, che ſignifica *corda*, perchè una *reſta* è legata in lungo, come una corda.

Reſt d' Carlin) Per iſcherzo, il reſtante. *Reliquum.*

Ref.) Reffe. *Accia, æ.*

R I

Rigolár) Ruzzoláre. *Circumago, gis.* I Contadini lo uſano anche per regolare. *Rego, is.*

Riſaréula) Prurito di ridere. *Ridendi.*

Digitized by Google

dendi voluptas.
Riſgár) Arriſchiáre. Riſgárs) Arriſchiarſi. *Periculum ſumere*. *Periculo ſe exponere*.
Rizzolár. V. Rigolár.
Rizzù) Ricciuto. *Criſpatus*.

R O

Roca con l'o chiuſo) Conochia. *Colus*, *i*, vel *us*.
Rodéla V. Ziréla.
Rognon) Rognoni. *Renes*, *ium*.
Rója) Scrója. *Sues fœmina*.
Roncài)
Ronchéta) Ronca. *Runcina*, *næ*.
Ronchína)
Rosgár) Rodere, o Roſſicare. *Rodo*, *dis*.
Rosgnéul) Uſignuolo. *Luſcinia*, *æ*.
Rózz) Cavallo di poco prezzo. V. Scgiàp.

R V

Rugár) Rimeſcolare. *Miſceo*, *es*.
Rugnir) Nitrire. *Nitrio*, *is*. Non lo diciamo ſolo de Cavalli, ma di tutti gli altri animali ſegnatamente del Bue, e del Porco.
Rumár. V. Rugár.
Rumiár) Ruminare. *Rumino*, *as*.
Rúſpi, fem., rúſpia) Ruvido. *Aſper*.
Rúza) Stromento con cui i Contadini raccolgono il terreno in capo ai campi.
Rúzna) Rugine. *Rubigo*, *nis*.
Rúzan) Ruginoſo. *Rubiginoſus*,
Ruznént) *a*, *um*.

S

S E' una lettera, la quale da noi non ſi pronuncia con quella dolcezza, con cui ſi pronuncia dai Toſcani, ma con un ſuono aſſai più aperto; da noi ſi mette avanti a molte parole, onde moltiſſime parole abbiamo, che comincian per S, e quaſi ſempre ve la mettiamo per un certo accreſcitivo, che nel noſtro dialetto aggiunge maggior forza alla parola, come nelle voci *Sgrindr*, *Sgrdz*, *Sgranſgnar*, le quali diciamo anche ſenza la S, *Graſgnar*, *Grigndr*, *Grdz*; ma il premettervela aggiunge forza, e più vivamente eſprime, ciò, che pretendiamo di ſignificare.

S A

Sagatár) Sgozzáre. *Jugulor*, *ris*.
Sajopár) Maltrattáre. *Vexo*, *as*.
Salám, Salama, Salamet Indecl.) Salame. *Salſamentum*.
Saláréula) Caſſeta in cui ſi tiene il ſale ſotto il camino ad aſciugarſi.
Salàs) Cacciata di ſangue. *Sectio venæ*.
Sálas) Accentato nella prima ſillaba ſignifica Salice. *Salix*, *cis*.
Salaſsár) Cacciár ſangue. *Venam ſecare*. Lo diciamo anche per trar danari con arte da alcuno.
Sàld in gamba) Si dice per incoragire, chi ſdrucciolando, o intopando ſta per cadere.
Salín Indecl.) Saliera. *Salinum*, *i*.
Sám, indecl.) Sciame. *Examen Apum*. Alveare.
Sangiottir) Singhiozzire. *Singulto*, *as*.
Sangióz. V. Singióz.
Santér) Sentiere. *Semita*, *æ*.
Santeri) Libercolo, in cui è deſcritto l'Alfabetto, e le prime coſe, che s'imparano a leggere da fanciulli.

San-

Senzàla) Zanzàra. *Culex, cis.*

Serràr verb. ſup. ſarà, fem. ſaràda) Chiudere. *Claudo, is.*

Sariéul, o Seriéula) Fiumicello. *Rivulus.*

Savazzàr) Agitare un vaſo di liquori. *Agito.*

Saver nom., e verb.) Sapere. Nel ſupino diciam *ſaveſt*, come *bueſt*, *voleſt*, *podeſt*. Invece di bevúto, volúto, potúto. *Scientia, æ. Scio, ſcis.*

Sausàr) Andar fiutando. *Huc, et illuc olfacere.*

S B

Sbabazzàr) Goderſela con gran diletto. *Toto animo fruor.*

Sbajafàr) Narrar Frottole. Merlino l' usò in ſignificato di ſgridare. *Sive Magiſtratum juvenes curare sbajaffant*, e nello ſteſſo ſignificato l' uſiamo noi pure, *blatero, as.*

Sbaldaría) Sporcheria. *Fœditas, tis.*

Sbadàgg) Sbadiglio. *Oſcitatio.*

Sbadacgiàr) Sbadigliare. *Oſcito, as.*

Sballàr verb. ſup. Sballà) Aprire, o diſfar le balle. *Sarcinas explicare*. Diciamo *l' é sballà* d'un Mercante, o Negozio fallito. *Al l' hà sballà* d'uno, che ha ſuperato un altro in che che ſia.

Sbarlògg) Chi guarda torto. *Tranſverſim aſpiciens.*

Sbarloggiàr) Guardár curioſamente. *Curioſe aſpicere.*

Sbarlúſar) Traſparire. *Transluceo, es.*

Sbarlusènt) Traſparente. *Translucens*. Merlino diſſe *Sberluſent*. V. Stralusènt.

Sbarzgnĕnt) Ciſpoſo. *Ciſpoſus.*

Sbasír v. s. Sbasí) Morto ſpacciàto. *Mortuus.*

Sbèrzgna. V. Povina.

Sbignàr) Fuggir naſcoſtamente. *Clanculum fugere. Se ſubtrahere.* Diciamo anche *téur el Tibi*. *Dar a gambi.*

Sbindacàr v. ſup. Sbindacà) Lacerare. *Lacero.*

Sbir) Sghero. *Satelles.*

Sblisgár. Sbliſsàr) Sdrucciolare. *Lapſo, as.*

Sbojantàr. Significa propriamente ſpargere d' acqua bollente) Sboglientare, è voce antica, ma d' altro ſignificato, ed è quello appunto di Merlino. *Sol sbojentat arua. Torreo, es. Peruro, is.*

Sbolzonàda) Colpo di boncinello, che appreſſo noi chiamaſi *bolzon*, che non uſandoſi preſſo i Latini non ha nome proprio, che lo ſignifichi. Ma noi lo diciamo in ſignificato di detto pungente.

Sboràr) Sborrare. *Tomentum educere*. Significa anche dar sfogo all' ira.

Sboronár) Metter a mano una botte, levandone un maggior turacciolo, e applicandovi la cannella.

Sbragàr) Stracciare. *Diſcerpo, is.*

Sbrandlàr ver. ſup. sbrandlà) Aprir con tutta la forza, e fin dove una coſa può aprirſi.

Sbricàr verb.) Toglier di mano per forza. *Eripio.*

Sbriſolàr) Tritolàre. *Contero, is.*

Sbroffàr) Spruzzàre. *Aſpergo, gis.* Buffàr di rabbia. *Ira fremere.*

Sburlàr) Urtare. *Impello, is.*

S C

Scàja) Scàglia. *Squama*.
Scajàr) Scagliare. *Jacio, is*. Levar le ſcaglie.
Scàltar, Scaltri) Scaltríto. *Callidus, a, um*.
Scalvàr) Potare. *Poto, tas*.
Scanaceúr) Travaglio. *Angor*.
Scanél) Seggiola. Noi lo diciamo, quando la ſeggiola è di noce. *Scamnum, ni*.
Scarabógg. V. Scombgnón.
Scarpàr) Stracciare. *Lacero, as*.
Scarpér nom.) Chi vende ſcarpe.
Scarpìr. V. Scarpàr.
Scarséla) Saccoccia. *Crumena, næ*.
Scartéra) Scarto, rifiuto. *Aliquid rejectum*. Voce uſata da Merlino.
Scarcalóſs) Noce bucca. Lo diciamo per qualunque coſa di poco prezzo.
Scavzàr) Spezzàre a mezzo. *Frango, gis*.
Scavèz) Franto. *Diſciſſus, a, um*. Uomo diſcolo. *Perditus homo*.
Scazzàr) Scacciare. *Expello, is*.
Schærznír verb.) Scrider co' denti. *Dentibus ſtridere*. Diceſi di qualunque altra coſa, che ſtride.
Scgiér) Lavatojo. *Lavacrum, ri*.
Scgiàp) Noi diciamo *anddr a ſcgiap*, quel, che direbbero i Toſcani, andar in frotta. *Turmatim incedere*.
Scgiapàr) Schiappàre. Schiantare in iſcheggie. *In aſſulas diſcindere*.
Scgínza, plur. Scginzi) Schegia. *Aſſula, læ*.
Scgiavina) Frottola. *Fabula, læ*. Specie di coltre.
Scgióp) Fucile. *Arcus Pyrius*.
Scgiopàr) Crepare. *Diſrumpor, eris*.
Scgiúma) Schiuma. *Spuma, mæ*. Diciamo anche *l'è nà lona ſcgiúma*. Per Uomo cattivo.
Scgiumàr) Schiumàre. *Spumo, as*.
Schéna) Schièna. *Dorſum, i*. *Tergus*.
Schgnír verb.) Eſſere neceſſario. *Opus eſt*. Voce uſata ſolo dalla baſſa plebe in quel ſignificato appunto, in cui l' usò Merlino. Mac. 12. *Aeolus omninò ſchegniſſet perdere teſtam*.
Schinca) Stinco. *Tibia, æ*.
Schiribíz) Ghiribizzo. *Commentum*.
Schitna) Scintilla. *Favilla, læ*.
Schitnàda) Zaffata, Spruzzo. *Aſpergo, nis*.
Schizzót) Pavura. *Timor, ris*.
Scmenzàr verb. ſup. cménz, cmenzà, e ſcmanzà) Incominciare. *Incipio, is*.
Scoàr verb.) Fruſtàre. *Plecto, is*; Scopare. *Verro, is*.
Scolàr verb.) Scolare. *Guttatim effluere*.
Scolér nom.) Scolaro. *Diſcipulus, li*.
Scombgnon) Macchia, che altri fa con l'inchioſtro nello ſcrivere. Scorbione. *Litura, æ*.
Scondar, Scondars, ſup. ſcos) Naſconderſi. *Abdo, is*. *Abdor, ris*.
Scondiréula. Zugàr a ſcondiréula) Gioco, che fanno i fanciulli naſcondendoſi dagli altri per farſi cercare.
Sconír) Scemarſi bulendo. *Decreſco, is*.
Sconzúbia) Moltitudine. *Multitudo, nis*.
Scoréza) Coreggia. *Peditum, ti*.
Scorjadín) Piccola ſcoreggia. *Scoriadín* lo diciamo di quello, con cui ſi guidano le Sedie, e le Carozze. *Scoridda*. Di quella, che ſi uſa da Carattieri, e Mulatieri.

Scorlàr) Crollàre. *Concutio*.
Scorzàr) Petteggiàre. *Pædo, is*.
Scorzzár) Levar la corteccia. *Corticem detrahere*.
Scózz) Coccio. *Teſta, tæ*. Noi lo diciamo tanto per pignata crepata, quanto per frantume di Pignata, o altro vaſo rotto.
Scozzonár, ſ. Scozzoná) Domar cavalli. *Domo, as*. Lo diciamo per eſſer accorto, e deſtro. Merlino. *At ſcozzonatus Cingar*. Perſona addeſtrata
Scràgna) Seggiola. *Sedes, is*.
Scrima, Scrimia) Arte della ſcherma. *Ars gladiatoria*. *Perder la ſcrima*. Perder la ſtrada, perder l'idea delle coſe.
Scrimár) Eſercitàr l'arte della ſchèrma. *Digladior, aris*.
Scrója. V. Roja.
Scrúſgna) Volto trúce. *Facies torva*.
Scúdella) Tazza. *Patera, ræ*.
Scúffia) Cuffia. *Calantica, cæ*.
Scuffièra) Creſtàja. *Calanticarum artifex*.
Scurtón) Pezzo di Candella mezzo conſumata.

S D

Sdarína) Lenza. Settole annodate, alle quali ſi attacca l'amo per peſcare. Lo diciamo pure volendo ſignificàr Donne, che lavorano intorno alla ſeta.
Sdàzz) Setaccio. *Crybrum, bri*.

S E

Sé con l'e chiuſo) Sete. *Sitis*.
Secgg, Secgia) Secchio. *Situla*. Diciamo *pieuvar a ſecgg arvèrs*, e vol dire, piovere a Ciel ſquarziato.
Sélar) Erbaggio detto communemente Seleno, Appio. *Apium, ii*.
Sèntar, Sentír verb. ſup. ſentí, e ſantèll) Sentire. *Sentio, is*.
Sentàr, Sentàrs) Sedere. *Sedeo, es*.
Seü) Siepe. *Sepes, pis*. Sevo. *Sevum, vi*.
Séula pl. Séuli) Coràme, che forma la parte inferiore della Scarpa. Suola. *Solea, eæ*.

S F

Sfazzà, fem. Sfazzàda) Sfacciato. *Effrons, tis*.
Sfigatà) Aggiunto, che ſignifica ſommamente caro, *lè me amigh sfigatà*.
Sforzìn) Spago attorto. *Funiculus intortus*.
Sfondradón, fem Sfondradona) Voce d'improperio, che ſi uſa per lo più ſcherzando. *Razza sfondradona*. Ed è anche una voce, che accreſce. *N'hò na voja sfondradona*. Ne ho voglia aſſai.
Sforacgiàr) Pertúgiare in diverſi luoghi. *Perforo, as*.
Sfraccaſsàr. V Sfrantumàr.
Sfragellàr verb. ſup. Sfragellà) Fracaſsàre, Flagellàre. *Peſſundo*. *Verbero, as*.
Sfrantumàr) Far in pezzi. *Contero*.
Sfritlàr. V. Smagazzàr.
Sfrolír, Inflorír) Infrolire. *Macero*. *Molleſco*.
Sfrusàr) Sottrar con frode. *Dolo ſubtrahere*. *Sfrusàr la paga all'oſt*. Schivarſi dal pagàr, che che ſia.

S G

Sgador) Segatore. *Herbarum ſecator, ris*.
Sganzérla) Perſona di gambe lunghe. *Longis cruribus inſtructus*.
Sgàr verb. ſup. ſgà, fem. ſgàda) Troncar l'erba con la falce. Segare *Herbas ſecare*.
Sgaraboldél) Inſtrumento di cui ſi

Digitized by Google

ſi ſervono i Ladri per aprire ie chiavature ſenza chiave; ſi dice anche, Garaboldel.

Sgargnàpola) Nottola. *Noctua, æ.* Merlino usò, gargnapola. Noi l'uſiamo anche per Donna magra.

Sgarlet) Voce, che preſſo noi ſignifica la parte di dietro della gamba, o ſotto, o ſopra la polpa Garreto. *Suffrago, is.*

Sgàrz) Scardáſso. *Carmen.* Quindi ne viene *Sgarzàr*, ſcardaſſare, *ſgarzader*, e *ſgarzadora*, Uomo o Donna, che Scardaſſano.

Sgàvola) Riccio, che ſi fà nel piallare il legno.

Sgàvolàr) Far ricii piallando. Mangiare.

Sgnavolàr) Miàgolàre. *Maumdre.*

Sghignazzàr) Ridere ſgangheratamente. *Riſus effundere.*

Sgionfiàr v. ſup. ſgionfi., fem. ſgionfia) Gonfiàre. *Inflor.* Sgionfiàrs) Infiarſi. *Inflor.* Lo diciamo per invanirſi. *Superbio, is.*

Sgninſi, sgninſa, sgninſin, sgninſina) Affettatello. *Delicatulus.* Voce di ſcherro.

Sgraſgnàr) Graffiàre. *Unguibus laceràre.*

Sgranſgnon) Atto, o ſegnale di graffiatura. *Scarificatio, onis.*

Sgrignàr. V. Grignàr.

Sgrúz. V. Grúz.

Sguaitàr) Star oſſervando di naſcoſto. *Occultè obſervare.*

Sguànza. V. Golta.

Sguardadúra) Guardatúra. *Intuitus.*

Sguarnàzza) Veſtàccia ſuperiore. *Veſtis, tis.*

Sguazzàr) Guadare, paſſar a guazzo. *Vadare flumen.* Aſperger d'acqua. *Aſpergo.* Vivere lautamente. *Jucundiſſimè vivere.*

Sguazzon) Gran pioggia. *Ingens pluvia.*

Sguèrz) Guercio, che ha un ſol occhio. *Monoculus.* I Toſcani, dicono loſco.

Sgugnàr) Contraffàr per iſcherno. *Irrideo.*

Sguret)
Sgúra) Scure. *Secures, is.*
Sguròt)

Sguràr. Verb. Sup. sgurà. fem. Sguràda. Participio sgurènt) Si dice de' mettali, e qui il Toſcano manca, e al più direbbeſi luſtrare, o ripulire, che certamente non eſprime il noſtro *ſgurdr. Lucidum reddere.*

Sgurènt) Riſplendente. *Lucidus, a, um.*

S I

Singióz) Singhiozzo. *Singultus, tus.* La plebe uſa *Sangioz.*

Sivèl) Chia èllo, che tiene la ruota nell'aſſe. *Claviculus, li.*

S L.

Slampzàr. V. Lampzàr.

Slapàr) Il mangiare, che fanno i cani, quando mangiano, coſe che han del fluido.

S M

Smagazzàr) Comprimere, trittolàre. *Contundo, is.* Così l'usò Merlino: Ma noi più communemente uſiamo ſmaghizzàr.

Smagonár) Cavár dal profondo dello ſtomaco. V. Magòn.

Smarazzár) Metter in fuga i polli. *Fugare pullos.* Metaforicamente

 te.

te per diſtogliere alcuno da qual- che luogo.

Smergolàr verb.) Gridáre. *Clamito, tas.*

Smlár, Somiàr, Simiár, nella terza perſona ſmèja) Aſſomigliare. Eſſer ſimile. *Aſſimilor, aris.*

Smolitag) Mollicio. *Humidus, humidulus.*

Smolſinàr) Far molle una coſa ruvida, o far piacevole una perſona altiera. Si uſa nell'uno, e nell'altro ſignificato, *Molem reddere; Mitem reddere.*

Smorbàr) Noi lo diciamo nell'uno, e nell'altro ſignificato per ammorbare. *Inficio, is.* Smorbáre. *Purgo, as.*

Smorbinàre) Zúrlare, far zúrli per la ſoverchia morbidezza, ſcherzàre. *Exultare.*

Smorcài) Collatura del naſo. *Pituita naſi.*

Smórt) Palido. *Pallidus.* Aſſai pallido per timore. *Smórt cmé nà pèzza lavdda. Exanimis.*

Smorzàr verb. ſup. ſmorzà, fem. ſmorzáda) Eſtinguere. *Extinguo, is.* Smorzadiz) Che facilmente s'eſtingue.

S N

Snembolàr) Levár il fiato. *Delumbo, as.*

S O

Sonolègía) Nuova ſpecie di componimento inventata dal noſtro Teofilo, nella quale in quattordici verſi eſtende tutto il ſuo penſiero in metro elegiaco. V. not. ad Sonol. 1.

Sò) Suo. *Suus, a, um.* In fem. diciamo *Sòua.*

Sobieúl) Zúffolo. *Fiſtula, læ.*

Sóca, Socheta, Sochin) Gonna, Gonnoleta, Gonnelino. *Cyclas, dis.*

Soga) Fune. *Funes, is.*

Soghet) Funicella, *funiculus.*

Sój) Maſtèllo. *Cadus, di.*

Sojár) Burláre. *Irrideo, es. Dar la ſoja* nel medeſimo ſignificato.

Sojer) Fabricator di maſtelli. *Cadorum artifex.*

Soma) Da noi ſi proferiſce con l'o aperto, e ſignifica certa miſura di frumento di quatro moggia, o anche carico, o peſo grande. *Onus, eris.* Si pronuncia con l'o ſtretto in ſignificato di ſomma. *Summus, a, um,* o in ſignificato di conteggio, e quantità da conteggio riſultante. *Summa, æ.* Quindi faciamo il verbo ſomàr, conteggiare. *Rationem ducere.* Aggiungere una quantità, all'altra, e più quantità inſieme, che dagli Aritmetici chiamaſi *addizione.*

Sónza. V. Onzar.

Sopiár) Soffiàre. *Flare.*

Sopiét) Soffiétto. *Follis.*

Sórbar) Sorbire. *Sorbeo, es.*

Sórag) Sorcio. *Mus, ris.* Lo diciamo anche per mellica.

Sotcóz) Con diſſimulazione. *Diſſimulanter.*

Sotſora) A un di preſſo. *Circiter.* Lo diciamo anche per ſconvolgere ſottoſopra. *Suſdequè,* averb.

S P

Spádolà) Spatolà. *Spathula, læ.*

Spadolár) Rompere il Canape. *Cannapis cannas rumpere.*

Spaghet. V. Spigòt.

Spalèra) Addobbo di caſa, o di Chieſa. *Periſtromata Topiaria.* Quindi diciamo *Per da ſpalèra.*

Pero

Pero ſteſo a guiſa di ſpalliera.
Spàna) Palmo. *Palmus, mi.*
Sparàgn) Riſparmio. *Paſimonia, næ.*
Sparagnàr) Riſparmiare. *Parco, cis.*
Sparamént) Corame, che cinge la ſcarpa al di dentro.
Spàras) Sparago. *Aſparagus.*
Sparavér) Sparviere. *Accipiter, tris.*
Sparpagnàr verb.) Spargere. Diſſeminare. *Effundo, diffundo.*
Sparséra) Luogo piantato di Sparagi.
Spazzà, ſpazzàr) Spacciato. *Expeditus, ta, tum. Expedio, is.*
Spazzàr) Scopáre. *Verro, ris.*
Spè) Spiede. *Veru, ru.* Indecl.
Spért, aſpért) Sano. *Incolumis.* Uomo di ſperienza. *Expertus.*
Spertgár) Abbachiare, battere con pertica. *Percutere, Decutere.*
Speſgár, ſpeſgárs) Affrettarſi. *Accelero, as.*
Spgazzár) Cancellare. *Deleo, es.*
Spianár) Appianare. *Complano, as.* Lo diciamo anche per baſtonare. Appianar col Baſtone.
Spianzzàr) Spruzzare. *Aſpergo, is.*
Spigolàr) Raccogliere le ſpiche. *Spicas recolere.*
Spigòt) Timor grande, o ſpavento, che ad altri s'incute.
Spina, ſpinèl) Spina. *Tubus ligneus. Tgnír da cat par la ſpina, e buttar via pr al Boron.* Lo diciamo di chi uſa parſimonia in coſe da nulla, e gitta nelle maggiori.
Spizièr) Speciale. *Pharmacopola.*
Splucàr) Spiluzzicàre. *Delibo.*
Spojàr) Spogliare. *Exuo, is.*
Spolèt nom. indecl.) Ferro da ſtringa.
Sponcgiàr) Spingere. *Impello, lis.*
Spònzar, ſpinzar) Spingere. Urtàre *Impello, is.*
Spù indecl.) Sputo. *Sputum, ti,* ſi dice anche ſpudár verb. ſup. ſpudá, ſpudáda) Sputàre. *Expuo, is.* Uſiamo il ſupino ſpudà, ſpudàda, in ſignificato di ſimiliſſimo, ma communemente ci mettiamo, *tutto, tutta,* e diciamo, *tutt ſpudá, tutta ſpudáda.*
Spudàcg. V. Spu.
Spulgàr, Cercare i Pulci, ſpulciàre. *A pulcibus expurgare.*
Spuzza) Fetore, Puzzo. *Fætor, ris.*
Spuzzàr. Putire. *Fætére.*

S Q

Squaquaràr) Ciarlare, paleſare, il ſuo ſecreto. *Effutio, is.* Mangiare, e bere allegramente. *Crapulor, aris.* Caccàr largamente. *Largè cacare.*
Squàs) Crollo. *Ictus, impulſus, ſus.*
Squèrzar) Scoprire. *Detego, gis.*

S T

Stagnàda) Vaſo di rame, che noi chiamiamo ſtagnata, quando non è tale. V. Ramina.
Stajuzzàr) Tagliuzzàre. *Minutim cædere.*
Stalladizza) Merlino uſa queſta voce Son. 2. in ſignificato di: *che ſono ſtati lungamente nella ſtalla.* Accordandolo con *Armenta.* Noi l'uſiamo in un ſignificato, nel quale difficilmente potraſſi ad eſſa voce trovare la giuſta corriſpondenza, tanto in toſcano, quanto in latino, e lo diciamo di quelle coſe, per guſtàr ben delle

delle quali è neceſſario mangiarle, fatte, o lavorate di freſco, allora quando non ſono tali, e l'uſiamo ſingolarmente, delle ova, e dei dolci, e diciamo *edſ ſtaladiz*, o *ſtelladiz*, o *ſtladiz*. Offelle *ſtaladizze*, quando al guſto, o all' odore, ci accorgiamo, che ſono fatte da qualche tempo.

Starlót) Voce de' Contadini, con cui ſignificano la ſtella, che precede il giorno. *Phoſphorus*.

Stélla) Scheggione. *Sidula major*. Lo diciamo anche in ſignificato di *ſidus*, ma in queſto ſenſo uſato, i Contadini dicono, *ſtrella*, o *ſtrellot*, quelle, che direbbonſi le Plejadi, cioè quelle piccole ſtelle unite, che formano una tale coſtellazione, e la chiamiano anche la *Cgiozza*. Chioccia.

Star in cucgión) Star coccolone. *Talis inſidere*.

Stér) Stajo. *Modius, ii*, preſo da *Sextarium*, che era la ſeſta parte di una Mina. *Medimnus, i*.

Stéura) Stuoja. *Storea, æ*.

Stigàr. V. Stizzár.

Stíz) Tizzone. *Titio, onis*.

Stizzár) Stuzzicare il fuoco, o qualunque altra coſa: *Excito, as*.

Stizzòn) Uomo ſtizzoſo, o inſtigatore.

Stlár verb.) Far in pezzi un legno, che ſi applica poi a qualunque coſa. *Scindo, is*.

Stócfis, Baccalá, Marlúz) Stocrofiſſo.

Stopár verb. ſup. ſtopà. fem. ſtopáda) Turrare. *Occludo*.

Stopinár) Smoccolare. *Fungum purgare*. Lo diciamo per temere.

Stoſſa) Scoſſa. *Impulſus, ſus*.

Straborír, Straboriras verb. ſup. ſtraborí) Scuotere, o reſtàr ſcoſſo, e ſorpreſo all'improviſo.

Strabucár) Travolgere. *Subverto, tis*.

Stracàr, verb. ſup. ſtracà, ſtrác) Stancare. *Laſſo, as*.

Stracgiár. V. Schitnàr.

Stralúsar, luſar) Riſplendere, o traſparire. *Splendeo, es*.

Stralusént, preſſo noi, o ſignifica Diafano, o è come ſuperlativo di *lusént*, ed è come un participio del verbo ſopra notato.

Stramáz) Materaſſo. *Culcita, tæ*.

Stramazzár) Travolgere. *Inverto, tis*. Caſcar a ſtramazzon. Cader gravemente. *Ruere*.

Stramazzón) Caduta gagliarda. *Lapſus, ſus*.

Stramortí) Trammortito. *Exanguis, is*.

Stravacár verb. ſup. ſtravacá, fem. ſtravacàda) Sdrajarſi. *Se proſternere*.

Stráz) Straccio. *Pannum attritum*. Diciamo per proverbio. *I ſtráz va all'aria*. I meno potenti ſono i primi a ſoccombere. Strazio. *Cruciatus*.

Strazzàr) Stracciare. *Scindere*.

Stravólt) Stravolto. *Revolutus, ta, tum*. Lo diciamo più frequentemente in ſignificato di Pazzo.

Strégia) Streghia. *Strigilis, lis*.

Stregiár verb.) Streghiare. *Strigili defricare*.

Stria) Maliarda. *Saga, gæ*.

Striâr verb. ſup. ſtriá, fem. ſtriáda) Ammaliare. *Faſcino, nas*. Diciamo ancor *Strid* in ſignificato di magro. *Macer, cra, crum*.

Stric nom.) Stretto, compreſſo. *Compreſſus, ſa, ſum*, in ſignificato di avaro.

Stricár verb.) Stringere. *Comprimo, mis*.

Stringa) Stringa. *Ligula, læ*. Diciamo

ciamo di un Uomo avaro: *l'è na ſtringa*.

Stropa) Verga. *Virga, gæ*. Diciamo ſtar *in ſtropa, tgnir in ſtropa*; per ſtare, o tenerſi con moderazione.

Stropái, Stroſſái) Turacciolo. *Turamentum*. Lo diciamo in deriſione d'un Fanciullo, o Uomo piccolo. *L'é ón ſtroſſài*.

Stúa) Scaldattojo. *Hypocauſtum*.

Stufá) Carne cotta nel ſuo ſucco, ben turata. Carne ſtufáta. *Caro jure aromatico incocta*. Diciamo per proverbio. *L'é ón ſtufá*. Di Donna brutta, maſſime ſe di color bruno.

Stufár, Stufárs) Annojàre, Annojarſi. *Moleſto, tas. Faſtidio, dis.*

S V

Súbiolàr) Zuffolàre. *Sibilo, as*.

Súgár) Aſciugare. *Exſicco, as*.

Súgamàn. V. Panſél.

Súnár) Raccogliere. *Colligo, is*.

Súpa) Zuppa. *Panis juſculentus*.

Sút) Aſciutto. *Aridus*. Sut ſtranſsí) Aſciuttiſſimo. *Aridiſſimus*.

T A

TAc) Parte della ſcarpa, ſu cui ſi appoggia il calcagno.

Taccár verb., ſup. taccà, fem. taccàda) Attaccare, attaccato, attaccata. *Appendo, is. Appenſus, ſa, ſum*.

Taccagnàr) Trovar in tutto che ridire.

Taccagnaría) Merlino lo diſſe per furbería, ma non l'uſiamo. Siccome usò egli *taccágn* in ſignificato di Uomo propenſo ai litiggi, ma non è uſato.

Tacón) Chi malamente rapezza alcuna coſa, diciamo, *là fát ón tacón*. Volger le ſpalle. *Voltar al tacón*.

Taconàr) Rappezzare malamente. *Male ſarcio*.

Tàja) Taglia. Prezzo, che ſi promette a chi ferma qualche bandito. Carucola, ſtrumento per tirar peſi all' in sú con una, o più girelle. *Trochlea, æ*.

Tajacanton. V. Bulo.

Tajàr) Tagliare. *Seco, as*.

Tajadella. V. Papardella.

Tajér) Tagliere. *Quadra, ræ*.

Tamburél. Merlino diſſe *Scanellus*) Piccol cerchio con pelle teſavi ſopra, di cui ſi fà uſo nel giocare alla palla.

Tambuſsár verb. Tamplàr) Battere con rumore. *Percutio, is*.

Tampiél) Trave. *Trabes, bis*.

Tanabús) Ripoſtiglio. *Latibulum, li*.

Tarabácola) Mobili di caſa di niun valore: diceſi anche quello ſtrumento di legno, di cui ci ſerviamo la Settimana Santa. Battaglio. *Maleus*.

Tarma) Tignuola. *Tinea*.

Tarràja) Scilinguato. *Elinguis*.

Tartuffola) Tartúffo. *Tuber, ris*. Noi lo diciamo anche in ſignificato di baſtonata.

Tartuffolàr) Battere. *Verbero, as*. Condir con tartuffi. *Tuberibus condire*.

Tatara) Bazzecola, coſa di poco valore.

Tavàn) Taffàno. *Tabanus, i*.

T E

Te con l'e ſtretto) Erba nota. *Té, té* con l'e apérto. Voce con cui chiamanſi i cani.

Tégnar da càt) Vivere con riſparmio. *Parce vivere*. Riſparmiàre.

Tégnar

Tégnar ſtric. Significa lo ſteſſo.
Téza) Fenile, Tugurio. *Fœnile, is. Tugurium, rii*.
Tgnìr, ſup. tgnú, o tgnéſt) Tenere. *Teneo, es*.
Tgnízz) Tenace. *Tenax*.
Tic, tóc) Così immitiamo lo ſtrepito, che fanno quelli, che battono con martello, o con altro. Merlino quindi compoſe il verbo *Ticb.tàre*, e diſſe *cum ſpadæ manico ticbitare videbas*. Mac. 2. ed altrove *ticlicat aſélus*.
Tilá, fem. Tilàda) Attillato. *Elegans, tis*.
Tináz) Tina. *Lacus, cus*.
Tingolín) Intingolo. Manicaréto. *Juſculum, li*.
Tiráca nom., plur. Tiràchi) Tiratojo, per cui ſi ſoſtengono da alcuni i calzoni: diceſi per uomo avaro.
Tiràr verb.) Tràrre, Tiràre. *Traho, his*.
Tiràda ſoſt.) Colpo. *Ictus, tus*. Diſcorſo fatto con artifizio di ritrarre qualche ſecreto, o anche qualche grazia.
Titalóra) Voce uſata da Merlino in ſignificato di Cantilena ruſticale; da noi direbbeſi: *Cantar la girometa, cantar la maitinada*.
Tlarína) Tela di Ragno. *Tela Aranea*.
Tnàja) Tenàglia. *Forfex, cis*.

T O

Tóc) Tochél) Pézzo. *Fragmen, nis*.
Tó dàn) Tuo danno. Rimprovero a chi per propria colpa ha ricevuto del male.
Tomaſélla) Merlino uſò *tomàda*: è voce, che propriamente nella Cruſca non trovaſi. In altri vocabolarii, trovaſi tomacélla. *Tomacula*.
Toméra) Tomajo. Coperta della Scarpa. *Obſtragulum*.
Tópa con l'o chiuſo) Tràve, che ſoſtenta le botti. Con l'ó aperto, Botta, percoſſa. *Ictus, us*.
Tórbi, Torbia) Torbido. *Turbidus*.
Torbiàn) Specie d'uva; e quindi di vino.
Torlidór) Tornitore. *Tornator, ris*.
Tortél) Tortello. Merlino ſi ſervì della voce, *Caſoncel*, che è voce Breſciàna.
Toſàr) Toſàre. *Tondeo, es*. Lo diciamo anche per burlarſi di qualche d'uno, pigliandogli qualche coſa. Diceſi per accorciar checheſia.
Toſgàr) Avvelenare. *Veneno, as*.

T R

Trabuchél) Trabocchetto. *Decipula, læ*.
Tracàgn. V. Manganél.
Traſgàr) Traſicàre. *Negotiór, aris*. Diciamo *traſgbín*, per eſſere faccendone, *Negotioſus*.
Tragondar) Inghiottire. *Deglutio, is*.
Trájar) Trajero moneta nota. Merlino diſſe *trainas*. Quello, che ora direbbeſi *trajarín*.
Trajón) Treghia. *Trabea, æ. Vehes, eis*.
Tralúſar. V. Sbarlúſar.
Trambáj) Baſton groſſo. Impedimento pure, che ſi mette ai cani, per impedire, che non corrano nelle Caccie riſervate.
Trapolár verb.) Trappolàre. *Decipere in inſidiis*.
Tráza. V. Rúza.

Tren-

Trentín) Moneta, che val trenta ſoldi.

Trezza nom.) Treccia. *Capillamentum*.

Tridàr) Trittolare. *Contero, is*.

Trippa) Ventre *Venter, tris*. Trippe diciamo quella ſorte di mineſtra, che ſi fa con gli inteſtini de' beſtiami.

Tripè) Treppiede. *Tripes, odis*.

Trivélla) Trivlín) Trivlót) Succhiello. Succhio. *Terebra, bræ*.

Trovár béga) Incontrar litigio. *In rixam incidere*.

Trús) Tronco. *Truncus, i*. Diceceſi anche in ſignificato di perſona grande, e groſſa.

Trusàr. V. Caleſſàr.

T V

Túſ) Tanſo. *Fœtor*.

Turchín) Azzúro. *Cyaneus, a, um*.

Turlulú) Alocco. *Stolidus*.

V

V E' una lettera per ſe vocale, ma, che non poche volte da noi ſi fa conſonante come preſſo i Toſcani. E' particolare appo noi la pronuncia dell' V, il quale ſi pronuncia ſtretto alla guiſa dei Franceſi, come nelle voci, *Zudr, Zurdr, Sugdr, Sundr*; e quando ſi pronuncia aperto, da noi ſi confonde con la O, talmente che diciamo *Ongia, Onzar*, invece di *Unghia*, e *Unger*.

V A

Valís) Valigia. *Sarcina, næ*.

Vanzája) Avvanzo. *Quod ſupereſt*.

Varéula) Vajuolo. *Puſtula, læ*.

Vargót) Qualche coſa. *Aliquid*.

Varzéla) Iſtrumento con cui i Contadini battono le biade. Correggiato.

Vaſsél) Piccola botte. *Doliolum, li*. Groſſa Nave. *Navis*.

V D

Vdél) Vitello. *Vitulus, li*.

V E

Vèdar) Vedere. *Video, es*. Vetro. *Vitrum, tri*.

Vena) Vena. *Venæ, næ*. Avenna, biada. *Avena, næ*.

Vermocan) *Vermocanus*, diſſe più volte Merlino in ſignificato di *Cancar*, eſclamazione. V. Cancar.

Vèrza) Cavolo *Braſſica, cæ*. Verzon. Cavolo grande.

Vèud) Vuoto. *Vacuus*.

Vèrzar v. ſup. avèrt) Aprire, Apèrto. *Aperio, is*.

Veſsa) Coreggia. *Pœditum*. Coſa da nulla.

V I

Viàz) Viaggio. *Iter, neris*.

Vinèſſa) Vino piccolo, e di cattiva qualitá.

Visgg) Viſchio. *Viſcum, ſci*.

Vivaréul) Mineſtra di pane, ed ova.

Vlú) Velúto. *Sericum Villoſum*.

V O

Voga) *Eſſar in voga*. Aver corſo, avere ſpaccio.

Vogàr) Remigare. *Remigo*. L' uſiamo frequentemente, in ſignificato di trovar che ridire ſu che che ſia, per che mettaſi altri in ardore di contraddirci.

Vója nom.) Voglia. *Voluptas*. *Voluntas, tis*.

Voſe) Con eſſo voi. *Vobiſcum*.

V S

Uſs) Uſcio. *Porta, tæ*.

Uſs Naron) Feneſtra, che guida ſopra il tetto. Abbaino. *Impluvium, ii*.

V V

Vudàr) Vuotàre. *Exhaurio, is*.

Z

Z E' una lettera di molta forza, la quale da noi molte volte ſi confonde col C, come a ſuo luogo abbiam notato. Queſto ha di particolare appreſſo di noi, che raddioppiaſi anche al principio della dizione per quelle ragioni, che avendole altrove notate non giova il ripetere.

Z A

Zà) Già. *Jam*.

Zanèta. V. Gianèta.

Zanín) Verme, che rode le fave, e la lentichia.

Zanitonèlla) Opera di Teofilo Folengo, nella quale eſprime, e canta gli amori di Tonello Paſtore con Zanina Paſtorella.

Zanína) Giovannina diminutivo di Giovanna. Noi però diciamo *Zuanina*.

Zarmój) Germoglio. *Germen, nis*.

Z E

Zentàja) Gentàglia. *Plebecula, læ*.

Zèrla, Zerlót) Gèrla. *Corbis, bis*. Ceſta profonda con Manici, che ſi addatta alle ſpalle.

Zeug) Gioco. *Ludus, di*.

Z I

Zipón) Giúbba, Giubbone. *Thorax, cis*.

Zirèlla) Girèlla. *Rotula*.

Zizol) Giugiola. *Ziziphum*.

Z M

Zmèl, Zmèi) Gemèllo, Gemelli. *Geminus, a, um*.

Z N

Znèr) Gennajo meſe. *Januarius*.

Znèvar) Ginepro. *Juniperus*.

Znócgg) Ginochio. *Genu, nu*.

Z O

Zó) Giú. *Deorſum*.

Zoncola) Corame, che ſi attortiglia intorno alle corna de' bovi, per attaccargli al timone: chiamaſi poi *arvareul* quel corame, che ſi intortiglia alle corna degli altri bovi.

Zontár v. ſup. zontà fem. zontada, zonta) Aggiungere. *Addo, is*.

Zornèja) Parola uſata da Merlino, il quale diſſe anche. *Zornèjula*, in vece della quale noi uſiamo *Gabán*.

Zota) Cibo, che preparato con lavatura de'Piatti, e cruſca, ſi da ai Porci.

Digitized by Google

Zov, Zof) Giogo. *Jugum, gi.*
Zovan) Giovane. *Juvenis*. Talvolta per dire: quando io era giovane, ſi dice: *quand am balava i fer*.

Z V

Zugàr) Giuocare. *Ludo, is.*
Zugàr d'man) Carpire deſtramente. *Clam ſurripere.*
Zugàr alla larga) Teherſi lontano da alcuno. *Zugàr a ſcondarèula*) Non laſciarſi trovare. *Zugàr alla bucèula*) Giocar alla buca. *Zugàr a capèt, o a teſta, e cros*) Giocar, ſcuotendo il capello a indovinare in qual'aſpetto ſiano le monete, che vi ſtan ſotto. *Zugàr a remmiet*) Giuocare a cruſcherèlla. *Zugàr a ſcarga l'aſan*) Giocare a ſcarica l'aſino. *Zugàr a sbliſgarèula*) Giocare allo ſdrucciolo. *Zugàr a ſconda levar*) Giuocare a naſconderſi. *Zugàr a l'orbſin*) Giuocare alla cieca. *Zugàr alli bocci*) Giuocare alle palle. Zugadór) Giuocatore. *Luſor, cris. L'è un Zugadór par la vita*. Giuocator vizioſo.
Zuràr) Giurare. *Juro, as.*

Z Z

ZZà) Quà. Se ſi premette la prepoſizione *in*, e dicaſi *in zzà* ſignifica *huc*. Senza di eſſa è imperativo. *Da mihi.*
ZZacagnàr) Andar bagatellando con che che ſia. *Nugor, ris.*
ZZàf. V Sbir.
ZZafàr) Pigliare. *Capio, is.*
ZZafràn) Croco, Zaferano. *Crocus, ci.*
ZZaltrón) Cialtrone, nome di vitupero. *Homo nequam.*
ZZangolàr) Far il butiro.
ZZangolin, o ZZangolot) Legno, con cui ſi dibatte il latte per far il Butiro.
ZZanzza, plur. ZZanzzi) Ciancia. V. Frottola.
ZZanzzàr. Cianciare. *Blatero, as.*
ZZarlatàn) Ciarlatano.
ZZàt) Roſpo *Rubeta, tæ.*
ZZatta) Zana. *Ungues.*
ZZavatín) Ciabatino. *Crepidarum Sutor*. L'uſiamo per cativo Artefice in qualunque arte.
ZZij Indecl.) Ciglio. *Cilium*. Così terminiamo anche il plurale di *Zio, e Zia*
ZZoc) Pezzo di groſſa legna. Diminut. *ZZoccadèl. Zocadlet.*
ZZopèl, plu. ZZopèi) Zocolo, Zocoli. *Sandalia, orum.*
ZZorzzel, ZZorzzei) Rimaſuglio di legne.
ZZúf) Ciuffo. *Frontis capillamentum.* Volto truce. *Facies torva.*

F I N I S.

Digitized by Google

A01
1465129

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

A01 1465129

Digitized by Google